

QÜRBƏTDƏN
GƏLƏN SƏSLƏR
CEYHUN BƏY HACIBƏYLİNİN MÜHACİRƏT HƏYATI

غربت دن گلەن سەسلەر
(جیحون بک حاجی بیلی نین مهاجرت حیاتی)

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

QÜRBƏTDƏN GƏLƏN SƏSLƏR

CƏYHUN BƏY HACIBƏYLİNİN MÜHACİRƏT HƏYATI

105/52

غربت دن گلەن سەسلەر
(جیحون بک حاجی بیلی نین مهاجرت حیاتی)

ŞƏRQ-QƏRB
BAKI 2016

Azərbaycan Milli
Kitabxanası

T3(2A)5,014 + 2612.16(2A)-8

"Ceyhun Hacıbəylinin 125 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında"

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin

imzaladığı 19 noyabr 2015-ci il tarixli, 1538 nömrəli Sərəncamına əsasən çap olunur.

Qürbətdən gələn səslər. Ceyhun bəy Hacıbəylinin mühacirət həyatı

غربت دن گلن سسلر، جیحون بک حاجی بیلی نین مهاجرت حیاتی

Bakı, "Şərq-Qərb" Neşriyyatı, 2016, 512 səh.

ISBN 978-9952-509-68-7

Toplayan, tərtib edən

və ərəb alifbasından çevirən: Aslan Kənan

Redaktor: Paşa Kərimov

filologiya elmləri doktoru

Rəyçi: Nailə Səmədova

filologiya elmləri doktoru

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

© "Şərq-Qərb" Neşriyyatı, 2016

TƏRTİBÇİDƏN

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti "sarı özümzədən olan baltalar"ın xəyanəti nəticəsində bolşeviklərin əlinə keçəndən sonra günahsız insanlara qarşı "repressiya məşını" işə düşdü. 20-ci illərin əvvəllərindən başlanan və 30-cu illərin sonuna qədər davam edən bu repressiya on minlərlə insanın məhvinə səbəb oldu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti zamanı nəinki məsul vəzifələrdə çalışmış, hətta sadə insanlar belə bolşeviklər tərəfindən müxtəlif üsullarla ya qətlə yetirilər və yaxud da Rusiyanın insan ayağı dəyməyən şaxtılı yerlərinə sürgün edilirdilər. Həmin hadisələrdən sonra bir çox müttəfiq respublikalar kimi Azərbaycanda da mühacirət həyatı durmadan artmağa başladı. Mühacirət etmiş insanların həyatı yad ölkələrdə heç də yaxşı keçməmiş, onlar ya bolşeviklərin məxfi idarələri tərəfindən məhv edilmiş, ya təqiblərə məruz qalmış, ya da uzun müddət ehtiyac içində yaşamışlar. Həmin mühacirət həyatını yaşamağa məcbur olanlardan biri də milli istiqlal hərəkatının öncüllərindən olmuş və Azərbaycanın təkcə türk ellərində deyil, bütün islam aləmində ilk respublika kimi tanınmasında böyük rol oynanmış yazıçı, jurnalist, politoloq, redaktor, dahi bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəylinin kiçik qardaşı Ceyhun bəy Hacıbəyli olmuşdur.

Hökumətin xarici dövlətlərdə nümayəndəsi olmuş insanlar fəaliyyətləri zamanı hadisələrin gedişatını öncədən görmüş və onlar bir daha Azərbaycana dönməməyi üstün tutmuşdular. Geri qayıdamlar isə Rusiyanın şaxtılı yerlərində ağır işgəncələrə məruz qalmış və yaxud da "vətən xaini" adı ilə güllələnmişlər.

1990-cı illərin əvvəllərində YUNESKO-nun səlahiyyətli nümayəndəsi olmuş Ramiz Abutalıbov Ceyhun bəy Hacıbəylinin səndəllərini Fransadan Vətənə gətirməkdə əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir. O bu missiyanı üzərinə götürməklə nəinki Ceyhun bəy Hacıbəylinin, eyni zamanda mühacirət həyatı sürmüş bir çox şəxslərə aid olan sənədləri də ölkəmizə gətirməyə müvəffəq olmuşdur. Hə-

ARXIV

min sənədlər arasında Ceyhun bəyin ayrı-ayrı siyasi xadimlərlə yanaşı, dahi bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəyli ilə bağlı məktubları da diqqəti cəlb edir.

Əlli illik bir dövrü (1912-1962-ci illər) əks etdirən bu məktublarda umu-küsülər, şikayətlər, haqsızlıqlar, ağır həyat tərzi ilə yanaşı mətbuat səhifələrində Azərbaycanla bağlı dərc olunan yazılar, vətəndə gedən hadisələr öz əksini tapmışdır. Təəssüflə qeyd edək ki, məktublarnın bəziləri sona qədər əlimizə gəlib çatmamışdır. Lakin bu yazışmaların geniş marağa səbəb olacağını nəzərə alıb, biz onları ərəb qrafikasından müasir əlifbaya çevirib, oxucularla tanış etməyi özümüza borc bildik.

Kitabın işıq üzü görməsində qayğısını əsirgəməyən Baş nazirin müavini, xalq yazıçısı hörmətli Elçin Əfəndiyevə, Milli Arxiv İdarəsinin kollektivinə, Mədəniyyət və Turizm naziri hörmətli Əbülfəs Qarayevə təşəkkürümü bildirirəm.

Nəhayət, məktubları araşdırarkən dəyərli məsləhətlər vermiş, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş elmi işçisi Arif Ramazanova, bəzi sənədlərin tapılmasında ciddi köməklik göstərdiyinə görə tədqiqatçı-alim, professor Solmaz xanım Rüstəmovə-Tohidiyə, araşdırmalarıma şərait yaratmış Ü.Hacıbəyli adına ev muzeyinin əməkdaşlarına təşəkkürümü bildirirəm.

Biz inanırıq ki, böyük çətinliklə hazırlayıb təqdim etdiyimiz bu kitab tədqiqatçıların tarixin çox dəyərli və az öyrənilmiş məqamları ilə tanış olmasına imkan yaradacaqdır.

Aslan Kənan

ÖN SÖZ

Keşməkeşli yollardan keçən, şanlı və dramatik hadisələrlə dolu XX əsr Azərbaycan tarixində Ceyhun bəy Hacıbəylinin xüsusi yeri vardır. Görkəmli nəslin nümayəndəsi, nəhəng mədəniyyət xadimi Üzeyir bəy Hacıbəylinin qardaşı Ceyhun bəy özü də görkəmli, nəhəng bir şəxsiyyət idi.

XIX əsrin sonunda, 1891-ci ildə dünyaya gələn Ceyhun bəy Hacıbəyli artıq gənclik illərində fenomenal istedadla malik olduğunu nümayiş etdirmişdi. Ceyhun bəy Azərbaycan türk millətinin oyanışının nəticəsi olaraq yaranmış milli mətbuatımızın inkişafına, müstəqilliyimizin bərpasına, demokratik, respublikaçı dövlətçiliyimizin təşəkkül tapmasına gətirib çıxarmış ictimai-siyasi burulğanlarda ulduz kimi parladı.

Müxtəlif qəzetlərin səhifələrində təkrarolunmaz ədəbi üslubu, dəyanətli vətəndaş mövqeyi ilə seçilən Ceyhun bəy Hacıbəyli qələmi ilə öz adını həmişəlik Azərbaycan mətbuatında, publisistikasında, ədəbiyyatında qızıl hərflərlə həkk etdirdi.

Lakin millətimizin qarşısında Ceyhun bəyin xidmətləri eyni zamanda özünü XX əsrin siyasi-tarixi səhnəsində də bürüzə verdi. Keçən əsrin birinci yarısında Azərbaycan xalqının üzə çıxardığı misilsiz şəxsiyyətlər pleyadasının nümayəndəsi olan Ceyhun bəy Hacıbəyli həm də istedadlı siyasətçi və diplomat idi. Elə onu daha çox tanıtdıran jurnalistlik fəaliyyətində də Ceyhun bəy siyasi mövzulara böyük yer ayırmışdır. Bunu onun Azərbaycanda, Rusiya imperiyasında ictimai-siyasi vəziyyət haqqında "Kaspi", "Baku" qəzetlərində dərc olunmuş çoxsaylı məqalələri sübut edir. Bu yolda ən məsuliyyətli və şəərəfli mərhələ, əlbəttə ki, 1918-ci il mayın 28-də yaranmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi mətbu orqanı olan "Azərbaycan" qəzetinin redaktoru olduğu dövr idi (oktyabr 1918, yanvar 1919-cu il).

Ceyhun bəy Hacıbəylinin siyasi fəaliyyəti özünü daha çox diplomatiya sahəsində bürüzə verdi. O, Avropa dillərini sərbəst bildiyi

üçün Azərbaycan hökuməti tərəfindən Parisdə keçiriləcək Versal sülh konfransı üzrə müşavir təyin olundu. Bununla da onun böyük siyasi xadim Əlimərdan bəy Topçubaşovun başçılığı altında Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində Versal sülh konfransında gərgin fəaliyyət dövrü başlandı. Bu fəaliyyətin əsas qayəsi isə Azərbaycan Cümhuriyyətini beynəlxalq aləmdə tanıtdırmağa nail olmaq idi.

Versal dövrü Ceyhun bəyin siyasi fəaliyyətinin ən parlaq dövrü olmuşdur. O, Parisdə “Azərbaycan – ilk müsəlman Respublikası” kitabını nəşr etdirir, məşhur “Revue du monde musulman” jurnalı ilə əməkdaşlıq edərək nömrələrinin birində erməni millətçilərinin Azərbaycanda törətdiyi soyqırım nəticəsində on minlərlə insanın vəhşicəsinə qətlə yetirilməsindən bəhs edən böyük məqalə ilə çıxış edir.

Nümayəndə heyətimizin əldə etdiyi tarixi nailiyyətlərdə Ceyhun bəy Hacıbəylinin siyasi məharətinin rolu böyük idi. Onun iştirakı ilə Azərbaycan nümayəndə heyəti Azərbaycanın müstəqilliyi haqqında, iqtisadi və maliyyə vəziyyəti haqqında, əhalisinin etnik tərkibi haqqında üç memorandum hazırlamış və Versal konfransının rəhbərliyinə təqdim etmişdi.

1920-ci il yanvarın 12-də Müttəfiq Dövlətlərin Ali Şurası müstəqil Azərbaycanın de-fakto tanınmasına dair qərarı yekdilliklə qəbul etdi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Versal Ali Şurası tərəfindən tanındıqdan sonra yeni yaradılan Millətlər Cəmiyyətinə üzv olmaq məsələsi gündəmə çıxdı. Lakin Azərbaycanın beynəlxalq səhnədə tanınması prosesi Azərbaycanın Sovet Rusiyası tərəfindən işğal olunması səbəbindən dayandırıldı. Versal konfransında Azərbaycan nümayəndə heyətinin bütün üzvləri isə, o cümlədən Ceyhun bəy Hacıbəyli, Fransada qalmalı oldular. Bununla da onların həyatında və siyasi fəaliyyətində mühacirət dövrü başlandı.

Azərbaycan nümayəndə heyəti mühacirətdə yaşadığı dövrdə Azərbaycan istiqlalının bərpası uğrunda mübarizə aparırdı. Nümayəndə heyəti üzvlərinin, o cümlədən Ceyhun bəy Hacıbəylinin fəaliyyətində keçmiş Rusiya imperiyası ərazisində milli hərəkatları təmsil edən mühacir qurumlarla əməkdaşlıq xüsusi yer tuturdu. Ceyhun bəyin özünəməxsus yazıçılıq qabiliyyəti müxtəlif jurnal və qəzetlərdə işıq üzü görün çoxsaylı məqalələrində yenə də özünü aşkar şəkildə göstərirdi. O, bir politoloq kimi də xeyli populyarlıq qazanmış

dı. Belə ki Ceyhun bəy “SSRİ-ni Öyrənən Universitet”in, ABŞ-in “Azadlıq” radiostansiyasının fəaliyyətində yaxından iştirak etmişdi.

Ceyhun bəy Hacıbəyli ömrünün sonuna kimi Azərbaycanın azadlığı uğrunda var qüvvəsi ilə çalışmışdır. Onun mühacirətdəki siyasi və ədəbi-publisistik fəaliyyətini səciyyələndirən əsas xüsusiyyət də elə bundan ibarət idi.

Oxuculara təqdim olunan bu kitaba Ceyhun bəy Hacıbəylinin zəngin həyatını əks etdirən, onun doğmalarına və ayrı-ayrı siyasi xadimlərə, o cümlədən Məmməd Əmin Rəsulzadəyə ünvanladığı 16 məktubu, eləcə də Ceyhun bəyin özünə əzizlərindən, müxtəlif azərbaycanlı və türkiyəli ictimai-siyasi xadimlərindən göndərilmiş onlarla məktublar daxil edilmişdir. Yazışmalarda onun jurnalistlik və ədəbi fəaliyyətini, ictimai-siyasi və diplomatiya sahəsində çalışmalarını, mühacirətdə yaşadığı gündəlik həyatı, qohum-əqrəbası və dostları, siyasi məsləhətləri ilə münasibətlərini əks etdirən materiallar öz əksini tapmışdır.

Xüsusi olaraq bildirmək lazımdır ki, Ceyhun bəy Hacıbəyliyə aid yazışmaların bu gün onun həmvətənlərinə çatdırılmasında həmin məktubları Fransa Respublikasının arxivlərindən ölkəmizə yetirən tanınmış diplomat, ictimai xadim və tədqiqatçı Ramiz Abutalıbovun misilsiz xidməti vardır.

Eyni zamanda bu yazışmaların sistemli şəkildə oxunmasında, müasir əlifbamıza köçürülməsində, ümumiyyətlə, bu kitabın ərsəyə gəlməsində onu tərtib edən tanınmış alimimiz, Azərbaycan mədəniyyət irsinin fədakar təbliğatçısı Aslan Kənanın zəhməti yüksək dəyərləndirilməlidir.

Heç şübhəsiz ki, Azərbaycanın görkəmli ədibi və siyasi xadimi Ceyhun bəy Hacıbəylinin yazışmaları Azərbaycan tarixini və ədəbiyyatını araşdıran tədqiqatçılar üçün, eləcə də geniş oxucu kütləsi üçün, Vətən təəssübkeşliyi ilə yaşayan hər bir azərbaycanlı üçün böyük maraq doğuracaq.

Natiq Məmmədzadə,
tarix üzrə fəlsəfə doktoru

1. Bəradəri-mehriban.

Salam-duadan sonra mən bu gün bağdan gəlib Məleykəni burada tapdım. Bir neçə gündən sonra onu bağa aparacağam. Mənə sənin getməyini dedilər. Çox şad oldum ki, düşmən qabağında başı aşağı olmadıq. Sən inşallah nə tövr olsa, orada dolanmağa lazım olan məbləği buradan alacaqsan. Hətta opera qoyulmasa da. İndi qaldım mən. Bu gün Ağalardan kağız aldım ki, o mənim nəcabət ilə o biri şəhadətnamələrimi alıb, göndərib Jeleznovodskiyə, yəqin bir neçə günə alaram. İndi mənim şəhadətnamələrim hamısı dürüst, cəbəcə olur və mənim universtə girməyə küll-ixtiyarım vardır. Necə ki, də doku-mentlərimi göndərmişəm Peterburqa. Amma nə tövr eləyim, gedim-getməyim. Gedim qorxuram Müslüm tək bacarmaya. Bu gün onunla bir qədər danışib gördüm ki, çox da "kursunda" deyil. Amma çox yaxşı olardı ki, mən də çıxıb gedə idim oxumağa. Əminəni mən işinə baxıb nə eləməməyi billəm. İndi biz istəyirik oruc bayramı günü bir şey qoyaq. Lakin əvvəla camaət hamısı bağda olacaqlar və saniyə Əhməd yoxdur. Hər halda mən "Əsli və Kərəm"i qoymağa heyfəm gəlir. Çünki sonra "intiresidən" düşər. İndi görək nə səfər edəcəyik. Hər halda müşkül bir iş yoxdur.

Bağda bizim külfət üçün çox yaxşı keçdi. Hamısı kökəlibdirlər. Ancaq nənəm deyir ki, Allahın altında Üzeyir burada bir qədər ola idi.

Yaz mənə görüm "eqzamin" nə vaxtdır və nə tövr keçir və fikrin nədir. "Eqzamin"i verəndən sonra gəlmək fikrin var yoxsa yoxdur. Müfəssəl yaz. Mənim adresim "Kaspi" idarəsi. Mən Peterburqa gəndə Moskvada səninlə görüşərəm. Adresini yaz mənə. Hələ ki, xudahafiz. Məleykədən arxayın olasan.

Bəradərin Ceyhun

17 avqust 1912-ci il

2. Bəradəri-mehriban.

Sənin bu axırkı kağızın ki, Məleykəyə yazmışdın bizim hamımızı çox mükəddər elədi. Ələlxüsus məni. Çünki əvvəla, sözün doğrusu, sənin kağızlarını oxuyanda adamın gülməyi tutur. Bir tərəfdən əldə heç bir şey yox, külfətin şəhərə gəlməsinə lazım olan pul yox, mənim Peterburqa getməyim cəhənnəm, evdə bir köpük pul yox və olmağına da heç bir ümid yoxdu. O tərəfdən də sən gah Müslimə sifariş edir yazırsan və Məleykəni də çağırırsan ki, gəlib orada səninlə bərabər ehtiyacla gün keçirsin. Və yerdə qalanın da canı çıxsın.

Sən deyirdin ki, külfətin nə bilim 175 manat pulu var. Lakin yalnız 100 manat imiş ki, ondan cəmi-cümlətən 40 manat qalıbdır ki, o da verəcək dükənçiyə. Bağ sahibinə nə veriləcək və burada nə yiyəcək mənə məlum deyil.

Sən uşaq kimi hər bir şeyi vagüzar elədin. Bilmə ki, o sənə opera oxuyacaq və pul qazanacaq. Barı həmin ixtiyarı mənə də vermədin və mən də durub xalqın əlindən "pravu" ala bilmərəm. Neçin? Müslüm deyir sentyabrın 20-dən qabaq qoymaq olmaz, tyatr çoxdur, muskant yoxdur və sair. Bəs ona dinən nə olacaq? Sənin qayının Hənəfus daha külfətini bağu-biyanda qoyub gəlib bura ki, burada sənin operandan pul alsın, gedib külfətin gətirsin. Xülasə, hərə öz tərəfinə çəkib və sənin dərdinə qalan bəstəkarların yoxdur.

Bunlar cəhənnəmə, barı sən konservatoriyaya girsə idin, genə də bir ümidləri olardı. "İ bılı bi za çto stradat", pul verim sən gədəsən konservatoriyaya girə bilməyəcəksən, çünki pianonu bilmirsən. Bəs onda nə olsun. Əgər pianino ögrənəməkdir, onu sən burada da edə bilərdin, onun üçün professor lazım degil. Nə olardı ki, sən konservatoriyaya girə idin, flən "nizkiy klas"da ögrənə idin. Əgər direktor sənin qədrini bilər və sənin halına yanar. Nə üçün oylə etmədi, lakin özü səndən xəbərdar olmaq istəyir canım, bunlar hamısı möhumatdır. Əgər sənin musiqilərinə nəşr etmək məsələsi də onu sən burada "s uspexom" elərdin nəinki orada, çünki burada alan çox olardı.

Sonra "Nicat" ilə əməlli danışib, acıq eləyib gedirsən və sonra yazırsan ki, "Müslüm bir də "Nicat" ilə danışsın" o da deyir ki, mən nə danışım ki, mənə heç bir şey deməyibdir.

İllah bu işləri boylə etmək olardı. Mən burada genə həmişəki kimi zəhmət çəkib "orqanizovat" elərdim və afişa-flən yazdıqdan

sonra, "spektakila" 5 gün qalmış sən gələrdin və dirijorovat edib çıxıb gedərdin. Sənin yol pulun 50 manatdan artıq olmazdı, halbuki indi sənin yoxluğun yüzler ilə təfavüt edəcək. Və bir də Müslüm sənənin atan, oğlun degildir ki, sənə müftə əziyyət çəksin, yaqin ki, sənin özün də razı olmazsan. Mən başa düşə bilmirəm ki, sən bu qədər bir canın cilovunu bir yad adama havala eləməklə nə demək istəyirmişsən. Və mən hansı gülməli rolda olum? Axırı mən özümü bu işdə bir təşəbbüs etməklə ixtiyarsız, haqsız görürəm, çünki hamının haqqı var ki, mənə desin: "Sən hardan çıxdın".

İndi nə olsun? Mən getmədim, çox gözəl. Bu külfət nə oldu? Kim onların dərdinə qalacaq. Ne ujeli sənin yadına heç bir şey düşmür?

Xülasə, sən yaxşı iş görmədin; və mən dediklərim də lişni raz doğru olur. Tezlik ilə mənə yaz görüm nə fikirdəsən və nə eləmək istəyirsən. İş bu tövr ilə keçməz.

Məleykə deyir ki, ne ujeli konservatoriyaya girə bilmir? Onda onlar üçün nə "avanqard"? Məndən olsa sən sən edərsən ki, təvəqqe edərsən səni konservatoriyaya göndərsinlər və girən kimi otpusk alıb, gələrsən bura. Burada iki dəfə biri-birinin dalınca "Əsli və Kərəm"i qoyub bir qədər pul alıb cəm külfəti və həm də səni "abız-peçit" edəndən sonra mən də sənə bərabər gedərəm Moskvaya və orada əlləşib özümüz üçün bir şey taparıq, necə ki, də həmişə bir yerdə işləmişik. Məsləhət budur.

Yoxla özgəyə inanma. Çünki özgənin canı yannıyor. Ne ujeli, bunu başa düşürsən?

Nə deyirsən? Yoxsa "odna neudaçnaya postanovka" üçün hamısını görürlər. Və cəməət də operadan ikrah olar. Və bir də başlı-başlın olmaz. Mənə tez cavab yaz.

"Redaksiya qazeta "Kaspi". Külfət hələ bağdadır. Gözləyirik görək Allah haradan pul verir. Əlacımız budur. Başqa çarə yoxdur. Hələ ki, xudahafiz. Cavaba müntəzirəm.

Bəradərin Ceyhun
23 avqust 1912-ci il.

3. Bəradəri-mehribanım.

İki aydan bəri bir dəfə yazılan məktubunu aldım. Çox şad oldum ki, bizi bir mərə yaddan çıxarmayıbsan. İndi ki, belə oldu, əhvalatı sənə nəql edim: Mən bizim qohum-əqrabanın bərkətindən bu ili itirmişəm. Çünki gərək mən oktyabrın birində Peterburqda olub özümü yazdırı idim. Onu ki, eləməmişəm, indi daha çətindir, götürməzlər. Xülasə, bu il itdi. Gözəl il özü də bihudə keçdi. Mən deyəndə ki, işlər beylədir, sən deyirsən yox. Beylədir, indi özün görürsən ki, bizim qohum-əqrabada nə qədər bənə sadəcə bir "soçuvstvye" da yoxdur. Pənahın pulu ortalığa gəlməsə idi, mən bir ilimi itirmədim, tez qurtarıb, külfətə kömək olardım. Xülasə, boylə oldu. Məlum olsun ki, sən yazdığın kağız ki, yüz manat avans və iki yüz manat bank pulu ev üçün bu qərar üzrə oldu. Əvvəla avansı vermənilər, dedilər pul yoxdur, vekseli bir neçə gün ona-buna göstərəndən sonra yenə nə yaxşı İsa bəy qol çəkdi və mənə borclular kimi mənə vacib verməkdən bir söz demədi. Mən çox pis oldum. Sonra Həsən ağa mənə əhvalatımdan xəbərdar olub mənə Peterburqa getməyi məsləhət gördü. Çünki Parisdən "Kaspi" üçün mən bir o qədər şey yazı bilmərəm ki, mənə üçün orada dolanmaq mümkün ola. Vaynberq, həmçinin, bunu tövsiyyə etdi. Çünki mən gərək nə tövr olsa universite qurtaraydım və Həsən ağa da mənə bildirdi ki, mən universite qurtardıqdan sonra "Kaspi" üçün çox lazım olacağam, yəni müdir ola bilərəm. Mən buna da razı oldum. Doğrudan da mən Peterburqda olsam yaxşıdır, həm universitedə oxuyaram və həm də qəzetələrdə yazaram. İndi ayın birində mənə barəmdə danışmaq olacaq ki, mənə neçə versinlər. Hər halda ümidim var ki, mənə ayda 100 manat və ya heç olmasa 75 manat verəcəkdirlər. Ondan sonra Peterburqda təzə qəzetə çıxıb "Russkaya molva" ki, orada "Kaspi"-nin səbiq sekretarı müdirdir, nə edim. Dedim ki, evin nə qədər şeyi var hamısını lombarda qoyub sonra gedim Peterburqa və ən vacib – sənənlə görüşüm, əhvalatı nəql edim – dedim. Bəs sonra necə olsun. Fikrimə gəldi ki, gedim Hacı Zeynalabdinin yanına. Çünki borclular vaxt gələn kimi genə mənə qısnıyırdılar. Bir gün getdim. Hacı mənə çox mehriban qəbul etdi və səni də soruşdu. Dedim Moskvada konservatoriyada oxuyur. Dedi ki, çox yaxşı olub, bizim musiqiyə çox ehtiyacımız var. Dedim ki, mən də irəli Parijdə musiqi oxu-

yurdum, lakin sonra pulum olmadı, qayıdıb gəldim. Dedi ki, musiqi çox yaxşı şeydir və məni musiqi oxumaq üçün Parijə getməyi tövsiyyə elədi və dedi ki, mən Həsən ağaya deyərəm sənə “Kaspi”dən müəyyən məvacib verənlər ki, sən Parijdə dolana biləsən. Mən çox məmnun olub evə qayıtdım. Lakin indi üç həftədir ki, gözləyirəm Hacıdan bir xəbər yoxdur. Həsən ağadan soruşdum, dedi ki, məndən spravka sordu. Lap “bukvalno” boğazımı üzən günü 194 manat pul verdi. Borcluları bir qədər sakit etdikdən sonra (pulunun hamısını vermə bilməzdim) 60-70 manat pul qalmışdı ki, ona həmi kəbin kəsdirə idim, həm də Peterburqa gedə idim. Bədəl isə məsləhət görəndən sonra dedilər ki, gəlin bizdə edək və dost-aşınadən bir-ikini də dəvət edək. Mən də razı oldum və ürəgimdə dedim ki, belə ucuz düşər və yaxşı da olar. Çünki nənəngil mənə təkidlə deyirdilər ki, tək bir molla çağırıb kəbin kəsdirsən pis düşər, çünki dul degil qızıdır. Qərər, qurban bayramı günü kəbin kəsdirdik və Bədəlgildə beş-on nəfər yaxın adamlardan dəvət etdik; qızın da heç bir şeyi olmadığına görə və öz məvacibin də külfət üçün məsrəf etdigiə görə 25 dəgərə bir ağ paltar aldım – vəssalam. Qərər, həmənlə pul da boylə getdi. Sonra qaldım, Venberq dedi ki, məni yəqin oraya dəvət edərlər, xülasə, Peterburqda mədaxil mənbəi çoxdur. İndi mən Allah qoysa ayın 5-də, 6-da buradan çıxıb əvvəl sənənin yanına və sonra da Peterburqa gedəcəyəm. Ancaq bu var ki, evin işi hələlikdə düzgün degildir. Müslümdən və ya “Nicat”dan bizə çox bixəxt və az pul gəlir. Bu ay yüz manat avans və bu ayın məvacibi yerində cümlətəni 73 manat pul verdilər, o da ayın onunda. Quran haqqı, borclular məni daha lap əldən salıbdırlar. 30 manat “Kaspi”dən avans almışdım, o da getdi. Zuryanın məvacibinin həpsi də getdi. Amma genə də düzələ bilmiriz. Mən Zuryadan utanıram. Yazığın vallahi geyməyə paltarını yoxdur, yatmağa təxti yox (divan üstə yatırır), amma külfət üçün pul verməyə məcbur olur. İndi ayın biri olan kimi çörəkçi, bir yandan qəssab, bir yandan suçu, neftçi (15 manat 5 qəpik), dükançı, ələlxüsus ev yiyəsi, çox ofisalni adam gəlib həmənlə saat cibindən kitabçanı çıxarır “çtobi predupredit vozmojnost otstroçki”, “pryamı” utanıb yerə girirəm. Evdə də uşaqların əg-ni-başı tökülüb. Aışə paltosuz və çəkməsiz gəzir. Məhəbb naxoş, Səyad naxoş – pis halət, gərək pul ola ki, bunların hamısı düzələ. Ona görə sən nə tövr olsa “Nicat”a yazsan ki, bu ay bizim üçün 120

manat verilsin ki, köhnə borcdan asudə olub, tazələri də verək və naxoşları da həkimə aparaq, çünki Səyad üçün gərək “ukol” iləsinlər. Bahadur və Ağalar gəlmişdilər. Bahadur indi dokturdur, o dedi ki, gərək 30 ukol olunsun, yoxsa halı pisdır, “Mamirovi i katar jelu-dke”, mən də boylə-boylə şeyləri görüb genə nərvinçat edirəm, özüm də utanıram. Mən sənə necə ki, sənə yazmışdım və genə də də yazıram ki, bizim külfətin tək bir yemək xərci, ev kirayəsi 100 manat edir. Sən birdəfəlik bunu İsa bəyə yaz ki, ayın biri olan kimi bizə yüz manat versinlər və sənə 150 manat göndərsinlər, yoxsa “çerez Muslima” çox gec və “neakuratno” olur. Həkim puludur, uşaqların və nənəngilin geyim puludursa bunları da Zuriya verir, çünki o özü heç vaxt bizim evə müftə olmaq istəmiyor. Eylə eyləmə Kamal ki, o öz pulunun hamısını bizlərə məsrəf edib özü yalavac və qardaşları ac gəzsinlər, əyibdir. İnşallah ki, görüşəndə bu barədə sənəninlə danışıraq. İndi sən tezlikdə İsa bəyə yaz ki, bir ay bizə 120 manat versinlər, oylə olmasa vallahi bir bu əlac qalıbdır ki, hər bir şeyi başdı-başına töküüb hərə bir yerə qaçıb getsin. Mən özüm sənədən bir kömək istəməyirəm, 100 manat olsun yeddi nəfərin, 150 manat da sizin. Bunu da bil ki, Bakı Moskvadan ucuz yer degildir. Ətin girvənkəsi 24 qəpiyə çıxıbdır. Elə edək ki, evdəkilər də yazıqdırlar, bizim yaxşı günləri görməyə ümidləri olsun.

Reklam işindən ötəri Haşım bəyi gördüm, dedi çox yaxşı olar və özü də 50 faiz verir. Mən də Peterburq üçün götürəcəyəm. Sabah kağız alıb, sənə göndərəm. Sən orada “enerqično terpis” çox pul qazana bilərsən. Yarısı sənənin, yarısını da göndər ona. Və üzüg də Şəmsinin üzügüdür, çünki deyirlər ki, o çox millətperəst adamdır, istəyir ki, rusları qovub, yerlərinə müsəlman qoysun. Yəqin sənə qulluq verər və özü də çox “solidni” qulluq, gör bir yer də Ağalar üçün tapa bilmərsənmi, o da istəyir Moskuya gələ. Allah qoysa mən Peterburqa gələndən sonra inşallah yaxşı keçər. Və “Nicat”dan avans-flan gözləmə çünki pulları yoxdur. Gəl ki, aldığın pul sənə çatsun. Və həmənlə kağızı da tez yaz, Müslümə də yaz, İsa bəyə də. Vəssələm, bəradərin

Ceyhun.

Oktyabr, 1912-il.

4. Bəradəri-mehriban

Məktubunu aldım. “Nicat”ın hay-huyu həp cəməat arasında heç bir əsər-flan eləmiyor. Amma sənin cavabın onların nə halını çox pərişan etmiş görünür. Boylə ki, Hacı bəy daha mənə salam vermiyor. Bizim sekretar ondan soruşub ki, cavab verəcəksizmi? Deyir ki, “pravleniya” burada yoxdur. Xülasə, sənin cavabın heç pis olmadı. Onlar ilə gərək işi möhkəm və mərdənə aparasan. Santimentallığa məkan lazım deyildir. Qəzetə satan tapmışam ki, sənə göndərsinlər, müftədir. Qaldı indi bizim işimizə, nənəm çox “seryozni” naxoşlamışdı (dəvəngir naxoşluğundan), çox qorxurduq. Zülfüqar və Camal da burada yox idilər. Mən Əminə xanımı apardım və özüm də olarda qalıb müalicəsinin dalınca baxdım ki, indi Allaha şükür olsun ki, sağ və salamat, özü də gözür və ayağının ağrısı dəxi gedibdir. Bu işdə Əminə xanım bizə çox kömək etdi və özü də bir köpük pul almadı. Amma Zülfüqar gedəndə evdə bir çöp qoymadılar, dedilər ki, Sürəyya 17 manat verəcək. Doğrudur o da həman bu pulu deyirdi. Lakin nənəmin naxoşluğu çox xərc istədi. Hər gün yüz cürə dava-flan, boylə ki, o pul qurtardı və dübarə mən “qostruddan” 10 manat alıb onlara verdim. Və genə də ümid tapıb verməkdəyəm. Mən gələndə 75 manat pul aldım və ondan 50 manat borcumu göndərdim və kluba bir sezonni bilet aldım ki, indi hər ikisi Əminə xanım, mən və Zöhrə gedib yaxşıca simfoniyya qulaq asırıq və sizi həmişə yada salırıq. Jeleznavodskidəki sözlər yadımıza düşür. Həmin (Maqulyovski)nin qardaşı burada violençel çalır, tanış olduq. Sabah bizə gələcəkdirlər. Xülasə, axşamlar hər gün gedirik kluba, amma gündüzlər bişirik. İndi 3 gündür ki, bir az hava sərindir. Gözlüyürük sentyabr tez olsun, gələk sizin yanınıza. İnşallah çox yaxşı keçir. Sonra keçən iyun ayı mən 42 manat pul qazandım və ondan 25 manat Əminə xanıma və sair xırda borcları verdim və evə xərcledim. Və bu ay olsun ki, bir az çox qazanam. 30 gündən sonra yarım ayda 50 manat alıb o zaman Ağasəlimə genə olan 20 manat borcu verəcəyəm. Və deputata da gələndə 12 manat almışam onu verirəm. Xülasə, özümü təmizləyirəm. Həməm qazanan pula dolanırıq, amma Zöhrə öz məvacibini almayı ki, yı-

ğıb hamısını birdən və “pasobiya” da alıb Peterburuqa gəlsin. Peterburqda mənim çox yaxşı planlarım var, Allah qoysa müfəssəl yazaram. Sarabski istəyirdi ki, bankdan 300 manat alıb, sənə göndərsin. Bu gün onu görəcəyəm, görüm nə tövr oldu. Sən dərsində səy elə, dalını fikir eləmə. Mən, Allah qoysa əgər bir yerdə olsaq, çoxlu çoxlu pullar qazanacağıq. Hələki, xudahafız, bizdən və külfətdən Mələykəyə dua deyirsən. Tez-tez yaz.

Doroqoy Uzeir i Myalikya. S neterpeniyem jdu atvete na svoya pismo. İşe raz oçen i oçen proşu ispolnit mayu prosbu. Podrovno uznat o vremeni podaçi proşeniya dokumentov, proqrammu, koneçno yesli tolko ne trudno, naverno Uzeir zaniyat seloy dni i yemu kajdiy ças doroq. Oçen proşu mojno skoro otvetit çto polojeniya

5. Bəradəri mehriban.

Mən bu gün sənə teleqram vurmaq istəyirdim ki, kağız gəldi çatdı. Canım, belə eləmə, tez-tez kağız yaz. Mənim əhvalım çox pərişandır. Dünən evdən iki danə kağız aldım. Biri Zöhrədən və biri də Camaldan. Zöhrə yazır ki, genə nədir ki, evdə cəhənnəmdir. 16 nəfər adam dörd balaca evdə qeylü-qal, hər gün sögüş və qeyri. Dünən işkoldan gəlib, nahar istəyib, deyiblər ki, hələ hazır degil; A.M. gedib o biri dərsinə, saat 5-də gəlib, nahar istəyib, bacım deyibdir ki, yoxdur, sənə qalmadı. Bunun acığı tutub və dedikdə ki, bu yaxşı iş degildir, və qeyri bacım çıxırıbdır ki, “mən sənə qulluqçu degiləm” və əlavə sögüş-flan. Onu sənə deməliyəm ki, bacımın Zöhrə ilə əvəllərdən və demək ki, orada bir qız var, (Qasimov)dan Sara Şaqulova ki, mənimlə Parijdən tanışdır. Onu tapın və tanış olun, çünki o oradadır və tyatır və flan düzəldir. Bəradərin Sehranı düşünür, onlar diyirlər neçin bizim üçün flan şeyi almayırsan. Daha fikir etməyirlər haradan, hansı puldan və Zöhrə axı borçlu degil ki, hamı üçün tuman alsın. Camal mənə yazmışdı ki, guya onlar, Zülfüqar və bacımğil köçdülər başqa mənzilə çünki Zöhrə ilə olmaq istəmiyorlar. Onunla nənəm, Abuhəyat və Sehra qalır. Mən də

yazırdım ki, çox yaxşı edirsiniz, çünki azlıq dinc olur. Və yazdım ki, sən göndərdiyin 100 manatın yarısını sizə verir və yarısını nənəngil üçün, bizim ailə və Zülfüqarın arvadı üçün. Zöhrə bir dərs tapmışdı 25 manat ayda, bir tövr dolanarlar və həməm buradan Həsən ağaya-zada, sən də oradan Mirzəyə və ya başqasına yazarsan. Ona orada bir qulluq tapsınlar. Mənim fikrim boylə idi. Lakin indi fikir eləyirəm vəqti ki, arası yoxdur çünki o uşaqlara deyəndə ki, neçün dərs oxumuyursunuz (əlahəzrət Məhbub), bunun xoşuna gəlməyir. Mənim yanımda hələ bir neçə dava-dalaş olmuşdu. Və bir də mən Zöhrəni onun üçün bizdə olmağını istədim ki, çünki onuz külfətin işi çox pis keçirdi. Ayda qazandığı 120 manat pulun 100-ni demək olar ki, verir külfətin ehtiyacatına. Yoxsa Zöhrə təkbaşına 120 manata özü də dolanıb və öz külfətini də saxlar idi və bir də özü bunu götürdü yanına, çünki əhvalat özünə məlum idi. “Nicat”da pulu ola-ola ancaq borclular bu fəqir qarını kəsirdilər, Zöhrə vaxt olubdur ki, Abbas bəyin arvadından borc pul alıb bu rəcillərə verir idi. Amma bizim külfət nədən isə boylə eləmir. Külfət Zöhrə ilə bir yerdə olmaq istəmirlər. Onda neçün onlar köçsün, yaxşısı budur ki, Zöhrə köçər gedər və dayığıldə və ya başqa bir mənəzildə olar, onda bəlkə dincələrlər. Hərçənd Zülfüqarın arvadının əlində onlar üçün çox-çox pis keçəcəkdir (Ağdaşdakı kimi), amma nə eləmək vəxti ki, özləri istəyirlər. Mənim onlara yazığım gəlir, çünki, anlamırlar Zöhrə onlar üçün nələr edirdi. Mən bu gün Zöhrəyə kağız yazıram ki, bizim evdən köçsün başqa yerə, görək sonra nələr çıxar. Mənim otpuska işim hələ düzəlməyibdir. Birindən gələcəyəm redaktorun yanına, “Kaspi”də məqalələrim hamısı çıxır və burada da hərdən bir yazıram. Sən Müslümə tel vur ki, ev üçün pul versin. Çünki Camal yazır ki, indiyə kimi verməyibdirlər. Və bəcarsan orada Zülfüqar üçün Bakıda bir qulluq tap, olmasa əgər Yulfədən təvəqqe elə. Hələ ki, xudahafiz. Məndən Məleykəyə salam-dua de.

6. Bəradəri-mehriban.

Həməm sənə kağız yazdığım gün Məleykə gəlib məni çox şad etdi. Mehdi bəy “Nicat”ın adından gəlib boylə təklif edibdir. Ayda 250 manat versinlər. Bu şərt çox gözəldir bizim üçün çünki onda arxayınca dolana bilərik. Və oxuyarıq. Sən tezliklə öz razılığını tel ilə xəbər ver və Müslümün adına bu işdən ötrü bir vəkalətnamə göndər. Vəkalətnaməni soruşarsan, hazır blanka olur. Xülasə, bu baş dutsa, biz onda Məleykə ilə gələrik və mən də Peterburqdan dəgişirəm Moskvaya ki, bir yerdə işləyəm.

Və əgər adamdı, işdi baş dutmasa, onda mən “nasvoy risq” burada “spektakıl” qoyacağam, nə olar, olar. Təzə bir “Səfa” məclisi dəxi açılıbdır ki, proqramında tyatr qoymaq dəxi vardır. “Nicat” birəks ki, sədri də ki, Haşım bəy Vəzirovdur. Onlar ilə də düzəltmək olar. Xülasə, çətini bu yaxında külfət üçün pul tapmaqdır.

Sən tez cavab yaz. Və həmin iş ki, yazırsan, nə olası işdir? Mənə yaz görüm əql kəsən şeydirmi? Sən məndən olsa orada əvvəlki yazdığım hiblələrə özün durarsan və bir də “Metinskinin”nın konturuna gedib özün üçün bir xidmət təklif edərsən və istedadlarını da söylərsən. Oradan çox xidmətçilər xahiş edirlər. Və “Ruskaya slova”ya özünü salsan çox yaxşı olardı. İnşallah mən gələndə əlbəttə özümü oradaki qəzetələrin birinə sallam. Əlbətdə, əlf əlbət, mümkün olan qədər konservatoriyaya gir, dünən “Nicat” deyəsən eyləyiblər. Bizə ki, qaldı salamatlıqdır. Buradakı adamların yüzləridən qurtarsa idik çox yaxşı olardı.

Dünən “Şamaxinka”da Zurya ilə bir ev tutdum. Dörd otaq, ikinci mərtəbə, 28 manata, lap Rəsilə xanımın “işkolı”nın yerində. Orada hələ ki, Zurya qaradaşı ilə köçüb olur. Və sonra bizimkilər gələrlər. Zöhrə nənəngil ilə bir yerdə olub, uşaqların tərbiyəsində gözü olacaq. Çox yaxşı oldu.

Sənin Məleykəyə yazdığın kağızların çox sentimentalıdır. Yandıradımı ki, töhmət edirdin. İndi özün məndən bətərsən. Bu gün Məleykə və Fatma ilə gedirik bağa, biri gün gələcəyik. O tərəfdən arxayın ol və öz işində say elə.

Ceyhun.

7. Bəradəri-mehriban.

Budur üç gündür ki, naxoşam və evdən daha aldığım kağızlar məni lap dəli edibdir. Çox “nervinçat” edirəm. Gah istəyirəm ki, tel vuram Zöhrə və nənəm gəlsinlər, gah istəyirəm özüm gedəm, amma naxoşam, yerdən dura bilmirəm. Çox “nervinçat” edirəm. Mümkün olsa sabah gəl buraya görüşək və danışaq, evə pul göndərdin ya yox? Onların halı çox pisdir, o da məni lap dəli edir. Gəl buraya görüşək.

Bəradərin Ceyhun.

8. Bəradəri-mehriban.

Mən sağ və salamatam. Səət 10-da gəlib Peterburqdayam. İsmayıl ilə Mahmud məni gözləyirmişlər. Onları daimi istəyirəm. Mustafağı da gördüm. Bu gecə yoldaşların birisi yanımda qalıb sabah mənim ilə otaq-flan tədarükündə olacağım. Peterburq çox gözəl şəhər imiş. Parisdən geridə qalan degil. Birlikdə universitə gedəcəyəm və bir az isnişəndən sonra redaksiyalar ilə danışmağa başlayacağam. Burada bir az sovuqdur, 13 “qradus”. Görək paltó işi nə tövr edəcəyəm. Hər halda həman işdə mənim hüzurum lazım olsa, mənə tel vur gəlim və cümlə ilə genə həman işdən sənə bir şey olsun və özünə də, mənə də bir qədər kömək eləməyə ibtidada çətin olmasın. Və hər bir əlbəttə, o ləf əlinə münəkkər həman cəmiyyətdə oxumaq nitqi yazıb mükəmməl tezliklə mənə göndər ki, qəzətə yazacağam və harada oxuyubsan hamısını yaz.

Məndən Məleykəyə dua deyərsən.

Ceyhun.

9. Azizim Mehmet bəy

Mirza Balanın ölüm heberini eşitdim və çox perişan oldum. Ailəsinə benim teizatimi tektim etmenizi rica edədim, adresini bilmirəm.

Tabii bundan sonra “Dergi”də dərc olunacaq təshihatdan və geyiniz halal hoşu olsun.

Sevgilerimlə.

Paris Le 21. 3. 59

Ceyhun Hacıbəyli.

10. Əzizim Əmin bəy

26 noyabr tarixli məktubuma 2 yanvarda göndərmiş olduğunuz cavabı aldım, təşəkkür edirəm. Səhhətinizin iyi olmasına çox məmnun oldum. Sizi dəxi ailə və cocuqlarınızla bərabər yeni il münasibətilə təbrik edərək Həqqi-Təaladan uzun ömür və səadət dilərik.

Məktubunuzda həvi maraqlandıran suallara cavabən “Bületən”də çalışmamda davam ediyoram. Və sizə həmin məktubumla axırıncı nömrəsini göndəriyoram. Yenə də bundan sonra çıxdıqca göndərəm. “Revyu de de mond”da hələlik yeni bir şey yazmadım. Bununla bərabər, üçüncü məqalədən sonra fransız ağa da Meysi tərəfindən “Fransaya xidmət göstərmiş əcnəbilərə” xüsusi ünvanı bir mükafat aldım. Bir şeyi yenə də xatırlayıram. Heydər bəyi o qədər də sıxı-sıxı görmiyoram. 5 faiz nə vaxt veriləcək və ya verilməyəcək bəlli degildir. Bizim odamıza gələndə “arbitr” kəlməsi rus, erməni dəxi azərbaycanlılara, hətta filləndə verilən danosla incisən də, Azərbaycan Milli hökumətinə məxsusi payı kəndi otorotəsilə verməkdən çəkiyor və məsələni kompaniya direktorları kəndiləri həll edə bilirlər. Onlara da bir yol bulunacağımı? Səy istiyor, bakalım nə çıxar. Hər halda bir pozitiv niyyətim var isə, o da bizim pay kənara qoyulmuş və ümumi təqsimata daxil degildir.

Sizə təqdim etmiş olduğum məsələ barəsində fikrinizi iyi anlamadım. Lakin həddi-zatında pək haqlı nəsihətinizi ögrəndim, əgər nəsihətiniz yalnız bəndənizə aiddirsə, ünvan yanlış olduğunu mət-

təəssüf sizə iqrar edəcəyəm. Sizə yazdıqlarım fəqərələr “təfərrühatdan” ibarət olmayıb, əsası böyük bir məsələsi havidir. Bir təşkilat nəzərlərin yekdigərinə iddiasında fəzlə sədaqətləri də olmasa, heç olmasa xəyanət olmaması ibtidai bir şərtidir.

Mən sizə yazdıqlarımı məttəəssüf yenə də təkiyə edərək hər bir an sübutunda hazıram, “təfərrüat” bəhanə dəfəatilə olmuş və olur da ki, sizə şimdiki kimi zəhmət verməmişəm. Bununla sizə M.İ. vaxtı ilə mənə yazdığı “izahatı” təqdim ediyorəm (lütfən oxuduqdan sonra iddia edərsiniz), bir qədər diqqətlə təhlil etsəniz məsələ-nizə də vəze olmağa bilər: ağ-ağ və qara-qara demək məcburiyyə-tindəyiz. Birinci (“I”) vəz etdiyi hal “həqiqətə müvafiq degildir”, insiatib kimdən çıxmış və nə tövr Abbas bəyə məktub yazmış, bəndəniz də bitbəbit biliyor. “2” və “3” qeyd etdiyim yerlərdən aşkar-dır ki, niyyət yalnız bir “Promete”dən bəhs etmək deyilmiş. Və bəndənizin adından “flan yerdə məşğuldur” deyilməzdi. Axırı əgər boylə də olmuş olsa idi, ən təbii və normal yollar var idi: şu təşəb-büsət nə üçün komitənizdən də təşkilati təmsil edən bir əzadan gizli saxlana idi? Nə oldu ki, hər bir məsələdə arif M.İ. şəraitdən ibtidai bir nəzakət məsələsində birdən-birə abdal çıxdı? Və nə üçün sizə müti birisi məktub yazdıqda onun “başıüstündən” müraciət edildi deyərək hirsələnən M.İ. həmin səkkiz sənə əza bir arkadaşının “ba-şıüstündən” Abbas bəyə və ya Qvazava vasitələri ilə müraciətdə bulunuyor? Əminəm ki, hətta boylə olmuş olsa “Promete”ni siz təs-vib etməzsiz. Niyyəti-pak olduğu söylə “priyom”lara nə ehti-yac? “Təfərrüat” bəndə tərəfdən nəzərə almadığı bundan da məlum oluyor ki, ümumi qayəyi nəzərdə tutaraq şəxsi məsələyə o qədər də əhəmiyyət vermərəm, məttəəssüf tərəfi digər tərəfindən məzhəkə şəklini haiz xəbəri-matəmi müşahidə ediyorəm. Dekabrın 5-də bu-rada həmin komitə tərəfindən yapılmış böyük və məsul siyasi bir nümayiş (artistik proqramı bayrağı altında) nə “Promete” və nə də “İsteqlal” də kəndisinə yer bulmadı, halbuki təşkilatı bir məclisdə təmsil edib də ikinci sənə burada olan “qazaqlar məclisini” boylə təfərrüatı ilə xəbər verən M.İ. həmin iclasda isbat vücadəyə və bəddə həmin iclasın mahiyyətini görməsi idi, netəkim digər müttəfiq millətlər nümayəndələri nə səbəbə bolşeviklərlə pakt bağlanan bir şeydə boylə siyasi nümayiş və həmin pakt bağlayan hökumət təh-ti-nüfuzunda olan bir təşkilat tərəfindən həmin millətlər nümayən-

dələrinə xitabən “Fransa sizi unutmaz, ümid ediniz” deyər bağırən nə rəsmi fransızını flanger söz və hərəkətləri vətəndaşlar sizin və digər avropalılar nəzərindən xali qalıyor? Çünki “zir” əvəzinə qeyr təfərrüatı var? Bu boyləmi? Və ahəngdə yoxdur da, olmamışdır da. M.İ. kəndi başına siyasət aparmış niyyətindədir.

Bir gün burasından təşkilatın başında duran zat siyasət və me-todlarını dəğişməlidir, yoxsa söylə metod qayəyə zərərdən başqa heç bir səmər verəməz. Şu bir aksiyomdur.

Bəd ərzi salam və hörmətlər edərək əllərinizi sıxıram.

Bəradəriniz Ceyhun.

Çocuqlar çox-çox salam edərlər. Kiçik çocuğum xəstə olduğun-dan sizə bir az kiçik yazdım.

17 yanvar 26, rue des Gorches

11. Əzizim Məmmədəmin

Srağa gün ittifaqən eşitdim ki, Mir Yaqub ilə Əkbərağa Əlimər-dan bəyi bir yerə dəvət etdikdən sonra ona işdən kənar olmaq ultu-matumunu vermişlər. Bu xüsusda kimsədən məluma-tım olmadığı-na görə (zira bir həftə bundan irəli sıxı-sıxı bənə gələn Əkbər ağa daha görənmiyor) dün bir qaç gün bundan əqdəm buraya gəlmiş olan Mustafa bəylə görüşdüm. O mənə əhvalatı təsdiq etdi və kən-disi də (Müsavat fırqəsi naminə) şu təşəbbüsdə iştirak etdiyini söy-lədi. Səbəbini sorduqda heyət imzalarının Əlimərdan bəyin xudsəri hərəkətlərindən bıqmış olduqlarını, xüsusən vəziyyətlə bir çox mövzu bəhs olan (daiman) məsələsini gördü. Şu məsələlər sizin bu-raya gəlməyib də saziş olduğundan iqdəm ümidində olduqlarını işarə etdikdə söylədilər ki, başqa şeylər də varmış. O başqa şeylərin nə olduğlarını məttəəssüf Mustafa bəy bənə ögrətmədi. Digər tərəf-dən, şu zamanda M.M. da əqva bulmuş iftira Ə.M. “tərəfkeşlik”ni sayə almayır. Boylə olan surətdə bən təklif etdim ki, ümumi iclas yapayım və “müqəssir”i dinləyəyim, həman başqa şeylər iftira və ya dedi-qodudan ibarətdir, yainke muhəqqəq olduğu zamanı bən də həman heyətin bir üzvi sifətilə xələdar olduğum üçün müəyyən bir pozisiyon götürəyim.

Şunu Mustafa bəy lazım görüyor. Boylə olduğu surətdə səhv bir vəziyyətə hasil olunur. Əski "günahlar" yad olunsa, deməli evin işkafi yox kibi imiş, əslən olduğu zamandan bəri yeni bir ağır "günah" zahirən yoxdur (M.M. iztifaında müəyyən bir pozisiyon əfv edilmişsə; əfv edilməyormuşsa Əlimərdən bəydən daha da irəli gedən Müsavat var idi. Onlar nasıl olur da sudan quru çıxıyolar!?!), başqa günahlarına biri bilirmiş, digəri yox. Əgər şu bir müəssəsə sifətiylə tələqqi olunar, üzvlərin həpələri xələldar olmalıdırlar. Bunları söyləməkdə bənim Ə.M. müdafiə etməyə və ona arxa olmağa niyyətim yoxdur, lakin müəyyən bir təşkilatın müqəddəratı mənə maraqlandırması üçün şu xətt və hərəkətin çox da üsul üzrə doğru olmadığını müşahidə edərək, sizə bir hökm sifətilə müraciət edərək, çox-çox rica ediyorəm. Boylə mühüm bir məsələyi boylə bir metod ilə həll olunmasına razı olmayınız. Zətən Ə.M. ixtiyar və xəstə olduğuna görə kəndisi də bəlkə istirahət lüzumiyatını düşünəcək, lakin iş və ya fəna bir surətdə 20 sənədən bəri icimai və siyasi həyatında çalışın bir ixtiyarı ömrünün axır günlərində böylə bir tərzdə əzl olmağa məcbur etmək, necə mənafeyi-milliyəmiz nöqteyi-nəzərindən praktik bir nəticə verəməz. Ə.M. bən müqəssir etməm, xudsər məlik də degil, bəlkə onun əksində, yəni başqalarının təhti-nəhfizini asanca düşməsinə görə müqəssir edərdim. Lakin nə etməli görürsüz burada ixtiyarlıq əlamətindən biridir, bən halda həman həzin əzalərin və M.M. müəyyən bir nəzəri olmuş olsa idi, Ə.M. icrayı bir qüvvədən başqa fəzlə heç bir şey olmazdı. Lakin budur ki, həmin iclasda M.İ. bəy tərəfindən ixtiyar və aciz bir zətə istemal etdiyi lisan cümləsində yenə də keçmiş dedi-qodulardan başqa yeni bir şey söyləmiş (Xosrov bəy burada olduqda "hökumət" düzəlməsi və heyət əzalarını "müsavi" bir nəzərlə baxmaması və ilx.), hər halda başdakı məsələdə mənim də iştirakım olmuşdur, buna görə məzuliyyət bana da düşər. Lakin əvvəla şu məsələlər siz buraya gəlib sazış bağlandıqdan əvvəl olmuş məsələlərdir, digəri əgər şimdiki biz adamlarımızı mühakimə etmək fikrinə düşürsək, onda mühakiməyi obyektiv bir halda və ümumi olmalıdır, ol vaxt ortalığa bəlkə həməm məsələlərdə daha da acı faktlar və sui məqamələr aralığa çıxar. Şu həqiqəti bənim heyət arkadaşlarım nədənsə nəzərə almıyolar, "ümid" ediyolar ki, "Davlavnovski" artıq keçmiş. Lakin bən sizi inandırırım ki, heç bir fakt və mənafeyi-milliyəyə müqayir vəqələrin ən cüzisi boylə yaddan çıxmamış və qismən kağız və qis-

mən yürək dəftərlərinə səbt olunmuşdur... Lakin bən boylə güman ediyorəm ki, zaman hala yatmamış, çünki biz hələ düşməm qarşısında milli mücadilə yapuruq və bu halda frontumuza zərbə vurmaq şayəstə degildir. Lakin insaf da vardır. İnsanlardan bunu da tələb etmək olmaz ki, patriotizm naminə hər bir aqressiv hərəkət qarşısında sükut etsinlər. Bəlkə də hər zətəndə nəfçilər qrupu məsuliyyəti təhtində ən zəruri zamanda ufaq bir məbləğ əldə bulunması ətrafında və həman məbləğdən gözəlcəsinə istifadə edən zəvət bəzi dedi-qodular söyləyir, "kəşfiyyət" arayub, bəzilər ən açıq və vicdansız yalan olaraq "məşrutdan bizim xəbərimiz olmamış" söylüyolar, alçaqcasına adsız məktublar yazıyolar (kəndi arkadaşlarına) kəndiləri, nəfslərində görünür ki, adi ədd elayir aktları, onlara isnad etməyə iham atıyolar, bununla arada vüqu olan ixtilaf və keşməkeşlər Ə.M. degil, heyətin kəndi arasında müəyyən bir nəzərin ədəmi-mövculiyətindən əmələ gəldi. Bunun da səbəbləri sizə bəlkə də məlumdur. Adamların "əsas" nöqteyi-nəzərləri bura mühitində flugərdən daha çabıq dəğişiyor və yarın müəyyən bir məsələdə əp püsürdən və ağız köpüklənən adam bu gün görürsən dün söylədiklərinin tam əksini isbat etməyə vicdansızcasına çalışır. Ə.M. bəyin xaric olmasıyla məsələ bitəcək təsəvvür etmək doğru bir nəzər degil. Bu xüsusda daha artıq bir söz söyləməm, lakin aqibət bunu göstərər.

Bəd həmin məsələ icrasının şəklini götürsəniz, yenə də doğru bir üsul götürülməməğini müşahidə edərsiniz. Mustafa bəy buraya gəldiyini əsidiir, nə Ə.M. və nə mənimlə görüşüyor. Əgər məsələ Ə.M. bəy edərsə, mənim bərəmdə nə üçün ən ibtidai nazakət şüriti yerinə yetirilməyör, halbuki M. bəyin buraya gəlməsi Novruz bayramına təsadüf etdi və əvvəlki gəlişindən sonra (ki görüşüb bir çox qonuşduq) aramızda heç bir sui-təfəhhümat yox idi...

Qorəz, anlaşıyör M.İ. oturduğu "tarixi" otdə həman günlər bizimlə müəyyən bir pozision tutmuş və bəlkə də "informer" olduğundan Ə.M. bəyi yerindən dəbərdən digər bir arkadaşımız bizlərə (Ə.M. və mənə) virudini gəstörir. Birdən-birə mənə heç kimsə bir söz deməmiş Ə.M. bəyə həmin "ultumatum" verilir... Təbii boylə olduğu surətdə həmin iqdama yenə də bir qədər şübhəli nəzərlə baxmağa haqqım vardır. Həman nəzərin daha da haqlı olmasına səbəb boylə para aralığa gələr-gəlməz "ən yağlı yerlərini" cibləməyə çalışıyolar. Dürüst "haqq və hesab yox imiş" yalancasına söylənən sözlərə Mustafa bəy inanır, halbuki həman haqq və hesabı nəfçilər

boylə gözəlcəsinə biliyor, çünki əldə qəbzlər və çeşklər vardır. Tü-haf və gülünc degilincə olan şey sorasıdır ki, boylə bəhtan və iftira-ları həman işxas söyləyir ki, onlar “milyonlar” zamanı “işə” sərf etdigi paraların (40-50 minlərlə) haqq və hesab, nə də opravdatel-nıy dokument şimdiyə kibi pişnihad etmişlər və yad edilən za-man “gələcək Azərbaycan parlamanına haqq və hesab verərlər” söyləmişlər! Haqq və hesaba gəldikdə 2 milyondan çox məbləğin nərgəyə sərf olunduğunu heyət əzası bilmiyor, zira xəzinədar həman haqq və hesabı verməmiş (şimdiyə kibi) və sədr də onu məcbur edə bilməmiş!.. Mustafa söylüyor: nə üçün avqustan bəri alınan məbləğ intixab edilməmiş, xəzinədə verilməmiş? (bunda “sui-istimal” var diyə “eyham” ediyolar) zira seçilmiş xəzinədar həman həqq və he-sab vermiş (şəhərimə kimi) və sədr də ona məcbur edə bilməmiş!.. Zira seçilmiş xəzinədar.

S – Clovid, Le 28 mart 36, rue des Bennerolles

12. Əzizim Məmmədəmin bəy

Məktubunuzda işarə etdiniz fəaliyyət heyətə və xüsusi bəndəcə nə həll ibarət olacağını müəssiliniz Mustafa bəy məətaəssif burada keçirdiyi günlər əsnasında heyətə və bəndəyə bildirmədilər. Bunlardan övdət etdiklərini eşitdim. İclaslarda bundan bəhs olun-madı. Biləks mövcud fəaliyyəti (propaqanda) pozmaq tendensini anladım. Bərəkət versin ki, bən də vəzifəmi anladığıma görə şu ma-nevr baş tutmadı. Ufaq-təfək intiriqalara rəğmən bən 10 sənədən bəri bilafasilə ifa etdigim vəzifəmi ifa etməkdə davam edəcəyəm, qoy başqaları kəndi fərdə və mənafeyi-milliyədən ari və yenə də müğayir söhbətləri və işləri ilə məşğul olsunlar..

Əlimərdən bəy müalicəyə möhtac olduğunu bənə də söylədi, la-kin şu məsələ ətrafında bənim raimə müğair olaraq məxfi məhafil nəzdində bəzi məqsul görülmüş təşəbbüsdən bənim xəbərim ol-mamış və bu xüsusda ögrəndigim əsnada bən arkadaşlara da protes-to etdim, çünki əvvəldən təminat və “qəsəm”lər verilmişdir ki, Əlimərdən bəyin müalicə edəcək zamanı məzunıyyətə gedəcəyini heyətin kəndi arasında qalacaq və heç bir məhafil onu bilməyəcək.

Şu təminatə rəğmən edilən təşəbbüsət və Ə.M. bəyə “vəsi” təyini, məsələyə başqa dürlü şəkil verir, hər halda bəndə üçün məsələ dəğişmiyor. Hər kəs bu bir fantazist iddiada ola bilər, lakin tarixi məntiq dəxi vardır. Şu fikirdə bən yalnız degiləm. Arkadaşların bə-ziləri dəxi məsələyə öylə baxıyorlar. Əzizim, sizə aramızda olan bir söhbəti yad edəyim. Siyasi mücadilə əsnasında bəzi qüvvələr-dən bəhs etdigimiz zamanı siz öylə qüvvələrdən istifadə edilməsi tərəfdarı kimi göründünüz. Bəlkə də haqlı imişsiniz. Lakin buna da bir sədd vardır, o temi keçmiş olarsaq, əks vəziyyət hasil oluyor: Yəni müqəddəs milli mücadilə kəndisi və böylə qüvvələrin fitnə-sinə alət olar.

Mustafa bəyin burada götürdüğü taktik bəni şu mülahizəti sizə yazmağa məcbur ediyor, bəlkə də səhv edirəm. Hər halda vüquat sunu göstəriyor.

17 mayis 36 rue des Bennerolles

13. Əziz və mehriban Məmmədəmin bəy

10 gün bundan əqdəm yazdığım məktubumda sizə vəziyyətim-dən bəhs edərək əlavə etmişdim ki, təcili müavinətə möhtacam. Şunu bən sizə halın nə olduğunu ögrənmək üçün kafi bildim, çünki maddi cəhətdən etiraf etdiniz ki, yenə də mübaliğə hələlik olmamış və heyət naminə də dekabrın 10-dan nə almış onu yəqin arkadaşlar sizə bildirmişlərdir. Məətaəssüf sizdən şimdiyədək bu xüsusda — və nə də digər siyasi bir cavab gəlmədi. Yeni vəziyyətdən bu gün düzcəsinə bir ay keçir, təbii bu müddət ərzində şu məsələlər buradaca həll olunmuş, siz tərəfdən cüzi həll olunmalı idi ki, 11 sənə bi-lafasilə ailə və çocuqlar ilə bir qarnı tox, bir qarnı ac çalışan siyasi bir mücahid kəndi müqəddəratını təyin edə idi. Mən sizə fikrimi və qərarımı yazdım, sizin fikir və qərarınız nə olduğunu siz burada ol-duğunuz zaman anlamışdımsa da, şimdi doğrusu anlamamaq dərə-cəsinə çatmışam, zira bir sənədən bəri mövzu olan məsələ şimdi artıq arada yoxdur, sonra nə? Əgər bundan məqsəd Mir Yaqub bəy “müvəqqəti rəis” və Abbas bəy də “katibi-ümumi” təsmiyə olmasa idisə, bunu açıqcasına söyləməli idi. Nasıl olur ki, “Azərbaycan

heyəti" namını daşıyan bir müəssisə və büro və para ilə təchiz bir zəvat olsun da, həman heyətə 11 sənə bilafasilə və vicdanı çatmasa da para olmayan zamanlar dəxi çalışan mənsub-bir üzv həman heyətin bürosuna getməyə böylə imkanı olmasın, zira budur üç həftədir ki, bən "müvəqqəti rəis" cənablarını bulamıyoram...

Zira "müvəqqəti rəis" əfəndisi bənim halımı dinləmək boylə xoşuna getmiyər və onun üçün "flan yerə yaz" sözləri ilə görüşməkdən qaçır...

Ceyhun bəy
30 iyun 1936-cı il.

14. Əhməd bəy Cəfəroğluna cavab

Bəd gövhər ra elmifən amuxtən
Dədən tigəst dəsti-rahzən¹

Əvət, pək doğru söyləmişlərdir. Zira bu kimi misal həyat-bəşərin təcrübələri nəticəsinin məhsuludur. Nə isə iki səhifədən ibarət olan yazdığını məktubda kəndinizə yakışır o safla mürsidinizin münəqqiyəsindən başqa əhəmiyyətli bir şey görmədik. Qəvaidi-ədəbədən xaric, tərbiiyəyi-ictimaiyəyə müğair əsassız və məntiqsiz yazınıza cavab verməkdən əvvəl ümumi məsailimizdən bəhs etmək istəyürüz. Zira bugünkü qonuşmaların əsasını təşkil edən məsələ əfkəri-ümumiyyətimizi maraqlandırmışdır. Ona görə bizim, bolşeviklər sayəsində həyatlarını təmin edənlərə ünvanlı yazımızdan bir neçəsini sizə göndərdikdə, məqsədimiz sizi fəqət xəbərdar etməkdir. Biz bu məqaləmizdə məəri ruhani müridlərinin mürsidlərilə bir yerdə təqib etdikləri cinayətkarənə siyasətlərinə etiraz etmişiz. Yüzlərinə vətənpərəstlik maskası taxaraq, milləti fəlakət uçrumuna doğru sövq edənlərin fəal və hərəkətənlərini əfkəri-ümumiyyətimizə təqdim etmişiz. Ancaq nədənsə tarix və ədəbiyyat mütəxəssisi namını qəsb etmiş müridik. Məqaləmizi oxurkən 41 dərəcəyə havi isitmə xəstə uğramış və bu üzədən həzəyan söyləməyə başlamışdır. Şim-

¹ Pis gövhərə elmi-fənn öyrətmək yol üstünə iti xəncər qoymağdır.

diyə qədər kəndisini ədəbiyyatçı deyər qələmə vermiş, vətəndaşımız nəsib və cəhalət həsasına tutulması münasibətilə mövqeyini bərbad etmişdir. Halbuki biz vətəndaşımıza sağlam bir dimağa malik olduğunu zənn etmişdik. Və irad etdigimiz tənqidləri adam əqilli oxuyub qüvvəmizə səylə tədqiq və təhlil edəcəyini və bu xüsusda müsbət və ya mənfə cəhətlərini müntəqi dəlillərlə təşrih, izah və isbat edəcəkləri fikrində bulunmuşduq və bu sayədə müxalif olanları aciz və əfkəri-ümumiyyəni iqna edəcəyi zənnində idik. Zira ədəbiyyatı kəndisinə ixtisas olaraq intixab etmiş bir zat Cəlil əl Qədrin böylə olması icab edər. Şayəd boylə olmazsa, o zaman onun əvam, cahil və düşüncəsiz bir "dəli"dən heç bir fərqi yox deməkdir. Fəqət, məaləsəf müxatibimiz yazmış olduğu məktubu ilə qəvaid edən məhrum tərbiiyə-ictimaidən binəsib sərf cahil bir zat olduğunu isbat etmiş oldu. Bununla biz iddiamızı isbat üçün "bolşeviklər sayəsində həyatlarını təmin edənlər" ünvanlı yazımızın havi olduğunu əsasları ikinci dəfə olaraq ədəbiyyat mütəxəssisi Mussalini təqinmiş vətəndaşlarımıza təqdim ediyörüz. Və kəmalı-diqqətlə oxuduqdan sonra insafcasına verəcəyi cavabdan iddiamızın haqq və ya bətil olduğu meydana çıxacaqdır. İştə yazıyörüz:

1. Azərbaycanın istixlası üçün təsir edilmiş təşkilat başında duran əhval və hərəkət qeyri hal tənqiddə qalxışan vətəndaşlara ədəb dairəsində müntəqi cavab verilməsi icab edərəkən, nə üçün xainvətən və bolşevik namı verməklə təkfir ediyorsunuz?

2. Vətən və millətimizə qarşı göstərdiyi fədəkərləh ilə hərəkət etlumə olan Məhəmməd Sadiq bəyi xainvətən deyər elan və baykot etdikdə əlinizdə nə kimi bir əsas vardı? Əgər bu adam xainvətən idisə, nə üçün sonradan Milli Komitə onu qəbul etdi. Yox, xain degildisə, zavallının ləkələnməsinə səbəb olanlara nə kimi cavab verilməmişdir?

3. Firqə rəisinin, mücadilənin taktını ünvanlı məqaləsində azəri xalqının qiyam və üsyana meyl və həvəsləri olmalarından bəhs edərək və gələcək bahar üçün qanlı vuruşmalara hazırlanmışlarını piş əz vaxt bolşeviklərə xəbər verməkdən məqsədi nə olmuşdur? Bolşeviklərin əlinə bu kimi bəhanələri verməklə vətən övladlarının düşmən müzaliminə uğrayacağını anlamıyormu? Bir avuc fəlakətnizdə silahsız azəri xalqını, müsəlləh rus qüvvə müdhışəsinə qarşı

üsyana dəvət etməkdən, onları “ya ölüm, ya dirim” şüarilə tərqib və təşviq edərək fəlakətlərini mucib olduğdan fəidəsi nədir? Vaxtilə Anadoluda daşnakların icra etdikləri üsyanlarından tovlid etmiş fəlakətləri gördükdən sonra millətimizi bu kimi bir uçuruma sövq etmək xəyanət degilmidir? Qeyrəti, namusu, vicdanı olan bir insan kəndi millətinin itlaf və imha edilməsinə yardım edərmi?

4. Sibiryaya təbid edilən və milli məfkurə uğrunda edam olunan mücahidlərin ailələrinə təxsis edilmiş ufacıq bir mübaliğ nə üçün orada yenilub gediyor? Vaxtilə “Yeni Qafqaz” məcmuəsində onların mənəfətinə açılmış ianə dəftərində toplamış paralar sahiblərinə verildimi?

5. Rəisinin bəy əfəndi ümumə aid paraların hesabını verməkdən nə üçün imtina ediyor? Dueldən qaçmağa haqqı varsa da, hökümlər divanından heç qaçamaz. Əcəba, bu bərədə sizin fikriniz nədir?

6. Sizi tənqidə qalxışan vətəndaşları itnam etməkdən, hər dürlü böhtan və iftiraları toxumaqdan nə üçün çəkinmiorursunuz? Mənafe şəxsiyyəniyə qarşı gələnləri təkfir etmək alçaqlıq degilmidir? Bu xüsusda sizinlə bolşeviklər arasında nə kimi fərq ola bilir?

İştə, Əhməd bəyin qızmış və şiddətli küfrlər ilə geri göndərdigi məqaləmizin əsasını bu kimi tənqidlər təşkil etmişdir. Əgər tarix və ədəbiyyat mütəxəssisi ləqəbilə iftixar edən vətəndaşımız namuslu və vicdan sahibi olmuş olsaydı, irad etdigimiz qüsurların islahına çalışardı. Şayəd kəndilərində qüsür görmüyörlarsa, o zaman kəndilərini müdafiə və müxalif olanları islah edəcək məntiqi cavablarla iqna etməyə səy etməliidi. Şayəd heyrət və təəssüfümüzi mucib olacaq bir şey varsa, o da irad etdigimiz tənqidlərə sükutlə cavab verməsidir. Mövzu bəhs olan məsaillik müsbət və ya mənfə cəhətlərinə əsla yanaşmayaraq əcizini etiraf etməklə boşboğazlığa başlamasına mövzumuz “qurtuluşcu” pərdəsi arxasında təşkil edən kütlənin əfal cinayətkəranələrinə bəhs edərək, vətənin zərərini və millətə qarşı xainanə əməlləri tedad edərək səbəblərin məqsədini anlamaq istərəkən soçaq qəhrəmanlarına yaqışır bir vəziyyət olan ədəbiyyat mütəxəssisi üzəriniyə hücum edərək bizi bolşeviklikdə itnam etmək cəsərətində bulunmuşdur və bizə iadə etdigi məqaləmizi bolşevik nəşryatından “Den” qəzetəsində dərc etdirməmizi tövsiyə etmək haqarətində bulunmuşdur. Və bununla kor-koranə təqlid etdigi

ruhani qafalı mürşidinin malik olduğü təvarisi siyasətinə istinadən ilham və işarələrlə təkfirimizə cürət göstərmışdir.

Bununla biz xoca fikrilə mürşidini müdafiyə etməyə yeltələnen soçaq ədəbiyyatı mütəxəssisinə şu suallarlı veriyoruz:

Dutalım ki, sizə müxalif bulunan bütün vətəndaşlarımız xain və bolşevikdirlər. Əcəba, onların xəyanətkar və bolşevik olmaları, sizin yapmış olduğunuz cinayətləri təxfif etməyə bir mədar ola bilirmi? Və yaxud sizin rəqib iddia etdiginiz insanların ləkəli olmaları sizin namus və vicdanınızın təmiz və pak olmasına bir dəlil olurmu? Hər kəsi dürlü-dürlü hiylələr tərtiblə ittiham etməniyə əfkari-ümumiyyəddə sizə qarşı təvəllüd etmiş nifrət hissini tədil edə bilirmi? Yox; Heç bir zaman edəməz. Xainlikə və bolşeviklikə meyl edənlərin alçaqlıqları kəndi yerində bir cinayətdir. Sizin dəxi vətənimizin fəlakətinə və millətimizin itlaf edilməsinə səbəb olmanız əfv olunmaz xəyanətlərdəndir. Bunların biri-birisilə heç bir rəbitəsi yoxdur. Hər bir cani kəndi əməlinə cəzasını çəkməlidir. Zira birisinin cinayət yapması başqasının dəxi cani olmasına haqq verməz. Ona görə sizə qarşı edilən tənqidlərə cavab vermiyub, başqasını ittiham etməklə, küft söyləmək və boşboğazlıq yapmaqla işin içindən çıxamazsınız. Bu kimi söz oynatmalar asandır. Fəqət irad edilən tənqidlərə qarşı namusunuzu müdafiə edərək təmizləmək müşkülüdür. Nəşryatınız üzündən daxildə təvəllüd etdirdiginiz faciələr faktlarla meydanda ikən, kəndinizi təmiz və namuslu göstərməyə yeltələnməniyə faydasız xəyanətlərinizi pərdələmək məqsədilə əfkari-ümumiyyəmmizi başqa macraya sövq etmək üçün çalışmanıza hər kəs nifrət etməkdədir. Cinayətə qarşı müdafiə bulunmayıb sükutla keçməniyə ətrafınıza dəlil olduğundan, əfkari-ümumiyyəddə mövqeniz təyin edilmişdir. Ümid olunuz ki, cəzanıza uğrayacağısınız.

Bununla biz Əhməd bəyə xəbər veriyoruz ki: onun tarixi-həyatında izzəti-nəfs və şərəfi üçün mayə aribra əsrari-kəşf və nəşr edən “Den” qəzetəsinə məqaləmizi verəmiyəcəgiz. Zira, məzbur qəzetənin nəşr etdigi hicab və ruqə vətənimin sizin kimi boylə bir naxələf övlada malik olması bütün vətənsəvər azərilər üçün unudulmaz bir dərd olmuşdur.

Görüyörməniyə “Den” qəzetəsi nələr yazıyor.

“Altunsevər bir firqəçi”

yaxud

Əhməd bəy Cəfəroğlu

Əhməd bəy Cəfəroğlu Azərbaycan siyasi firqəsi əzasından çalışganlıqla məruf bir gəncdir. Bu zat İstanbuldan gəlmiş qızıl rus professoru ilə bir qəç ziyafətdə iştirak edərək dostlaşmışdır. Və onun sayəsində dəxi sovet ricali-siyasiyası ilə ülfət etmək şərəfinə nail olmuşdur. Professor cənabları türkçə ögrənmək marağında olduğu yeni dostu Əhməd bəyə söyləyərək bir müəllim tövsiyə etməyi xahiş etmişdir. Və həqq tədris üçün ayda 40 lirə verə biləcəyini də bildirmişdir. Professorun bu təklifi Əhməd bəyə o qədər xoş gəlmişdir ki, netəkim ac bir adama yemək tabağına təmas edən çəngal və bıçaq səsləri xoş gəlir. Zira həftədə iki-üç dərs üçün alacağı 40 lirə aylıq maasının nisfini təşkil ediyor. Əlbəttə, Əhməd bəy kimi əql bir adam böylə fürsəti əldən qaçıramaz. Ona görə Əhməd bəy bu tarixdən vətəninə istila edən düşmənin professoruna müəllimlik etmişdir. Kəndi faydasına olaraq ayda alacağı 40 lirəyi düşmənin sərvəti-ümumiyyəsinə bir zərbə kimi tələqqi edən Əhməd bəyin fikrincə düşməni tək bir siyasətlə degil, iqtisadən dəxi zəif etmək lazımlı imiş. Və illə Əhməd bəy heç bir zaman “xüsusi” mənfəətini milli mənafeinə tərcih etməz.

Əhməd bəyin professorla sıxı əlaqədə olmasından firqə rəisi xəbərdar olaraq mümaleyhn nəzdinə dəvət və iqan etmişdir. Qızıl imperializmin professor ilə qəti əlaqə etməsini surəti-qətiyədə təkid etmişdir. Hərçənd Əhməd bəyin firqə rəisinə böyük bir ehtiram bəslədiyini rəvayət ediyorlar və icab edərsə mürşidinin əvəzində duələ çıxması dəxi zənn edənələr vardır. Ancaq Əhməd bəyin fikrincə düşmənin sərvəti-ümumiyyəsinə kəndi faydasına əksiltmək cihadi-ək-bərdir. Digər tərəfdən, dəxi onun bu qiymətdar olan mədən parçalarına aşiq olması vətəninə və millətinə bəslədiyi hissiyatından əksik degildir. Bundan dolayıdır ki, yolunda qurban getməgə hazır bulunduğu rəis bəyin ixtar və israri əqim qalmışdır.

Mümaleyhin qızıl professorla səmimiyyəti irəlilədikcə fürsətdən istifadə etmək xülyasına qapılmışdır. İstanbulda müqim sovet kon-

sulusiyə görüşmək üçün professordan bir tövsiyə vərəqəsi alaraq, onunla sovet səfərəxanasına gedən Əhməd bəy kəndisini “pölpred” təqdim etmişdir. Şura nümayəndəsi əleyhlərinə mübarizə edən siyasi firqə qəhrəmanlarından birinin gic bir quş kimi kəndi ayağı ilə tuzağa gəlibən gördüğünü sövqündən nə yapacağını şaşırmışdır. Əhməd bəyin əlini sıxmış və həman çinqırağın düğməsinə basaraq qəvvəs çağırılmışdır. 40 lirə müqabilində tuzağa düşmüş müsafiri flan numralu odaya gətirməyi əmr etmişdir. Qəvvəsin arxasından qurbanlıq qoyun kimi yürüyən Əhməd bəy qaranlıq və dolanbaclı karidorlardan dönüb-dolaşdıqdan sonra bir otaya gətirilmiş olur. İçəri girər-girməz kəndisinə müntəzir bulunan çekistlər tərəfindən istiqbal edilir. Masa üzərindəki revolveri əlinə alan çekist qapını içəridən kilidlər, tarix və ədəbiyyat müəllimini kəmalitəzim və ehtiramla masa qarşısına gətirib yer göstərmiş olur. Çekist ağzını açar-açmaz “Hadi, Əmin bəydən və firqənin fəaliyyətidən nəql və hekayə elə, baxalım” deyir. Bu zaman əmri-vaqə qarşısında bulunan Əhməd bəy ilk əvvəl mətanətini saxlayaraq heç bir şeydən bəhs etməz olur. Ancaq sonra da çekistin kəmalitədbəllə surəti-nazikanədə “iltimas və iltica” etməsinə qarşı duramıyan Cəfəroğlu bir çox şeylərdən istintaqını vermmişdir. Əlbəttə, qapu qapalı olduğundan Əhməd bəyin verdiyi məlumatın nədən ibarət olduğunu bilməyiriz. Ancaq yəqin biliyoruz ki, ağzı bir yerə salınmış bu “qəhrəman” mücahid orada nə qorxmışdır və nə də firqə əsrarını vermmişdir, lakin 4 saatlıq istintaqdan sonra milli mücahidimizin təşrif götürməsinə müsəidə verilmişdir. Müəllim cənabları bu qədər müddət içərisində günəşsiz odada qalması üzündən siması ağappaq kağız kimi ağarmışdır.

Nə isə, bic və bədzat kimsələr az degildir. Ancaq nərdənsə insanın sirtini açan bu bədzatlardan birisi vəqənin qəhrəmanı olan Əhməd bəyi sovet konsulxanasından suyu süzülmiş cücə kimi çıxdığını görərək, firqə rəisinə xəbər vermmişdir. Bunun üzərinə Əhməd bəyi firqə divanına cəlb və istintaqa başlamışlardır. İştə bizim buraya qədər verdiyimiz məlumatı firqə divanı qarşısında etiraf edən Əhməd bəy ağlamış və qeyrətinin çoxluğundan kəndisini intihar etmək istəmişdir. Əlbəttə, onu bu fikirdən durdurub buraxmamışlardır. Fəqət

buunla belə firqə divanı mümaleyhn cürminə cəza olaraq kəndisinə ədəm etimadı bir sənə müddət üçün işdən kənar edilməsini qət etmişlərdir. Hərçənd firqənin “ədalət divanı” Əhməd bəyə mərhəmət edərək bir sənəlik yüngül cəza təmin etməsindən narazı olanlar da vardır. Ancaq biz “firqə divanının” bu adılanə nəzəriyyəsinə tərəfdarıq. Zira “ədalət” divanı bu kimi “namuslu” və “dəgərli” bir üzvi təməmən firqədən çıxarub atarsa, o zaman firqənin halı necə olur?

Nə isə, “Den” qəzetəsi məqaləsinə xitam verərək deyir ki, ədəbiyyat mütəxəssisinin kəndisini intihar etmək fikrində olduğunu alqışlarıq. Zira namuslu adamlar üzərlərinə sürdükləri ləkəyi qanları ilə təmizlərlər. Və bundan əlavə onun bu hərəkəti başqalarına ibrət olacağı üçün hər kəs onu təqdir edəcəkdir. Binaəniləy biz şimdindən bu qeyrətli millətsevər, altun eşqi-mücahidə rəhmət oxuyuruq. “Den” qəzetəsinin dərc etdiyi bu vəqeyə təmas etdikdən sonra vətəndaşımızdan artıq dərəcədə üzr istiyoruz. Zira onun tarixi-həyatının ən qaranlıq və ləkədar bir səhifəsindən bəhs etmiş oluyuruq. Və onun ən həssas bir telinə toxunmaqdan məqsədimiz kəndisini kəndisinə tanıtdırmaqdan başqa bir şey degildir. Bu vəqeyi biz bildigimiz kimi firqə üzvlərindən bilənlər də çoxdur. Və firqə divanının qərarı dəxi firqənin arşivində mövcuddur. Vəqə qəhrəmanının siyasi sifətindən başqa əxlaqi cəhətinə təəllüq edən digər bir vəqədən dəxi bəhs etmək istiyoruz. Zira kəndisinə ədəbiyyatçı sözü vermiş bu zatı qarelərimizə daha yaxından tanıtdırmaq istiyoruz ki, əfkari-ümumiyyəməiz xalqımızın düçar olduğu bu tüfeyli kütləsinin həyat əxlaqiyyəsinə anlamış olsunlar.

Vaxtilə İstanbulda bir fransız ailəsində yaşayan vəqə qəhrəmanı ailənin 18-17 yaşlarında yeganə məsum bir qızını iğfal etməgə müvəffəq olmuşdur. (Bu cümləni oxuyarkən yaptığınız cinayət bütün təfərrüatilə bir sinema şəridi kimi gözlərinizin qarşısından keçəcəkdir.) “Nə qədər hüznəvər bir alçaqlıq yaptım” deyə vicdanınıza lənətlər edəcəksiniz. Fihəqiqə haqlı olduğunuzu biz dəxi təsdiq edəriz. Zavallı qızcığaz kəndisinin namuslu, vicdan sahibi bir azəri gəncilə təəhhül edəcəgindən məsud olacağı ümidilə qəlbini, ruhunu və bütün mövcudiyətini ismət qasibinin yədi-ixtiyarına təslim et-

miş olur. Siz isəniz rəfiqeyi-həyatınız olacaq məsum qıza həyatı qədər qiymətdar olan ismətini qaldıqdan sonra, onun validəsilə, daha doğrusu, kəndinizə qayın validə olacaq qadınla eşq və sevdə müamiliyinə girişmiş olmuşsunuz. Bu yolda biri-birini təkrar edən hicab avər müamilələr, nəhayət, zavallı qız tərəfindən bir cürm məşhur şəkildə təəcəssüm etmiş olur. Əvət, nə qədər fəci, ismətinin qatı ürəkli bir namus xırsızı tərəfindən çalındığını görərək ürəyində fəvrən edən atəşin ahilə məmzuc nifrətini üzünüzə çırpmışdır. İştə qəlbini, əqlinizi, eşqinizi və əxlaqınızı hanki bir nöqtəyi-nəzərlə təhlil edəcəc olursaq, hissiyat insaniyədən binəsib, qüvvəməzdən məhrum sövqi-təbiətə məhkum olduğunuz nəticəsinə almış olur. Zira 44-40 yaşlarında yarım ixtiyar bir qadını 17 yaşında gənc və təzə bir qıza tərcih etməgiz o saf məmduhə bəşəriyyədən məhrum olmanızı isbat etmiş olur. İştə siz malik bulduğunuz bu kimi xəvəsi-məşumənilə mübarizəyə dəxi girişiyorsunuz. Siz oylə zənn etməyiniz ki, təşkil etdiyiniz kütlə içərisində bu kimi əxlaqsızlığı tək bir siz haiz bulunursunuz? Yox, siz tək deyilsiniz. İçinizdə məsləkdaşının, daha doğrusu, firqə arkaşağının həmsiyrəsini dəxi bədbəxt edərək qoyub qaçanlar vardır. Allah üçün kəndiniz insaf ediniz, ümumi ictimai işlərdə çalışmağa haqqınız varmıdır? Sizin kimi əxlaqə malik bulunan insanlar vətən sevmək hissiyatını taşıya bilirmi? Əxlaqən süqut etmiş tiplər siyasi firqə özəgini təşkil edərsə, millətin fəlakətini mucib olmazmı?

Nə isə, buraya qədər yazdıklarımızın birinci qism üsul təhrirə yad və biganə olduğunuzu göstəriyor. Zira mövzu bəhs məsələyə əsla yanaşmamışsınız. Yazımızın ikinci qismi ictimai və siyasi simanınızı, üçüncü qismi dəxi əxlaqınızın dərəcəyi-tədənni qarein-kəramə göstərmiş oluyor. Biz sizin həyatınıza aid şu qara pərdəyi açmaq istəməzdik. Əvət, istəməzdik, açılmasın, qalsın. Şu siyah pərdə ta əbəd məstür. Misralər ilə qənaət kəsb etmişdik. Fəqət nə edərsən ki, həpsinə kəndiniz səbəb oldunuz. İştə sizin tarixi-həyatınızdan bəhs etdigimiz bu iki vəqədən hankisinin doğru olmayıb sizə böhtan və iftira olduğunu iddia edə bilərsiniz? Hadi sizi gülüm və cəsəratinizə afərin deyəlim, doktor əfəndi. Şimdi isə bizə qarşı eyham verməzlərlə etdiyiniz hücumlardan bəhs edəlim. Haqqımızda

əfkari-ümumiyyəyi iştibahə salmaq məqsədilə bəzi parmaqlar oru-yursunuz. Və İstanbulda keçirdiginiz mühacirət dövrünə aid vüqu bulmuş bir vəqəyi şahid gətirərək boylə yazırsınız.

1921 sənəsində bir gecə Köprülzadə Fuad bəy evində çocuq kimi aqlayaraq qayət səmimiyyətlə bana: Aman, Əmin bəy Rusiyadan fərari, Azərbaycan qurtuluşu deməkdir. Onun fərari üçün 300 lirəyə ehtiyac vardır. Bu paranın 200 lirəsi tədarük edilmişdir. 100 lirəyə daha ehtiyac vardır. “Nə olursa-olsun, sən bu parayı bana tədarük et” dedin. O vaxtlar şəxsən mən Əmin bəyi tanımayurdum. Sizin göz yaşlarınıza inanaraq istədiyiniz 100 lirəyi bularaq sizə və böyük bəy Ağası bəylərə təslim etdim. İştə mən sizi milli davamızı rəhbəri olan Müsavat fırqəsi liderinə dərin bağlarla bağlı olaraq bir adam tanıyır, deyə yazırsunuz.

Əvət, bizim çocuq kimi aqladığımızı aid Əhməd bəyin yazdığıları tamamən doğrudur. Fihəqiqə vəziyyət qarşısında çocuq kimi aqlayordıq. Zira rəcələti-siyasi və millətperəst adını taşıyan vətəndaşlarımız o zaman dəxi şimdiki kimi mənafələri uğrunda süquti-axlaqə uğramışlardı. Biz Əmin bəyi Moskovdan qaçıрмаq üçün 300 lirə miqdarında ufacıq bir para tədarüki qarşısında böyük bir müşkilat çəkməkdə idik. Halbuki millətimizin namı sayəsində² mil-

² 1921-də İstanbulda təşkil edən “mühacir komitəsi” Paris Sülh Heyətinin təyin etdiyi haqsız siyasətini kəndilərinə anlatmaq məqsədilə Əbdüləli Əmircan bəy cənabları ilə Bağır Rzayevi nümayəndə sifətilə Parisə göndərmişdi. Müşarileyhlərin etdikləri məruzədən pək müxtəsər bir qismini qarein-kəramə təqdim ediyorus. Paris Sülh Heyəti Suraxanı neft yerlərindən 25 desatinin bir parçeyi fransız şirkətinə icarə vermişdir. Müqavilənamə mücəbincə alacaqları 25 milyon frankdan peşin olaraq 3 bucuq milyon frank almışlardır. Arada vüqu bulan bir vəqə nəticəsində iş pozulmuş, mütəbaqi parayı almağdan məhrum qalmışlar. İştə, o zamana qədər bu üç bucuq milyon frank bu tərtiblə sərf edilmişdir:

1. Hökumət milliyəmiz tərəfindən Avropaya göndərilmiş tələblərə edilən yardım 400000 frank.

2. İstanbulda müqim sülh heyəti-vəkilinə, konsulosa verilən maaşla məsarif 120000.

3. İstanbulla iltica etmiş 18 nəfər ordu zabitanilə hökumət əzasına maaş 80000.

4. Paris Sülh heyəti arasında təqsim edilən para 2900000.

Qeyd: Əlimərdən bəyə aylıq maaş 24000 frank.

Katib xüsusi Adilə oğluna aylıq 7000.

yonlara malik bulunan Paris Sülh heyəti fəaliyyətimizə yardım edəcəkləri yerdə maneələr təşkil etməkdə idi. Əlbəttə insan əczini hiss etdiyi zaman aqlaması da təbiidir.

İştə, biz də hiss etdigimiz bu ağır vəziyyət qarşısında aqlayırdıq. Ancaq bizim aqlamamızla Əhməd bəyin aqlaması arasında pək böyük bir fərq vardır. Zira biz bir nəfəri xilas etmək üçün hiss etdigimiz müşkilat qarşısında aqlayırdıq. Və sıxı bir rabitə ilə mərbut bulduğumuz bir dostumuzu düşmən məzaləmindən qurtarmaq üçün möhtac olduğumuz şu ufaq parəyi bulmaq üçün aqlayırdıq. Bu aqlamaq nə həzin və məsumanə bir aqlamaqdır ki, bizim fədakarlığımızın dəracəsini və vücudumuzda çarpan qəlbimizin və vətənimizə, millətimizə olan məhəbbətimizi isbat etməkdədir. Və Əmin bəyə olan dostluğumuzun sədəqətinə dəxi böyük bir dəlildir. (Bizim bu xidmətimizə qarşı müşarileyh insanlığa yaxımsız bir müamilə ilə qarşı çıxdı). Müxtəsəri-kəlam, hanki bir nöqtəyi-nəzərdən təhlil edilirsə, hüsn-iyyətimiz üçün bir şərəf, fəqət siz Cəfəroğlunun fırqə divanı qarşısında aqlaması, yapmış olduğu cinayətin kəşf olunmasından tovlid etmişdir. Siz aqlarkən kəndinizin irtikab-irtikab etdiyi cinayət düşünərək aqlayırdınız. İştə, bu aqlamaq vicdanınızın sizi məhkum etməsində tovlid etmişdir. Bununla əcr etdiginiz cürm və xəyanəti etiraf etmiş olursunuz. Əvət, hər ikimiz aqlamışız. Ancaq bu iki aqlamaqlar arasında olan fərq bundan ibarətdir. Kəndiniz insaf ediniz, aradakı fərq böyük degilmi, doktor əfəndi?

Şimdi isə biz Əhməd bəyin bulduğı³ 100 lirə məsələsinə gələlim. Müməleyhin yazdığı məktubun məzmunundan və elə anlaşıyor

Ev kirayəsi üçün ayda 5000, yekun 32000

6 və ya 7 nəfərdən ibarət sülh heyəti əzasının hərbiyəsində ayda 18000 – 16000 frank.

İstanbulda müqim Paris Sülh heyəti vəkilinə ayda 800 türk lirəsi.

Səfirlik məsnədini satan Miryusif Vəzirova ayda 200.

Ordu zabitanilə sabiq hökumət əzasından bulunan 17 nəfərin hərəsinə 100.

(Bu xüsusda müfəssəl məlumatı mühacirətimizin tarixçəsi ünvanlı qələmə alduğumuz risalədə qarein-kəramə təqdim edəcəgiz).

³ Əmin bəyi Moskovdan qaçıрмаq üçün Miryusif Vəzirova bərabər Lehistan səfəri “Jodko” cənabları ilə gedib görüştük, müşarileyh xahişimizi qəbul etdilər. Ona görə 3000 lirəyə ehtiyacımız oldu. Bu parayı Əmin bəyə xərcirah olaraq göndərəcəkdik. Məzbur paranın 200 lirəsini təhiyyə etdik. Yerdə qalmış 100 lirə üçün

ki, sanki bu zat Xəlil əl Qədir ərbab xeyratdan olması hesabı ilə məbləği-məcburi kəndi hesabına olaraq bizə ehsan etmişdir. Şəxsən Əmin bəyi tanımadığı üçün bizim göz yaşlarımızı inanmışdı. Və bizim milli dəvamızın rəhbəri olaraq Müsavat liderinə dərin bağlarla bağlı olaraq tanımışdır. Əcəba, qarein-kəram şü cümlələrin tərkibinə diqqət ediyolarımı? Bisavad bolşevik mühərrərləri kimi istilahlar yaradan ədəbiyyat mütəxəssisinin məqsədini ifadə etməyin məntiqsiz cümlələrindən bir şey anlaya bildilərmə? Bu zat Əmin bəyi tanımadığı halda bizim göz yaşlarımızı inanaraq parayı bizə verdiğini söyləyir. Pəki, nə olmuş? Əhməd bəyi aldatıb parasını almışmıyız? Onun etibarını sui-istimal edərək kəndisini xəsarətə soxmuşmuyuz? Təbiidir ki, yox. Əvvəla, Əhməd bəyin parası olmuş ki, bizə versin. Zira kəndisi həmşirəsinin qocası tərəfindən göndərilən 50 lirə aylıqla yaşayırdı. Və saniyə onun o zaman degil 50 lirə bula bilirdi. Hətta 50 quruş bulacaq iqtidara malik degildi. Ona görə onun bu mövzuda bəhs etməsi: “hünərdən bəhs olunarkən mərd qibtə sirqətün söylər” misranın misalidir. O heç bir zaman kəndi hesabına bir quruş olsun ehsan etdini görməmişiz. Ancaq onun bu işdə oynadığı rol miyançılıqdan başqa bir şey deyildir. Və 100 lirə bulub götürdüm deməsi dəxi sırf böhtan və iftiradır. Böhtan və iftira söyləməyə adət etmiş insanlar üçün kəndisinə iftira etmək o qədər bir kar degildir. Zira “adət ikinci təbiətdir” deyirlər. Ona görə Əhməd bəyin bu yoldakı hərəkətində kəndisini məzur görüyoruz.

Əhməd bəyin istilahnca: “Müsavat” fırqəsi liderinə dərin bağlarla bağlı olduğumuza gəldikdə müməleyhn söylədiyi doğrudur. Vaxtilə kəndisinə və ailəsinə etdigimiz maddi və mənəvi yardımları təkrar etməyə lüzum görmürüz. Daxildə pək sıxıntılı yaşadığımız zamanda müşarileyh üçün İstanbula para göndərmişiz. Biz onu tanıdığımız kimi o dəxi bizi pək gözəl tanıyolar. Siyasi və ictimai iş-

Süleyman bəy Məmməd zadə cənablarına müraciət etməyi Böyük bəy Ağasibəyli məsləhət gördü. Və Əhməd bəyi bir qasid sifətilə kəndisinə göndərdik. Müşarileyh xahişini qəbul etdigi xəbərini verdi. Miryusifin, Böyükbəyin və bizim imzamızla kəndisinə bir sənəd göndərdik. O dəxi 100 lirəyi Əhməd bəyə verib göndərdi. Biz bu paraları Lehistan səfəri təvəssütilə Əmin bəyə göndərdik. Ancaq Əmin bəy bu paraları alamadığı üçün paralar geri gəlmişdi. O zaman məzbur 100 lirəyi Süleyman bəyə əda edərək verdiyimiz sənədi geri almışlardı. İştə Əhməd bəyin ağzi kəpürək utanmadan buldum dediki, 100 liranin sərgüzəşti bundan ibarətdir.

lərdə bərabər çalışmışız. Ancaq bizim çalışmamızla onun çalışması arasında bir fərq vardır. Biz çalışırkən zəhmətimizin üzərinə paramızı dəxi sərf edərdik. Fəqət o zəhmətlərinə müqabil istifadə edərdi. Nətəkim şimdiki dəxi oyləyiz. Bizim vaxtilə Əmin bəyə etdiyimiz etibar və etimadın dərəcəsinə və ona qarşı səmimi bir məhəbbət bəslədiyimizi Əhməd bəy kəndisi dəxi etiraf ediyor, ancaq nədənsə bu gün ona qarşı çıxışımızın səbəbini sormayur. Və bu çıxışımızda bizim ondan istədiyimiz nədir? Bilmək istəmiyor. Və bəlkə də bilməyir, fəqət kəndisini anlamamazlığa qoyur. Bununla biz əfkari-ümumiyyətimizi bu zatın təqib etdigi təxribədi siyasetindən xəbərdar etmişiz. Millətimizin fəlakətini vətənimizin dağılmasında amələlik rolunu oynadığını inkar edilməz. Sənəd vəsiğələrlə isbat ediyoruz. Ətrafına topladıqları əxlaqsız və vicdansız kimsələrlə hampiyalə olması üzündən kəndisinə nifrət-ümumiyyəti cəlb etmişdir. Kəndisində xudbinlik və xotkamlıq xəstəliyi nəticəsində tənqidə qalxışan vətəndaşlara böhtan və iftiralarla təkfirə qalxışmışdır. İştə bizim ona qarşı çıxışımızın səbəbi bu kimi qeyri-məqbul müəmilələr üzündən olmuşdur. Onun keçmişdəki xidməti millətimiz üçün nə qədər faydalı olmuşsa, şimdiki fəaliyyəti dəxi o qədər müzəddir. Mücadilənin taktiki ünvanlı məqaləsi millətə və vətənə qarşı işlədigi unudulmaz bir cinayətdir. Bunları anlamamaq üçün insan axmaq və dəli olmalıdır. Cərvən edən vəqələri görmək üçün insanın kor olması lazımdır ki, inadında diyəndə israr edə bilsin.

Nə isə; bizim bu Əmin bəyin nübüvvətinə iman gətirənlərin etiqadına deyəcək bir sözüümüz yoxdur. Onlar istədikləri kimi inana bilirlər. Ancaq biz də gördüyümüz və duyduğumuz faktları qəbul ediyoruz. Biz bunları yazdıqda səviyyə-i-ürfanca geridə qalmış qaragüruh üçün mağaza çiraqları və eyni zamanda Azərbaycanca sərvət naminə itə atmağa bir daşa malik olmayan lütlər üçün yazmayırız. Və həmçinin zəhmət haqqı müqabilində mürşüdləri üçün dərvişlik edən vicdansızlarla da işimiz yoxdur. Bunları yazmaqdan məqsədimiz əfkari-ümumiyyətimizi təşkil edən ziyalı sinfi üçün yazıyoruz. Vətənimizin fəlakətini dərinləşdirməkdə olan kütlənin əfəli-cinayətkarənlərini fəqət onlara göstərmək istiyoruz. Və Zöhhak müzaliminə düçar olmuş millətimizin “Gəvə” ruhundan bitişdirəcəyi övladları üçün yazıyoruz. Əvət, əmin olunuz onlar üçün yazıyoruz.

Əhməd bəy məktubuna davam edib yazıyor: siz nəhayət İstanbulu tərk etdiniz və bilməm burasını tərklə təkrar Azərbaycana getdiniz. Çox qorxarım ki, bu son sizin bolşevik, İran, Türkiyə hüddularını boylamanız Azərbaycanda bıraxdığınız və kəndilərlə bir qaç sənə qızıl Azərbaycanda qoklaşdığınız arkadaşlarla yeni bir bağla bağlanmış olsun.

Əhməd bəyin yazısından anlatılan bir şey varsa, o da arkasından qoşduğu mürşidinin mənfur şüarını təqib etməkdən ibarət mürid yetişdirmək sənətində "Durov"dan daha müstəid görünən "diplomat ruhani" bu yoldakı müvəffəqiyyətindən dolayı sələflərinə iftixar edə bilərlər. Zira babaları tərbiyə etdikləri əvəm və sirf cahil müridlərin fikir və düşüncələrini mədud bir dairə içərisində saxlayaraq istədikləri kimi icrai-təhkim edərlər. Ancaq bu isə müridlərinin əxlaqını pozmaqla bərabər, hissiyat və vicdaniyəsini dəxi atil edərək, kəndisində mocud bulunan bütün xəvas müştumeyi anların ruhuna təlqih etmişdi, işlə tərbiyə etdiyi müridləri dəxi kəndisi kimi təkfir silahlarını qullanmaqda məharət qazanmışdır. Binaəniləy həqqimizdə işar etdiyi itham və rəmlərlə əfkari-ümumiyyətimizi şübhədə buraxmaq istəmişdir. Sanki Əhməd bəy bizim İstanbuldan vətənə getdigimizin əsbabını bilməyirmiş? Və nə kimi şərait altında İstanbulu tərk etdiyimizdən bilə vüqufi yoxmuş? Əcəba onun bu iddiası doğrudur? Halbuki 11 ay İstanbulda bərabər bulunduq. Və orada vüqu bulunan hadisələrdə şahid olarkən bizim vətənə ovdətimizin əsbabını bilməməsi şayan heyət degilmidir? İnsan əxlaqən nə qədər süqut etməlidir ki, həqiqəti bildigi halda pərdələyib başqa bir şəkildə cülvəndirsin. Və nə qədər vicdansız past fitrət olmalıdır ki, əmdən insana ləkə sürmək məqsədilə xəlqi şübhəyə salmaq cəsarətində bulunsun. Əvət, qüsuruz da degildir. Suyun sərcəşmədən bulanıq gəlməsindədir. Başqa dürlü də yaşayamazsınız. Bolşeviklər qüvvətinə istinad etdikləri kimi, siz dəxi haiz olduğunuz böhtan və iftiraçılıq sifətinə mədyunsunuz. Və bu vaxta qədər hiyləgerənə siyasət sayəsində yaşamışsınız da, bundan sonra yaşamayacağınız qətidir. Zira üzünüzə təxmiz olduğunuz masqanın qoparılması nəticəsində simanızı hər kəs görmüş oldu. Nə isə, vətənə ovdətimizin səbəbini qarein-ikram əvəz və bəyan ediyorusuz:

1921-ci il sənəsi mart ayında Batumin bolşeviklər tərəfindən istilasını münasibətilə oradakı vətəndaşlarımızın hissəsi Trabzon, qismidigəri İstanbulla iltica etmişlərdi. Martın 26-da bunlarla biz dəxi İstanbula çıxmışıq. İstanbulda hökumət milliyəmizi təmsil edən tək bir konsulluq vardı. Səfərət bayrağı Miryusif Vəzirov tərəfindən endirilib, öhdəsinə aldığı səfirlik məsnədini dəxi hər ayda 200 lirə almaq şərtilə Paris Sülh Heyətinə satmışdı. Mərdən bəy cənabları satın aldığı bu yüzə Xəlil bəy Xasməmmədli cənablarını Paris Sülh Heyəti vəkili namilə təyin etmişdi. Nə qanun beynəldövlədə və nə qanuni-beynəlmiləl bu kimi bir məqam olmadığına görə rəsmi dövlət dəvairi bu məqamı tanımuyordu. Zira, hökumətimizin sülh konfransına göndərdiyi heyətin vəzifəsi Parisdə təşkil ediləcək sülh konfransında iştirak etməkdən ibarətdir. Ona görə heyəti-məzburun İstanbulda və ya başqa paytaxtlarda vəkillər bulundurmağa lüzum olmadığı məlumdur. Binaəniləy rəsmi məqamətlə müxabirə və mükətibə həp konsulusun imzasilə imza edilirdi. Əgər sülh heyəti İstanbulda kəndilərini təmsil edəcək müəssisənin öhdəsinə lüzum görürdüsə, o zaman heyəti-əzasından birisi gəlib İstanbulda otura bilirdi. Həm səfərin və həm də konsulosluq işlərinə nəzarət edərdi. Ancaq nədənsə sülh heyətimiz siyasət ələmində kəndi dühəsindən yaratmış olduğu bu məsnədə ayda 800 lirə maaş verməkdə idi.

Nə isə, mühacirlərin İstanbulla gəldikləri xəbəri Parisə bildirilmişdi. Sülh heyəti tərəfindən fəlakətində vətəndaşlarına yardım olmaq üzrə 1000 türk lirası ianə göndərilmişdi. Məzbur heyətin vəkili fəvqüzziqraneyi təşkil etdigimiz mühacir komitəsinə təslim edərək bunun ələləcalə bir yardım olduğunu və bundan sonra dəxi sülh heyəti tərəfindən hər dürlü müavinət ediləcəyini vəd etdilər. Hərçənd bu vəd ibtidada mühacirlərin qəlbində böyük bir hiss təsəlli tulid etmiş oldu etsə də, ancaq bir az sonra bu vədlərin quru sözlərdən ibarət və oxşamaq qəbiləndən olduğunu hər kəs anlamışdı.

Nə isə, fəvqüzziqr para ehtiyacda bulunan vətəndaşlar arasında təqsim edildi. 105 mühacir dəstəsinin dördədə bir hissəsinə yardım olundu. Vəziyyət getdikcə ağırlaşırdı. Qaçqınların əksəri bolşevik məzalimi qorxusundan həyəcana düşüb qaçmışlardı. Bunları vətənə geri göndərmək üçün çarə aramaq məcburiyyətində idik. Mühacir komitəsinin rəsmən çalışmasına İstanbul müfəttişliyi müsaiddə et-

mişdi. İlk əvvəl bizim təşəbbüsümüzlə və İstanbulda müqim vətəndaşlarımızın yardımları sayəsində iki dəfə tyatro verildi. Vüsul edilmiş 450 lirəyi 43-42 nəfərə təqsim edərək "Hilal əhmər" cəmiyyətindən dəxi vapur bileti alaraq bunları Batum təriqilə evlərinə yola saldıq. Sonra "Amerika şərq-qərb müavinət cəmiyyəti"nə müraciət edərək mühacirlərə ərzaq və əşya alıb aralarında təqsim etdik. Komitanın fəaliyyəti genişləməyə başlayır. Mühacir məsələsindən əlavə ümumi və ictimai işlərlə də iştigal ediyordu. İstanbulda "Azərbaycan" adilə bir qəzetə verməkdə təşəbbüs edildi. Bu arada Almaniya, İtaliya və Fransada təhsildə bulunan tələbələr⁴ cəmiyyətinə müttəhidülmal məktublar aldıq. Bu məktublar sülh heyətimizin onlara qarşı etdiyi müamildən naşi şikayətnamələr idi. Bunun arxasınca bir də⁵ Məhəmmədəli Əhmədzadə və ondan sonra dəxi⁶

⁴ Hökuməti-milliyəmiz tərəfindən Avropaya göndərilmiş 86 nəfər Almaniyada, İtaliyada və Fransada təhsil ediyordular. Vətənimizin bolşevik istilası üzündən bunlara göndərilən para durdurulmuşdu. Parisdə bulunan sülh heyətimiz tələbələrə etdiyi dörd yüz min frank yardımdan sonra, bunlara geri ovdət etmələrini təklif etmişdir. Buna görə tələbələr cəmiyyəti, mühacir komitəsinə müraciət edərək xahiş edirlər ki, komitə sülh heyəti nəzdində təşəbbüsdə bulunsun ki, tələbələrə təhsillərini davam etdirmək üçün ediləcəq yardımın imtina etməsinlər. Və onların dönüb vətənə getmələrində ısrar etməsinlər. Zira tələbələr təhsillərini bitirmədən geri getmələrinə acıyırlar. İştə, bu xüsusda fəvqəladə cələsələr dəvət edən komitə ricalərlə müraciət etdisə də, Mərdan bəyin qəzəbini cəlb etməkdən başqa bir şeyə müvəffəq olamadı. Biləks nəticədə komitənin dağıdılması mucib ola.

⁵ Sovqətilə Azərbaycan müdafiə milli komitəsi Anadolu hərəkatına yardım etmə məqsədilə Məhəmmədəli Əhmədzadə təvəssütilə 400000 frank çek və iki vaqon pambıq müqabilində dəxi 1000000 frank banqa havaləsi göndərmişdi. Əhmədzadə İstanbula gəldikdə Miryusif Vəzirovlə məsləhətləşərək çeki pozuyorlar. Bundan 1000 lirasını Miryusifə və 19000 lirasını dəxi Ankara Milli təşkilatı xəznədarı Mixtar bəyə təslim edərək qəbz alıyor. Bu məsələdən xəbərdar olan mühacirlərin təklifinə görə Əhmədzadə komitə tərəfindən cəlb edilərək göndərindən hesab istənildi. İstintaq və təhqiqat nəticəsində 13700 lirə dəxi kəndisinə almış olduğu meydana çıxdı. Komitə bu paranın ümumi xəznəyə verilməsini tələb ediyor və Əhmədzadəyə dəxi başqaları kimi aid 100 lirə maaş verilməsini məsləhət görüyor.

⁶ Fəriz bəy Vəkilova gəldikdə bu zat hökumətimiz tərəfindən Gürcüstan müməssili idi. Məhəmmədhasən Hacinski Parisdə ikən Fəriz bəy tostilə müşarileyh 1000 funt para göndərilmişdir. Para Məhəmmədhasənə çatmadığından geri qayıtmışdı. Azərbaycan bolşevik istilasına uğradığından sonra məzbur çek İbrahim

Fəruz bəy məsələsi meydana çıxmışdı. (Bu xüsusda "mühacirətimizin tarixəsi" ünvanlı risalədə müfəssəl məlumat verəcəyiz). Ancaq ixtisari-ərz edə biləcəyiz ki, mühacir komitəsinin bu kimi geniş bir sahədə fəaliyyətə başlaması sülh heyətini düşündürməkdə idi. Zira məzbur bu heyət mühacir komitəsi kimi bir müəssisənin kəndi fəaliyyətlərini konturöl etməyə təhəmmül edə bildikləri kimi komitə tərəfindən edilən təklif və məsləhətlərə belə müsaidə etməyirlərdi. Hətta komitənin Parisə yazdığıları məktublar cavabsız bıraxılmaqda idi. İştə sülh heyətinin kəndi-kəndinə diktatur nəzərilə baxması, komitə ilə kəndi aralarında dərin bir uçurum vücuda gətirmişdi. Doqquz nəfərdən ibarət komitəyi təşkil edən əzanın əksəri sülh heyətinin fəaliyyətsizliyini və qeyr-adilənə hərəkatından narazı olaraq təqin etməkdə idi. Bu səbəbdən sülh heyəti-möhtəməsi dəxi komitənin münhəll olması üçün tədabir-lazımada bulunmaqda idi.

Nə isə, mühacirlər hər gün komitə idarəsinə toplanaraq ehtiyaclarından bəhs ediyor, kəndilərinə yardım edilməsini tələb ediyordular. Haqsızlığa qarşı üsyan əmarələri görünməkdə idi. Vəziyyəti boylə gördükdə komitə rəisi sifətilə sülh heyəti vəkilinə müraciət edərək təvəllüd edəcəgi uyğunsuzluqları vaxtından əvvəl qarşılamaq üçün tədabir-lazımada bulunmadan bəhs etdik. Və bu xüsusda iclası-ümumi dəvət etməgi təsvib etdilər. Dəvət günü mühacirlərin əksəri cələsədə iştirak etdilər.

Məsələ ətrafında mübahisə və münaqişələr bütün şiddətilə davam etdi. Sülh Heyəti vəkili cənabları irad etdiyi tarixi nitqlərində ehtiyacda bulunan mühacir vətəndaşları açlığa, susuzluğa, fədakarlığa təəmmül etməyə dəvət edərək bu kimi tarixi günlərdə mətənətli olmalarını təklif və siyasi vəzifə ilə müvəzzəf olanlara ehtiram göstərmələrinin vacib olduğunu təyid etdi. Əlbəttə vəkil bəyin nitqinin nə qədər gözəl və məntiqi olduğuna bir söz deyəməyiz. Ancaq ehtiyac içində bulunan mühacirlərin nəzərində bir parça quru əkmək qədər qiyməti haiz olmadı. Zira bir tərəf kəmalı-rahatlıqla yaşıyor. Tərəfi-digərin hissəsinə açlığı, susuzluğu, vətənpərəstliyi,

bəy Heydərov təvəssütlə Tifisədə pozdurulub Fəriz bəyə, Mustafa Vəkilova, Şəfi bəylərə təslim edilərək müqabilində qəbz alınmışdır. Mühacir komitəsi bu parayı dəxi ümumi kassaya verilməsini tələb ediyordu.

fədakar və mətanətli olmağı təklif ediyordular. İş bu dürlü təksim qeyri-adilənə nəinki Sülh Heyətilə mühacirlər arasında bir ziddiyyət əmələ gətirmişdi. Hətta Sülh Heyətindən maddi yardım alan mühacirlər miyanında dəxi ikitirəlik tovlid etmişdi. Nəhayət, bir çox müzakirədən sonra tərəfimizdən iki dürlü təklif olundu:

Birinci təklif: ordu zabitanilə hökumət əzası böyük bir ev icarə edərək ehtiyacda bulunan vətəndaşlarımızla oraya toplanalım.

Amerika şərq-qərb cəmiyyətindən verilən uzağ və makulati-imumi mətbəxdə sərf edəlim. Və aldığımız maaşı dəxi bir yerdəyiz. Bu təklif zabitan tərəfindən şiddətli bir etirazla rədd edildi.

İkinci təklif: ordu zabitanilə hökumət əzası aylıq aldıkları 100 lirədən 40 lirəsini, Miryusif Vəzirov aldığı 200 lirədən 80 lirəsini və Sülh Heyəti vəkili Xəlil bəy cənabları da 800 lirə aldığı aylıqdan 200 lirəsini ayırıb möhtac mühacirlərimizə təqsim edəlim. Və bu kimi tarixi bir gündə millətimizə qarşı olan fədakarlığımızı isbat edəlim, deyə sözümlə xitam verdik. Fəqət məələsəf bu dəxi keçmədi.

Nə isə, cələsəməz bir qərara gəlməyib qapandı. Fəqət nəticəsi iki gün sonra Sülh Heyəti vəkili kabinəsində baş verdi. Onda Əşrəf bəy olduğu halda hicabi-avər bir komediya oynandı. İştə bu vəqəsinə Sülh Heyəti tərəfindən mühacir komitəsi tək dağıdılması üçün təşəbbüsətə şru edildi. Paris Sülh Heyəti tərəfindən Şeyxülislamzadə cənabları fəvqəladə bir məmuriyyətilə İstanbula gəldilər. İştə bu tarixdən fəaliyyətilə hər kəsin təqdirinə müzahir olmuş mühacir komitəsi mənafe-i-şəxsiyə qəhrəmanları tərəfindən qapadılmış oldu. Məsələnin bütün təfərrüatilə iç üzünə bizim qədər bələd olan Əhməd bəy sanki bunlardan xəbəri yoxmuş. Vətənə övdət edənrlə bərabər gedərkən vapura qədər gəlib vidalaşmasını unutmuşdur. Əcəba! Bizim mühacirəti tər⁷ etdigimizin əsəbını bilmiyorum

⁷ 1922 şubat ayında İstanbuldan Batuma, ordan dəxi Bakuya varid olduq. 1923-dən 1924-ə qədər 72 nəfər vətəndaşla "ÇKA" tərəfindən həbsə alındıq. 4 ay 8 gün çəkdiyimiz fəlakətli günləri məhbəsədə oturan firqəçilər dəxi şahiddir. Ondan sonra 1926-1927-də yenə də "ÇKA"-nın müsafiri idik. Bu dəfə Gəncəli Əhməd Cavad bəy də yaxalanmışdı. Şairi müşarileyh xariələ əlaqədar olmağda mütdəhim ediyordular. Dəlil olaraq "Gök-Göl" ünvanlı mənzum əsərinin "Yeni Qafqaz" da nəşr edilmiş olduğu göstərilirdi. Heç unutmuyorum. Zavallıyı tənha olaraq bir otağda tutmuşlardı. Xəstəxanaya gedərkən yol üzərində fürsətdən isti-

deməsi vicdanına təhkim etmək degilmidir? Və bu kimi böhtan söyləməklə əxlaqının süqutunu mucib olmağdan xəbəri yoxmudur?

Əhməd bəyin axmaqcasına müntəqiz yazılarından məqsədinin nə olduğu məlummuzdur. Mürşidini müdafiə edə bilir fikir əblə-hanəsilə həm kəndisini və həm də süquta yetmiş mürşüdini bərbad bir hala qoymuşdur. Fikrən və əxlaqən ləkəli bir kimsənin dəvi vəkililə sifətilə meydana çıxaraq əsəssiz sözlər oynatmaqla mürşidini difa etməsi, onun lehinə degil, biləks əleyhinədir. Zira "kor atın kor nalbəndi olur" məsəli-məşhurini bilməyənlər yoxdur. Binaənileyh Əhməd bəy kimi kor bir müqəlliddən bu kimi mözudan bəhs etməsi nə birisinə bir bəraət qazandıra bilir, nə də başqasını itdiham edər. Zira quru söz oynatmaq dövrəsi çoxdan keçmişdir. Ona görə onun bu xüsusda bizdən qorxması yersizdir. O qorxdığı zamanları çoxdan atlatmışdır. Rus konsulxanasından salamat qurtardığı üçün iftixar etsə yeri vardır. Əhməd bəy məktubunun bir yerində deyir ki: "Millətçi və namuslu bir adam gündə bir vətəndaşa çirkab sürtməklə yarinə o vətəndaşla təşriki-məsai edərsə, o vətəndaşın eyni çirkab içərsində olması icab etməzmi?"

Əhməd bəyə cavab olaraq nəzəriyyəsinin həqiqət olduğunu etiraf edəriz. Zira insan ləkəli bildigi bir zatla təşriki-məsai edərsə, kəndisi dəxi ondandır deməkdir. Ancaq Əhməd bəy boylə bir sualı verdikdə onun müntəqi cəhətini əsla düşünməmişdir. Daha doğrusu, heç anlamamışdır. Ancaq bizcə millətçi və namuslu bir adam heç bir zaman kəndi vətəndaşına əsas olmadan çirkab sürməyə cəsarat edəməz. Zira böhtan, iftira və hiyləgərlik kimi alçaq işlər namuslu insanlara yaxışmaz. Bəni növünü məqsədi uğrunda təkfir edənrlər və onlara çirkab sürənrlər filhəqiqə namussuz və alçaq kimsələrdir. Buna heç bir şübhə olmamalıdır. Və bizim etdigimiz mübarizənin əsası da bunun

fədə edərək halını sorduq. Məsələyi anladıqdan sonra "Allah onlara insaf versin" sözlərilə təəssüratını ibraz etdi. Biz o zaman məsələyi olduğu kimi anlamayırdıq. Bu dəfə İstanbula gəldikdə "Yeni Qafqaz" məcmuəsinin kompleksini aldıq. Məzkur məcmuənin 1926-cı ilin 3-cü sayında Cabbar adında bir kommunist yazıcısının Əhməd Cavada etdigi hücumu təsadüf etdik. Kommunist yazıcısı Əhməd Cavadı ikiüzlülükdə itdiham edərək deyir:

"Bundan əlavə, Əhməd bəy bizim ikinci dəfə olaraq müsafirətimizlə maraqlanıyır və çox qorxuyur ki, biz qızıl Azərbaycanda buraxmış olduğumuz arkadaşlarla, daha doğrusu, Əhməd bəyin bəradərlərilə yeni bağlarla bağlanmış olmalıym?"

üzərindədir. Biz deyirik ki: nə üçün sizi tənqid edənlərə, açıqdan-açıq fikrini söyləyənlərə cirkab sürməkdən utanmıyorsunuz? Və hər kəsə bolşevik və xaini-vətən sözünü söylərkən vicdanınız sıxılma-yur? Əgər təkfir etdiyiniz kimsələrə qarşı əlinizdə bir vəsiqə varsa göstəriniz və ona istinadən iddianızı ediniz. Yoxsa xoşunuza getməyən hər bir vətəndaşa saldırmınız, dürlü-dürlü hiyləgəranə və xainanə tərtibat yapmanızla kəndinizi namuslu göstərməzsiz? Zira: “aynəsi işdir kişinin, lafə baxılmaz” məsəli-məşhurinin mənasını dərk etməzsiniz. İştə bu başla siz müddəi-ümumi ola bilirsiniz? Sonra sizin təsvir etdiyiniz zəvatla bizim heç bir zaman təşriki-məsaimiz olmamışdır. Zira biz heç bir zaman başqaların yazılarını kəndimizə şüar olaraq qəbul etməmişiz. Biz Şəfi bəyin çıxışından çox-çox əvvəl, hətta həpsinizin bir yerdə çalışdığınız zamanlarda belə mürşidinizin yersiz hərəkətini tənqid etmişiz.

11-ci səhifədən məbəd: ən ziyadə diqqətli olanı burasıdır ki, bəzi şairlərimizdə (Əhməd Cavad və qeyriləri) nəzəriyyə və məfkurələri ehtibarilə bir dərəcəyə qədər ikiüzlülük vardır. Mətbuat vəsiqəsilə açıq məktub yazmaq, əski nəzəriyyədən əl çəkdiklərini elan etmək və cəmiyyətin qarşısına atılan bu günkü vəzifələrə xatirinə çalışacağılarına and içmək bu anların bir üzü, ikinci üzleri isə birincisini təməmədən pərdələyir və ilham əmələ gələrkən yazmağa başladığıları zaman ikinci yüz birincisini örtür. İştə Əhməd Cavada qarşı edilən bu hücumu “Yeni Qafqazya” məcmuəsinin mühərriri İsparto Buxarınə cəsarətlənərək “ÇKA”nın icra etdiyi məzalimi düşünmədiyi kimi Əhməd Cavadın vəziyyətini dəxi nəzərə almayıaraq, müdafinə yolunda başladığı mövzu ilə zavallı Cavadın ittihamı üçün “ÇKA”nın əlinə vəsiqələr vermişdir.

1930-da İstanbulda ikən Məhəmməd Sadiq bəyə pılan cinayət-karanə müamiləyə etiraz etmişiz. İstər Türkiyədə olsun, istər İranda olsun “qurtuluşçu” maskası altında yapılan cinayətlərə izhar-nifrət etmişiz. 1932-də mürşidinizin təqib etdiyi siyasəti üzündən uçuruma yuvarlanacağını məktubla kəndisinə xəbər vermişiz. Biz sizin xəyalınızda bulunan zəvatla nə müxabirədə, nə də mükətibədə bulunmuşuz. Bundan dolayı nəşrin müsai etdigimiz də yox deyildir. Ancaq bizim bildiyimiz bir şey varsa o da: “Məhəmmədəmin Rəsulzadənin fəci sükutunu” nami-risaliyə əfkari-ümumiyyəyi iqnəedicə müntəqi ca-

vablar veriləməmişdir. Onun Şəfi bəyçilik ünvanlı yazdığı risaləsinin mövteviyyatı mənbərdir, yenə aidi-ədəbiyyat və fəlsəfeyi-səf-səfədən ibarətdir. Və əfkari-ümumiyyəyi başqa bir məcraya sövq etmək məqsədi-xainanəsilə yazılmış bu risalə əvəm fəribanə cümlələrdən başqa bir şey deyildir. Fəqət, məaləsəf, bu kimi deməqojilərin də təsiri olamaz. Məsələn, kəndindən hesab istənlikdən və hesab verməsi icab edərək “bolşeviklər mühacirlər arasında işləyirlər, araya nifaq salıyorklar”, deyə gurultu çıxarmaqla işin içindən silkinib çıxmaq istəyir. Əcəba, hesabın verilməsilə bolşeviklərin araya nifaq salmasının məsələyə nə münasibəti vardır? Bizim etdigimiz iddiaların əsası xainanə əməliyyatdan əl çəkməni, nəşryatınızla vətənimizi, millətimizin fəlakətini mucib olacaq hərəkətdən təməmədən sağınmanızı tələb etməkdir. Rəisininizin həkəmlər divanından imtina etməsi üzərinə sürülmüş ləkəyi təmizləyəməz. Quru, boş sözlərlə degil, faktlarla cavab vermək lazımdır. Şayani-heyrat burasıdır ki, izzəti-nəfsi və şərəfini nə duel meydanında və nə də həkəmlər divanı qarşısında müdafiə etmək cəsarətindən məhrum bir zatı Əhməd bəy kimi keçmiş ləkəli bir adamın müdafiəyə yeltənməsidir.

Əhməd Cavada aid yazdığımız vəqəyə qareini köməksiz nəzər-diqqətlərini cəlb ediyoruz. Kəndiləri düşünsünlər, əcəba, “ÇKA”nın necə məzaliminə düşmüş vətəndaşını xilas edəcəyinə çalışacağıları yerdə biləks fəlakətin təhiyyə ediyorklar. Müşarileyh kəndisini müdafiə edərək təhlükədən qurtarmaq üçün bolşeviklər əleyhinə çalışmayacağına söz verib and içmişdir. Və bunun üçün dəxi kəndisini məhbəsdən bırxmışlardır. Filhəqiqə sair müşarileyh fəaliyyətini fəqət məktəbdəki vətən övladlarının təlim və tərbiyyəsinə həsr edərək müəllimlik sahəsində çalışmağa şüru etmişdir. Ancaq bolşeviklər qədər insan qanına susamış “Yeni Qafqaz” mühərrirlərindən bir qismi mütəmələyin bolşeviklər üçün müzərr bir ünsir olduğunu meydana qoyuyor. Baxınız nə deyir:⁸ “Şair bu milli istiq-

⁸ 11-ci səhifədə məbəd: baxınız nə deyir. Şairin ikiüzlülüüyü yoxdur. Onda yalnız bir üz görüyoruz. Azərbaycançılıq, türkçülük və demokratizm. Şair bu milli istiqalətpərvər, hürrüətpərvər, insaniyyətpərvər üzülə istiqal mücadiləsinin günlərindən bu anə qədər mətanətlə davam etmiş, əzmindən dönməmiş, fikrindən çəkinməmişdir. Binaənileyh o, ikiüzlü degildir, bir üzlüdür. Burada ikiüzlülüüyü bənzərsiz bir həyasızlıq məsələsi varsa, o da cənabların və onun arkadaşları komu-

lalpərvər, istiqlal mücadiləsinin ilk günlərindən bu anə qədər mətanətlə davam etmiş, əzmindən dönməmişdir” kimi sözlərlə Əhməd Cavad bəyin üzünə duraraq onu müdhiş bir bolşevik düşməni göstərməyə səy ediyor. İştə, Əhməd Cavadın uğradığı fəlakətin mənşəyi bulundu. Müşarileyh kəndisini müdafiə edərkən vətəni və milləti xilas etmək namilə, daha doğrusu, kəndi həyatlarını təmin etmək əməlilə təşkil edən “Yeni Qafqaz” mühərri şahid adil sifətilə müşarileyhin üzünə duraraq bolşevik fəidəsinə şahadət vermişdir. İştə nə qədər böyük cinayət və nə qədər alçaqcasına bir xəyanətdir ki, kəndisi xaricdə kəməli-rahatlıqla yaşayaraq, daxildə “ÇKA” məzalimindən rahat-nəfs olamayan vətəndaşının etlafını mucib olsun. Kəndisini siyasi fırqə rəisi adlandıran zatın təhti-rəyasətində nəşr edilən bu kimi yazılara, əcəba, qarein-ikram nasıl baxıyorlar? Təqib edilən bu siyasət bolşevik amalına kor-koranə xidmət etmək degilmidir? Və onların bu hərəkətləri millətə, vətənə xəyanət degildir, nədir? Namuslu və vicdan sahibi olan vətən övladları bu vəziyyətə qarşı laqeyid qala bilirlərmi? Ümidvarız hər bir vətənsəvr, azəri övladı vətənin fəlakətini və millətinin itlaf edilməsində əməllik rolunu oynayanlara nifrət edərkən cəza və szasını verməlidir. Məsələyə kəməli-diqqətlə əhəmiyyət verənlər iddiamızda haqlı olduğumuzu təsdiq edərlər.

Ceyhun bəy Hacıbəyli

nislərə aiddir, deməsi Əhməd Cavad üçün hər dürlü qaçaacaq və kəndisini müdafiə edəcək yolları qapayur.

Nə isə, 1939-da “ÇKA”nın bir dəstə yaxalamaq üçün tərtibatda bulunduğunu duyduq. Ən yaxın dostumuz “ÇKA” tərəfindən dəfətlə cəlb və təhdid edilərək bizim nə işlə məşğul olduğumuzu sormuşlardı. Vəziyyəti belə gördükdə orada qalmanın təhlükəli olduğunu anladıq. Dostumuza dəxi orasını tərək etməyi təklif etdik, gəlmədi. Ancaq altı ay sonra “ÇKA”nın həbsə aldığı 250 nəfərin içində o dəxi təvqif olunmuşdu. Bərəkət versin ki, İran təbəəsi olması həsbi ilə İrana təbid edildi. Bu zat 1921-ci ildə İstanbulda təşkil etmiş “mühacir komitəsi”nə də üzv olmuşdur. İştə ikinci dəfə mühacirətimiz səbəbi budur, Əhməd əfəndi. Bu dəfə İstanbulla gəldikdə rəzalət içində yuvarlandığımızı görüb, sizinlə görüşməyə tənəzzül etmədik.

15. Ezizim Mecid bey

Mektubunuzu aldım, Kadır bana teslim etdi: 20 gündən fazla Parisde olduğumu duymamış. Ben de sizinle görüşmedimden çox-çox teessüf etdim, lakin gelecek günümüzü bilmedimden, ar-tıq Münhendə kalmak qayrı mümkündü. İşlərimizi iyi getmesini ben de hiss edirem, ve buna da xəberler olduğunu hepmiz biliyor.

Her halda yeni adamlar getirilmesine ehtiyac varsa, A.K-sı onu bizim rezalik ve rekorumandationla yapa bilirler. Bu loyal olmaq var. Harındanmi ibtidaidir, biz onlarla, hususen, ben ve Mr.Viyams-la henuvakt loyal reftar etdik. Diger terefdən, yalnız radio işlərinə kalırsa, sizin iştirakınız kafi degilmi?

Mayor bey ne yapıyor? Çalışırımı, ecaba? Eger doğrudan da iş bu hala kalmışsa, ben qelmaq hazırım, lakin siyasi cebhede biz A.K-nın kerarını beklıyoruz, deyolar oktiyabrın 15-de mesele hell olunacağımi?

Her halda, hemin radio işlə en başdan meraklanıp da, onun te-şekküllünü en ciddi suretde iştiaq etmem. A.K-ya bellidir ve defeatla Mr.Velyams benim iştirakımın qiymetli olduğunu tekrar edip, gele-cekte de millietler caphasında lazımı olan meslehet ve tevsiyelerimin ehemiyetini etiraf ederek, benim şahsi çalışmamın tereftarı idi.

Proqram direktorunun milletlerden ibaret müavin yeri lafimize göre boşaldı. Müveqqetəm bunu ben yapmaktan imtina etmişdim (A.K-nın kerarınadek). Lakin ben Mr.Vilyamsla elveda etdigim es-nasında bana artık bir söz söylemedi. Ben de ihtar etmedim. Her halda orada bulanana olsa idim, redaktorun cebhesinde de yardımın çatardı. Ne etmeli, ben kendimi söylenirem, başqaları için vüzafet etdik kolaydı, kendini için sordum.

Oradan gelen heberler beni çok sıkıyor. Cahangir beyin mektub-larından ve Sait bey Şamilin söylediklerinden milli cephemizi çok-nuk halına gelmişdir. İsterdim sizinle ve diger hemaşlarımızla va-ziyeti düzeldeydim, bilmirem mümkün olacağımi. Ora gelende bir kaç gün ikamet etmege maddi imkanımız yoktur. Bunun içinde A.K. kerarın beklioruk.

Her halda orada vuku bulan hadisatdan beni mufesselen vakif ediniz. Sonra lütfen Azerbaycanlıların (türke ve rusca) ne halda oldu-ğunu heber veriniz. Ben geldikde neşr olunurdu. Merkez böhranı hu-

zurunda ben bir mekale ile bir de bir mektup mayor Beye 20 gün bundan ekdem gönderdim (Radio adresine ve teheddüdi), mayor beyden heç bir cevap almadım, ne olmuş? Hastamı? Müşkül mü? Onda heç olmazsa Envere ve ya Kulama yazdırı bilmezdimi? Her halda çap olunmuş verəkeleri bana gönderiniz, müayine etdikden sonra geri gönderrem. Material kafi olmasa, yenisini gönderrem. Keçmiş nüsxeleri ora-bura gönderdilermi? (Kulamdan sora bilersiniz).

Şexsi adresinizi bana bildiriniz. Enver ve Kulamın da adreslerini bilmek isterdim. Helelik bu kadar. Müfessel mektubunuzu beklerim. Sevgilerimle arkadaşlara salam.

Ceyhun

Paris, 15.9.53

16. Ezizim Mecid bey

Mektubunuzu dün aldım, alamamış olsaydım, teleqraf çekecekdim. Abo beye ve Envere bir aydan fazladır mektup yazdım, heç birinden bir cevap alamadım. Umumen, ben Münihden gelenden beri (1-9), sizden başqa heç bir kimseden (Cahangir bey müstesna olarak) bir mektup almadım. Rica edirdim dergiler hüsusunda şu nöqteleri bana bildiresiniz:

1. Hanki dergi çıkmış ve ya çıkmak üzredir? Ruscasını ve yahut türkcesi? Türkcesine geldikde ben Abo beye göndermiş olduğum mekale çap olunurmu? Ben isterdim ahırncı korekturaya bir nazar yetire idim, onun için (mətbəə yazdığım kibi) varakaları bana gönderse idiler, ben çok memnun olurudum.

Hemen torda ruscası (onun parasını orada bulmak mümkün olmazsa, ben buradan gönderrem, türkcesi verilmiş).

2. Neçin haziran sayı kimseye gönderilmemiş? Onu Kulamdan sora bilirsiniz.

Nasıl oldu da bize "hain" diyen Neu-Ulm şimdi Kerenskilerin d...destmallyir? Mühterem doktor bey ve adjudam Nizam ne deyurler? Hemen adamlar onların dustpervedilidirlər. Doğrusu, ben gūman etmezdim ki, azeriler içinden boyle hainler çıka bilsin... Qa-

raz para meselesi görünür, doğrudan da mühaciretde çok büyük rol oynayır. Buradakı vatandaşlar hemçinin işimizin siyasi gedişinden bir söz söylemezler, lakin "para nasıl mesref olundu" vürdi-zebanlarıdır. Yazık kerenskilerle mücadilemizin en qızgın esnasinde, birisi bana yazıyor:" Bana 30000 frank vermesen, ben iştirak etmiyorum!" Bu adamlarla nasıl iş yapasan? Yazık millet!

Diger terefdən de baazi hareketleriniz bunların ağzına yem verir...

İsmailden iki mektub aldım, cevap verdim ve ne yapmasını ismarladım ümid ededim ki, o da Münhene gedip de radioda çalışsın. Ne oldu? Habarınız varmı? Zaten amiral yazıyor ki, "Amerika sesinden" istikbar edilen körpələr bizim radio yeri almışlar.

Onun mektubunda bana daim iki işare vardı:

1. Bana böhtan atırlarmı? (Münihde) ve bunun da amellerinden biri bizim aziz dostumuzun (aramızda qalsın).

2. Bana "ayaşlar" hücum etmekte imişler.

Bunların heç birisini ben tesevvür ede bilmirem.

Alqerez!..

Mr.Vilyamsın müamilesinde şahsi ihmal görmeginiz, o adam bir kadar çok tuhafdır, istersiniz ben şu hususda ona bir işare ederem, aramız dustanedir ister kendisi, ister kadını, herhalda Abo bey baş müherrir sifetile sizi ona tekdım etmelidir. Benim oraya gelmem hala belli degil, amiralin yazır ki, "tezlikle" bir neodus bulurlar.

Salam ve sevgilerle Ceyhun

Paris, 15.10.1953

17. Nuri-didələr: Ceyhun, Zurya və Ceyçik!

Salam-dua bədinde sizdən çox nigaran idik, lakin kağızlarımız yetişdikdən sonra arxayınlıq hasil oldu; Axır ki, kağızımızda Ceyçikin şeklini göndərmişdiniz, gəldi çıxdı və çıxmaqla Ceyçikin şeklini əldən-ələ gəzib, görün öpürdü. Qəraz, çox şad olduq.

Hərdən bir özünü zün və Ceyçikin şeklini çəkdirib göndərin. Gələk bizim işlərə.

Əvvəla, hamumuz, bizlər də və Zuryanın da yeni evləri də sağ və salamatdırlar. Aişə xanım, həmçinin, sağ və salamat olub, gene öz işindədir. Bir neçə gün əvvəl mənimlə görüşdü və kağız yazıb verəcəyini vəd etdi. Bu günlərsə bir qədər nənəmin keyfi yox idi. Baş gicəllənirdi; Əbdülxalıq gətirdim dəva yazdı, dedi qocalıqdadır; dəvadan bəridir ki, yaxşıdır. Özü də bizdə olur, yəni biz sizdən köçdük, öz evimizdə, köhnə evimizdə olur. Və bir də sizdən köçkən təsadüfi olaraq evinizdə bir telefon aparatı tapdıq. Mən bu işə çox sevindim, aparatı siz gələnə qədər rekvizit edib evimizdə telefon çəkirdim. Camalgil də sizdə olurlar. Naibə xanım və Sura dəxi salamatdırlar; Sura öz evlərində olur; Ziba xanımın əri gəldi, evlərində başqa adamlar da olur.

Zurya hər nə Məleykəyə yazmışdı, hamısına əməl olundu.

Qəzetəni idarə davam edirəm, ancaq iş çox olduğuna görə yorularam. Xeyli şirift gətirdik. Bu günlərdə qəzetəni böyüdəcəyik. Qərər, hər bir şey öz yerində sazdır, lakin sizin bir qədər keyfinizi pozacaq əhval budur ki, qəzetə mədaxili işi siz zənn edən kimi olmadı. Boylə ki, "Bakinski islov" qəzetəsindən yalnız bir kərə Şəfi bəy mənə doqquz yüz manat pul verdi, vəssalam, sonra Nəsb bəyin "İqla"dan narazılığına görə "Bakinski islov" bizim mətbəəmizdən köçdü və köçməklə də, deməli, "İqla" qəzetənin yeganə sahibi oldu. Bu xüsusda Şəfi bəy də bir tədbir görmədi, daha doğrusu, görə bilmədi. İnşallah, sən qayıdandan sonra əhvalatı özü sənə nəql edər. Bədə bizim qəzetədən sənə hər ay məvacib çıxmaq məsələsi də baş dutmadı. Çünki səndən sonra Nəsb bəy mənimlə görüşüb dedi ki, sən müdir olduğuna görə Ceyhunun məvacibini al və Məmmədəmin də sənə məvacibini alsın; diməli, daha sənə xüsusi məvacib yeri qalmadı və smeta dəxi öylə də yazıldı. Lakin Məmmədəmin yalnız məqalə yazır, ağır iş mənim öz boynumdadır. Bu xəbərləri piş əz vaxt yazıram ki, Bakıda mədaxilinizə ümidvar olmyasınız ki, sonra məyusluq əmələ gəlir. Hər halda bununla keyfinizi pozmayınız, sağlıq olsun. İnşallah qayıdandan sonra əvvəlkindən daha artıq qazanarsınız. Təki can sağlığı olsun. Bir də ümidvaram Yevropadan o qədər material gətirərsən ki, səndən ötrü bö-

yük bir mənbəyi-mədaxil olar. Orası da məxsusi qalması ki, "Bakinski islov" indi mənfəət verirsə də, cüzdür. Məsələn, yüz, iki yüz, çünki bu saat Bakıda igirmidən çox qəzetə çıxıyor. "Kaspi" pulsuzluq üzündən bağlandı.

Əlavə, ev əhvalatından onu xəbər verirəm ki, Camalı evləndirmək istəyirik. Özü də Ayulduzu almaq istəyir. Bu günlərdə nişan taxılacaqdır.

Bakı həyatından şayani-diqqət olan bir şey varsa, o da tez-tez tərtib verilməkdə olan "veçer"lərdir ki, hamısı yay klubunun zalında olur. Lakin indiki veçerlər ilə keçənkilərdə təfəvüt vardır. İndi içki işi azad olduğuna görə veçerlərdə hamı kefli olur. Mən də hər dəm keflənirəm.

Azərbaycan işinə gəldikdə, Xan Xoyski hökuməti istefa verdi. Səbəbi "İttihadçı"lar oldu. Yeni kabinə işi Nəsb bəyə həvalə olundu. Yəni Baş vəzir oldu. Lakin hələ hökumət düzəlməyibdir. Yəqin sabah düzələcəkdir. Hər halda işimiz yaxşıdır. Könüllüləri və sairləri şəhərdən qovduq, ingilis polisasına da ehtiyac qalmadı; bu günlərdə öz qoşunumuz gəldi. Hökumət dəxi tərki silah etdirildi.

Bədə nə yazım. Bizi maraqlandıran sizin əhvallarınızdır. Sən də ki, o barədə bir söz yazmırsan. Əz cümləsi bir şey yazıb göndərmişsən, lakin götürən adam yolda obskdan qorxub, cırıbdir. Deməli, əlimizə çatmadı. Qərər, arzumuz budur ki, tez işlərini qurtarıb qayidasınız ki, tezliklə görüşək. Hamımız hamınızı çox-çox öpürük ba xüsusi Ceyçiki!

Heyifslənirik ki, yəqini Ceyçik qayıdandan sonra bizi tanımayacaqdır.

Zərər yoxdur sağ və salamat qayıdın, sonra tanıyar. Baqi salamat olarsınız, ümuməqraba və dost-aşnalardan səlam-dua!

Bəradərin Üzeyir

19 mart 1919-cu il, Bakı

18. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra kağızın və uşağların şəkli gəlib yetişdi və bizi çox şad etdi. Sənə çatan pul, görünür ki, Zülfüqar göndərən imiş, mən göndərən pulun çatması xüsusunda bir şey yazmırsan, o pulu mən həmin 18 noyabr kağızımdan bir üç gün qabaq göndərmişdim, (Camal vasitəsilə) zənn edirəm ki, o da indilərə kimi sənə çatıbdir. Bu gün dəxi sənə 25 dollar göndərdim, baziyyəfət edəsiniz. Heyif ki, sən yazmadın görək sizin üçün orada dollar mənfəətdir, yoxsa ingilis fundı.

Əlavə, mənim diplom almaq məsələm get-gedə daha da əhəmiyyət kəsb edir. Çox ümidvaram ki, bu sənə axırında ikmali-təhsilə gedəcəyəm. Əlbəttə, mən getməli və sən də gəlməli olsan, o halda əvvəl məni gözlərsən ki, əvvəlcə bir görüşək və məsləhətləşək, ondan sonrası gələrsən buraya, mən də təhsilə məşğul olaram.

Şövkət xanım yaxşı adamdır, fəqət onun axmaq sözlərinə qulaq asma. Onun əri aferistin biridir. Burada duruş edə bilməyib qaçdı.

Sən ondan göz-qulaq ol ki, bizim əsərlərdən orada çap etdirib satmasın, çünki mənim bir neçə danə ikisəslı xorlarım onda qalıbdır.

Uşağlar, maşallah, böyüyüdürlər və Timuçin lap Ceyçikə çatıbdır, nənəm və biz hamımız şəklə çox sevindik. Əlbəttə, bütün səyinizi uşağların və özünüzin salamətliğinizə həsr etməlisiniz və hər bir barədə ehtiyatlı olmalısınız. Baqi hamının sizə artıq-artıq salamu-duası vardır. Məleykə və mən sizi və uşaqları öpürük.

Bərədərin Üzeyir

18 dekabr (1923)

19. Nuri-didə Ceyhun, Zurya və Ceyçik!

Sizə kağız göndərə bilmək imkanından dolayı dedikə şadam. Al-la bu zatın atasına rəhmət etsin ki, sözüne vəfa edib, kağızı götürdi.

Əvvəla, şükür olsun Allaha ki, hamımız sağ və salamət olub sizə duagu varıq və qayıdıb gəlmənizi böyük bir səbirsizlik ilə göz-

liyoruq. Bu axır günlərdə sizləri tez-tez yuxumuzda görürük və mən keçən gün görəndə ki, siz gəldiniz və Ceyçik əlini mənim cibimə salıb qəzetə çıxardı; bu yuxulardan boylə güman edirik ki, inşallah tezliklə görüşərik. Zətan Məmmədəmin demişkən yevropalıların rəsmi surətdə gəlib, bir ay burada görüb də həqiqəti-haldan öz təşəbbüsləri ilə xəbərdar olmaları sizin orada bu qədər uzun qalmagınızı lüzumsuz buraxır...

Hər halda biz sizin tez qayıtmanız tərəfdarıyıq.

Özümüzdə gəldikdə, necə ki, yuxarıda dedim salamət varıq. Bu yay mən və Məleykə, sonra Camal və Sehra "Qacur"da idik. Məleykə ilə mən qızdırırdıq, odur ki, həkimlər oranı məsləhət gördülər. Sentyabrın əvvəllərində qayıtdıq. İndi hələ ki, qızdırmamız yoxdur. Zülfüqar nənəmgili dəxi bir yerə aparmağı öhdəsinə götürdü de, lakin əhdinə vəfa etmədi. Odur ki, onlar məəttəssüf yayı Bakıda keçirdilər. Zərər yoxdur, inşallah, gələnlə il siz ilə bir yerdə bir yaxşı yerə gedib dürüst rahat olarıq.

Aişə xanım və Zuryanın cəmi qohum-əqrabası hamısı dəxi Allahdan sağ və salamət olub sizlərə dua göndərirlər. Bir on-on iki gün bundan əvvəl mənim "yövmu-vələdətimdə" Aişə xanım dəxi bizdə idi. O günü yaxşı bir qonaqlıq qayırdıq. Nəsim bəy özü, arvadı, Məmmədəmin, Şəfi bəy dəxi bizdə idilər. Sizin də sağlığınıza içdik və sizi yad-bud etdik. Baqi ev barəsində sənə bir öylə şayanı-dıqqət əhvalat yoxdur ki, yazım. Camal və Sehra nişanlıdırlar.

Cabbar hərbiyyə məktəbini bitirib zabıt olubdur. O sənədə Lənkəranə təyin edibdirlər. Dolanacağda öylə bir sığımı çəkmirik. Ümumməvaciblər artıbdır. Məsələn, Camal üç mindən çox və mən də altı min məvacib alırıq. Əlavə, məqalələrin də sətri bir manatdır. Deməli, mən yeddi-səkkiz qazana bilirəm. Qəzetənin işi pis degildir. Bir növ dolandırırıq.

Kabinəm üçün təzə mebel aldırıdım və telefon gətirdim. İnşallah, gələndə görəsən.

Siyasi işlərə gəldikdə hal-hazırda hökumət böhranı mövcuddur. Nəsim bəy kabinəsi istefa etmişdir. Lakin bu günlərdə yenə başında Nəsim bəy olmaq üzrə yeni kabinə düzələcəkdir. Nazirlərin ədədi bir az azalıb, əlavə zənn edirəm ki, sosialistlərə yer verilməyəcəkdir. Əhvali-siyasimiz dedikə yaxşıdır. Nəsim bəy işi çox gözəl apardı və məmləkəti demək olar ki, hər bir təhlükədən qurtarmaqla bərabər abad, məmur və qüvvətli bir hala saldı. Bu saat tam mənası ilə

müstəqil dolanırq. İçimizdə heç bir biganə əl yoxdur. Qarabağ və Lənkəran məsələləri bizim nəfimizə olaraq həməən qan dökülmədən həll edildi. Bir əndişəmiz varsa, o da Şimaldandır. Lakin o barədə də bizə ümüd-növmid verənlər yox degildir. Qərək, işimiz "xod"-dur. Yalnız bir arzumuz odur ki, siz gələsiniz, tezliklə görüşək.

Ceyçik hamının dilindədir. Partiretini kamodun üstə qoyub hər gün tamaşa edirik. Baxusus nənəm çox sizi arzular. Nənəm bizdə olur. Əlbəttə, əlif əlbəttə özünü gözliyəsiniz, həm azarlamadan, həm də təsadüfi vəqələrdən, çünki böyük şəhərdən öylə təsadüflər çox olar. Və bir də əgər orada öylə bir vacib iş yoxsa, artıq oturmağın nə mənası? Çıxın gəlin buraya. Getmək lazım olsa, sonra da mümkündür. Cəhd eylə, fürsətdən istifadə eylə, firəng dilini kəmalınca ögrən və özünü orada gözəlcəsinə tanıtdır. Baqi bizim hamımızdan və cəmi dost-aşnadan sizlərə çox-çox ərz salam və busələr!

Bəradərin Üzeyir

8 oktyabr 1919-cu il, Bakı

20. Nuri-didə Ceyhun, Zurya və Ceyçik!

Salam-duadan sonra bu gün ki 13 yanvardır, Azərbaycanın təsdiqi – bayramına məşğuluq. Bu əhvalata hamıdan artıq nənəm söyüdü, çünki dedim ki, indi Ceyhun, Cəlil gərək tez qayıtsınlar. Fil-həqiqəyə yəqin sizə xəbər olacaqdır ki, tez qayıdasınız.

Siz göndərdiyiniz beş yüz franq yetişdi və mən onu Azərbaycan puluna dəyişib on min manat hasil etdim və o puldan iki min beş yüzün nənəm ilə Səyyadə, üç mini Abhəyatə və iki mini də Məhbubə verdim. Franqlar özümədir. O ki qaldı Parisə, truppa aparmaq işinə, mən bu barədə Nəsim bəy ilə danışdım, o da tapşırı ki, mən İsmətə düzəldim. Mən də düzəldib, verdim. Ancaq Nəsim bəy demədi ki, əgər bizi təsdiq etsələr, o halda getməyə lüzum olmayacaqdır. Odur ki, indi artıq getmək əhvalatı hələ sonraya qaldı. Əvvəl siz gəlin görüşək, bəlkə sonra genə bir yerdə getməli olduq.

Evdəkilər hamısı sağ və salamatdırlar. Həmçinin, Aişə xanım və aqrəbası hamısı salamatdırlar. Bir neçə gün bundan qabaq Aişə xa-

nım bizdə idi. O da sizlər barədə çox qüssə edir. Qəzetə işim musiqi işlərimə çox xələl yetirir, odur ki, qəzetədən çıxmaq istəyirəm, lakin hələ ki, bir münasib müdir tapa bilməyirlər. İndi mən sən gələni gözləyib, qəzetəni saxlıram.

Sən gələndən sonra işə baxarıq. Baqi hələ ki, şayani-diqqət bir əhvalat yoxdur ki, yazım. İşdir, əgər siz orada qalmalı olsanız, o halda mənə xəbər edərsən. Əmma gəlsəydiniz, çox yaxşı olardı ki, görüşüb söhbət edəək. Baqi hamımızın sizə çox-çox salam-duamız vardır. Zuryaya artıq salam-dua deyib, Ceyçikin üzündən öpərsən.

Bəradərin Üzeyir

13 yanvar (1920)

21. Nuri-didə Ceyhun!

Sənə fəvriy Berliindən bir məktub göndərdim və orada hər nə təfsilat varsa yazmışam. İndi Yusifin getdiyindən istifadə edib, bu məktubu dəfi yazıram. Əvvəla, nənəm deyibdir ki, Ceyhungil həmişə bu duanı oxusunlar "La havlə və la quvvətə illah billahi əliyül əzm" və saniyə, deyir ki, inşaallah, qayıdan səfər mənə bir çəkmə və bir paltoluq alsın.

Əlavə, burada bir məsələ var ki, Yevropada səfərlər təyin edilsin. Bu xüsusda mən Nəsim bəy ilə görüşmək istəyirəm ki, görüm sənənin barədə fikirləri nədir. Hərgah bir boylə plan olsa ki, sən Parisdə səfərət işlərinə məşğul olasan, o halda sən buraya qayıtmalı olmasan, mən səy edəcəyəm ki, özüm də oraya gəlim, yox əgər sən gəlməli olsan, onda burada danışarıq.

Və bir də neçə gün əvvəl İstanbul səfirimiz Yusif Vəzirovdan bir məktub aldım. Yazır ki, ermənilərin fransızca "Renessans" qəzetəsi iddia edir ki, "Arşın mal alan"ı yazan ermənidir. Yusif bu işdən çox mütəəssir olduğunu yazır və israr eyləyir ki, mən əsərlərimin notlarını çap edib ona göndərim ki, səfərət xərcinə olaraq bütün Yevropada, həməən Amerikaya boylə intişarına səy etsin. Hərgah mən Parisdə olsaydım, notlarımı tezliklə və yəqin ki, ucuz ola-

raq çap elətdirədim. Mən əhvalatı Nəsim bəyə söylədim. Dedi ki, bu iddia ermənilərin Zəngəzur iddiasından daha bətdir.

Qərək, ya sizin buraya və bizim oraya getmək məsələmiz həll edilmiş olsa idi, onda mən məxsusi öz musiqi işlərimə məşğul olub, bu xüsusda da Avropa əfkari-ümumiyyəsinin diqqətini cəlb edərdik. Keçən səfər "O olmasın, bu olsun" oynuna ingilis böyüklərindən biri gələn Nəsim bəyin lojasında oturmuşdu, hər nə görürdü hamısını dəftərinə qeyd edirdi. Əsərin müəllifi kim olduğunu da bilib, dəftərinə yazırdı. Qərək, mənim əsərlərim avropalıların marağına səbəb olur. Ona görə bu yolda müntəzəm işləmək lazım idi. İnşallah, sənə görəndən sonra bu iş xüsusunda çalışarıq. Bizim hamımızdan Zuriyaya çox-çox salam-dua deyib, Ceyçikin üzündən öpərsən.

Bir ay əvvəl Nəsim bəy məni tiyatrdə görüb dedi ki, bizim Paris məruzələrimiz artır, dedim nə tövr artır, bəlkə balahyor, dedi, bəli, balahyor. Onda bildim ki, Zuryanın haqqında söyləyir. Hamının arzusu budur ki, Zurya sağ və salamət xilas olub Ceyçikə bir yoldaş olsun, inşallah. Baqi. Salamət olasınız. Özünü də hər nihan diqqətdən gözləyün.

Bəradərin Üzeyir

16 yanvar 1920-ci il

22. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra çox şadam ki, sizə məktub göndərməyə müvafəq oldum. İstanbuldakı "Tamaşa" jurnalının müdiri Bakıya gələn mənimlə görüşdü və mənə İstanbulun məşhur artisti Ortoğrul Möhsün əfəndinin fotoqrafın sahibindən qayıbanə salamlarla hədiyyə gətirdi və mənim də fotoqrafımı alıb İstanbula gedərkən mən bu məktubu yazıb ona verdim ki, İstanbuldan sənə göndərsin.

Bizlər hamımız sağ və salamət varıq, bu zaman əsnasında, yəni sizə Hənifə xanımın oğlundan məktub göndərəndən bəri əlhəmd heç birimizin burnu da qanamıyub, hamımız – istər bizimkilər, istər Aişə xanımın gil hamısı salim və salamətdirlər. Aişə xanım bizə tez-

tez gəlir və bizdə qalır, tikiş işində Mələykəyə kömək yetirir, çox heyf olsun ki, sizdən heç bir xəbərimiz yoxdur və Parisdən heç bir gələn də olmur heç olmasa əhval-pürsən olaq. Ancaq bir-iki həftə bundan əvvəl Zöhrənin bizə yazmış olduğu məktubunu aldım. Məktubun tarixinə baxıb gördük ki, doqquz ay bundan əvvəl yazırdı. Məni sizin əhvali-maddiyyəiniz çox fikirlərə salır, bilmirəm nə ilə dolanırsınız. Sənin bir işin varmı ki, ondan mədaxil ola, bəlkə ehtiyac və üsrət içindəsiniz? Və bir də sizin buraya gəlməyiniz nə vaxt mümkün ola bilər? Sizi ordanmı buraxırlar, yoxsa bura gəlmək-dənmi ehtiyat edirsiniz?.. Mən boylə güman edirəm ki, buraya gələsiniz, sizə heç bir söz deyən olmaz. Hərgah bilsəm ki, gəlmək istəyirsiniz, mən piş əz vaxt bizim komissarlarla görüşüb, fikirlərini bilərəm, sən bu xüsusda mənə bir məktub yaz və gələn olsa göndər.

Bizim öz dolanacağımız yaxşıdır. İndi burada külfət saxlamaq üçün ayda on milyon pul istər. Mən bundan artıq qazanıram, çünki bir neçə yerdə musiqi dərsi verirəm. Əlavə, əsərlərimdən hökumət mənə on faiz qonorar verir. Mən bu il müsəlmanlara məxsus olmaq üzrə bir konservatoriya açdım, bu saat orada iki yüzdən artıq məktəb şagirdani oxuyur. Bir həftə bundan əvvəl rəsmi-güşadi idi. Bütün komissar yoldaşlar başda Nərimanov olmaq üzrə gəlmişlərdir. Təbrik nitqlərdən sonra çay verdim, çox canfəşanlıq oldu. Hökumət mənə hər bir barədə kömək edəcəyini vəd etdi. Həqiqət bu konservatoriyanın bizim müsəlmanlardan ötrü böyük mənası olacaqdır. Oxuyanların yarısı kişi, yarısı arvadlardır. Çoxları da çadra başında olan qızlardır. Çingiz ilə Niyaz dəxi orada oxuyurlar, bir neçə gün bundan əvvəl onların sünnət toyları da oldu.

Nənəm eşitdi ki, mən sənə kağız yazıram, çox şad oldu və hamıya tapşırırdı ki, səs-küy salmasınlar, mən qarışmayım, özü də sağ və salamətdir, bu günlərdə ona diş qayıtdırmaq istəyirəm.

Mələykə çox istəyir ki, Zöhrəni və uşaqları görsün, çox vaxt siz onun yuxusuna girirsiniz, durub nənəmə nəql edir. Bacım gil bizim evə köçübdülər, yəni otaqlarımızın ikisini onlara vermişik. Bütün gününü Camalın oğlu Kamal ilə keçirir. Kamal çox yaxşı oğlan olubdur. Ceyçikin uşaqlığına oxşayıb, özü də məni çox sevib, mənə "aqq" deyir, mən də onu çox sevirəm və asudə olanda onunla oynayıram.

Şhraqil dəxi sağ və salamadırlar. Məhbub konservatoriyada oxuyur. Cabbardan dəxi danışırlar ki, salamətdir və gəyü Ərdəbil-dədir, bunu hələ təhqiç etməmişik. Abhəyət əri ilə bərabər Zaqataladadır, onu Bakıya gətirmək istəyirik. Zülfüqar və Böyükxanım öz qulluqlarında baqıdirlər. Qərəz, hamı sağ və salamət olub rahat dolanmaqdadır. Bir nigaranlığımız yalnız siz tərəfdədir. Nənəm sizləri çox-çox arzu edir və hər dəfə haçan gələcəyinizi məndən soruşur, mən də ona əhvalatı qandırırım.

Bakı şəhəri isə öz adi halını almaq üzrədir, ticarət sərbəstdir, teatrolar yenə dolu olur. Cümə günü "Leyli və Məcnun" hökumət tiyatöründə oynanıldı. Həştad beş milyon "izbor" verdi!

Baxüsus arvadlar teatroya çox gəlir. Əz cümlə, hamı çox "intensivno" işləyir bir dərəcəyə qədər ki, evdə bir-birimizi çox az görürük. Məsələn, bu saat mən zasedaniyadan qayıtdım. Məleykə evdə yoxdur, zasedaniyaya gedibdir. Hamı boylədir. Adamları evdə tapmaq olmur. Qərəz, mənim, nənəmin, Məleykənin, bacımın və hamımızın ağzından sizi və baxüsus Ceyçik ilə Timuçini çox-çox öpüb, salam-dualar göndəririk və tezliklə görüşmək arzu edirik. Şey eylə ki, gələnlə olsa mənə bir məktub yaz.

Baqi əddua.

Bəradərin Üzeyir
26.11.1921, Bakı

23. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra sənin kağızların və göndərdigin məbləğ gəlib çatdı. Çox sağ olasan. Fəqət sən məbləğ xüsusında özünə korluq vermə. Çünki biz burada hər nə siyağ olmuş olsa bir növ dolanurığ və yemək sarıdan korluq çəkmirik. Məbləgdən Aişə xanımın xüsusi dəxi özünə çatdı. Ümumiyyətlə, yemək-içməyimiz çox yaxşıdır, siz bizim tərəfdən nigaran olmayın, dolanacağımız çox yaxşıdır. Əlavə, hamı sağ və salamətdir, əlhəmdüillah, heç bir tələfatımız yoxdur.

O ki qaldı mənim oraya gəlmək məsələm, mən gəlmək istiyorum və bu barədə çalışırım, özüm də Nərimanov ilə Bünyadzadənin

Moskvadan qayıtmağlarına müntəzirəm ki, onlardan üç aylıq məzuniyyət alıb gələm, hər halda ola bilsin ki, aprelin ortasında və ya axırında və bəlkə bu ilin tez bir vaxtında gələ bilim, o vaxtə qədər dəxi nənəngili yay üçün bağlara göndəririk. Məleykə dəxi mənim ilə bərabər gələcəkdir. "Arşın mal alan"ın firəng dilinə tərcümə edilməsi məni çox sevindirdi, ümidvaram ki, müvəffəqiyyəti artıq olar. Qərəz, kömək üçün çalışırım. Hər halda biz tərəfdən nigaran olmayın. Çox bərk işə tələsdiyimə görə müfəssəl kağız yazma-dım. Bizlər hamımızdan, ələxüsus nənəmdən və Məleykədən Zöh-rəyə, Ceyçikə və Timuçinə çox-çox salam-dua deyib ağzlarından öpərsən. Baqi salamət olasınız.

Bəradərin Üzeyir
10 mart 1922-ci il, Bakı

24. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra bizlər hamımız sağ və salamət varıq. Fəqət siz tərəfdən çox nigaran varıq. Çünki qəzetələrdə oxuduğumuza görə oralar çox soyuqdur və naxoşluqlar əmələ gəlir. Biz təəccüb edirik ki, nə üçün siz buraya gəlmək istəmiyirsiniz və hərgah istəyirsinizsə nə üçün təvəssütdə bulunmuyorsunuz, mən bu xüsusda sənə keçən il yazmışdım və genə təkrar yazıram ki, sən buraya gəlməyinizə heç kəsin bir sözü yoxdur. Hökumət izn verəndən sonra nə üçün gəlməmək? Halbuki izn ilə gələnlərin hamısı burada rahat oturub, qulluq etməkdədirlər, məsələn, Yusif Vəzirov, Vəkilov və sairələri.

İzn almaq yolu dəxi necə ki, əvvəldə sənə yazmışdım boylədir. Sən bizim Parisdəki polpredstvoyaya Azərbaycan Şura hökuməti namına olaraq ərizə verirən ki, sənə buraya gəlməyə izn verilsin. Sənənin ərizənə görə polpredstvo buradan və Moskvadan soruşur ki, bu xüsusda bir məmənəət varmı, ya yoxmu? Sonra onun cavabı sənə bildirilir və orda olduğu halda sənə üçün yol açıqdır. Digər bir yol dəxi budur ki, sən mənə yazırsan ki, buraya gəlmək üçün mən buradan təvəssüt edim. Mənə təvəssütüm buradakı məsul idarələrdə baxılıb Moskvaya göndərilir və Moskva da izn verdikdən sonra Pa-

ris polpredstvosına göndərilir, oradan dəxi "atkaz" olmadıqdan sonra sənə izn verilir. İzn verildikdən sonra sərbəst olaraq istədiyini yerə gedirsən. Əlavə, mən bir kərə də olsun eşitməmişəm ki, izn verilməklə buraya gələn adamlara sonra pək bir əziyyət olsun və halonke əvvəllərdə təqsirləri olanlar dəxi gəlib Şura hökumətinə sidq dil ilə qulluq edirlər. Sən ki, məlum olduğu üzrə təqsirsizsən, özün də ki, Parisdə student olaraq yaşayırdın, nəinki mühacir. Və frəng dili bildiyinə görə səni texnik katib etmişdilər. Qərəz ki, Azərbaycandakı məsul yoldaşlar sənin kim və nəçi və nə məsləkli adam olduğunu gözəlcəsinə bilirlər və təəccüb edirlər ki, sən indiyə kimi buraya gəlmirsən. Görünür ki, oraların da aksiyon mətbuatı buranın əhvalını fəna bir halda yazır və sən də ona inanıyorsan. Biz isə çox gözəlcəsinə dolanırıq. Bizimkilər və biz özümüz səni inandırma bilirik ki, heç vaxt boylə asudə və rahatçəsinə yaşamamışdıq. Bu saat buraların əhvalı çox gözəldir, qoçubazlıqla məşğul olan Bakıdan heç bir əsər də qalmayıbdır, hər kəs rahatçəsinə öz işinə məşğuldur. Və işlər də o qədər maraqlıdır ki, il gəlib dolandığı heç nəzərə də gəlməyir. İnşallah, bu may gələndə özün görərsən və təəccüb edərsən.

Əlavə, uşaqlar üçün buranın isti havası çox gözəl olardı, sağlamlaşarlardı və nə siz bizdən, nə də biz sizdən nigaran olmazdıq.

Sən, əlbəttə, mən diyən siyaq edərsən, yəni ya sən özün polpredstvo vasitəsilə və ya ki, mənə yazarsan ki, mən təvəssüt edim və mənə tez cavab verərsən. Öylə olsun ki, bu istilər hər düşən vaxtı gələ biləsiniz. Sonra soyuqlar mane olmasın.

Anam salamətdir, fəqət qocalıbdır, gözləri pis görür, qulaqları pis eşidir, özü də sizi arzu edir. Demişəm ki, bu yaxınlarda gələcək-sən, çox söyünübdür. Hər vəqə məndən soruşur. Özü də genə həmişəki kimi çox güllür və bizi də güldürür, baxşus deyilən sözləri başa düşə bilməyəndə, uğunub qəşş edir. Nənəm, Məleykə və ümumqohumlar sizə salam-dua göndərib, Ceyçiklə Timuçinin üzündən öpürlər. Və sizin tez gəlməni arzulayırlar.

Əlbəttə, kağız sənə çatan kimi mənə cavab yaz. Hələ ki salamət olasınız, öpürəm sizi və uşaqları.

Bəradərin Üzeyir
18 mart 1922-ci il, Bakı

Salam-duadan sonra bizlər hamımız, əlhəmdüllah, sağ və salamat varıq. Əvvəlcə onu deyim ki, Bəhrəm bəy Axundovun "İttiha-d"çılara məxsus xainənə hərəkəti məni çox pərişan etdi. Getməkdən bir gün qabaq mənə görüşüb gedəcəyi haqqında bir söz də mənə söyləmədi ki, bəlkə birdən mən ona kağız verəm deyim ki, bunu Ceyhuna ver. Mən sənin yerinə olsam, ona nəinki hörmət etməmə, bəlkə heç qapıma da qoymaram. O cürə namərdlər hörmətə layiq degildirlər. İndi keçək öz işlərimizə.

Yay yetişi, hər kəs daça fikrinə düşdü. Fəqət mən bu xüsusda heç bir fikrə dalmadım, çünki əsl fikrim Parisə gəlmək idi. Amma indi yay gəldi, daçaya gedən getdi. Fəqət mən nə daçaya gedə bildim, nə də Parisə, çünki Paris səfəri o qədər-o qədər pul istəyir ki, evimin bütün əşyasını satsan genə də öhdəsindən gəlməz. Ona görə mən neçə gündür ki, başlamışam əlimə düşən pulları qızıla verirəm ki, qızıl yığıb Paris pulunun xərcini düzəldim. Zətən əgər "Arşın mal alan" fəqərəsinə sən yazdığın tyatronun böyük bir əhəmiyyət vermək ciddi olsa idi, o tyatro mənə yol xərci kimi avans pulu gönbir-iki aylıq gələ bilərdim, pulu İran səfəri vasitəsilə göndər-mək olardı. İndi, hər halda bu mümkün isə bu barədə sən çalış. Mümkün olmayan təqdirdə bir qədər gözəlmək lazımdır ki, ta mən pul tadarükü görüm.

Buradakı məişətimizə qaldıqda biz çox yaxşı dolanırıq. Heç bir şeydən korluğumuz yoxdur. Bacımgil bu günlərdə Buzovnaya köç-dülər və Kamalı da apardılar. Kamal çox intiresni olubdur, yeriyyir və danışmağa başlayır, özü də siz göndərən paltarları geyir və təşəkkürlər edir.

Biz isək, yəni nənəm, Məleykə və mən hələ ki, şəhərdə qalmı-şırıq. Emiş dəxi bizimlə olur və mənə yalvardı ki, sənə, Zöhrəyə və uşaqlara ondan çox-çox salam-dua yazım. Abhəyatdan sağ və salamatlıq xəbəri gəldikcə yüzümüz də güləcəkdir. Aişə xanım neçə vaxtdır ki, Mustafanın yanına gedibdir. Zülfüqargil və uşaqları salamatdırlar. Qərəz, hər nə nigarançılığımız varsa, yalnız sizlərdəndir. Hər halda tək sağlıq olsun. Baqi nənəm, Məleykə və mən daha qo-

hum-əqraba və dost-aşna sizlərə çox-çox salam-dualar göndərib, üzrlərinizdən öpürük.

Baqi əddua.

Bəradərin Üzeyir

24 iyul 1922-ci il

26. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra Camala və Zülfüqara yazmış olduğun kağızlar gəlib yetişdi. Məzmunundan anlaşılır ki, sizin güzəranınız pis keçir. Bu isə bizi çox pərişan etdi. Hər halda çox da məyus olmaq lazım gəlməyir, çünki biz buradan sizə köməklik yetirərik ki, mümkün olduğu qədər üsrət çəkməyəsini. Sənə borclu olanlardan hələlik pul almaq bir qədər çətin əmrdir, bəxşus Hacı Ələsgərdən ki, bu saat onun özü çox ehtiyac içindədir. O, Camala deyibdir ki, Ceyhun özü oğluma yazıb borcunu ondan istəsin. Sən öylə et və onun oğluna kağız yazıb pul istə; İkinci borclu isə Zülfüqarın dediyinə görə söz veribdir ki, köməklik yetirsin. Mən onu dəxi Camala tapşırıdım ki, özü də o adamı görsün və mən də görüşüb tələsdirəcəyəm. Sizin evin məxluqatına gəlincə onların bu saat dəyəri bir o qədər pul etməz, ona görə qərar qoyduğ ki, hələlik, ehtiyat üçün dursun. Bunun hamısının əvəzində mən boylə qət etdim ki, özüm sənə hər ay beş funt ingilis pul göndərim, odur ki, israğa gün buranın banqı vasitəsilə sənənin adına beş funt göndərdim. Fəqət bilməyərəm bu qədər pulun sizə bir görkəmli köməgi olarmı, olmazmı. Sən, əlbəttə, bu barədə mənə kağız yaz, əvvəla, ümumaylıq xərcinizi bildir ki, görüm sizin dolanmanız üçün münümüm nə qədər lazımdır və mən göndərəm pul sizə nə qədər köməklik yetirə bilior.

Hər halda sizin orada ehtiyac içində qala biləcəyinizdən çox da təşvişə düşmə, çünki burada bizdən müəyyən kömək gözləyə bilərəm ta o vaxta qədər ki, sənə görüşüb də buraya qayıtmaq məsələsini həll edərək. Mən sənəninlə ancaq yayda görüşə bilərəm. Orada açılan sərgiyə indi mən gedə bilmərəm, çünki əlimdə olan qulluğu itirə bilərəm. Mən, inşallah, ya iyunun axırında və ya iyulun ortala-

rında nə tövr olmuş olsa, oraya gəlib sizinlə görüşərəm. O zamana qədər isə hər ay sizə beş funtdan az olmamaq şərtilə pul göndərəm. Bununla işiniz aşmaz isə, daha da artıq mümkündür.

Kağızımı bir para yoldaşlara göstərdim. Çox xoşlarına gəldi. Hamısı sənənin gəlməyinin tərəfdarıdır. Fəqət mən boylə qət etmişəm ki, əvvəlcə sənəninlə görüşək, sonra bir yerdə qayıdaraq.

“Arşın mal alan”ın notlarını Camala verdim ki, sənə göndərsin. Hərgah ondan da bir şey çıxarsa, daha yaxşı!

İstanbulda tyatro qoyaq və sairə bu kimi məişət yolları məsələsini sənəninlə görüşəndə danışaraq, hələlik sən qarırıma və mən gələmə kimi öz ədəbi işlərinlə məşğul ol.

Bizlər hamımız sağ və salamət varıq. Aişə xanım gəl dəxi sala- matdır. Musanı buraya ticarət komissarı təyin edibdirlər. Mən onunla hələ görüşməmişəm. Onun da burada olmağı yaxşıdır.

Nənəm, bacıların, Mələykə və bütün qohumlar sizə artıq-artıq salam-dua göndərib, sənə Zöhrənin və Ceyçik ilə Timuçinin üz- lərindən öpürlər.

Əlbəttə, pul sənə çatan kimi mənə kağız yaz və sizə nə qədər ayda pul kifayət edəcəyini dəxi yaz məlum elə. Çox da fikirlərə düşmək lazım degildir. Sizi köməksiz qoymaraq. Kağızı mənim öz adresimə yaz. Baqi sənə, Zöhrəni və uşaqları öpürəm.

Bəradərin Üzeyir

26 fevral 1922-23-cü illər, Bakı

27. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra bizlər hamımız sağ və salamət varıq, əmma heyf ki, neçə vaxtdır sizdən bir əhvalımız yoxdur. Ona görə niga- rançılıq çəkirik.

Nənəm sağ və salamət olub, keyfi kök dolanır, ancaq siz tərəf- dən nigarandır. Bacımın naxoşluğu hələ dürrüst yaxşı olmayıbdırsa da genə əvvəlkinə görə yaxşıdır (qarın qatırı). Abhəyat bizdə olur, sağ və salamətdir. Zülfüqar gəl də hamısı salamət olub, keyfi kök

dolanırlar. Bu günlərdə İrandan xəbər aldıq ki, Cabbar oradadır, özü də sağ və salamətdir, Tehrandə zabitdir. Kağız yazan onun öz yoldaşdır. Qəzvindən yazır ki, Cabbarı vəzirimin əmrilə Tehrana apardılar. Özü də bizə kağız yazıb və əksini də göndəribdir, fəqət biz hələ o kağızı almamışıq. İndi biz istəyirik ki, Tehrana radiotelqram vurub əhval bilək. Hər halda yoldaşın kağızını mən özüm oxudum. Təfəsilatından boylə görünür ki, filhəqiqə Cabbar sağdır. Allah eləsin! Camalın oğlu Kamal böyüyüb, sənə Ceyhun əmi deyir, hər şeyi bilir və yaxşı danışır. Sehranın oğlu dəxi yavaş-yavaş qiğıldanır, o da yaxşı uşağıdır.

Camalgil bizdən köçdülər və Sehrağil ilə bir yerdə Merkurievski küçədə sabiq sovet siyezdin evində olurlar ki, əlan ora Maarif Komissariyyatın mənzilidir. Bu günlərdə Məhbubi də ora vermək istiyirik. Onu istəyən bir nəfər salyanlı müəllim və studentdir. Famili Zeynallı, adı Mirzə Məhəmməddir. Aişə xanım özü və Zöhrənin bütün qohum-əqrəbası hamısı sağ və salamətdirlər. Bu axşam biz də, Zülfüqargil də və Aişə xanım ilə Hənfə xanım dəxi bir yerdə Camalgildə idik. O ki qaldı mənə, mən boylə qəsd etmişəm ki, bu yay Məleykə ilə bərabər sizin yanınıza gəlib görüşək və bir az qalib, genə geri qayıdağ. Mən bir az işdən yorulmuşam, səhərlər canımı "abtiraniya" edirəm, bu isə mənə çox yaxşı təsir edir. Genə əvvəlki kimi musiqi məktəbinin müdiriyəm. Bu günlərdə böyük bir konsert verdim. Bütün komissar yoldaşlar məndən razı qalıb, dedilər ki, Üzeyir bəy bizim ümidimizi boşa çıxartmadı. İşim çox yaxşıdır. Ayda altı milyarddan çox məvacib alıram. Qərək, bu yayı, əlbəttə, sizin yanınıza gəlmək istəyirik. Yaz görüm gəlməyimizi məsləhət görürsənmi. Baqi cəmi qohum-əqraba və dost-aşnalara, Zöhrəyə, Ceyhuna və Timuçinə çox-çox dua və salamlar vardır. Hamı sizi öpürlər, bən də və Məleykə də hamınızı bərk-bərk öpürük.

Baqi əddua.

Bəradərin Üzeyir
9 mart 1923-cü il, Bakı

28. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra sizə gec kağız yazmağımın səbəbi odur ki, mənim ali təhsil məsələmin həllini gözləyirəm. İş bundadır ki, bu məsələ Maarif Komissarlığı tərəfindən həll olunduğdan sonra bir də başqa mərkəzlərdən dəxi təsdiq edilməlidir. Bu isə texnik cəhətdə işin həllinin uzanmasına səbəb olur. Hər halda indi mənim məktəb işlərim bitdiginə görə bu xüsusda ciddilə çalışacağam və ümidvaram ki, gec-tez müvəffəq olam. Ona görə bir qədər dəxi səbr lazımdır. Hər halda indi sizə tez-tez kağız yazacağam. Əlavə, onu biləsən ki, burada Maarif Komissarlığı tərəfindən "Maarif və mədəniyyət" adında bir yaxşı jurnal nəşr edilir ki, ayda bir kərə çıxır. Sən o jurnalda hər ay bir məqalə yazıb göndər ki, məzmunu ədəbiyyata aid olsun. Baxüsusi fransız ədiblərinin bilümun türk ədəbiyyatı haqqındakı fikirləri, qərək, ədəbi bir şeylər yazsan (200-300) sətirlik qonorarını ki, hər məqalənin ki, igirmi manatdan çox edər, alıb mən göndərəm pula əlavə edərəm. Məqaləni mənim üstümə göndərərsən, əlavə, buradakı türk qəzetələrindən biri üçün Paris və Fransa əhvalatından müntəzəm bir surətdə məqalələr yazarsansa, o da mədəxillik artırar. Baxüsusi də mənə yazıb bildirsən ki, mən vəsitəçilik edim. Baqi biz hələ mənim təhsil məsələmin həllinə qədər Bakıda qalasıyıq. Əlavə, hamımız sağ və salamət olub, sizlərə dualar göndəririk və uşaqların üzllərindən öpüb həmişə salamət olmağını arzu edirik.

Nənəm sənə, Zöhrəyə, Ceyçikə və Timuçinə əlavə olaraq çox-çox salam-dua göndərib, üzünüzdən bərk-bərk öpür. Bir həftə bundan qabağ sənə pul göndərdim.

Bəradərin Üzeyir
10 iyun 1923-cü il

29. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra sizə bir tel vurdum, məktub dəxi göndərmişəm. Bu saat məni məşğul edən məsələ sizi Bakıya gətirməkdir. Əvvəllər də mən bu fikirdə idim ki, özüm oraya gəlmiş, sizinlə görüşüm, fəqət indi baxıb görürəm ki, sizin Bakıya gəlməyiniz daha məsləhətdir. Hamı sizləri görmək arzu edirlər, baxüsus, nənəm.

İnşallah, siz gələrsiniz, sonra məsləhət olsa, genə bir yerdə istədiyimiz yerə gedə bilərik. Mən Bakıya gedən kimi bu xüsusda rəsmi surətdə işə başlayacağam və lazım olan yerlərdən icazənamə alıb, sizə məlum edəcəyəm gələrsiniz. Zənn edirəm ki, ən çoxu iki aydan sonra Bakıda görüşərik.

Buraların əhvalı çox yaxşıdır. Hər kəs öz işinə məşğul olub, istirahətlə dolanır. Bütün bizim itiligenta hamısı məşğul yerlərdə qulluq edirlər və getdikcə də işlər daha yaxşılaşıb, layiqli-şikayət bir şey yoxdur. Bütün hökumət idarələri türkləşir və milliləşir, fəqət bilikli adamlarımız az olduğuna görə bu iş bir az ağır gedir, ancaq hər halda irəliləyir.

Mən öz-özlüğümdə özümü çox sərbəst hiss edirəm və türk musiqisi tərəqqisi yolunda hər nə fikrim olsa, hökumət mənə lazım olan köməgi edib fikrimi yeridirəm. Təhti-müdiriyyətimdə olan Azərbaycan hökumət türk musiqi məktəbi getdikcə tərəqqi edib, əhali üçün ən vacib bir müəssisə olmuşdur, inşallah, gələndə görürsünüz. Sən burada olsan, məndən daha artıq qulluqlarda ola bilərsiniz. Əlqərəz, siz gələrsəniz həm bizim və həm də sizin üçün arxayınlıq hasil olub, işlərimizə daha artıq tərəqqi verərik.

Hal-hazırda mən Şərqi-Azərbaycan musiqisinin əsasları haqqında böyük bir əsər hazırlayıram. Bir neçə ay bundan əvvəl bu əsərim haqqında iki gün bir-birinin dalınca daklad oxudum. Dakladıma qulaq asanlar yalnız musiqişünas professorlarla, universitet professorlarından ibarət olub akademik bir məclis əmələ gəlmişdi. Mənim dakladım onlar üçün böyük bir sensasiya oldu. Əsərimi çox təqdir etdilər və qərar qoydular ki, mən onu yazıb rusca nəşr edim. Məşhur professorlardan Ayzberq və Qliyer bu dakladından sonra mənimlə çox söhbət elədilər. Neçə kərə evimizə gəlib axtışlarını söhbətlər əldirdik. Mən bu əsərimi türk və rus dilində yazıb səndən təvəqqe

edə bilək ki, fərəng dilinə tərcümə edəsən. Çünki mənə yəqindir ki, bu əsərlə Avropa musiqişünasları arasında çox calibi-diqqət bir şey olacaqdır. "Arşın mal alan"ın notlarını dəxi təzədən yeni üslub üzrə düzəldirəm. Mən onun qlavirini dəxi çap etdirmək istiyorəm.

Bağ Bakıdan tez-tez kağız alıram, hamıları sağ və salamatdır. Camalın bir oğlu dəxi oldu, indi iki oğlu və bir qızı vardır. Ceyçik və Timuçin Bakıya gələndə Camalın böyük oğlu Kamal ilə yəqin ki çox dost olacaqdılar, çünki Kamal çox ağıllı oğlandır. Kamalın bacısı Diladif çox şeytan qız olmağa başlayır. Payızda Diladif dəxi ərə verəcəyik. Qohumlarımız getdikcə artır.

Əlqərəz, biz avqustun 25-də buradan Kislovodskiyə gedəcəyik və orada bir on-on iki gün qalıb sonra Bakıya qayıdacağıq. Hər halda sentyabrın 10-dan sonra biz Bakıda olacağıq. Sən kağızı Bakıya yaz və sizin Bakıya köçmək haqqında nə fikriniz varsa müfəssəl yaz və burasını dəxi məlum et görüm sizin oradan çıxmanıza qarşı kənarı bir məmaniət-flan yoxdurmu.

Hələ ki, salamət olasınız. Məleykə həm sənə və baxüsus, Zöhrəni çox-çox arzulayıb. Uşaqları çox görmək istiyor və hamını özür.

Mənim tərəfimdən uşaqları öpərsiniz və deyərsiniz ki, inşallah, tezliklə Bakıda görüşərik.

Bərədər in Üzeyir

20 avqust 1923-cü il, Yesuntuki

30. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra kağızın və uşaqların şəkli gəlib yetişdi və bizi çox şad etdi. Sənə çatan pul görünür ki, Zülfüqar göndərən imiş, mən göndərən pulun çatması xüsusunda bir şey yazmırsan, o pulu mən həman 18 noyabr kağızından bir üç gün qabaq göndərmişdim (Camal vasitəsilə), zənn edirəm ki, o da indilərə kimi sənə çatıbdir. Bu gün dəxi sənə 25 dollar göndərdim, baziya fət edəsiniz. Heyif ki, sən yazmadın görək sizin üçün orada dollar mənfəətdir, yoxsa ingilis fundı.

Əlavə, mənim diplom almaq məsələm get-gedə daha da əhəmiyyət kəsb edir. Çox ümidvaram ki, bu sənə axırında fəkəli-təhsilə gedəcəyəm. Əlbəttə, mən getməli və sən də gəlməli olsan, o halda əvvəl məni gözlərsən ki, əvvəlcə bir görüşək və məsləhətləşək, ondan sonras gələrsən buraya, mən də təhsilə məşğul olaram.

Şövkət xanım yaxşı adamdır, fəqət onun axmaq sözlərinə qulaq asma. Onun əri aferistin biridir. Burada duruş edə bilməyib qaçdı.

Sən ondan göz-qulaq ol ki, bizim əsərlərdən orada çap etdirib satmasın, çünki mənim bir neçə danə ikisəli xorlarım onda qalıbdır.

Uşağlar, məşallah, böyüyübdürlər və Timuçin lap Ceyçikə çatıbdır, nənəm və biz hamımız şəkllə çox sevindik. Əlbəttə, bütün səyinizi uşağların və özünüzdün salamətliğinizə həsr etməlisiniz və hər bir barədə ehtiyatlı olmalısınız. Baqi hamının sizə artıq-artıq salaml-duası vardır. Məleykə və mən sizi və uşaqları öpürük.

Bəradərin Üzeyir

18 dekabr (1923)

31. Nuri-didələr Ceyhun, Zöhrə, Ceyçik və Timuçin!

Əvvəla, salamat olarsınız və saniyə, bizlər hamımız sağ və salamat varıq. Mən neçə kərə sizə kağız yazıb göndərmişəm, əmma görünüür, sizə çatmıyor ki, hər məni görən deyir ki, Ceyhun nervinçat edir və deyir ki, evdən kağız gəlmıyor. Sən əbəs yerə nervinçat eləmə, bizlər tərəfdən həmişə arxayın ol, çünki hamımız sağ və salamat olub, yaxşı dolanırıq. Mənim keçən gecə kağız yazmamağımın səbəbi odur ki, məşğuliyətim həddən artıqdır. Boylə ki, hər gün yövmiyyə səhər saat 9-dan axşam saat 9-a kimi işə məşğulam, boylə ki, bu il payızdan bəri bir kərə də olsun hətta tiyaturaya dəxi getməmişəm. İndi mən Camala və Zülfüqara dəxi tapşırım ki, hərəmiz növbət ilə hər həftə sizə kağız göndərək.

Əlavə, nuri-didə Ceyçikin məktubu və çəkdiyi şəkil gəlib bizə çatdı. Mən çox təəccüb etdim və artıq dərəcədə sevindim ki, Ceyçik öylə şəkillər çəkməyə başlayıbdır. Bizim hamımızın tərəfindən Ceyçikin və Timuçinin üzündən öpüb, deyərsiniz ki, o şəklini Cey-

çikin balaca yoldaşı Kamala göstərəcəyəm. Kamal dəxi yavaş-yavaş şəkillər çəkməyə başlayıbdır, özü də hər dəfə bizə gələn kimi şəkilli kitab istəyir və oturub bir-bir şəkillərinə baxır. Və digər Məhəmməd ağa Vəkilovun oğlu Mustafa Vəkilov gəlib çıxdı və uşağların şəkillərini bizə verib, son dərəcə şad etdi. Nənəm neçə kərə şəkilləri öpdü və nəvələrinə dualar etdi və arzu etdi ki, tezliklə görüşək. Mustafadan sizin əhvalı müfəssələm soruşdum. Onun söhbəti məni bir növ mükəddər etdi, çünki boylə məlum olur ki, siz orada çətinlik ilə dolanırsınız, maddi tərəfdən əziyyətlər çəkirsiniz, onun sözüne görə siz İstanbula gəlmək istəyirmişsiniz. Fəqət hər yerdə olsanız maddi tərəfdən çətinlik olacaqdır, çünki müəyyən bir gəlir lazımdır, İstanbulda öylə bir gəlirə ümidin varmı? Mən dəxi bu yay mövsümü İstanbula getmək istəyirəm. Bu xüsusda bu səfər ciddi surətdə çalışacağam. Ümid edirəm ki, müvəqqədən gəlməklə razı olarlar. Çünki İstanbuldan türk musiqisinə aid bir çox şeylər əxz etmək lazımdır. İstanbula gələrkən "Arşın mal alan" qlavirini dəxi götürəcəyəm. O halda qismət ola görüşərik. Əşitdiyimə görə sən orada "nevrosteniya"dan naxoşsan. Neyçün özünü doktorlara göstərmirsən? O naxoşluğun əsl səbəbini öyrənmək lazımdır. Mən dəxi çox əsəbi olmuşam və çox işləməyimə görə yorunmuşam. Əmma yaxşı yeyib, çox yatanda və ələxüsus canımı soyuq su ilə sürtdəndə əhvalım yaxşı olur. Sən də öylə et. Hər səhər yerdən durandan sonra bütün bədəninizi yaş məhraba ilə sürt və tez qurula. Nənəmin əhvalı yaxşıdır. Yeganə arzusu tezliklə, sizlə görüşməkdir. Aişə xanım hələ Musanın yanında. Bir neçə həftə bundan qabaq Müstafa Dərbənddən Bakıya gəlmişdi. Gəlib məktəbdə mənimlə görüşdü. Çox kokəlidir və əhvalı da yaxşıdır. Və bir də Məleykə Zöhrədən küsübdür, deyir ki kağızlarına cavab vermədiği bəs degil, heç olmasa adımı da çəkmir. Məleykə də çox əsəbi olubdur, çünki keçən sənə tıf və bu sənə isə qulaq ağrısına mübtələ olmuşdu. Qulağının ağrısından bir ay yatdı və çox əziyyətlər çəkdi. Baqi Bakıda neçə həftədir ki, tramvay işliyor, buraya camaətə çox-çox xoş gəlir. Nənəmin, Məleykənin və bütün qohum-əqrəbanın sizə çox-çox salaml-duaları vardır. Bizim tərəfmizdən uşağların yüzündən öp.

Bəradərin Üzeyir

1924-cü il

32. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra biz Bakıya qayıtdıq və oradan Türkana gedib, anamgili gördük. Hamısı sağ və salamətdirlər. Aişə xanım ilə Mustafa dəxi Bakıdadırlar. Onlar dəxi hamısı salamətdirlər.

Bədə mən sənin Zülfüqara yazmış olduğun kağızları oxudum. Boylə anladım ki, Zülfüqar sənə nə yazmışsa xoşuna gəlməyibdir...

Qərəz, sizin Bakıya qayıtmaq məsələsi xüsusində səndən kağız gözləyirəm ki, görüm bu barədə sən öz məsləhətinə nə tövrdür. Hər halda Bakıya qayıtmaq asan bir məsələdir, bu şərtlə ki, məndən bu xüsusda müfəssəl kağız alıb sonra qayıdasınız, kağız almayınca gözləməyin lazım gəlir. O ki qaldı "Arşın mal alan"ı Parisə göndərməyə, bu da asandır. Vəqəən hərgah sən Zülfüqara yazdığın kimi "Arşın mal alan"a sən bir o qədər ümidin varsa, bu çox gözəl bir iş olar. O halda, yəni "Arşın mal alan" Paris səhnəsində müvəffəqiyyətlə keçərsə, onda mən dəxi bir növ ilə izn alıb, oraya gələ bilərəm və əz cümlə Şərq Azərbaycan musiqisi əsasları haqqında yazmış olduğum əsəri də orada sən elə Fransa dilinə tərcümə edərsən. Mən "Arşın mal alan"ın notlarını təkrar təkmil etmək istərdim. Buna şüru etmiş, əmma hələ qurtarmamışam. İndi ki, sən tələsdirirsən, o halda əski notlarının yeni qlavirini (piyano üçün) göndərəm. Zatən o qlavir yaxşı yazılıbdır və buradaki kompozitorların çox xoşuna gəlir. Notlar hal-hazırda Camaldadır və Camal da otpusk alıb Türkandadır, fəqət sabah yox birigün şəhərə gələcəkdir. O halda notları alıb surətini yazdırram və tezliklə sənə göndərəm. Hər halda siz orada artıq fikirlər etməyin və qara fikirlər çəkməyə mənə heç bir səbəb yoxdur. Çünki "Arşın mal alan" sizin üçün bir mənbeyi-mədaxil olar fabeha-əlmurad o surətdə mən də oraya gələ bilərəm, əgər olmazsa, siz Bakıya qayıdasınız və hətta, əgər Bakıya gəlmək istəməsəniz dəxi biz buradan sizə maddi köməklik yetirə bilərik ki, ta bir vaxtə qədər dolana biləsiniz, sizə ayda minimum nə qədər lazım olduğunu yazıb, bizə məlum edərsiniz.

Əlavə çox nervinçat eləmək lazım degildir, biri-birimizdən uzaq olmağımız biri-birimizin dolanacağımızı təqib etməyə, hər vaxt biri-birimizdən xəbər bilməyə və zərurət məqamında biri-birimiz ilə

görüşməyə mane degildir, hərgah siz və yainke biz, məsələn və tutalım Afrikanın yolsuz, xəbərsiz biyabanlarında vəhşilər içində olsaydı, o halda əlbəttə, insanın ürəgi qala bilərdi və "otçayaniyə" də ola bilərdi. Və halanke siz biz ilə və biz də siz ilə paraxodlar, dəmiryollar və teleqraflar ilə mərbut varıq və mədəniyyət içərisində yaşayırıq, hər iki gündə bir-birimizdən xəbər bilərik, hər halda bir həftəyə qədər "Arşın mal alan"ın notlarını sizə göndərəcəm, bir şey oldu-oldu, olmadı "vətən" deyib qayıdasınız. Mən zənn edirəm ki, "Arşın mal alan" Parisdə müvəffəqiyyət qazanarsa, hər bir məmləkətdə dəxi oynanılar o halda sən müsənnif haqqını dəxi ala bilərsən. Kompozitor və Yazıçılar İttifaqına girməyi çox əcəb edibsən. Baqi bir də səndən təvəqqe edirəm ki, "Müllər" üsuli ilə "jimmastik" və sonra da soyuq su ilə "obtraniya" elə, çünki bunu mən özüm təcrübə edib nəticəsinə heyran qalmışam. Baqi hamının sizlərə və uşaqlara artıq-artıq salam-duası vardır. Kağız gözləyirəm.

Bəradəri Üzeyir
9.IV.24

33. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra mən anamgili Bakı bağlarına göndərib, özüm Məleykə ilə bərabər "Yesintuki"də sanatoriyada oturam. Burada Məleykə palçıq vannaları götürür, mən də yalnız istirahət edirəm. Başqa bir naxoşluq yoxdur. Dünən Zülfüqardan bir məktub aldım, sənə ona göndərmiş olduğun kağızın məzmununu mənə yazıbdır, mən oxuyub xeyli mükəddər oldum, o qədər ki, təmam istirahətim pozuldu. Zülfüqar dəxi sənə kağızından mütəəssir olduğumu mənə yazır.

İndi ki, iş boylə oldu, biz gərək məsələni aydınlaşdırıq və ona görə də müəyyən bir qərara gələk. İş bundadır ki, biz hamımız indiyə qədər bu fikirdə idik ki, siz orada asudə və istirahətlə yaşayırınsınız. Ona görə də bir o qədər maraq etməyib görüşəcəgimiz günü səbr ilə gözləyirdik, bizim boylə bir zənddə olduğumuzun bir səbəbi də o idi ki, sən öz kağızlarında dolanacağınızdan şikayət etmə-

yirdin və öz əhvalınızdan açıq və müəyyən bir şey yazmırdın, fəqət bu axırkı Zülfüqara yazılan kağızlarından boylə görünür ki, əvvəla orada siz çox pis dolanırsınız və saniyə, boylə bir güzəran səni qara-qara fikirlərə salıb əsəbi naxoşluğuna səbəb olubdur. İşin bu surəti həm Zülfüqarı, həm də məni artıq fikirlərə salıbdır, ona görə ciddi tədbirlər görmək lazım gəlir. Mən işin hər tərəfini fikirləşib boylə qərara gəlirəm ki, siz gərək tezliklə yığışib Bakıya qayıdasınız. Sizin Bakıya qayıtmağınız, bizim oraya gələ bilməyinizdən çox-çox asandır. Çünki əvvəla sən qaçaq degilsən, müxalif siyasi firqələrdə olmamısan və saniyə, komissar yoldaşlarımızın hamısı sənin kim olduğunu və nə olduğunu çox yaxşı bilirlər. Hərgah Vətənə qayıtsan, şübhəsizdir ki, qulluq sahibi olub sairələrdən dəxi artıq hörmət sahibi olarsan. Hərgah sənin oradan çıxmağın bir məmaniət yoxsa və hərgah özün də gəlmək istəyirsənsə mənə açıq-açıqına yaz ki, mən də bu xüsusda, bu “napravleniya”da çalışım və sənə xəbər edim ki, gəl. Yoxsa bizim və ya mənim oraya gəlməyim uzun məsələdir və bir də nənəmi qoyub heç bir yerə gedə bilmərəm, çünki nənəm bizdə olur və istirahət yeri də ancaq bizdədir. Hamısından məsləhət, təkrar edirəm ki, sizin Bakıya gəlməyinizdir. Ona görə, əlbəttə, mənə kağız yaz və gəlmək istədiyinizi mənə bildir ki, mən də bu yolda çalışım. Səni inandıra bilərəm ki, bizim Bakı bu saat sizin Parisdən heç də pis degildir. Biz burada çox yaxşıca dolanırıq. Siz gəlsəniz siz də, biz də daha gözəlcə dolanırıq. Bu kağız sənə çatıb, səndən cavab gəlincə mən Bakıda olaram. Ona görə kağızı Bakıya mənim adıma yaz. Adresimiz: V.Priyutski 63.

Biz iyulun 25-də Kislovodskiyə gedib orada bir on beş gün Narzan vannası götürəcəyik və sentyabrın 10-da Bakıya qayıdacağıq. İnşallah, gələnin yay bir yerdə Kislovodskiyə gedib səni dürüst müalicə edərək.

Əlavə, səndən çox artıq təvəqqe edirəm ki, mənim həkimliyəmə qulaq asıb, mənim təcrübə ilə sınağım müalicəni sən də edəsin. İş bundadır ki, mən Bakıda olarkən baş yorğunluğuna mübtəla olmuşdum, yəni heç bir bərdə fikir edə bilmirdim, boylə ki, o qədər pis olmuşdum ki, ta özümdən əl çəkmişdim. Həkimlər müalicəsi mənə kömək yetirmirdi. Axırda bir nəfərin tövsiyəsi ilə boylə müalicəyə başladım.

Səhər yerdən durub “Müller”in sistemi ilə gimnastika edirdim. Sonra yaş məhrəbə ilə bütün bədənim, baxısus belimi sürtürdüm

və sürtən kimi qurulaırdım, onu qurtarandan sonra umuvalnik yanında “ablivaniya” edib, sonra da quruluıub “rastiraniya” edirdim. İki-üç gün boylə edib gördüm ki, mən tazədən dirildim. Baş yorğunluğı bilmərrə itib, gecələr saat üç kimi işləyib yorulmuram. Bu cür müalicənin möcüzəyab əsəri məni heyran qoydu. Əlif-əlbəttə, sən də boylə edərsən heç olmasa imtahan üçün elə.

Məndən və Məleykə tərəfdən Zöhrənin və uşaqların üzündən öp və heç bir qəm eləmə, inşallah, bu yaxınlarda görüşərik. Ancaq kağız gözləyirəm.

Bəradərin Üzeyir

12 iyul 1924-cü il, Yesintuki

34. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra bizim “Azərnəşr” tərəfindən yeni mətbəadən buraxılmış olan Azərbaycan ədəbiyyatını sənə göndərdim. Burada səndən ötrü bir xeyli material tapılar ki, tərcümə edərsən. Bu əsərlər çox qiymətli əsərlərdir, məbədi dəxi çapdan çıxacaqdır, onu çıxandan sonra göndərəm. Əlavə, sənə noyabrda və bir də dekabrda pul göndərmişdim, vəsul olmağın xəbər verərsən və yazarsan görək nə tövr dolanırsınız. Uşaqların keyfi necədir, Zöhrə nə tövrüdü? Bizlər hamımız sağ və salamət varıq, mən dəxi ali təhsilim xüsusində çalışıram, ümid edirəm ki, təhsilimə imkan veriləcəkdir. Baqi nənəm, Məleykə və ümumqohum-əqraba sizlərə çox-çox salam-dua göndərir.

Bəradərin Üzeyir

3 yanvar 1926-cı il

35. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra çoxdandır ki, mən sizə kağız yazmıram. Səbəbi də odur ki, sizə pul göndərmək məsələsi təxirə düşdüğündən başım onun həllinə məşğul idi. İş bundadır ki, sizə pul göndərmək üçün növbət gözləmək lazım gəlirdi və biz də bir neçə vaxt növbəti itirmişdik. Hər halda iki gün bundan qabaq hələlik igirmi beş dollar göndərdim, iki həftə sonra igirmi beş dollar dəxi göndərməyi vədə veribdirlər. Onu da vaxtında göndərəcəgəm, Aişə xanıma qaldıqda o hələ satdığı evin pulunu almamışdı, ona görə təvəqqe etdi ki, bu səfər pulu mən göndərim, sonra Aişə xanım özü göndərəcəkdir. Deməli, mən indi igirmi beş dolları göndərdim, igirmi beşi dəxi iki həftə sonra göndərəcəgəm, ondan sonra Aişə xanım sizə əlli dollar göndərəcəkdir. Hər halda bu pulların sənə yetəcəyini nəzərə alıb da ehtiyac zamanında borc dəxi edə bilərsiniz ki, sonra pulun gəldikdə borcları verərsən.

Bizim dolanacağımıza qaldıqda, şükür Allaha ki, biz də, ümum-qohumlarımız da yaxşı dolarıyıq, yeganə bir intizarımız varsa, o da sizin ayrı düşdügünüzdür. Hərgah siz də burada olsa idiniz vaxtımızı çox xoş keçirdərdik. İnşallah, ola bilsin ki, yazda sizin buraya gəlməyinizə izn verilər, o vaxt sağ və salamət gələrsiniz görüşərik və neçə sənədən bəri arzusunda olduğumuz Ceyçik ilə Timuçini görərik. İndi onlar yəqin ki, yekə oğlan olubdurlar. Salamət olsunlar, inşallah, görüşərik.

Mənim işlərimə gəldikdə, mənə bu halda hökumət konservatoriyasının prorektoruyam. Zətən bütün işlərimin üzərimə töküldüyündən səhər saat 10-dan axşam saat 12-yə qədər konservatoriyada işlərlə məşğul oluram. Ondən əlavə, tez-tez məktəb iclasları olduğundan bəzən saat 2-yə qədər işləməyə məcburam. Səhhətim öz yerində olduğundan işləməkdən qoxmuram, fəqət çox təəssüflənirəm ki, yeni opera yazmağa heç bir vaxtim olmıyır. Yayıları bir aylıq istirahətə gedib, çox vaxt instrumansız mənzillərdə olduğdan heç bir şey yazma bilmiyorum. Halbuki bu saat istər qərb və istər şərq musiqisini o qədər cəsinə gözəl öyrənmişəm ki, çox qiymətli bir opera yazma bilərdim. İndi istiyoram ki, heç olmasa "Leyli və Məcnun" düzəldib yeni sistem bir opera edəm, çünki indi konservatoriyada

təhsil görməkdə olan opera artist və artistkalarımız dəxi əmələ gəlməyə başlayır, onlar üçün dəxi materyal və repertuar lazımdır.

Əlavə, Maarif Komissarlığının təklifinə görə konservatoriya nəzdində bir komitə təşkil edə biliyor ki, bu komitə Azərbaycan el mahnılarını yığıb nota salacaq və sonra sözlər ilə, tarix ilə və musiqi təhlililə bərabər çap etdirib bir neçə cild böyük kitablar buraxacaqdır. Bu komitənin sədri dəxi mənəm. Əzaləri də bizim konservatoriyanın professorlarındandır. Hal-hazırda el mahnıları yığmağa məşğul varıq. Bu yaxın zamanda birinci cildi çap üçün hazır edəcəyik. Çıxan kimi birini sənə göndərəm ki, oraların musiqi məhafilərinə göstərəsən. Məncə, boylə bir materyal onlar üçün çox maraqlı olar. Digər tərəfdən, şərq musiqisinin əsasları haqqındakı böyük əsərimi düzəldirəm ki, bunun da Avropada əhəmiyyəti artıq olacaqdır. Bu əsərləri firəng dilinə tərcümə etmək sənə həvalə edəcəgəm. Mənim ali təhsil məsələm dəxi növbəti məsələlərdən biridir, görək o nə tövr həll ediləcəkdir.

Baği bizimkilər hamısı salamtdirlər. Bir az nənəm kefsizdir, o da zətən qocalıqdandır, həkimlər yod verirlər. Bibim dəxi öylədir, o da yod içir. Nənəmənin özüm müğayət oluram.

Bu günlərdə bizim külfət bir az da artdı, yəni Camalın bir qızı oldu. İndi onun iki oğlu, iki qızı vardır. Zülfüqarigil dəxi salamtdirlər. Böyükxanım Moskvaya gedib orada təhsil alır. Onu Maarif Komissarlığı göndəribdir. Niyaz dəxi onunla bərabər Moskvadadır. Zülfüqar ilə Çingiz isə buradadırlar.

Nənəm, Məleykə və ümumqohumlarımız hamısı sizə çox-çox salam-dua göndərirlər. Bu saat Kamal mənim yanımdadır. Özü də Ceyçik ilə Timuçinə xüsusi salam-dua göndərir və deyir ki, tez gəlinlər görüşək. Baği hamımız salamət olasınız.

Mənim və Məleykənin əvəzindən uşaqları öpərsən. Və Zöhrəyə çox salam-dua deyərsən.

Bəradərin Üzeyir

23.I.1927

36. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra necə ki, sizə bildirim sizin buraya qayıtmaq məsələni qəti surətdə həll etmişik. Əlbəttə, tezliklə buraya qayıtmağınız yaxşıdır. Bu xüsusda Zülfüqar sizə müfəssəl məktub yazıbdir, yəqin ki, alıb oxumuşsunuz. Əlbəttə, öylə edərsiniz, yəni SSSR səfərxanasına müraciət edib, Azərbaycana qayıtmağa izn istərsiniz, ora dəxi buradan əhval bilib sizə cavab deyəcəkdir. Buradan isə necə ki, Zülfüqar yazdırır, məsul yoldaşlar tərəfindən izn verilir. O xüsusda arxayın ola bilərsiniz. İzn aldıqdan sonra haçan çıxmaq istədiyinizi bizə məktub ilə bildirərsən. Məncə, Moskva təriqi ilə gəlməyiniz daha yaxşı olar. Moskvadan Bakıya sürət qatırı vardır ki, çox rahatdır. Pul lazım olduğu cəhətdə bizə məlum edərsən. Pulu Moskvada istəsəniz də mümkündür. Yəqin Parisdən Moskvaya qədər gəlməyə xərciniz çatarsa, Moskvadan bildirsəniz təvəssülə oraya pul göndərmək daha asan olar. Qərək, tezliklə çalışın ki, soyuqlar sizə əziyyət verməsin. İnşallah, buraya gələndən sonra qulluq barəsində heç fikir yoxdur. Qərək, o məsələni burada danışırıq. Vacib budur ki, gələsiniz. Ona görə başqa fikirlərlə vaxtınızı itirməyib tezliklə səfərxanəyə müraciət ediniz və təvəqqe ediniz ki, mümkün olsa teleqraf vasitəsilə buradan əhval istəsinlər. Müraciət etməyiniz xüsusində və nə cavab aldığınızı bizə məktub ilə bildiriniz. Xülasə, çalışmaqda olunuz. O ki qaldı buranın yaşayışına, təkrar yazıram ki, burada bizlər çox rahat yaşayırdıq və getdikcə dəxi yaxşı dolanacaşıq. Hər birimiz öz məxaricini ödəyəcək dərəcədə maaş alıb həmi hökumətimiz üçün çalışırıq, həm də camaətimizə olduqca mənfəət yetiririk. Bakı özü bir çox bəbətdən xeyli yaxşılaşmışdır, əvvəlcə gördüyün bir çox qəbih adətlər aradan götürülüb, hər kəs azadcasına yaşayır. Şəhərin özü də dəyişib. Tramvay, bağçalar və sair abadlıqlar əmələ gəlmişdir. Qərək, inşallah gələndə görərsiniz. Qohumlarımızın da hamısı Bakıdadırlar. Cəmiyyətimiz çox böyükdür. Bir çox vaxt rəjdeniyalar qurub günümüzü çox xoş keçiririk. Səni inandırım ki, əcnəbi qəzetələrinə oxuduqlarınız pis-pis xəbərlərdən burada heç bir əsər də görməzsəniz, gələndən sonra özün görüb təəccüb edərsən. Əlqissə, bizim hamımız uşaqların üzündən öpürük. Deyirsiniz ki, tezliklə Bakıya gəlib bir

sürü yoldaşlarını görərlər və onda görərlər ki, Bakı necə Bakıdır, onların Parisindən daha yaxşıdır. Əlbəttə, səfərxanəyə tezliklə müraciət edib çalışınız ki, tezliklə gələsiniz. Yolunuzu gözləyirik.

Baqi salamət olarsınız. Özünüzdən və uşaqlardan müqəyyəd olunuz, cavab dəxi gözləyirik.

Bəradərin Üzeyir

3 noyabr 1929-cu il, Bakı

37. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Ceyçik və Timuçin!

Salam-duadan sonra bizlər hamımız sağ və salamət varıq və sizlərdən başqa heç bir nigaranlığımız yoxdur. Hamımızın şiddətli arzusu budur ki, sizlər ilə tezliklə görüşək. Əlbəttə ki, təki sağlıq olsun. Sən işlərinə qurtarandan sonra yığıb buraya gələrsiniz, onda görüşərik. Hələlik səbr etmək lazımdır.

Nənəm sağ və salamətdir, çox yeyir və çox da gülür, özü də hər bir işə qatışır, fəqət qulaqları çox ağır eşidir. Gözləri dəxi zəifləşiyor, mən də öz tərəfindən çox şey edirəm ki, onun ömrü uzun olsun.

Məleykə isə biz Kislovodskidən qayıdıandan bəridir ki, naxoşdur. Orada onun bögründən daş çıxartdılar, indi olsun ki, o daşın yeri hələ dürtüst sağalmıyıbdır. İndiyə kimi müalicəsinə davam edirik.

Aişə xanım Dərbənddə Mustafa ilə olur. Bu günlərdə buraya gəlmişdi. Sağ və salamətdir. Yoldaşı Musa isə buradan Moskvaya köçdi, orada qulluq edir.

Mən isəm genə öz qulluğumda varam və özümün işim o qədər olur ki, heç ev üzün görmürəm. Özüm də Qərib Soltana hər ay əlli manat pul verirəm. İndiyə kimi iki yüz manata qədər pul vermişəm. Anasının qəbrinə daş düzəltmək istiyor.

Aişə xanımın pulu olmadığına görə o borcu mən öz boynuma götürdüm ki, hər ay əlli manat pul verim. Qərib Soltan dəxi razı oldu.

Bağı orada Ceyçik ilə Timuçin böyüdükləri kimi burada dəxi bizim balacalar böyüməkdədirlər. Kamal o qədər böyük olubdur ki, bu ildən məktəbə gedir, Dilara isə plastika öyrənir. Sehranın, Camalın, Dilşadın, Məryəmin, Əminənin, Ramazanın, Əlinin uşaqları getdikcə böyüyüb, bir çoxları indi istudentdirlər.

Mənim əsərlərimə gəldikdə bu illər ərzində bir çox xırda-para şeylər yazmışam və türklər arasında musiqi elminin nəşri xüsusində çox çalışıram. Böyük əsərlərdən olmağ üzrə "Gaveyi-Ahəngər" operasını yazıram. Onu qurtardıqdan sonra hökumətdən izn alıb zaqranıçaya mən də komandirovkaya gedəcəyəm. Bağı nənəmdən, Məleykədən, məndən uşaqlara dualar verib üzlərindən öpərsiniz. Özünü də səfər barədə muğayat olarsınız.

Bəradərin Üzeyir

7.XII.1930

**38. Nuri-didə Ceyhun, Zöhrə,
Ceyçik və Timuçin!**

Salam-duadan sonra çoxdandır ki, sizə məktub yazmamışam, onun zərəri yoxdur. Çünki başımız çox qatışıq olur işlərə. Hər halda biz hamımız sağ və salamət varıq. Nənəm lap qocalıbdır. Qulaqları o qədər ağır eşidir ki, ona söz qandıрмаq çox çətin olur. Amma mədəsi çox yaxşıdır, yemək-içməyi də sazdır. Hərdənbir nasaz olanda yod verirəm yaxşı olur. Onu elə saxlayıram. Aişə xanım dəxi sağ-salamətdir. Bu axır günlərdə bizdə olurdu, sonra Dərbəndə getdi. Yerdə qalanlar dəxi hamısı sağ və salamətdirlər. Sizdən sonra əmələ gələn uşaqlar hamısı böyüyüb, məktəblərdə oxuyurlar. Dördü Camalıdır, üçü Sehranın, üçü Məryəmin, ikisi Dilşadın və ilax. Yəqin Ceyçik ilə Timuçin dəxi lap yekəlibdirlər və sizə kömək və təskinlikdirlər. Niyazi ilə Çingiz arada bir arvad alıb, sonra boşayıbdırlar. Niyazi bu günlərdə ikinci bir arvad alıbdır. Görək onun axırı necə olar. İkisi də qulluq edirlər. Böyükxanım da doktor olubdur, Zülfüqar da qulluqdadır. Niyazi və Çingiz çox maraqlı həm-

söhbət və tam centlimentdirlər. Mən çox istərdim ki, Niyazi əcnəbi məmalikə gedib musiqi işinə məşğul ola idi. Bu yolda dedikcə qabiliyyətlidir. İksininin də əlindən hər nə desən gəlir. Çox yaxşı oğlanlardırlar.

Fəqət həyat içində həm özləri və həm də ata-anaları çox "bezalaberni"dirilər. Mənim işlərim dəxi çox yaxşı gedir. Fırqəçi yoldaşlarımız və hökumət əhli mənim fəaliyyətimdən dedikcə razı olub, mənə lazımcı hörmət edirlər. Konservatoriyadan yaxşı kadrolar hazırladım. Radio nəzdində not ilə çalan şərq alətindən orkestro təşkil etdim. "Koroğlu" adında yeni üsul opera yazıram, elimi əsərlər yazmağda məşğul oluram. Bu işləri qurtardıqdan sonra əcnəbi məmalikə komandirovka getmək hazırlığında olacağam. Siz nə tövr dolanırsınız? İşləriniz necə gedir, dolanacağınız ağır deyilmi? Bu işlər bizi çox nigaran edir. Ümidvaram ki, axırımız yaxşı olar və genə görüşərik, bir az səbr və səbat lazımdır, özünü və uşaqları azarlamaqdan gözləyib canınızı sağlamağdırınız. Hər şeyin əvvəli sağlıqdır. Bağı məndən, nənəmdən, Məleykədən və hamıdan sizə və uşaqlara çox-çox salam-dua və gözəl arzular.

Bəradərin Üzeyir

1932-ci il

39. Nuri-didə Ceyhun!

14 noyabr məktubunu alıb çox şad oldum. Bizlər hamımız sağ və salamət varıq. Mənim fikrim budur ki, bu qışı keçirib, yay olan kimi, yəni mayın axırında Məleykə ilə bərabər sənin yanına gəlib, orada bir az qalaq və dincimizi alağ və sonra hamımız bir yerdə vətənə qayıdaq. Biz malarıya naxoşluğunu dürüst tədavi etdik, budur dörd ildir ki, naxoşlamırıq, əmma mən çox yorulub nervinni olmuşam, mənə istirahət vacibdir, odur ki, bu ildən tədarük görürəm ki, yayda oraya gələk. Siz gözləyin, inşallah biz gələndən sonra bərabər qayıdıraq. Burada bizim dolanacağımız çox yaxşıdır, mən də, Zülfüqar da, Camal da yaxşı pul qazanırıq. Məsələn, mən aya üç

milyard pul qazanıram ki, qızıl pul ilə 150 manatdan çox edər. Sən göndərən pul və apteka bizə çatmayıbdır. Mən məsləhət görürəm ki, sən oradan bizə heç bir şey göndərmə, çünki gəlib çatmıyor, biz özümüz gələndə verərsən. Qohum və əqrəba hamısı sağ və salamatdırlar, heç bir tələfat yoxdur. Aişə xanım hələ ki, Bakıdadır. Özü də sizə kağız yazacaqdır, onlar da hamısı sağ və salamatdırlar.

Bağımız hamımızın, bəxşüsü nənəmin, Məleykənin Zöhrəyə, uşaqlara və sizə çox-çox salam-duası vardır. Tez-tez kağız yazınız və bizi yayda gözləyin. İnşallah, gəlib- görüşərik.

Bağımız əddua.

Bərədərini Üzeyir

40. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə! Və nuri-didə Ceyçik və Timuçin!

Salam-duadan sonra bizlər sağ və salamat varıq və ən böyük arzumuz budur ki, sizlər də sağ və salamat olub tezliklə bizimlə görüşəsiniz. Ceyçik və Timuçinin naxoş olmaları bizi nə qədər məyus edib, təşvişə saldısı, tezliklə yaxşı olmaları da bir o qədər şad etdi.

Bu günlərdə sizlərə yeni əlifba kitabı ilə bərabər bir neçə kitablar dəxi göndərdik. Kitablardan genə də göndərəcəyik. Özümüz də səy edirik uşaqlara da hər ay az da olsa pul göndərə bilək ki, ayba-ay ala bilsinlər. Mən genə də öz rektorluq qulluğumda bağımız varam. Fəqət ali təhsilim olmamaq məsələm hər dəfə məni məyus edir və bəzən işlərimə də zərəri olur. Ona görə bu qış Moskvaya gedib, Azərbaycan musiqisinin əsasları haqqında böyük bir məruzə oxuduqdan sonra ali təhsilim üçün Almaniyaya göndərilməm məsələsini təkid edəcəyəm və ümidvaram ki, bu səfər müvəffəq olaram, çünki Maarif Komissarlığı dəxi bu fikrimə şərikdir.

Əlavə, Aişə xanım tez-tez bizlərə gəlir və yazdığım məktubları oxuyur. Özü də genə Musagildə olur.

Başqa qohumlarımız da hər kəs öz işinə məşğul olub ailəsini təmin etməyə məşğuldurlar. Hər dəmbir rajdeniya olanda hamımız bir

yərə yığılıb görüşürük və sizləri arzu edirik. Fəqət görüşümüz çox gec-gec olur çünki, hamımızın işimiz çoxdur, həm səhər və həm də axşam işləməyə məcburuq, mən ki səhərdən axşama qədər məşğulam.

Nənəm sağ və salamatdır, ancaq qocalıbdır, hər halda əvvəlki naxoşluğu dəxi təkrar olunmayıb, özünü soyuğa verməsə, keyfi həmişə kök olar. Camalgil dəxi salamatdırlar, uşaqları bir qədər naxoş olmuşlar, indi yaxşıdırlar və Ceyçik ilə Timuçinə salam-dua göndərirlər. Onlardan Kamal bu ildən məktəbə gedir və məktəbini çox sevir.

Dilərə isə elə gözəl oynayır ki, guya balet kursunda oxuyubdur. Gələcəkdə artistka olacağı indidən bəllidir. Cəmil çox şallağılıq edirsə də genə də bir o qədər məhrəban uşağıdır. Özü də evlərində qonaqlar olanda gedib nahar stulunun altında yatır. Elmira isə təzə-təzə dil açır və anası Ayulduza çox oxşayır. Sehranın qızı Zivər çox ağıllı qızıdır, o da yaxşı oxuyur və oynayır. Sehranın oğlu Ramiz də yeriyib danışır və özü də çox yeyir. Sehranın bir təzə qızı dəxi vardır ki, hələ mən onu görməmişəm. Dilşadın qızı Şümşad dəxi çox ağıllı və özü də bibim kimi çoxbilmişdir. Zülfüqarın uşaqları da böyüyüb yekə oğlan olubdurlar. Özləri də Konservatoriyada oxuyurlar. Zülfüqar özü isə hələlik bekarlıdır. Əlavə, Ramazanın, Əlinin, Hənfusun, Əminənin, Məryəmin uşaqları da böyüyüb, bir çoxları istudentdırlər. Və bunların hamısının sizə artıq-artıq salam-duaları vardır. Bağımız nənəmin, Məleykənin sizin hamınıza salamları olub, dördünüzün də üzrlərindən mən ilə bərabər çox-çox öpürük. Özünüz də qəm və qüssə etməyin. İnşallah bir gün sağ və salamat görüşərik. Təhsilim yolunda çox çalışıram. Hələki salamat olarsınız.

Bərədərini Üzeyir

41. Nuri-didə Ceyhun!

Sənin kağızım gəlib çatdı və bizləri son dəracə şad etdi. Bizlər hamımız, əlhəmdü Allah, sağ və salamat varıq. Bu yay hamımız Buzovnadada idik. İndi şəhərə köçmüşük. Nənəm salamatdır və şükür edir ki, sizin yeriniz yaxşıdır. Bacım bir az naxoş olmuşdu. Əmma

indi yaxşıdır. Cabbarın qüssəsini edir, Abuhəyatı Zaqataladan götürdik bura, indi biz ilə bir yerdə olur. Camalın oğlu Kamal böyüyüb, yeyir və danışır; Ceyhun əmisinə, Zöhrə bibisinə və yoldaşları Ceyçikə və Timuçinə salam-dua göndərir. Çox yaxşı uşaqdır, bizim hamımızı güldürüb şad edir, özü də çox nərdtaxta oynamaq istiyor, deyir, sis-pis (şəş və beş) oynayax!

Zülfüqargil də salamətdirlər. Niyaz ilə Çingiz hərbi məktəbdə oxuyurlar. İsmayılın arvadı Sürəyya ilə qızı Dilşad dəxi gəlib bizdə olurlar. İsmayıl özü keçən sənə zatülcənəbədən mərhum olubdur. Bim durur, özü də Qələdədir⁹.

Məleykə də indi kökəlib və başını da qırxdırıbdır, çünki keçən qış bərk naxoşlayıb, "svinoy" tif olmuşdu. Həkim Midivani yaxşı elədi.

Hal-hazırda hamımız sağ və salamət varıq. Aişə xanım hələ Petrovskidədir, bir də qalanları salamətdirlər. O ki qaldı mənim oraya gəlmək məsələm. Biz çox istərdik gəlib sizin ilə görüşək, ələlxüsus, Məleykə artıq-artıq istəyir, fəqət qabağımızı kəsən şeylər, əvvəla, yol kirayəsinin çox ağırlığı və saniyə, nənəm məsələsi. Çünki nənəmi öylə uzaq yerə aparmaq və yol məşəqqətinə salmağ çox məsuliyyətli bir əzimidir. Özü də qocalıbdır. Hərgah burada qoyub getsək daha da yaman, çünki onun canı ancaq bizdə rahat olur, Zülfüqargildə qalanda naxoşlayır, bacığıldə qalanda onlar ilə dolana bilmiyor, odur ki, onu nə aparmağ olmayır, nə qoyub getmək. Bizim getməyimiz onun həm əziyyətini artırır, həm də qəm və qüssəsini. Aparmaq və qurbət yerdə saxlamaq və yol uzununu da onun üçün təhlükəli bir əmrdir. Əlavə, hökumət dəxi mənim getməgimə razı degildir, deyirlər ki, onsuz da bizə işbilən adamlar lazımdır. O ki qaldı işə, iş çoxdur. Bir tərəfdən hökumət türk musiqi məktəbin müdiriyəm, digər tərəfdən hökumət tiyatrunun dirijoruyam, əlavə, darülməlumat və darülməllimin danəş institutunda nəğmə müəllimiyəm, ondan əlavə, başqa yerlərdə də iş vermək istəyirlər. Sentyabr ayında mənim məvacibim yəqin ayda bir milyarda çatacaqdır. Özümüzün dolanacağımız çox yaxşıdır.

Əlbəttə, Paris kimi yerə gəlmək, cürbəcür yerləri görmək, səyahət etmək və ələlxüsus səni və uşaqları görmək nə qədər "sablazın"dir, əmma çə fayda, məmaniətlər qoymur. Bu xüsusda mən çox

fikirilər edirəm, əmma axırı bir yana çıxmıyor. Ən böyük arzumuz sizi görməkdir. Əmma indi nə siz gələ bilərsiniz, nə də biz. Genə də fikir edəndə bizim ora gəlməgimiz daha müvafiq görünür, başqa məmaniətləri rəf edə bilsəm, anamı qoyub da gələcəyəm, ancaq haçan? Hələ məlum degildir...

Siz bizə heç bir şey göndərməyin, çünki gəlib çatmır, yəni yolda itir, bəlkə bir tanış adam gələ, onda göndərə bilərsiniz. Hər halda bizim adresimiz sən yazan kimidir. Ancaq nömrəsi 63-dir.

İndi hələ ki, xudahafiz, bizim hamımızdan Zöhrəyə və uşaqlara artıq-artıq dualar deyib, üzrlərindən öpərsən.

Bəradərin Üzeyir
22.IX

42. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra Camala yazmış olduğun məktub və əsərin gəlib yetişdi. Mən sənə mart 2 tarixli məktub və pul göndərdim. Alıb-almadığın xüsusində bir məlumat vermirsən. Genə bu kağız ilə sənə pul göndərirəm. Yetişdiyi barəsində mənə əhval verərsən.

Bağı nənəm sağ və salamətdir. Bəlkə dəxi indi yaxşı olub, əmma genə də hələ müalicəsinə davam edir. Yerdə qalan qohum-aşnalar və Aişə xanımgil hamısı sağ və salamətdirlər. O barədə arxayın olasınız.

Əlavə, bunu biləsən ki, mənim ali təhsil almağa fikrim Maarif Komissarlığı tərəfindən hüsn-i-qəbula keçdi və bu xüsusda Maarif Komissarlığı kollegiyası tərəfindən qərar çıxdı ki, mən ali təhsilimi bitirmək üçün iki il müddətinə komandirofka olmaq üzrə Almaniyaya gedim. Mənimlə bərabər üç nəfər doktor dəxi göndərilir. Kənarı bir məmaniət olmasa iyunun birində yola düşməliyik. Şübhəsizdir ki, mən təhsildən qayıdandan sonra Maarif Komissarlığı hökumət ali konservatoriyasının idarəsini mənə tapşıracaqdır, çünki bunca illər göstərdi ki, başqaları bu işi bacarmıyorlar və bu xüsusda Azərbaycana bir mənfəət gətirə bilmiyorlar.

⁹ Qələ – Şuşanın el arasında adı.

Maarif Komissarı yoldaş Mustafa Quliyev mənim işləməgimi çox təqdir edir, odur ki, ali təhsilimi bitirməgə canı-dildən razı olub, məni təbrik etdi. Başqa komissar yoldaşlar dəxi müvafiqət göstərdilər.

Hal-hazırda işlərimi bitirmək üzrəyəm. Baqi sonra genə məktub yazaram. Zöhrəyə və uşaqlara hamısından çox-çox salam-dua deyib, üzlərindən öpersən.

Bəradərin Üzeyir

4 aprel, Bakı

43. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra çox şükürlər olsun ki, sizə kağız yazmaq mümkün oldu. Bizim əhvalımız bu gündür ki:

Əvvəla, mən hökumət qulluğunda varam, musiqi şöbəsinin müdiriyəm. İşlərimi baqaiddə aparıram və Maarif Komissarı Dadaş Bünyadzadə məndən razıdır. Bütün musiqi işlərini mənə həvalə edibdir. Halbuki, əvvəlcə bu işə başqaları dəxi müdaxilə edib, işə xələl yetirirdilər. Mən onlar ilə böyük mübarizələr etdim və axırda müvəffəq oldum. Maaş və məvacib işlərinə gəldikdə hərçənd burada ələlümum maaşlar çox azdır, bu qədər az ki, heç bir günün xərcini ödəməz, fəqət, mən başqa müdaxilələri, yəni aftorski qonorar və sairəni dəxi aldığuma görə, demək ki, nəinki özümüz dolanırıq, hətta Camala da əl tuturam. Buranın xərci çoxdur, yəni pulun, kağız pulun qiyməti xeyli düşdüyünə görə bir külfəti saxlamaq üçün hər ay bir milyon yarım və ya iki milyon manat pul istər. Mən bu pulu qazana bilyoram. Təlif və təsnifatlarıma gəldikdə yeni bir şey yazmamışam, fəqət Şorq və Azərbaycan musiqisi əsası haqqında tətəbbüatda bulunub bu xüsusda böyük bir daklat hazırlamışam, məzmunu o qədər calibi-diqqətdir ki, onu Paris məhafili-musiqisində dəxi oxuya bilərəm. İnşallah, nəsib olsa, orada da oxuyaram.

Məleykə müəllimlik edir, özü də bu günlərdə musiqi dərsi ögrənməyə başlayubdur. Fəqət heyf ki, can bir o qədər salim degil-

dir, əməlli bir tədaviyə möhtacdır, halbuki, o da burada mümkün degildir, bunun üçün sanatoriyalar lazımdır, onların da ki, yaxşısı məmaliki-əcənbəyyədədir. Görək sağlıq olsun, bəlkə sonra düzələr.

Nənəm sağ və salamətdir, ancaq siz tərəfdən çox nigaranlıq çəkir, özü də qocalıq əsiri olaraq baş gicəllənmə, ürək döyünmə kimi hallara düşər olur, əmma genə ayaq üstədir və ev işinə məşğuldur, nənəmi bu günlərdə yəni beş gün bundan əvvəl bacımgil ilə bərabər Buzovnaya göndərdim. Orada uşaq baxçası açılıb, Məhbub və Ayulduz qul-luğ edirlər, bundan istifadə edərək hamısını oraya göndərdik.

Bacım da salamətdir, fəqət oğlu Cabbar sarıdan çox nigaran ol-duğuna görə dərd və qəm çəkir, çünki Cabbar haqqında sərih bir xəbərimiz yoxdur, kimi deyir ki, Ərdəbil ilə Lənkəran arasında Şahsevənlər ilə müharibə olub, öldürülübdür (Cabbar plemiyot zabi-ti idi), kimi deyir ki, yaralanıb, sonra itibdir, kimi deyir ki, sağdır, özü də İrandadır, qərəz, bu xüsusda doğru bir xəbər yoxdur. Mən öldürülməsinə daha artıq inanıram.

Camal isə sağ və salamətdir, özünün bir oğlu olubdur ki, adın Kamal qoyubdirlər. Çox yaxşı uşaqdır, beş aylıqdır. Bacım əlindən yerə qoyur və ondan Cabbarın təsəllisini alır.

Camal özü də sənayeyi-nəfisə şöbəsinin baş katibidir. O da bir həftə bundan əvvəl Sarabski ilə bərabər Şamaxıya getdi ki, həm tyatrolar qoysunlar və həm də bir az dincəlsinlər.

Sehra dəxi ərə gedib, onun da bir oğlu oldu, əmma qarında öldü. Sehra da nənəsigil ilə bərabər Buzovnaya getdi. Məhbub bö-yüyüb və özü də müstəqil bir adam olubdur, həmi dərş oxuyur, həmi oxudur, böyük həvəsi musiqiyədir, onu nəgmə müəlliməsi et-mək istiyoruk.

Gəlinimiz Ayulduz bir od parçasıdır, əmma işləməkdən əriyib çöpə dönübdür, özü çox danışır, xəbərçiliklə böyük həvəsi vardır, qərəz, zirək qızdır.

Zülfüqar ki, bildir sənə bərabər bir-iki ay işsiz qalmışdı, indi çoxdandır ki, işdədir, özü də işi yaxşı aparır. Qulluq elədiyi hərbi dairədə yaxşı hörməti vardır. Boylə ki, bunun sayəsində nənəmi Buzovnaya gedərkən vağzala qədər avtomobil ilə apardı. Böyükxanım və uşaqları dəxi salamətdir, yalnız bir Zümaradan başqa ki, ya-zıq qız ehtiyatsızlıq nəticəsi olaraq qızılcadan sağala bilmədi...

Aişə xanımgil haqqında bir söz dəxi yazmıram, çünki özü mək-tub göndərdi. Yerdə qalan qohumlarımız – Məleykənin anası və

Məryəmin oğlu Raufdan başqa sağ və salamət olub, duaları vardır. Abhəyat əri ilə bərabər Zaqataladadır.

Bu gün bizi bərk düşündürən şey – sizinlə görüşmək imkanı bulmağıdır. Mən boylə qət etmişəm ki, sentyabr aylarına yaxın bir vaxtdə buradan izn alıb İstanbula gedəm ki, Şərq aləti-musiqiyəsi gətirəm. Əgər bu iş mümkün olsa, yəni İstanbula gələ bilsəm, o halda oradan Parisə dəxi gedib sizin ilə görüşərəm və sizi və siz ilə bərabər Ceyçik ilə qardaşını görüb, qayıdanbaş hamıya nəql edərəm. Çünki Ceyçik ilə qardaşını hamı bizimkilər ağızlarında əzbər edibdirilər. Baqi hələki salamət olasınız. Əgər gəlib-gedən olsa, əlbəttə əlif-əlbəttə özünüzdən bizə bir əhval yazasınız. Nənəmin, bacımın, Məleykənin ağzından hamınızı birbəbir öpüb, hamının səlam-duasını göndərirəm.

Bəradərin Üzeyir

11.VII

44. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra Zöhrənin kağızları və sən göndərən jurnal-lar gəlib yetişdi. Təəccüb burasıdır ki, bizimkilər tərəfindən sizə göndərilmiş kağızlar gəlib sizə çatıbdır.

Camal, Zülfiqar və Aişə xanım sizə kağızlar yazıbdırlar, əmma Zöhrənin yazdığından boylə görünür ki, sizə yetişmiyibdir.

Hər halda bizimkilər hamısı və Aişə xanımgil sağ və salamətdir-lər. O barədə heç bir nigarançılıq etməyəsınız. Nənəm dəxi qorağ-dır, bu saət ki, mən bu kağızı yazıram nənəm ilə Məleykə qutab bi-şirirlər, Abhəyat dəxi Əzimin arvadı Sara ilə bərabər rus operasına tamaşaya gediblər.

Buraya iki kərə bərk qar yağdı, boylə qar ki, mən Bakıda öylə şey görməmişdim, küçələr hələ indiyə kimi qar ilə doludur. İndi isə havalər yaxşı keçib, lap bahara oxşayır.

Bir neçə vaxt bundan qabaq məsul yoldaşlardan birisi mənimlə görüşüb səni soruşdu və çox təəccüb etdi ki indiyə kimi qayıtmır-

san, dedi, hərgah bu xüsusda kağız-flan lazım olsa, mən kağız verərəm. Dedim ki, mən bu xüsusda Ceyhuna kağız yazıb soruşa-ram ki, hərgah bu tezlikdə gəlmək istəsə, nəyə o xüsusda lazım olan kağızları göndərərik ki, gəlsinlər. Sənin əvvəlki kağızından boylə anladım ki, sən buraya payızda qayıtmaq istəyirsən. Hərgah ondan qabaq buraya gəlmək fikriniz olsa, mənə məlum et ki, mən bu xü- susda çalışım. Mənim də boylə fikrim var ki, bu yay özüm oraya gəlib səninlə bərabər yayı keçirib, sonra payızda hamımız vətənə qayıdağ. Hər halda sən bu barədə öz fikrini mənə yazıb məlum et.

Əlavə, yaz görək "Arşın mal alan"ın tərcüməsindən nə hasil oldu. Sən göndərdigin jurnalə mən Azərbaycan musiqisi haqqında bir çox qiymətli şeylər yazı bilərdim. Hərgah çap edilərsə mənə məlum elə ki, yazıb hazırlayım. O jurnalda Osmanlı musiqisi haqqında bir məqalə olduğunu anladım və jurnalı bir nəfər bizim qulluqçulardan firəng dili bilənə verdim ki, mənim üçün tərcümə etsin. Əlavə, bir şeyə təəccüb edirəm ki, siz bizə kağız yazanda öz dolanacağından heç bir şey yazmıyoursınız ki, görək orada nə ilə dolanırsınız. Bəlkə maddi ehtiyacınız var, burasını bizə məlum et- məlisən ki, biz də bir əlac arayaq. Uşağların məktəbdə oxumaları və baxhusus musiqi ögrənmələri bizi çox şad etdi. Onların burada bir sürü yeniyyətə yoldaşları əmələ gəlibdir ki, onlar ilə görüşmək ar- zusunadırlar. İnşallah, payızda gəlsəniz hamı ilə görüşərlər. Vaqəən bu payızı dəxi nə tövr olmuş olsa görək gəlsəniz, çünki sizi hamının könlü istəyir və görüşmək arzusuna gəlirlər. Mən yayda oraya gəlsəm, sizi nə tövr olsa payızda buraya gətirdərəm. Sağlıq olsun, tezliklə görüşərik.

Aylar, günlər o qədər tez gəlib gedir ki, insan cürət edir. Bizim hamımızdan Zöhrəyə çox-çox salam-dua deyib uşağların üzündən bir-bir öpərsən və bizə bir müfəssəl kağız yaz göndər. Kağızı da mənim öz adıma və öz adresimə yaz göndər. Baqi salamət olasan, bizdən də nigaran olmayasınız.

Bəradərin Üzeyir

Salam-duadan sonra çoxdandır ki, mən sizə kağız yazmıram, səbəbi odur ki, işim çoxdur və vaxtim çox azdır. Hər halda bizlər tərəfindən nigaran olmayın. Hamı sağ və salamətdirlər. Nənəm yaxşıdır, daha bildirki kimi naxoşlamır, çünki onu bu keçən yay Yesuntikiyə aparmışdım. Oranın havası ona çox yaxşı təsir etdi. Aişə xanım və yoldaşı Musagil dəxi salamətdirlər və sizin ayrılığımızdan başqa heç bir dərd və qəmimiz yoxdur. Mən bu günlərdə yeni opera yazmağa başladım. Tekisti məşhur “Gaveyi-Ahəngər” dramıdır. Qədim musiqi stilində yazılmış bir opera olacaqdır. Əlavə, bu yaxında da Azərbaycan xalq musiqisi haqqında böyük məruzəm olacaqdır. Bütün Bakı professorları dinləyib məruzələrim haqqında yeni bir qərar çıxaracaqlar.

O məruzəni mən Tiflisdə, Moskvada və Leninqradda dəxi oxumağa gedəcəyəm, qismət olsa əcnəbi vilayətlərə dəxi aparacağam. Bu günlərdə Maarif Komissarlığı nəzdində mənim ikmali-təhsilim haqqında söhbət olmuşdu. Maarif komissarı yoldaş Ruhulla və müavin yoldaş Cəlil boylə məsləhət gördülər ki, mən Leninqradda və ya Moskvada ikmali-təhsilə məşğul olum və mənə lazım olan qədər də para verməyə imkanları vardır. Fəqət mən ali təhsilimi Almaniyada almağ fikrində olduğumu söylədim, çünki iki sənə qabağ Maarif Komissarlığı özü dəxi boylə qət etmişdi. Dedilər ki, onda bir qədər gözləmək lazım gələcəkdir. Mən dəxi hələ ki, səbr edib gözləyirəm və ümidvaram ki, bu xüsusda mənə köməklik yetirirlər. Digər tərəfdən, anamı qoyub getmək məsələsi məni düşündürür, çünki çox qocalıbdır və mənsiz himayəsiz qalib əldən gedər. Hər halda bir az səbr etməlidir. Bizim hamımızdan uşağların üzrlərindən öp, Zöhrəyə çox-çox salam-dua söylə və tapşır ki, Aişə xanıma kağız yazıb necə dolandığımızı bildirsin. Baqi salamət olun.

Bəradərin Üzeyir

Salam-duadan sonra Zöhrənin Camala və anasına yazdığı kağızlar gəlib yetişdi, uşağların nasazlığı bizi çox mükəddər edir. Onlara yaxşıca müğayat olmağ lazımdır. O ki qaldı bizə, Məleykə təmam iki aydır ki, naxoşdur, indi-indi yaxşı olmağa başlayıb, yavaş-yavaş ayağa durmağa başlayır.

Anamdır də, qalanlar hamısı sağ və salamətdirlər. Nənəmin tez-tez başı, beli ağrıyordı, neçə-neçə həkimlərə göstərdim. Deyirlər ki, qocalıqdandır, qərəz, arvad çox əziyyət çəkirdi, axırda gedib onun üçün “bridun skarski jidkist” deyilən dərman (məcun) aldım. Verdim içməyə, bir-iki gündən sonra arvadın ağrıları hamısı sakit olub elə bil ki, tazədən dirildi, kefi kökəldi, başladı işləməyə, qərəz, lap dirçəldi. Həman dərman ki, orqanı terapiyaya aid şəmmədir, çox gözəl şeydir, sonra neçə-neçə adamlara deyirdim, indi hamısı dua edirlər. Bu saat onu hamımız içirik və çox yaxşı təsir edir, insana çox qüvvət verir. Siz də o dərmandan alıb içərsiniz.

İçində yazıldığına görə uşaqlara dəxi verilir və yaxşı təsir edir. Bu dərmanı əvvəllər də falsifikasiya edirdilər, çünki xüsusi adamlar tərəfindən satırdı. Əmma indi bu dərman Moskov hökumət laboratoriyasında qayrıldığına görə falsifikasiya ola bilməz, çox yaxşı dərmandır. Əlavə, bununla sizə əlli rublə pul göndərirəm, baziya fət edəsiniz. Əlavə, Aişə xanım Camala deyibdir ki, Qubada olan evlərinə satır, hökumət alır. Onu satan kimi Zöhrənin hissəsini Camal vasitəsilə sizə göndərəcəkdir.

Əlavə, mən dəxi bu sənə axırında, yəni iyun ayında ali təhsilə gedəcəyəm, bu məsələ, mənə, qət edilmiş bir məsələdir. Zənn edirəm ki, Maarif Komissarlığı dəxi bunun qəti tərəfdarıdır. Bu günlərdə məsələ rəsmən açılacaqdır. Mənim ali təhsilimin gələcəkdə son dərəcə lazımlı olduğunu Maarif Komissarlığı təsdiq edir və çox ümidim vardır ki, mənə lazım olan köməyi müzayiqə etməyəcəkdirlər. Baqi genə müfəssəl məktub yazaram. Cəmi qohum-əqrəbənin salamını Zöhrəyə və uşaqlara yetirəson.

Bəradərin Üzeyir

47. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra Camala yazdığınız məktub gəlib çatdı. Fəqət nədənsə mənim kağızlarıma cavab yazmırsan, ona görə də mən səndən kağız almamış sizin buraya köçməyiniz barəsində hələ lazım olan tədaviri görüyürəm. Əlbəttə, mənə cavab yaz. Əlavə, "Arşın mal alan"ın notlarını sənə göndərdim. Havalarını yaqın ki, sən bilirsən, sözlərini də kitabdan götürərsən, mən istədim ki, "Arşın mal alan"ın notlarını təzədən düzəldib və bəzi havalarını dəyişim, fəqət sən tələsdirdiyinə görə öyləcə göndərdim. Yalnız bir müqəddiməsini düzəltmişəm. Notların gəlib yetməsinə yaz bildir. Hər halda "Arşın mal alan"dən sən ümid etdiyən nəticələr hasil olsa, çox gözəl olar və mətbuata-flana düşərsə, mənim oraya gəlməyim də asan olar.

Əlavə, anamgil hamısı bağdan qayıdıb bizlərlə bərabər olurlar, hamısı sağ və salamətdirlər. Aişə xanım dəxi buradadır. Keçən gün gəlib bizdə qalmışdı.

Buraların əhvalı yaxşıdır. Mən genə öz musiqi məktəbində işləməkdəyəm. Baqi öylə bir əhvalat yoxdur ki, yazam. Ancaq səndən məktub gözləyirəm. Əlbəttə, kağız yazıb fikrini söylərsən. Hələki, xudahafiz, bizim hamımızın ağzından uşaqları çox-çox öpərsiniz və salam-dua deyərsiniz.

3 oktyabr, Bakı

48. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra məktubunuz gəlib çatdı. Nənəmə aid yazmış olduğun müalicəni nəzərə aldıq. Fəqət göndərdiyin dərmanlar gəlib çıxmadı və bu da təbiidir, çünki bizim ticarət qanunumuza görə xüsusi adamlar əcnəbi vilayətdən buraya izn almadan, heç bir şey göndərə bilməzlər. Və bir də oradan buraya dərman göndərməyə ehtiyac yoxdur. Burada hər bir dərman mövcuddur. Ondən

əlavə, bu saat nənəm o qədər yaxşılaşmışdır ki, heç dərmana ehtiyacı yoxdur. Burada havaların yaxşılaşması ona çox kömək etdi. Mən dərmanların hamısını kənara qoyub tapşırıdım ki, nənəmi hər gün beş-altı saat həyətdə təmiz havada oturtsunlar. Boylə bir tədbir çox gözəl nəticələr verdi. Nənənin sifəti üstünə gəldi, ürək döyünməsi, baş gicəllənməsi o qədər azaldı ki, həman normal hala düşdü. İndi genə adətə üzrə işləməyində və dəxi hərdən bir qonaq getməyindədir. Xülasə, o xüsusda arxayın ola bilərsən.

Baqi bizlər hamımız sağ və salamət varıq, bu günlərdə Aişə xanım Camal vasitəsilə sənə pul göndərdi. Mən isəm bütün vaxtım konservatoriyaya sərf olunur. Baxısus indilər ki, imtahanlar vaxtıdır. Yayda nəşəyə gedəcəyimizi hələ təyin etməmişik.

Əlavə indi bizim Maarif Komissarımız sənənlə Parisdə görüşmüş olan yoldaş Ruhulla Axundovdur. Hal-hazırda hələ Moskvadadır, işlərə şüru etməyibdir. Moskvadan qayıtdıqdan sonra onunla görüşüb, danışacağam və mənim ali təhsilim haqqında fikrini soracağam. Musanın dəxi qulluğunu dəğişibdirilər ki, bu xüsusda Aişə xanım yaqın ki, sizə yazıbdır. Baqi hələ özgə bir əhvalat yoxdur, bizim hamımızın tərəfindən uşaqları öpərsiniz. Bütün əqrəbanın sizə salam-duası vardır.

Bəradərin Üzeyir

25.IV, Bakı

49. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra bizlər sağ və salamət gəlib Bakıya varid olduq, indi öz işlərimizə məşğul varıq. Digər tərəfdən sizin barədə eynən çalışmaqda davam edirik. İşlərin tövri belə göstərir ki, sizlər buraya qayıtmalısınız. Burada olan bütün yoldaşlar və həmçinin sair tanışlar hamısı boylə məsləhət görürlər ki, siz buraya gələsiniz.

Sən buraya gələn kimi qulluq işi də düzələr və biz də axırda bir görüşərik. Musanın sənənin üçün orada qulluq düzəltmək fikri pis fikirdə gəldisə də, fəqət mən boylə görürəm ki, Musa bu fikrini qövl-

dən felə keçirincə nəinki aylar, bəlkə illər də gəlib keçər, çünki bu saat Musanın başı o qədər qatışıqdır ki, mən onu bir aydır ki, nə evində, nə də qulluğ yerində görə bilərəm, hətta telefon ilə də danışa bilmirəm, çünki heç bir yerdə yoxdur... Axırda bu günlərdə yoldaşlardan Əliheydər ilə görüşüb işi bu qərara qoydu ki, biz Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinə müraciət edək ki, sizin buraya gəlməyinizə izn və viza versinlər, onu alan kimi sizə məlum edərək. O halda siz də gələrsiniz. Əliheydər yoldaş söz verir ki, sən gələn kimi yaxşı qulluğ sahibi olarsan və bizə qarşı göstərilən hörmət sənə dəxi göstərilər.

Əliheydər yoldaşın bu sözü bizdən və səndən ötrü böyük bir sübutdur. Çünkü onun bir kərə söz verməyi kifayətdir.

Əlbəttə, sizin buraya gəlməyiniz lazımdır, çünki əvvəla mən oxumağa getsəm də, ancaq bu ilin axırında gedəcəgəm və saniyə, anam qocalıbdır, sizi və uşaqları görmək istəyir və salısən, daha bir o qədər qürbətdə qaldınız bəsdür, indi də Vətənə qayıdıb bir iş sahibi olmağ lazımdır ki, həm uşaqlarınız barəsindən arxayın olasınız, həm də Azərbaycana bir mənfəət yetirərsən və bir də buranın yaşayışı bu saat çox gözəldir, hər kəs öz işində-gücündə, ələlxüsus biz ki, günlərimizi həqiqət çox yaxşı keçiririk. Ona görə siz indidən yola hazırlaşsanız yaxşı olar ki, sonralar soyuqlar düşər, uşaqlar üçün çətin keçər. Gələndə də Moskva tərəfilə gələrsiniz ki, daha yaxşı yoldur.

Qərək, bu günlərdə izn və viza alıb sizə göndərəcəyik ki, əlbəttə, durmayıb gələsiniz, o vaxt nə sayaq gəlməyin tövrünü dəxi müfəssəl sənə yazıb bildirəcəyik və yol xərci barəsində dəxi tədbirlər görülməkdir. Baqi yəqin bilin ki, məsləhət boylədir, yəni gəlməkləyiniz vacibdir. Bizim tərəfdən, baxıxus nənəm, Məleykə və hamılıqca uşaqların üzlərindən öpüb və deyərsiniz ki, bu yaxınlarda Bakıya gəlib hamı ilə görüşərlər.

Bəradərin Üzeyir

1.X

50. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Salam-duadan sonra sənin kağızın gəldi yetişdi, uşaqların naxoşluğu bizi daha artıq mükəddər edir. Həva xüsusunda buralar onlar üçün çox gözəl olardı, ələlxüsus yayda "Təsmi və Ba-kuryanı" kimi yerlərə aparılsa idilər çox böyük mənfəət olardı mənə, sənə genə necə ki, əvvəlki kağızımda yazmışdım, kömək üçün bizim səfərimizə müraciət et, zətan oradan cavab alınca bir-iki ay çəkər. Viza aldıqdan sonra yazda da gəlmək olar.

Mənim dəxi ikmali-təhsilə getmək məsələm ilin axırında qəti surətdə müəyyən olacaqdır, ilin axırından ibarət iyun ayıdır ki, o vaxt məktəbimiz tətil edir. Məni ikmali-təhsilə məcbur edən özümün arzumdan əlavə, içərisində yaşadığımız şəraitdir ki, axırda Azərbaycanda musiqi təhsili işləri başında bir nəfər də olsa azərbaycanlı durmalıdır ki, o surətlə Maarif Komissarlığı öz musiqi təlimi proqramını daha asanlıqla yeridə bilər.

Ondan əlavə, mənim yoldaşlarım hamısı öz yarımçıq qalmış təhsillərini indi ikmalə yetirib biri direktor, biri incinar və sairə olduqları halda mənim bu xüsusda geridə qalmağım mənə çox ağır gəlir və bir də əlimdə diplom olmamağım işlərimə mane olur. Qərək, çox ümid edirəm ki, ya Maarif Komissarlığı vasiətisilə və ya öz rizam və xahişimlə bu sənə axırında ikmali-təhsilə gedə bilərəm.

Fəqət bu gün bütün fikrimiz sizin korluq çəkməyiniz üstündədir. Hərgah buraya gəlsəydiniz, əlbəttə, arxayınlıq hasil olardı, əmma indiki təbiblər uşaqlara səyahəti məni edirlər, onda, əlbəttə, gəlmək lazım gələcəkdir. Hər halda mən sizə ayda 25 dollardan az olmamaq şərtilə pul göndərməyə davam edəcəgəm. Mən sənə iki gün bundan əqdəm (Camal vasiətisilə) 25 dollar göndərdim. Əvvəl istədim ki, beş danə ingilis funtu göndərim, fəqət dedilər ki, dollar yaxşıdır. Sən yaz görək sizin üçün orada dollar almaq mənfəətdir və ya ingilis funtu sərfədir?

Baqi nənəm bu saat sağ və salamətdir və keyfi də kökdür, sizin gəlmək əhvalınızı söylədim, dedi təkisi sağlıq olsun, uşaqlardan və özlərindən muğayat olsunlar, genə də görüşərik.

Zülfüqar göndərən pulun sənə çatmaması mənə çox təəccübləndirir. Tapşırıdım ki, bu xüsusda isprafka etsin. Niyazinin oraya göndərmək məsələsinə bir o qədər də əhəmiyyət vermə. Yazırsan ki,

dəva-dərman göndərəsən. Burada hər bir dəva və dərman mövcudur və öylə şeylərə bu halda heç bir ehtiyacımız yoxdur.

Camala tapşırımsam ki, istədiğin kitabları sənə göndərsin. Mənim şəklimə gəlincə əgər ondan sənə bir maddi kömək olarsa, o halda göndərə bilərəm, vəillə lüzumi yoxdur. Əlbəttə, cavab yaz görüm. Kağıznan və pul sənə çatdı və təkrar gələn xüsusunda öz fikrini yaz. Sizə hər ay pul göndərəcəgimdən arxayın ola bilərsiniz, az olsa da genə də zənn edirəm ki, bir köməkligi dəgər. Yaza qədər qalmağ fikrində olsan özün üçün müəyyən bir iş tap ki, bir də qalan kəm-kəsirinizi düzəldə bilərsiniz. Baqi nənəm, Məleykə, Abhayat və sair qohumlar hamısı sizə çox-çox salam-dualar göndərib, uşağların üzrlərindən öpürlər. Ceyçik ilə Timuçinə söylə ki, sən onları aldatıyorsan. İnşallah, bir gün olar ki, görüşərik.

Mənim tərəfimdən onları öp. Baqi əddua.

Bəradərin Üzeyir

18.XI

51. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra sənin və Zöhrənin kağızları gəlib bizə çatdı. Ceyçikin kefsizliyi və sənin əsəbiligin bizi çox qəmgin etdi. Fəqət yalnız bir qəm və qüssə ilə iş keçməz olduğunu bildigimiz üçün qət etdik ki, sizə “realni” kömək yetirək. Ona görə bu xüsusda Zülfüqar ilə bərabər məsləhətləşib məsələni üç qismə böldük. Birincisi, sizə hər ay “requlyarni” maddi köməklik. İkincisi, sizin buraya gəlmək məsələiniz. Üçüncüsü, mənim “zaqranitsada” ali musiqi elmi təhsilimin bir qədər təxir edilməsi.

Birinci qisim məsələnin həllini biz Zülfüqar ilə öz boynumuza götürdük və qərar qoyduq ki, sənin bimbövcə yerə santimentallıq etməyinə baxmayaraq uşaqlar üçün hər ay pul göndərək, bu şərtlə ki, haman pul hər halda əlli manatdan az olmasın. Bu bizim üçün mümkündür, özü də bizə heç ağır degildir, çünki bunun üçün xüsusi gəlirimiz vardır ki, onu ikimiz hasil edirik.

Sabah və ya birigün sizə teleqraf ilə pul göndərəcəyik. Mümkün olsa, bərcun olan Qasımdan dəxi pul alıb əlavə edəcəyik. Bir halda bu xüsusda arxayın ola bilərsiniz. Göndərəcəyimiz pullar sizə bir aya çatmasa da, onun müntəzəmən göndərilməsi sizin maddi pərişanlığınızı bir müəyyən intizama salar (burasını Zöhrə daha iyi bilər) və sənə də qarışdırmaz (əlli manat beş yüz franka qədər olsa gərəkdir).

İkinci qisim məsələnin həllini Zöhrənin qardaşı Musa yoldaşa həvalə etdik. Zətən Musa sizi çoxdandır ki, buraya gətirmək istəyirdi. Musa yoldaşın Azərbaycan Şura hökumət əzası olduğunu bilirsiniz, özü də V.S.N.X.-nin sədridir. Musa buradakı yoldaşlar ilə danışıbdır, bu günlərdə Moskvaya gedəcəkdir ki, mərkəz ilə dəxi danışıb sizin üçün buraya gəlmə izni alsın. Sən buraya gələn kimi yaxşı qulluq sahibi olarsan. Baxısus ki, frəng dilini bilirən. Musanın bir fikri də budur ki, sənə üçün orada yaxşı qulluq düzəltsin. Bu xüsusda sizə kağız yazacaqdır və sizinlə məsləhət edəcəkdir. Bizcə, hər ikisi yaxşı olar.

Üçüncü qisim məsələ mənim ali musiqi təhsilinə ikmal etmək məsələmdir. İş bundadır ki, mən burada türklər arasında musiqi tərəqqi yolunda çox çalışıb, çox da yaxşı nəticələr hasil etdirmişəm. Maarif Komissarlığı mənim musiqi xidmətlərimin əhəmiyyətini diplomlu professoların xidmətindən daha əziz görməklə bərabər mənim ali musiqi təhsil alıb da daha kamil olmağım tərəfdarıdır. Zətən mənim əlimdə bu gün diplom olsaydı, bir çox dedi-qodular aralardan götürülərdi. İştə odur ki, mənə ali musiqi təhsili üçün “zaqranitsaya” göndərmək məsələsi hər kəscə arzu edilən bir şeydir, hətta bu xüsusda mətbuat dəxi bir qeyd etmişdi. Fəqət mən hələ ki, Maarif Komissarlığımı tələsdirmək istəmirəm, çünki, əvvəllə, sizin məsələ həll olunacağı qədər buradan sizə kömək etməliyəm və saniyə, özüm də ali təhsil üçün bir qədər hazırlanmalıyam ki, “zaqranitsada” üç ildən artıq qalmıyam və buradakı işlərimin qırılıb qalmasına səbəb olmyam.

Bədə özün görürsən ki, işlər boylə olduqdan sonra sənə əsəbilik etməyə bundan sonra heç bir haqqın yoxdur və bir də bu əsəbiligi bir kərə kənara tullamağın vaxtı çoxdan yetişibdir. İsmayıl indi də sənə məsxərə edib gülür, toxdaqlıq və mərdənlik əvəzinə əsəbi-

lik edirsənsə, Zöhrəni qarıxdırıb öz analıq vəzifəsinə xələl yetirir-sən. Əlavə, başını həmişə bir iş ilə məşğul et ki, malxulyaya məhəl qalmasın və bir də ora qəzetələrinin və ya ağız danışıqlarının bizim haqqımızda söylədikləri və yazdıqları axmaq yalan və mübaligəli sözlərinə heç bir əhəmiyyət vermə. Biz çox yaxşı dolanırıq və heç bir şeydən şikayət etməyə ehtiyacımız yoxdur.

Nənəm sağ və salamatdır, sizlərə dualar göndərir. Hamınızı öpür və deyir ki, inşallah görüşərik təki sağ olsunlar.

Bu yay nənəmi Barjom tərəflərinə aparacağam ki, canı qüvvətə gəlsin və bir az havasını dəyişsin, buna görə bu kağızın cavabını Camalın adresinə göndər ki, o da mənə göndərsin. Bizim hamımızın tərəfindən uşaqları öp, inşallah Ceyçik tezliklə yaxşı olar. Zöhrəyə söylə ki, qorxmasın, köməkçiləri çoxdur.

Bəradərin Üzeyir

24 iyun, Bakı

52. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra Camala yazmış olduğun kağızı oxudum. Hal-hazırda mənim təhsil məsələmin son qərarı hələ açıqdır, çünki yoldaşlardan bir neçəsi ki bu məsələni həll etməlidirlər, məzuniyyətlərindən qayıtmayıbdırlar, onlar qayıdan kimi özüm dəxi görüşüb, ümidvaram ki, həllinə müvəffəq ola bilim. Hər halda tələsməgə o qədər ehtiyac yoxdur, hələ vaxt vardır, mən sentyabrda da gedə bilərəm. Kitab və qramafon əhvalatı xüsusunda Zülfüqara və Camala tapşırmışam ki, baxıb axtarınsınlar.

Əlavə Ağa Qasıma-flana ümid olmaq olmaz, çünki onların tərəfiyələri və kulturnustı o dərəcədə degil ki, borc vəzifələrini ədayə qabil olsunlar. Ağa Qasım məni görəndə küçənin o biri tərəfinə çəkilib ki, mən onu görməyim. Həmçinin Ziba xanım qulluğdadır, amma özü indi görünür. Bildiyim üzrə onların da sizə borcu varmış. Mən ancaq sənə və Zöhrəyə təəccüb edirəm ki, külfətdar adam olduğunuz yerdə boylə bir zamanda öz azuqənizi öylə nanəcib

adamlara verdiniz! Qərək keçibdir, bu xüsusda nəşib olsa görüşəndə danışıraq. Bədə necə ki, keçən kağızda dəxi sənə yazmışdım bu ziyadə "Maarif və mədəniyyət" adlı jurnal çıxır (ayda). Mən oraya hər dəfə musiqi haqqında bir məqalə yazıram. Ondan başqa qəzetələr dəxi vardır ki, ədəbi və musiqiyə aid məqalələr istəyirlər. Sən əgər hər ay mənə üç və ya iki böyük məqalə göndərsən ki, ədəbiyyata aid olsun ya da ədəbi tarixə və firəng alimlərinin şərq-türk ədəbiyyatına aid fikirləri, əlavə oraların bizim şərq musiqimizə aid fikirləri, münasibətləri və sairə bu kimi mövzulardan o halda mən sənə göndərən pulu bir o qədər dəxi artırmaq mümkün olar. Bu isə sizə bir növ yüngüllük verər. Camala tapşırmışam ki, həman "Maarif və mədəniyyət" jurnalından sənə göndərsin.

Əlavə, heç bir kəs ilə mübahisələrə girməmək şərtilə və ya yalnız ədəbi və fənni mübahisələrdən kifayətlənib dakladlar etsən, daha yaxşı olar. Bir də Bakıxanov xüsusində ki, sən firəngcə daklad yazmışdın burada rus dilində böyük bir kitab çıxdır, Camal sənə göndərəcəkdir. Mən də Azərbaycan musiqisinin əsasları haqqında böyük bir elmi əsər yazacağam ki, onu firəng dilinə dəxi tərcümə etmək lazımdır. Heyif olsun ki, bu cürə işlərə az vaxt sərf edə bilərəm, çünki məktəb məşğuliyyətim və cəmiyyət işləri çox olur. Bizdən ötrü vaxt o qədər tez gedir ki, guya bir gün bir saat əvəzi olur.

Keçən sənə bizim müəllimlərdən birisi ki, mən idarə edən musiqi texnikumunun vialonçil müəllimi idi, Parisə getdi. Bu günlərdə ondan kağız aldım, təkrar buraya qayıtmaq istəyir. Yazdım ki, gəlsin və sənin adresini dəxi ona yazmışam, bəlkə sizin ilə görüşübdür, fəmmil Okruqofdur. Bədə yaz görəndə göndərdiyim pulu aldınımı, iyulda dəxi pul göndərəcəgəm, gec çatsa da gənə axırda gəlib çatacaqdır.

Bağ nənəm və bizdə qalanlar hamısı sağ və salamatdırlar. Ola bilsin ki, bu yaz nənəmi bir daçaya aparam. Ona görə sən mənə hər nə kağız yazsan və məqalələri göndərsən, Camalın adresinə göndər, Camal burada qalır. Abhəyat bizdə olur. Nənəm, Məleykə, Abhəyat və ümumqohumlar sizlərə çox-çox salam-dualar göndərirlər və uşaqların və Zöhrənin üzündən təkrar-təkrar öpürlər.

Bağ salamət olunuz.

Bəradərin Üzeyir

29 iyun 1928-ci il, Bakı

53. Nuri-didə Ceyhun!

Salam-duadan sonra kağızın gəldi çatdı. Uşaqların nasaz olmaqları bizi son dərəcə məyus ediyər və sizin buraya qayıtmaq məsələsinin uzatması dəxi xeyli mükəddər edir. Fəqət nə etməli, maadam ki, uşaqlar nasazdırlar onların şəfayab olmaları birinci mənzurumuzdur.

Mən sənə sentyabrın 14-də dəxi bir kağız yazmışdım. Görünür ki, hələ almamışdın ki, o xüsusda bir şey yazmıyorsan. Mən kağızda bunca yazmışdım ki, Aişə xanım bizə gəlib mənə söylədi ki, Qubada olan evlərini satıbdır və özünün deməginə görə üç min beş yüz manata satıbdır, baqi o puldan Zöhrə payından olmaq üzrə Camalın əliylə sizə sentyabr ayının 27-də yüz manat (əlli dollar) pul göndərdi. Bilmirəm bu pul sizə çatıbdır ya, yox. Bədə Aişə xanım dedi ki, Mustafa dəxi onun tərəfdarıdır ki, siz buraya qayıdasınız və əlavə də etdi ki, Zöhrənin payını saxlayacaqdır ki, siz buraya qayıdanda xərc edəsiniz. Amma əlavə etdi ki, sən yazırsan uşaqların müalicəsi orada olmalıdır. O halda təbiidir ki, Aişə xanım Zöhrənin payını ayırıb hissə-hissə, aybaay Zöhrəyə göndərməlidir. Mən telefon ilə Aişə xanıma bizə dəvət etdim, etdim ki, sizin kağızını onun üçün oxuyub bu xüsusda məsləhət quraq, fəqət Aişə xanım o vaxtdandır ki, hələ bizə gəlməyibdir. Ona görə mən boylə məsələni görürəm ki, Zöhrə Aişə xanıma ciddi bir məktub yazıb üzərinə düşən payının qədərini bilsin ki, o payı aybaay ona göndərsinlər. Mən dəxi teatırlar başlanan zaman qonorarlardan mümkün olduğu qədər köməklik edəcəyəm. Beləliklə sizə köməkləşib ayda bir əlli dollar göndərə bilirik. Fəqət təkrar edirəm...

Üzeyir bəy

3 noyabr

Məktubun sonu yoxdur – A.K.

54. Üzeyir bəyin natamam məktubu Məktubun əvvəli yoxdur – A.K.

.....vilayətlərə getmək üçün hökumət tərəfindən izn almaq lazımdır. İndən əlavə hökumət tərəfindən mənə maddi köməklik dəxi lazımdır. Əlavə, sən yazdığın oriyental cəmiyyətlər bu xüsusda hələ mənə degil, bəlkə Azərbaycan hökumətinə və yənikə Maarif Komissarlığına müraciət etməlidirlər. Mən əminəm ki, mənim konfransların musiqi cəmiyyətlər miyanında böyük sensatsiya törədir və şərq musiqisinin qədr və qiymətini çox artırar. Əlavə, müstəşriqlər Moskvada Akademiya Nauk vasitəsilə dəxi müraciət edə bilirlər.

“Arşın mal alan”ın tərcüməsinə gəldikdə mənə onun adeptə olmamaqsızın, mən eynilə tərcüməsinə arzu edirdim, çünki Azərbaycan həyatından yazılmış bir şeyi Fransız həyatına yaraşdırmaq və illə Molyer yerişin etməyin edə, yəni cəmiyyətin olması gərəkdir. Əlavə, etnoqrafik cəhətcə boylə şeylərin tərcüməsi nə qədər əslinə mütabiq olsa, bir o qədər yaxşıdır. Mən bir də mətnin quruluş, lisan və istil mənə məxsus bir şey olduğundan dəğişilməsini istəməzdim. Sən onu, əlbəttə, necə ki, vardır tərcümə et və nəşr haqqı da öz üzərinə al.

Baqi uşaqların zəhni və fərasətli olmaqları bizi çox qürreləndirir, Allah səlamət etsin, siz onlardan və ondan artıq-artıq müğayət olun. İndi yəqin ki, Ceyçik yekə oğlan olubdur. Timuçinin fit çala-çala şəkil çəkməginə Kamala nəql etdim. Kamalın çox xoşuna gəldi. Kamal da şəkillər çəkir və onu hər şeydən artıq maraqlandıran avtomobil, paraxod və paravozlardır. Ceyçik və Timuçin buraya gəldikdə o qədər yoldaş görürlər ki, təəcüb edərsən. İnşallah bir vaxt olar ki, izn verilər və onda gələrsiniz görüşərik və yənikə mən oralara gələm görüşərik, fəqət ona da izn və para lazımdır. Baqi hələ ki, səlamət olasınız. Sizin və uşaqların üzündən öpürük.

Nənəm deyir ki, Ceyhun oraların həkimlərindən soruşsun görək onlar nə dərman deyirlər. Tapşırı bərk özlərindən müğayət olsunlar. Mələkənin sizə məxsusi səlam-duası vardır.

Bəradərin Üzeyir

55. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!

Səlam-duadan sonra kağızın gəldi çatdı. Çox şad olduq və nigarlıığımız zail oldu. Onu bil ki, necə ki, əvvəlki kağızımda yazmışdım sizə əlli bir və sonra da əlli bir olaraq yüz manat göndərdim. Bilmirəm alıbınız ya yox. Bu səfər də Aişə xanım genə əlli, sonra da əlli olmaq üzrə yüz manat göndərəcəkdir. Sənin orada ədəbiyyat ilə məşğul olub da öz dolanacağımıza köməklik etməyin və əlavə ingilis lisani öyrənməyiniz məni çox şad edir.

Əlavə, anamın xəstəliyi əslən qocalıq olub “İskiliroz sasudov”la gəlir. Birdən on beş gün bundan qabaq əhvalı çox xarab idi. Neçə-neçə həkimlər gətirdim və Ortopetofi və sairə və hamısı valerian kimi şeylər yazdılar. Sonra mən özüm başladım nənəmə “bronsqar” mayesi verməyə, əslən buraya “orqannu-terapiya” müalicəsi olduğundan zərəri olmazdı və özü də heyvanların xəyəsindən əmələ gətirilən cəhərdir. Gördüm ki, o müalicə nənəmə yaxşı təsir edir, ona görə müəyyən sistem üzrə verməyə davam etdim. Nənəmin əhvalı əvvəlkilərə nisbət çox iyi oldu. İndi də həman dərman verib, bəzən də valerian-flan verirəm. Zətən də Ortapedov dəxi “ispermol” yazmışdı, fəqət bu ondan yaxşıdır. Hər halda bu tövr nənəmi sağaldıb o ki, lazımdır muğayət oluram. Bu saat keyfi yaxşıdır, ümidvaram ki, bu növlə onu lap yaxşıladam. Həməndə dərmandan mən də bir dəm içirəm, çünki mənə də yaxşı təsir edir. Hal-hazırda mənim səhhətim yerindədir. Və özümü yaxşı hiss edirəm. Yeni şeylər yazmamağımın yeganə səbəbi məhz işlərimin çoxluğuudur. Çünki bir tərəfdən prorektorluq vəzifəsi və digər tərəfdən dərslərim mənim bütün vaxtımı alır. Mən konservatoriyada üç elmdən dərs deyirəm. Əvvəla harmoniya dərsi, saniyə tar not üzrə və salisən şərq musiqi nəzəriyyəti dərsləri. Bir para kritiklərin yazıları məni maraqlandırmaıyır, çünki hökumət əzaları və baxşus və Maarif Komissarı yoldaşlarımız musiqi fəaliyyətimi gözəlcəsinə təqdir edirlər və bu yaxın gələcəkdə qiymətli bir əsər yazacağımı da bilirlər. Hələlik mən “Leyli və Məcnun”u təkrar düzəldirəm ki, ümum artistlərin ifa edə biləcəyi bir tövrə düşüb Avropa operaları kimi müəyyən partiyaları olsun. İş bundadır ki, gələn sezon “Leyli və Məcnun”un iyirmi illiğidir. Buna bir qədər hazırlaşmaq istəyirəm.

Bağı bu günlərdə bizim konservatoriyanın bütün professorları və bəzi müəllimləri rektordan inciklik göstərib mənə təklif etdilər ki, mən rektorluğu boynuma götürürəm. Mən qətiyyənlə razi olmadım. Məsələ Maarif Komissarlığına çatdı və orada komissar yoldaşın hüsurunda iclas qurdular. Mən dedim ki, ali təhsilimi bitirməyəncə rektor olmağa razi degiləm. Komissar yoldaş dəxi əlavə etdi ki, hələki Üzeyir bəyə tələsmək lazım degildir, hərəcənd burası yəqindir ki, bir-iki ildən sonra Üzeyir bəy rektor olacağıdır.

Bizim indiki rektorumuz “Ayzberq” familiyada bir pyanist professorudur. Onun qardaşı dəxi musika olub, özü də Parsdadır. Hal-hazırda mən professorlar ilə bərabər Azərbaycan el mahnılarını yığıb nota salmağa məşğul varıq. Bu da şayani-əhəmiyyət bir şeydir. Mənim türk musiqi əsasları haqqındakı əsərimə özüm də böyük əhəmiyyət verirəm. Mən bu xüsusda nədə olsa konfranslar verməyə hazırım, istər Rusiyada, istər əcnəbi vilayətlərdə. Fəqət əcnəbi....

(Ardı yoxdur – A.K.)

Üzeyir

26 fevral 1927-ci il

56. Nuri-didə Ceyhun!

Səlam-duadan sonra bizlər sağ və salamat varıq. Ancaq Üzeyir bir az qızdırdığı üçün bir ay olar ki, “Qacura” Məleykə ilə gedibdir. Bu günlərdə Sehra ilə Camal həm “Qacura” getdilər. Bizlər isək bu yay burada qalmalı olduq, çünki Knyaz və Çingiz suçıçəyi çıxartmalarına görə həkim bir yerə tərpnəməyə razılıq vermədi. Şimdi isə yaxşı olurlar.

Bu günlərdə mən hökumətə bir proqram təqdim etdim. Həman proqramda bizim mədəniyyət öz aktyorları ilə bərabər Parisə getməsini lazım görmüş vüzəralərin çoxsunun xoşuna gəldi. Fəqət məsələ para üstündə, bu günlərdə həll olunmayacaqdır. Siyahıda əlli nəfər adam göstərmiş əz on cümlə Cabbar Qaryağdıyevi öz dəstəsilə, bir dəstə zurnaçı, bir neçə dərviş və qeyriləri. Hərgah gələli olsa, ol vaxt inşallah nənəmi də gətirək, Parisi görsün.

Məsələ Üzeyir üstündə bir az uzanmışdı ki, guya Üzeyir də getsə onda qəzetə yatar. Ancaq mən Üzeyirin Parisə getməsinə qəzetədən vacib olduğunu sübut etdim. Müsavat kəməli-məmnuniyyət ilə mənim proqramımı qəbul etdi. Gəlməli olsaq da, olmasaq da bizim İstanbul səfiri Yusif Vəzirovun vastəsilə sənə məlum edərəm. 4 nömrə "Ovraqə nəfise" jurnalı göndərdim oxuyarsan və bir də sual vərəqəsinə cavab yaz. Zöhrə də yazsın. Baqi çox-çox öpürük cəmiyyəni. Çingiz deyir: Ceyhun dayımın bir qardaşı vardı balaca, onun adı Tuli? Neçin bizə gəlmir? Knyaz deyir yox ədə, Ceyhunun qardaşı degil, oğludur. İkisi də Ceyçik heyif balaca, Ceyhun əmi, özü də Fransaya gediblər. Qərək, hərdən bir uşaqlar sizləri yad edib, bu cür müsahibədə bulunurlar.

Hamımızın sənə, Ceyçikə və Zöhrəyə salamımız vardır.

Zöhrəyə de ki, Aişə xanımla Məşədi hər gün gəlir bizə. Baqi salamət olasınız.

Bəradərin Zülfüqar

10 avqust 1919-cu il

57. Nuri-didə Ceyhun!

Ərzi-salamdan sonra ildən artıqdır ki, sizdən bənim əhvalım yoxdur. Bir neçə ay bundan əqdəm Üzeyir sənə bir kağızımı mənə oxudusa da genə də rəfi-nigarançılıq hasil olmadı. Hər gündə, hər saatda və hətta hər dəqiqədə səndən kağız və ya əhval gözləməyimizdə şübhə yoxdur. Fəqət nədən isə sən çox və çox gec-gec kağız yazırsan və halonke qeyr Parisdə, Berlində olanların qardaşları və yaxud ata və anaları çox tez-tez əhval alırlar. Müxtəsər, həmvəxt səndən əhval gözləməkdə davam edirik. Bakı isə çox bərk bahalıqdır. Məsələn; çörəğin isə girvənkəsi beş yüz mindir, qoyun əti bir milyon səkkiz yüz mindir. Yağ dörd milyon və qeyri. Səbəbi isə Nikolayın qızıl onluğunun kursu birjada doxsan iki milyona qalxmışdır. Azından bir külfətin gündə on-on beş milyon tək yeməyə xərxi vardır. Odur ki, mən də və evin xanımı da gecə və gündüz çalışmaqdayız. Uşaqlar isə Kodetski korpusdadırlar, gecə və gündüz

orada oxuyurlar, ancaq cümədən-cüməyə evə görüşə gəlirlər. Qərək, bir tövr dolanıraq, fəqət əmioğlu İsmayılın ölməsi bir az bizi pərişan etdi. Mərhum olubdur bildim. Qələdə (Şuşa) də aqustos ayının 10-da öldükdən bir az sənənin o şum və novhəvəs, açığı o bayquş Şərif İsmayılın Sürəyyadan olan qızı Dilşadı zərgər Muxtarın ögey oğlu zərgər Bəhruxa kəbin etdirir, bizim də xəbərimiz olmur. Mən isəm bunu eşitdikdə razı olmayıb, Ağa Əbdürrəhim Ağayevin o dəmdə Bakıda olmasıyla fürsət tapıb, evə dəvət edib, kəbini geriyyə oxutdurub, mərhum Hüseynin oğlu Teymura yazıram ki, dərhal Dilşadı anası Sürəyyə ilə bərabər gətirib gəlin. O da götürüb gətirdi. O vaxtdan bizdə olub, bu yaxından Üzeyirin yanında olur. O ki, qaldı Qələdə qalan üç nəfər uşaqlarına (Həsənin qızı Zəhradan) onlara be qədir imkan pulun azından xəlvətdən kömək edirik. Ancaq bildirdən əri ləzgi Məhəmməd ilə Zaqatalada idi. Bu yaxınlarda nənəmin əmrilə kağız yazdıq, o da təkə gəlibdir və nənəmin yanında, mümkün olsa onun da kəbinini geriyyə alacağam. Çünki əri itin birisi çıxıbdır. Üzeyirin də işi yaxşıdır, dərhal təzə açılmış türk konservatoriyasında müdirdir. Mən isəm Azərbaycan Hərbi firqə məktəbdə, hərbi büro propaqandasın baş katibəm. Bir də xanım yenə həmənkə məktəbdə davam ediyor. Camal da Azərbaycan teleqraf agentasında katibdir. Sehra da müəllimlik edir, özünü də bir oğlu vardır. Seyid naxoş idi, şimdiki yaxşıdır. Tyatr və klub işində nə mən, nə də Üzeyir iştirak etməyirik. Fəqət Valavun Sidrov 15 faizi şərti ilə pyesələrimizi vermişəm hökumət tyatrosına, özləri operetlərin "Arşın mal alan" məsələsiçün səd heyif ki, Üzeyir yanına gələ bilmədi. Çox istədim ki, partitura ilə gəlim, mən də gələ bilmədim. Çünki orada bir növ fransız aktyorlarını ögrətmək və yaxud orada baş-ayaq islam tələbələrindən hazırlayıb türk dilində oynamaq mümkün olardı. Sonra qəsdimdə var idi ki, bir dəstə məzhi şərq musiqçiləri hazırlayıb Parisə turniyə gəlim. Qərək, planlarını çoxdur, görək, burada bizim siyasi idarənin müdiri var idi, bakılı, adı Həbib Cəbiyev, sənəin bəradə söhbətimiz oldu. Dedi Ceyhununu şəksiz buraya gətirmək lazımdır ki, burada işləsin. Şimdiki həman Cəbiyev Moskvadadır. Bu yavuşlarda gələsindir buraya. Genə sən bəradə söyləyəcəgəm. Hər halda sən öz fikrini mənə yaz görüm sənəin rəyin nədir. Baqi kağız gözləmək ilə bərabər Böyükxanım da,

mən də uşaqların yüzündən bərk-bərk öpərək Zöhrəyə və sənə salam edirik. Zöhrəyə salam edib söylər sənə, Aişə xanım Dərbənddə oğlun yanında sakin olur. Özü də Hənifə xanımın sözü ilə sağ və salamatdır. Əlbəttə, cavab almaq və on qat da üzərinə risal hər sual eləmək müntəziriz.

Adresim boylədir: Baku Quberniskaya, ul., dom, 43/45. Upravdelami Biro Voyennoy propaqandi Azerbaydjanskiy divizionniy şkolı Z-B Qadjibekovu.

Bununla bərabər, uşaqların məktubunu və şəkillərini qardaşlarına verməyi xahiş edirik. Hamılıqda şəkillərinizi gözləyirik. Baqi salam.

Qardaşın Zülfüqar

29 oktyabr 1922-ci il

58. Möhtərəm bibi və əmi

Salam-duadan sonra yazıb məlum edirəm ki, biz sağ və salamat dolanırıq, fəqət sizin barədə bir an qəribsləyirik, bu qışın 4/1 yarsında iki arşına qədər qar yağmışdı. Camaat soyuqdan bayıra çıxmıyrdı. Şəhərdə canavarlar daraşmışdı və 3 adam yemişdi. Bunlar heç. Sizi hər gün görmək istərdim ürəkdən.

Sizin Niyazi

59. Sevgili Ceyhun və Timuçin qardaşlarım.

Salam edərək sizə və üzünüzdən bərk-bərk öpürük sizləri. Əziz qardaşlarımız, neçün bizə məktub yazmıyorsunuz. Yadigar olmaq üçün şəkilmizi sizə göndərdik. Siz də bizə göndərin. Ceyhun əmimi də, Zöhrə bibimi də genə öpürük sizi. Ceyhun əmimi də, Zöhrə bibimi də salam edirik. Adresim: Azərbaycan qırmızı kadet korpusunda, Niyazi və Çingiz Hacıbəyliyə yetişəcəkdir, vəssalam.

Cavab gözləyirik, qardaşlarınız Niyazi, Çingiz Hacıbəyov.

60. Əzizim Ceyhun bəy!

Məktubunuzu bir qaç gündür ki, almışam. Təşəkkür edirəm. Göndərdiyiniz jurnallar da gəldi və oxudum. Yarın, inşallah, onları sizə göndərəcəyəm. Bu vaxta qədər yazmadığımdan məzurləm. İmtahanlarım olduğu üçün başım çox qarışıq idi.

Bakudən bən heç məktub almıyoram. Yazdığım məktublar hey cavabsız qalıyor. Səbəbini anlamıyoram. Oraya gedən arkadaşlar hey bizləri unutuyorlar.

Siz nasil? Yeni bir həvadisiniz varmı? Üzeyir bəy Fransaya gəlməsindən bir iş yazıyormu? Əgər "Kommunist" qəzetələri sizə gəliyorsa, onlarda həvadis nə var?

Dün, nəhayət, Mir Yaqubun yazmış olduğu Le reqime aesso-viets. "Ses orqines – Sa kositision" namında kitabını aldım. Bən ona yazmışdım sizə də bir danə göndərsin. Son məktubunda sizə də göndərəcəyini bənə vəd ediyor. Ümid edirəm ki, siz o kitabı imdiyə qədər almış olasınız.

Ceyhun bəy, bən Mir Yaquba da yazmışam və sizə də yazıb çox rica ediyoram yenidən təcidi-ülfət edəsiniz. Aranızda zənn etmiyoram ki, sizi ayıracaq mühüm bir məsələ ola. Əgər bir şey varsa, o da boş bir anlaşılmazlıqdır. Onun üçün oylə bir əhəmiyyətsiz məsələdən aranızı savutmaq doğru degildir. Bu qədər arkadaşlıq etdiniz, həm də səmimi arkadaş idiniz. Nədən bir-birinizə nəvəzəşkarlıq yapmaq istəmiyorsunuz? Bir-birinizlə bərabər əkmək kəsdiginiz günlər xatirəsi üçün sizdən çox rica edərəm aranızdakı kini buraxıb əski rabitə və səmimiyyəti ihya edəsiniz. Əfv edərsiniz. Cəsarət ediyoram. Hər halda ümid edirəm ki, yapıdığım təşəbbüs arzu olunan nəticəni verəcəkdir. Mir Yaquba da yazmışam və eyni rica etmişəm. Cavabında: sizə qətiyyəən bir rəncidəliyi olmadığını söylüyor. Zənn edirəm siz də eyni şeyi söyləyəcəksiniz. Böylə olduğu halda neçün doğrudan-doğruya bir-birinizdən əhval-pürsanlıq yapmıyorsunuz? Əski rabitanizi düzəltmiyorsunuz? Hər ikiniz də ufacıq bir güzəştə bulunsanız, əminəm ki, yazışib-görüşdükdən sonra aranızdakı ufaq bir yanlışlığın meydana çıxmasını həm siz və həm də Mir Yaqub hiss edəcəksiniz.

Yuxarıda yaptığım ricayı bir daha təkrar edib ümid edirəm ki, məyus və mütəəssir olmayacağam. Artıq salamat olunuz. Uşaqlara lütfən bəndən çox salam söyləyiniz.

Əhməd bəyin oğlu buradadır. Atasına məktub yazmaq istəyirsinizsə, yazınız, bən kəndisinə verəyim ki, göndərsin. Və yaxud da doğrudan-doğruya kəndiniz Ankaraya Əhməd bəyin adresinə göndəriniz. Hər iki tərlü mümkündür.

Balağa

*Əhməd bəy Ağaoğlunun Ankarada adresi: Depute de Karse, Ankara
"Qrenobl", 22 fevriya 1927*

61. Çok sayın Ceyhun bey!

Merhum Üzeyir beyin vefatı münasibetle vaktile Size göndərmiş olduğum bir taziyet məktubunu o zaman təkrar geri aldım. Münih-təki vətəndaşlarımızdan biri tərəfindən bana bildirilmiş olan o zamanki adresin yanlış olduğu anlaşıldı. Şimdiki məktubumun, tekar Münih-dən bana bildirilən bu yeni adreste Size yetişəcəğini ümit edərək, medari fəhriyyətimiz olan böyük Üzeyir beyin vefatından duyduğum təssür və acı duyğularımı Size bildirmək istərim.

Milli uyanış tariximizin ən tanınmış siması olub, bilhəssa qəze-təçilik və musiki, edebiyat və tyatro gibi geniş sahələrdə Azərbaycan için unutulmaz bəşarılar əldə edən və kıymətli əsərlərlə milli kəltürümüzü zənginləştirən merhum aramızdan nisbətən çox erkən ayrıldı. Milli nə varsa hər şeyi yakıb yıkan və halkımızı milli bənli-gindən təcrit etmək yolunda hər tərlü vahşiliklərə təvəssül edən bolşevizm devrinde Azərbaycan musikisini parlak bir surətte inki-şaf ettirən Üzeyir bey bolşevik rejimi şəraiti içinde ve her tərlü güclüklərə rəğmən milli medənıyetimizin bu böyük kolunu müda-faa etməsini bilən ən dəğərli bir Azərıdır. Halbuki sovyet rejimində milli hars və milli kəltür – bilindığı vəçhile – Moskvanın imha et-mək istədiğı başlıca düşmənlərdir. Milli edebiyatımızın tamamile

imha edilmiş olduğunu biliyoruz. Milli halk musikimizin yaşamasını ve hatta inkişaf ettirilmiş olmasını milletimiz munhasıran mer-hum Üzeyir beye, onun meharetine ve onun ustatlığına medyundur. Merhum milli sanati bəşarı ve faaliyyətilə rusun darbesinden koru-muş ve kendisinden sonra milletine ölçü-biçilmez bir əsər, böyük bir miras burakmışdır. Milli Azərbaycanın malı olan Üzeyir beyin şanlı hatırası her bir azerinin kalbinde derin kökler salmışdır. Hepi-miz Üzeyir beyle iftihar eduyoruz. Siz onun simasında bir kardəş kaybetmişken öteki matemzede vatandaşlarımız da milli kəltürü müdafaa ve inkişaf ettiren böyük bir sanatkarından mahrum kalmış-tır. Dost ve düşman, bedhah ve hayrihah ve hatta bizzat müstəvlilər bile bu böyük zekanın karşısında derin bir hürmetle egiliyorlar. Bu-nunla hepimiz iftihar ediyoruz. Bu uğradığımız böyük matem için-de acılarımızı hafifləşdiren bir tesellidir.

Çok yazık ki, merhum vatanının təkrar istiklala kavuşacağı ya-kın tarihlere kadar yaşamadan hayata veda etdi. Bu mesut günün hu-lul edeceğine bizler gibi şüpheşizdir ki, o da inanmışdır, zira Üzeyir bey – əsərlərinə istinaden hükmedecek olursak – milliyətçi Üzeyir-dir, bütün ilhamını milli kaynaklardan alan ve milli sanati geliştiren bir şahsiyyəttir.

Merhumun vefatından duyduğunuz elem ve acılara iştirak etdi-gimi bildirmək istərim. Aramızdaki akrabalık bağları bu matemden duyduğum yeis ve təssürü bir kat daha artırmış bulunuyor.

Melfuf yazıları Türkiyeden göndərmişlerdi. Tarihi önemi haiz olduğü için daima kitablarının Bakuda kuracağı "Üzeyir bey muzesi" için alikoymuştum. Aynı maksatla Size takdim ediyorum. "Ulus"tan kesmiş olduğum türkçe makaleyi Emin bey yazmıştır. "Pravda"nın yazısı dahi fena degildir, zannındayım. Tabii ki, mezkur yazıdaki bazı propaqandayı hesaba katmamak icab ediyor. Yazıdaki propaqanda amilleri bertaraf edilecek olursa, Üzeyir beyin tərçüme-yi-hali – tam degilse de – bir dereceye kadar doğru tasvir edilmiştir.

Size ve çok sayın hanım efendilerine taziyetlerimi takdim eder ve derin saygılarımı sunarım, çok sayın Ceyhun bey!

Saygılarımla Hilal Münşi

Detmold, 12 Nisan 1950, Lützovstr 8

62. Azizim Ceyhun bey!

Sizden çox zamandan beri məktub alamadım, ona baxmayaraq burada olan hadisələrdən Sizə məlumat verməyi bir arkadaş vəzifəsi görürəm. Bu günlərdə Ankaradan İstanbula Hidayət bəy Turanlı gəlmişdi və bir kaç gün burada kaldı. Ankarada həmfikir vətəndaşlarla təşkilatı və mütabıq qaldığı "Azərbaycan Milli Azad Mərkəzi"nin projesini buradakı vətəndaşlarla da tədqiq etdik və kəbulunda mütabıq kaldıq.

Bildiginiz kibi, bizim "Milli Birlik" təşkilatımızın arkadaşlar arasında olan anlaşmazsızlıq bütün bizə simpatı olan vətəndaşlarımız və komşularımızın içində olduqca mənfi təsir uyatmış, çoxunu da endişəyə düşürmüş. Bu haldan "Musavətçilər" ne kadar istifadə edirlər, biz burada müşaidiz.

Yeni təşkilat koalision şəkildə tərtiblənməmiş və mərkəzi Türkiyədir. Bu projenin şəkili boyledir:

İcra heyəti:

1. M.Berlin təşkilatından: C.Hacıbəyli, C.Kazımşen, A.Alpaut.
2. Musavət fırkasından: M.Vekilli.
3. Azərbaycan kardaşlar Derneği: Mehmed-Sadık Aran.
4. Milleətçilər dernekindən: Y.Mühen, H.Turanlı.

İstifadə heyəti:

1. Ankara: D-r İslam Sultan, Haydar Nevrüzhan, Naki Bayramgil.
2. İstanbul: İskender Hoyhan, Aflan Muyan, D-r Hasan.
3. Münhi: A.Fetelibeyli, M.Musazadə, İsmail Akper.
4. Paris: Akper-ağa Şeyhulislam, Ağa-Riza Taki, A.Topçibaşı.

Bu yeni təşkilatın statusunu Hidayət bəy hazırlayacaq və əlaqəli hökumət məqamlarına qeyri-rəsmi olaraq bildirecek. Bu yolda öz

fikirinizi də bir an əvvəl bildiriniz. Akper-ağa ilə aranızda olan anlaşmazsızlığı bir an əvvəl bitirmədiyinizi biz və komşularımız, iş hətti üçün, rica edirik. Akper-ağaya da məktub yazılmış və Parisdəki komşular da bu yolda təşəbbüslə bulunacaqlar, çünki onlar da bunu arzu edirlər.

Sizin cavabınızı bəklərək sevgi və hörmətlə, Cahangir
P.S. Bu məktubun kopyasını Münihə göndərdim və onların da düşüncələrini bir an əvvəl bildirmələrini rica etdim.

18.VIII.1954

63. Əzizim Ceyhun bəy!

Məktubunuzu aldım. Bəyan qəzetədən dolayı sizə mütəşəkkirəm. Daima haqqımda göstərmiş olduğunuz müsaifəpərvərliklə və mənə qarşı ələlümüm pərvərdə etdiyiniz hissi-nəci bənalərə Allahdan minnətdar və mədyunəm.

Cənab Allah sizi və ailənizi əfradını məsud və bəxtəvər etsin fədarin. Amin, Rəbbüləlməlin! Dəvətinizi məmuniyyətlə qəbul edə, bu şənbə günü saat bir radələrinə sizə gələrəm.

Baği hörmətlə gözlərinizdən öpürəm, qardaşım.
Pançşənbə 1922 Paris. Hotel Çeres

64. Konstantinopol

Əzizim Ceyhun bəy, sizin son məktubunuzu aldım. Adana şəhərindən gələndən sonra və şu məktubu cibimdən başqa məktubat ilə çalmışlar. Məməfi sizə məlum edərəm ki, Matveyeviç təvəssüt ilə sizə iki İran xalçası göndərdim. Biri qırmızı dəniz (Təbrizdir) və ikincisi (Dəvər-Kirman), bunları məhzi nümunə olaraq göndərdim, əgər iyi satılırsa, dübarə mütədərriəcə göndərəm bunları Parisə də,

(Vanya) adlı bir ərməni var ki, özünü frəng hesab edər. Ona göstəriniz və deyiniz ki, bunları mən göndərmişəm, onun adresi şöylədir. 37 rül d ençelais içəridə həyatsa sakit olur və bu şəxsi zatən "Rus" qəzetəsində elan edər.

Qiyət iki xalça bir min beş-dörd yüz ki, həqqi-kəmərin onun hesabına olsun satınız və yaxud bir min iki yüz hesabını və yainke bir başqa adamlar sanınız və bir də mənə məlum ediniz ki, Türkiyə xalisına verin kömrükxanəsi nə qədər gömrük alır və bu barədə bəzi xalçaların barəsində nə məlumat lazım gəlirsə, Matyeviçə doğru müraciət ediniz. Adres şöylədir.

Mattievich Poste centrale Boite №147 Konstantinopl

Bu zatın yanında Cahangir Qayıbov da xidmət edir, çün bu günlərdə yəni sabah Adanaya müraciət etməliyəm. Orada bir fabrikada direktor konsultant olacağam və Anadolu şirkəti ilə də olur ki, iş də yapam. Fabrika ilk bez fabrikasıdır. Türk şirkəti icarə etmiş və orada sizə bəzi nümunə doğru göndərrəm, kağızın qaib etdigim üçün adresinizi köhnə ünvan ilə müraciət edərəm, Bakıdan çox vaxt var xəbərim yoxdur, amma zənnimcə gərək bizim mallar bu günlərdə iyi qiymətə satılar, çün malların mövsümü bu gündür. Adresim Adanada şöylədir: Adanada Samsunoğlu fabrikasında müdiri Cəfərova. Müddətdir Anadoluda səyahətdə idim. Bir növ özümə bir iş buldum və s. bu işlər də müvəqqətidir, çün bir iş axtarırdım ki, mənə sonra rəcə olsun. Ümid çoxdur müvəffəq olam. Dərər surət Adanadan nəzər ilə müraciətə bulunuram, inşallah bundan sonra siz ilə bahəm çalışarız bir həftədən sonra Adanaya varid olam. Zöhrə xanıma və uşaqlara salam.

Mir Yaqub

4.II.1923

65. Əzizim Ceyhun bəy!

Dün Heydər bəyi gördüm. Son dərcə mükəddər oldum. Rəngi bəm və bəyaz, gözləri saralmış, haləti-ruhiyyəsi pərişan bir şəkil əzi-etməkdə idi. Qəlbim yandı. Nə olursa-olsun, Heydər nə nöqsan və xətalər yapmış olursa-olsun – o nadir əl-vücut bir simadır. Pak bir müsəlman, bir türk və xüsusi bir məziyyətlə malik bir adamdır. Hər halda onda bir prinsip var. Bu da bu gün az tapılan və az görülən ziqiyət bir şeydir. Adamlar prinsipsiz, qardaşını iftirabasan, üç dirhəmə satmağa amadədirlər.

Əlbəttə, Heydər onlardan yüksəkdir. Bu gün müsaidə etmək ki, əxlaqsız, dinsiz, millətsiz alçaqlar Heydər bəyin təhəmmül və şəxsiyyətini gəmirməsinlər, bu hər zatında bir cinayətdir.

Mənimlə onlar arasında yaxınlıq və qəribət yoxdur. Şimdizə sizə düşən bir vəzifə varsa, ona qovuşmuş və onla bir az yüzin vermək və mənavi yardım göstərməkdən ibarətdir. Əlbəttə ki, siz onu yapacağsınız. Sizinlə o dostdur.

Qardaşım, unutma ki, üftadələrə dadərs olmaq, onlara bir əl uzatmaq insanları yüksəldən ən müqəddəs və pak bir hisdir. Və siz də bir az o hissədən vardır. Burasına imanım qəvidir.

Haydı onu gör və ürəklə bir qonuşaq!

Cənab Allah da sizə, yürəginizə və əməlinizə görə məkanat verər. Baqi Zəhra xanıma və çocuqlara salam. Bəradəriniz.

Şəfayi-vəsl qədrin hicr ilə bimar olandan sor,
Zülali-zövq şövqün təşneyi-didar olandan sor.
Ləbin sirrini gəlib gəftərə məndən özgədən sorma,
Bu pünhan nüqtəni bir vaqifi-əsrar olandan sor.
Gözü yaşlıların halın nə bilsin mərdümi-qafil,
Kəvakib seyrini şəb ta səhər bidar olandan sor.
Xəbərsiz olma fəttan gözlərin cövrün çəkənlərdən
Xəbərsiz məstlər bidadını huşarolandan sor
Qəmindən şəm tək yandı, səbadan sorma əhvalım,
Bu əhvalı şəbi-hicran mənimlə yar olandan sor.
Xərabə cami-eşqəm nərəkəs məstlər bilir halım
Xərabət əhlinin əhvalını xumar olandan sor.

Sizə bir-iki məktub irsal etdi idim. Fəqət cavab alamadım. Görüküyər məşğuliyyətiniz çoxdur. Yenə də sizə yazar idim. Şeytan kimi sərəkəş degiləm. Fəqət bunu yapamadım. Çünki vətəndən gələn xəbərlər o qədər də iyi degil. O biri tərəfdən biliyorsunuz son dərəcə xəstəyəm. Əvvəla, astma, buronxit, ürək genişliyi, cigər də bronxit nəticəsində böyümüşdür. Hər halda işimə afət hər yerdən toxunuyor. Nə yapa bilərəm. Ancaq bir ümidim isti yaya, yaza qalmış, Allah kərim padşahdır. Keçmişdə sizə yazmış idim, əmim vəfat etmiş, yenə də təfsilat aldım. Hamamda çimərkən ürəyi partlamış, bağı xora olmuş olsun. İki saatdən sonra vannada bulmuşlar. Hər halda böyük bir fəci. Bəradər, siz nə yapıyorsunuz, Parisdə yeni xəbər nə var? Mən də "invalid" oldum qaldım. İstanbuldan nə xəbər alıyorsunuz? Hər halda bunlardan mənə bir xəbər yazınız, rica edirəm. Çünki hamısı məni unutmuş. Bu arkaadaşların çoxu iyi günlər dostudur. Fəna günlərimizdə unudub qaçıyorlar. Buranın həyatına gəldikdə, ancaq burasını söyləyə bilərəm ki, bahar tövbəşikən gəlir. Ağaclar, güllər, sünbüllər, quşlar həpsi şəcərir həyat etmiş. Bircə bən də iadə səhhət edə bilsə idim, son dərəcə bəxtiyar olar idim. Bu saat həyat Allahdan bir ciz istərəm. O da yalnız səhhət, para, aclıq hissi gözümədən qaçmış.

Buranın fiyatlarına gəldikdə netəkim kim keçən sentyabr ayında idi, yenə də öylədir. Disulda pansion igirmi min markaya, orta restoranlarda yemək on beş marka, əlbisə və ayaqqabı son dərəcə bahadır.

Apartman, mobilə əgər tapılsa, fiyatları vəsət olaraq (beş övt) yarım milyon marka, hər halda yenə də təkrar edirəm ki, həyat burada bu gün netəkim Məmmədəmin və siz bura dəxi qoydunuz kəndiniz yenə də öylədir. (Yəqinən hər qiymətləri franka bədəl etdiniz zaman). Demək, əgər buraya gəlməli olsanız, yəqin keçən pəyızda qaç frankı məsrəf edər idiniz isə, yenə o qədər məsrəf etməyə məcbursunuz. Üç ay burada son dərəcə bahalıq oldu. Parisdən burası son dərəcə baha idi, amma şimdi ucuzluq yenə də ovdət etmişdir. Məktubunuzu bəklərəm, təcili. Baqi salam xanıma və uşaqlara. Bəradəriniz Mir Yaqub

B. T.

Nə barədə edərəm. Vəli bəlkə adresinizi mənə lütfən yazasınız.

26.04.1923

Bir qaç gün bundan əqdəm Abdin bəydən məktub aldım. Məktubda yazıyor ki, Əlimərdən bəy ondan rica etmiş ki, mən deleqasi-ona qarşı olan vəziyyətimi təyin edəm. Çünki deleqasion əzaları məni Mustafa nəzər ilə baxıyor. Fəqət yalnız Əlimərdən bəy buna ziddiyyət göstərmiş, xəstə bulunmamı iləriyə sürmüş və bir az bəklilyəl demiş.

Bilməm nə üçün Əlimərdən bəy doğrudan-doğruya mənim kəndimə yazmıyor. Bu məni bir az incitdi. Demək, insanın düşkün günündə ona bilavasitə müraciət edərlərmiş. Bəndəniz ona bir məktub yazdı. Cavab yazmadı, şimdi də Abdin bəy vəsətəsilə mənə yazıyor. Və sizə də bir dəfə məktub yazdım, siz tənəzzül edib, məlumat yazmadınız. Bu sizə aid bir məsələdir. Vəzifənizi iyirmi sənəlik arka-daşa qarşı ifa etmədəniz. Kim biliyor, bəlkə də haqqımız var. Bəlkə də qüsurat büsbütün məndədir. Bunlar əhəmiyyətsiz şeylərdir. Mən daima sizi düşünüyor və sizə bir abi və namuslu bir arkaadaş nəzərlə baxıyoram və sizin və çocuqlarınızın məsud olmasını daima arzu edirəm. Buna Allah şahiddir.

Bu sənədə canımı dişimə tutdum. "Son dövrə" gəldim və bitməkdə olan qənaətimə "ekonomi" bir zərbə vurdum. Məməfi səhhətim iyiləmiş şimdi, bir-iki ay var "kriz" yoxdur. Bəradər, bu keçən qışın bütün günləri yataqda keçirdim. Və ağır "krizlərə" mübtələ oldum. "Astma" və buna əlavə "albumin" xəstəliyinə də düşürəm. Hər halda sizi təskin etmək istərəm ki, şimdi təşəkkür şükr Allahla iyiləşmək üzrəyəm və sizdən məktub bəklilyoram. Baqi salam çocuqlara və Zöhrə xanıma.

Qardaşınız Mir Yaqub

68. Düşənbə

Ceyhun, kərəm eylə cam gəzdir,
Durma, qədəhi mədam gəzdir.
Dövrəyə nə çox etibar qılma,
Gəzdir qədəhi, qərar qılma.
Sərf elə atımdə əltaf
Tənhalıgımı gör, elə insaf.
Şüglüm bu büsat içində çoxdur,
Səndən özgə mədətçi çoxdur.
Həmdəmliyim ilə ar qılma,
Məndən nifrət və şümar qılma.
Gər bilməz isən ki, mən nə zatəm,
Nə zülməti-çəşmə həyatəm.
Tizi hünərim şərəbdən sor,
Suzi-cigərim kababdan sor.
Tutsan əlin məni-fəqirin,
Həqq ola həmişə dəstgirin.

Əzizim Ceyhun bəy

Bu gün oteldə sizin telefon etdiginizi söylədilər. Göstərmiş olduğunuz lütfərə son dərcə müştəkkir və minnətdaram. On beş gün zərfində gördüyüm kimsə yox. İki dəfə Heydər bəyi təsadüfən gördüm. Sonra Ağamöhsün və Mirtağı gəlmişlərdir. Mənim ilə "xüsusi işləri" vardır. Arkadaşlardan heç də xəbərim yoxdur. Sən bilməzsən nə qədər bu sığınlarda əziyyət çəkdim. Odam cəhənnəməvəri bir mənəzərə ərz ediyordu. Nə isə, yetimi Allah saxlar demişlər. Bərəkət versin ki, istilər keçdi. Keçən həftə sizə gəlmək istəyirdim. Sonra düşündüm ki, bəlkə digər müsafirlərdən var. Nə isə: pənçəşənə məşğulam. Cümə və şənbə sərbəstəm. İstəyirəm şənbə axşam saat səkkiz radələrində sizi ziyarətə gələm. Əgər o axşam şüglünüz var isə deyən, bir gün təmin etmək mümkündür. Hər halda siz-

dən cavab çıxmaz isə, o zaman şənbə axşam yabının quyruğunu San-kuluya doğru işəcəgəm.

Baqi Zöhrə xanıma və uşaqlara salam.

Bəradərin Mir Yaqub

69. Əzizim Ceyhun bəy!

Məmmədəmin bəydən və Balağadan mütəəddid məktublar alıyoram. Bu məktublar yekmal olaraq sizin bəndən müştəki olduğunuzu bildiriyor. Bilassə Balağadan aldığım son məktubunda sizinlə iyirmi sənəlik səmimi dostluğumuzu qeyd edərək bugünkü müqabil vəziyyətimizə heyret ediyor. Arada həqiqi bir könullülüyü icab etdirəcək bir səbəb görmədimi üçün dərhal təcidi-münasibət etməkliginizi tövsiyə və rica ediyor. Balağa məktubunda davam edərək deyir ki: sizinlə və Ceyhun bəylə ayrı-ayrı görüşdüyüm zaman hər ikinizi də yekdigərinizə qarşı bir məhəbbət, bir simpati bulurdum. Bu yaz anlaşma və məhəbbətə rəğmən bugünkü (dostluğumuzu döndərəcək qədər) bir vərəqi bir dürlü kəndiyə izah edəmiyoram...

Balağanın nəcib hissiyatını mən tamamilə anlıyoram. Çünki fil-həqiqə qədim dostluğumuza rəğmən uzun zamanlar bir-birimizə heç məktub yazmadıq. Bu cəhətdən qəbahətin kimə raci olduğunu uzun və dərin tədqiq etməyəlim. Məsuliyyət bəlkə sizin, bəlkə mənim, bəlkə də hər ikimizindir. Yalnız sizə şəvqdir söyləmək istərəm ki, məktub yazmamağım sizi düşünməyə heç bir zaman bir maneə və yaxud bir səbəb təşkil etmədi. Mazidəki dostluq mənim üçün qüdsi bir xatirə və sizə qarşı bir məhəbbət qəlbimdə qurtulmaz bir şeydir. Həyatda ufaq qəfl hadisələr boylə dərin köklü bir dostluğa qolayca sərəkub atamaz. Keçən sənələr zərfində adətən və mənən nə böyük izzitəblər çəkdiyimi təbii bilirsiniz. Ailəmi qeyb etdim, yalnız və tənha qaldım. Bütün bu ələmi həttə ən əziz dostlarımla bölüşmək istəmədim. Bundan başqa sizin də eyni zaman əhvali-xüsusiyyətilə məşğul olduğunuzu biliyoram. Fəci vəziyyəti sizə yazmaq ancaq qarelərimiz təşdid etməsi olurum, Ceyhun bəy...

Marsiliyada Mustafa bəylə görüşdüm. Məmmədəmin yenə teleqraf kəşidə etmiş və anlaşılmamızı tövsiyə etmişdi.

Mustafa ilə bərabər Parisə getməyi çox arzu edirdim. Yalnız Azərbaycan haqqında başladığım üç yüz səhifəlik bir əsəri bitirmək fikri, İstanbuldan məktublar (Məmmədəmindən və Əkbərağadan) bəklənməklərim yenə də digər para məsələsi Parisə şimdilik əzimetə mane oldu. Azərbaycan haqqında itmamə yaxınlaşmış bu əsəri itmam edə-ətməz Parisə mühəqqəq hərəkət edəcək və fəaliyyətə başlayacağam. Sizin Əlimərdan bəylə təşriki-məsainiz bu kitabda sizdən bəhs etməklə bəni məcbur etdi. Aramızda bu hadisənin bir çox bir birudət təvəllüdəcəyindən qorxuram. Siz onunla olmasa idiniz, sizə qarşı (istər kitabımda, istər fransız, rus və türk qəzetə yazacağım məqalələrdə) əcələ qələm etmək əqlimdən keçməzdi. Aldığımız vəziyyət məni bu tənqidə sövq etdi. Bitəbii mən çox mütəəssirəm. Şəxsi kəmal və ürfanınız sizin üçün hörmət və məhəbbət hüsulindən başqa bir hissə duymaqlığıma maneədir. Səbiq Azərbaycan heyətinə qarşı, daha doğrusu o təşkilatın iki üzvünə qarşı ati hücum əleyhinizə degil, təqib etdiyiniz siyasətə, daha doğrusu – müsaidənizlə söyləyəcəgəm – siyasətsizliyinizə mətufdur. Səbiq heyət yazıyoram. Çünki heyət ölmüşdür. Əsasən Əlimərdan bəy təşkilatı öldürdü. Şimdi bu heyət isklətinə sarılıyorsunuz. Və onun ismindən “əmsal” görüyorsunuz. Yalnız ölümlərin intiqamı da müdhış olacağını da düşününüz. Hər azərbaycanlı vicdanına hakim olduğu üçün məni səmimi düşüncələrimdən dolayı məzur görəcəyinizi ümid edirəm. Əlimərdan bəyin yapıdığı “kombinasiyonlar” Mustafanın mənə anladığı mərkəzdə isə ciddən-şayan istikrah və nifrətdir.

Bəqi Zöhrə xanımın əllərindən və çocuklarınızın da üzrlərindən öpürəm, qardaşım Ceyhun.

Mir Yaqup

B.T.

*Əlimərdan bəyə məktub yazdım, izahat istədim. Tənəzzül edib cavab da deyəmədi. Pək iyi baxam
14.IV. 1927*

70. Əzizim Ceyhun bəy!

Budur beş gündür ki, buradayam. Hala işlərin həllinə şüru olunmamışdır. Adamlar yek digərinə darğın, daha da darğındırlar. Təbii, bəylə olduğu halda kəramət və fəzilət bəkləmək mümkün degil. Xəlil bəylə xüsusi surətdə qonuşdum.

Bizim tezlərimiz ilə onların arasında zəmini-asiman fərq vardır. Yarın rəsmi surətdə görüşəcəyiz. Ciddi bir şey olursa, sizə fərən yazaram. Xosrov bəydən məktub aldım. O da pək haqlı olaraq işlərin idarəsində bilavasitə iştirak etmək istəyir. Sizə bu günlərdə yenə də yazaram. Əgər sizdə yeni həvadislər varsa, yaz. Bəqi Zöhrə xanım və çocuqlara salam.

Bəradəriniz Mir Yaqup

24.05.27

71. Əzizim Ceyhun bəy!

Sizdən çox nigarandıq. Çox-çoxdan sizə yazılan məktublara cavab verilməz oldu. Mən zənn ediyordum ki, siz Parisə taşındınız. Berlinə gəldikdə sizlərin sağ və salim olmanızı bəndənizi son dərəcə müstərih və məmnun etdi. İnşallah, zənn edirəm ki, bundan sonra yek digəriniz ilə sıxı münasibət mümkün olsun. İstanbulda bu gün arkadaşların salam və hörmətləri var. Bir çoxları sizə məktub yazmışlar və cavab alamadıklarına son dərəcə mütəəssirdirlər.

Orada bir milli təşkilat vücudə gəlmiş və fəaliyyətdədir. Zati-əlilərniz də oraya daxil sayılırsınız. İnşallah, görüşdikdə təfsilatı söyləyəm. İşlərimizə aid bir şey yazmıyacağım. Çünki qardaşımız Məhəmməd bəy sizə burada olub-keçən şeyləri, kimliyini söylər və izahat verər. Binaənileyh yazmağa ehtiyac yox, ümidvaram ki, bu yaxın zamanlarda səni də burada görmək mümkün ola. Burada sənin gəlməyini üçün çox çalışdıq. Sizi buraya gətirmələrinə söz vermişlər. Baxalım. Burada işlər dar-dar, yavaş-yavaş yürüyor. Fəqət mən səni görməyə əcələ ediyörüm. Çünki iki sənə bir müddət bir-birindən ayrıldıq və bu arada bir silsilə həvadislər bir-birini

təqib etdilər və diyanmıyorlar. Bunlar xüsusində qonuşmaq və fikirlərinizi ögrənmək mənə və İstanbuldakı arkadaşlara çox maraqlı bir şeydir. İstanbulda arkadaşlar sizə qarşı dərin bir hörmət və məhəbbət bəsləməkdədirlər və sizin müqəddəratınız ilə candan əlaqədardırlar. Burasını yazmağa və sizə bildirməgə kəndimə xoş bir vəzifə bildim.

Zöhrə xanım və Timuçin nə haldadırlar? Səhhətləri iyidir, inşallah. Lütfən Zöhrə xanımın əllərindən və Timuçinin gözlərindən mənim yerimə öp və onlara candan salamımı söyləməgi zinhar unutma.

Baqi səni bu yaxında görəcəyimə böyük ümidlər bağlar və həsətlə gözlərinizdən öpürəm, qardaşım Ceyhun bəy.

Sizi sevən və dərin hörmət bəsləyən Mir Yaqub.

*Adres: Mir Yaqub Adlon Hotel, Berlin
8.VII*

72. Əzizim Ceyhun bəy məktubunuzu aldım, təşəkkürlər.

Bir qaç dəfələr Abdin Burason Abbas bəyi və digərlərini gördükdə məndən şikayət etmiş və mənim "Frans oryana" gəlməmək səbəbini sormuşdur. Ən nəhayət, bu keçənlərdə Abbas bəy məsələmi dübarə poza etdikdə pək iyi bir məktub yaz, vaxt al, gedək mən heyəti-rəisi xətti ilə və siz də katib olaraq ona bir vizit verə və bunu da nəzakət və kurtvazı bizdən tələb ediyor. Məktub yazıldı, Abdin Burason da bir gün təyin etdi. Abbas bəylə bərabər ona kəndin onunla on dəqiqə ümumi surətdə məşrik müsaidən bəhs etdik. Bir şey heyratimizə mucib oldu ki, bizə təyin olunan saətdə Qvaza da orada bulunuyordu və bizdən əvvəl onunla bir az qonuşmuş. Buradan sizə bir haşiyə çıxmaq istiyorəm. "Promete"də danışıq oldu ki, Fransız qəzetələrilə təmasa girmək lazımdır. Və o cümlədən "Frans oryan" jurnalında ara-sıra əgər Qafqaz məsələsinə aid biz verdigimiz məqalələr dərc olunursa, ümumi mənfəət nöqtəsində fəna olmaz deyə, buna bir az (imkan daxilində) para vermək lazım gəlirsə, bəlkə oradan-buradan kəsər, müxtəsər, məbləğ bəlkə verə bildi. Bu xüsusda Qvazavayı zəminə hazırlamaq üçün oraya göndərdik. Mü-

şariley görüşü mənim qiyabətimdə olmuşdur. Və nələr qonuşmuşlar bu da bu günlərdə bəlli olar... Görüyorsunuz ki, burada nə milli mərkəz məsələsi var, nə "heyət" mürəxxəsənin çaxça və boxçalara sıxmayan min bir qərarları (o qərarlar ki, onun heç biri təbiiq olunmamışdır) məsələsi vardır. Arada yalnız "Frans-oryan" jurnalı ilə "Promete" arasında bir "liezun" düzəltmək məsələsi vardır ki, o da mümkün olacaqmı?.. Allahu ələm, bəncə xayır! Səbəblərin bilməz degilsiniz. Şimdi görüşüyorsunuz ki, sizin bihüzor olmanıza və təlaşa düşməniyə heç bir səbəb yoxdur. Abdin Burason əfəndiyə mən rəndə vermərəm və sizi oraya mən dəvət etmişdim. "Rəndevi" Qvaza verilməşdir. Bu səbəblə də kimsə ilə istəfai və qüsor istəməgə bir üzün də yoxdur. Sonra əgər gələcəkdə (biləm) "Frans oryan" ona təşəkkür təşriki-müsai məsələsi pozu olunursa, o zaman biz Azərbaycanlılar məni şəraitini onlardan tələb edəcəyik ki, bu da gələcək aid məsələdir. Və eyni şəraitini onlar qəbul etmədigini Azərbaycan orada pürzantə olmayacaqdır. Baqi Zöhrə xanıma və çocuqlara salam. Sizə para göndərdim, lütfən bildirin.

Hörmətlə, Mir Yaqub

73. Əzizim Ceyhun bəy!

Əkbərəgə ilə görüşdüm. Sizinlə də görüşüb qonuşmayı son dərəcə arzu ediyordum. Heyhat bu son zamanlar qəbul buyurduğunuz xətti-hərəkət bizi yekdigərimizdən daha da uzaqlaşdırdı. "Eksperimentlərinizdən" daman yağlar yaramıza məlhəm degil, biləks aramızda mövcud atəş şəlləndirəcək bənizindir...

Bizimlə bərabər yürümək üçün bizləri tanımaq, anlamaq və sevmək lazımdır. Kəməli-cəsərlə ərz edə bilərəm ki, siz bizləri nə tanıdınız, nə anladınız, nə də sevdiniz. Çünki kin və intiqam hissi ilə daima aludəsiniz. Aramızı düzəltmək üçün buynuz degil, məntiq və fərasətli hərəkət etmək lazımdır.

İnterələri müxalif insanlar mütləq müştərək bir lisan bular və anlaşılar. Fəqət zehniyyət və düşüncələri ayrı-ayrı olanlar heç bir zaman ittilaf hüsuslə göstərəməzlər. Burası bir həqiqətdir. Həmi də əf-

kari qabil olmayan bir həqiqətdir. Heç bir dəlil və bürhan buna qarşı çıxamaz və ləhzə bunu qəbul etmək məcburiyyətindəyiz.

Bəradər, Ceyhun bəy, dadaşım – şef “ziqiymətimiz” olan Əlimərdan bəy ilə bizlərin zehniyyəti və düşüncələri birmidir? Burasını təsdiq etmək cəsəətini qəbul ediyormusunuz?

Əmin bəy və Mustafa əfəndi Parisə gəlirlər. Mövcud şərait daxilində müştərək bir lisan bulmaq zor bir şeydir. Bəlkə də mümkün deyil. Siz nəsil düşünüyorsunuz? Bəndəniz son dərəcə bədbinəm. Sizin rəşadət və intellektinizə inanıyoram. At minib meydan-da olmaq xəttinizi qəbul ediyoram. Fəqət siyasət sahəsində aciz və iqtidarsız olmanıza heç şəkəim və şübhəm yoxdur. Bu mərhələdə fərasət və hünər göstərməzsiniz. Bu mənim üçün bədihdır. Əksini iddia ediyorsunuz? Buyurunuz! Bu meydan, bu da siz. Təcürbə ediniz nə, bəndə sizə kəməli-məmnuniyyətlə yardım etməgə amadəyəm və burasına inan və qəbul et...

Baqi Zöhrə xanıma və çocuqlara salam.

Mir Yaqub

74. Əzizim Ceyhun

Bu vaxta qədər sizə məktub yazamadım. Əfvinizi istirham eylərəm. Bu gün yazaram, yarın yazaram, bu vaxta qədər çəkdi.

Buraya gəldikdən sonra yalnız Abdinə və bir də Balağaya bir məktub yazdım. Çünki onlar da saat altıda (sabah ilən) məni yola salmağa stayona gəlmişdilər. Nəzakətən onlara kəndi adresimi xəbər verdim. Vallah, dünyadan xəbərim yoxdur. Odur, Məmmədəmin iki aydan ziyadədir ki, mənə məktub yazmış. Fəqət bu vaxta qədər cavabını göndərmədim. Bəradər, iki gün ayağda, üç gün yatağda bulunuyorum. Mən bu gün diri-ölü vəziyyətindəyəm.

Heyhat ki, arkadaşlara bir məktub alıb, bir məktub yazmaq üsulunu mənə də istemal edirlər.

Nə isə, sizi əmin etmək istəyirəm ki, sizə məktub yazdım, yaxud da yazmadım – daima sizi düşünüyür və sizə qarşı səmimi bir qarlaş hissi qəlbimdə taşıyoram...

Şimdilik “Palavasda” yaşayoram. Fəqət burası o qədər də iyi deyil. Həftədə iki-üç dəfə “Montpaltaya” gəlilyoram. Məsafə igirmi dəqiqə.

Burada yazmağa qabil ərzi-pərçin yoxdur. Hər halda sizdən məktub bəkləyoram. Rica edirəm məni unutmayınız.

Salam Zöhrə xanıma və uşaqlara.

Baqi üxüvvət və məhəbbət.

Adresim 6 Mir Mehtiyev Poste – Restaute Palavas (Herault)

75. Əzizim Ceyhun bəy!

Ə.M. qeyri-məşru demarşlar yapmaqdadır. 10 faiz macərasında ağzı şirnikmişdir. Bir daha oylə şeyləri görəməz. Dün ona məktub yazdım və 5 faiz barəsində ondan izahət istədim. Cavabına müntəzirəm. Bu günlərdə lazım olan tədabir alınacaqdır? İstər Londraya, istər Varşavaya bu həftə sonunda məktublar göndəriləcəkdir. Madam ki, o həyasızlıqla işi görmək istəyir, oylə də onunla müəamilə olunacaqdır. Bütün azərilər Ə.M.-nin namərbud hərəkətlərindən bıkmış və cana gəlmişdir. Birdəfəlik məsələni həll etmək, həmi də son dəfə həll etmək lazımdır. Sərt hərəkətlərə bizi ixtiyar kəndisi vadar etdi. “İstiqlal”da 10 faiz barəsində bir məqalə yazmaq və vəziyyəti əfkari-ümumiyyəyə izahət etmək məcburiyyəti vardır.

Bu vaxta qədər təhəmmül etdik və bundan sonra sükut qəbul etmək bu hədd zatında millətə xəyanət etmək deməkdir. Bir gün gələr ki, rüsvayçılıqdan millət xəçil olar. “Əlac vəqəə piş əz vüqu bayəd kərd” demişlər. Bir tədbir almaq, millətin namusunu mühafizə etmək hər bir vətənpərvər azərbaycanlıya bir vəzifəyi-zimmədir. Bu da yapılacaqdır. Mühitimizi “məhtəkir” təməkarlardan təmizləməyə bu yaxın günlərdə şüru etmək bizə bir vəçibədir. Mən də vəzifəmi yapmağa müddəəm və yapacağam. Ə.M. cavabını aldıqdan sonra arkadaşları bir yerə toplamaq və qərara almaq istəyirəm.

(Mir Yaqub)

Baqi salam.

Bazar

76. Əzizim Ceyhun bəy!

Keçənlərdə sizə yazmış və bildirmişdim ki, vəziyyətimiz pərişan bir haldadır. Buna inanız. Burası bir həqiqətdir. İstanbul ilə təşrik məsai etmək üçün çalışdım, durdum. Fəqət məəttəssüf, İstanbul kəndi "tiz"ləri üzərində ısrar etdirib durubdur, işlərimi M.M. idarə etsin gərək, deyirlər. M.M.-də İstanbuldadır. İstanbul da Mustafa, Şəfi bəylərdən ibarətdir.

Şəfi bu gün kompromitə olmuş, getmişdir. Qalır Mustafa bəy, demək M.M. dedikdə Mustafa bəyi nəzərə almaq lazımdır.

Məəttəssüf, İsi bəy xəstədir. İşlər elə min bəd aktiv bir surətdə mübaşir olamaz. Parisin vəzifəsi bundan sonra ağırlaşacaqdır. Çünki bir az fəaliyyət dövrünə keçməmiş lazımı gələcəkdir ki, onu da sizə Parisə gəldikdə anlataram.

Şimdi sizə bir şeyi anlatmaq məcburiyyətindəyəm. İstanbulda və Parisdə Azərbaycan mühitində şübhəli adamlar vardır ki, onlardan bir dəfə təxlişi-giribən etməmiş lazımı gələcəkdir. O adamları da siz çox iyi tanıyorsunuz. Fəqət şübhəniz bu günə qədər mucib olmamışdır. İnşallah, Parisdə anlataram. Bu ayın 12-də sən də Parisdə bulunmaq lazımsız.

Baqi Zəhra xanıma salam və çocuqlara salam. (Mir Yaqub)

Zindan bəladır, vətənim, heç kəsə yox
Fəryad nə hacət bilərəm, dadırəsim yox.
Ərbabi-kəmal olsa bilər raz nəhanım
Nəəhlə demək eyni xətdir, həvəsəim yox.
Məhv oldu səadət günü, həm qeyrəti nəfəsim
Bir halə gətirdi məni dövran nəfəsəim yox.

77. Ceyhun bəyefəndiyə 19 Haziran tarixli M.M. məzbətasından çıxarılma

Paris Heyəti murahhasasının 8 Haziran tarixilə A.Mardan bəyin "həstəliyimi gəçti" bəyanilə bilfiil riyaset məkamına gəlmək istəməsi yüzündən çıxan ihtilafə ait raporu müzakərə neticesində M.A.M.-i aşığıdakı qərarı itti haz edər:

A.Mardan bəyin heyəti murahhasa reislığında bulunmamasının lüzumu, vuku bulan təcrübələr sonunda təhakkuk etmiş buluniyordü; Həstəliyindən bahisilə kendisine verilən bila müddət məzuniyyət isə, yalnız onun izzəti nəfəsini muhafəzə məqsədilə düşünölmüş bir şəkildə. Hali hazırda ümumi və siyasi vəziyyət eskisi gibi A.Mardan bəyin heyəti murahhasa riyasetində bilfiil bulunmamasını icap etməktədir. Buna görə kendisine verilmiş məzuniyyət müddətinin dəvamı zərurət hükmindədir.

Heyəti murahhasanın vahdetini arzu və ehiren aldığı yeni şəkil dəhəlinde olaraq birlikdə çalışmasını M.M. bütün əzaya təvsiyə edər.

Aslilə mutabıktır.

Katibi ümumi M.E.Resulzadə

78. Əzizim Ceyhun bəy!

Keçəndə göndərmış olduğunuz məktuba bir az təxirlə cavab verməmək səbəbi bu xüsusən Mir Yaqub bəyi də dinləmək idi. Kəndisindən məsələ haqqında izahat gəldi. Bu izahata nəzərən sizin təəssüratınız təbii işlə sizə qarşı bir konsolusun qəsdı olmamışdır. (Abdullayev Rəsulun)ın ricası üzərinə "Promete" heyət idarəsi namına ümumi mahiyyətə bir mülaqat yayılmışdır ki, bu şəkildən sizin məktubda olduğü kimi bir məna çıxarmaz.

Bil münasibə yeni girən il münasibətilə sizə və ailənizə diləklər təmənni ediyorəm və əlavə olaraq rica ediyoram ki, orada ümumi işi və ahəngi ilk nəzərdə tutaraq müştərək qayə üzərində çalışsarkən bir təqım təfərrüatından dolayilə fəzlə titizliyə məhəl verməyəsəiniz.

“Yolutən”dəki çalışmanız Fransa mətbuatında ara-sıra yer bulan fəaliyyətiniz nə mərkəzdədir. “Yolutən”ləri ara-sıra mənə göndəriniz. Bunu təkrar edərsiniz sizə təşəkkür olurum.

Səhhətimin fəzlə “yazı-pozu”ya müsaid olmadığı haqqındakı duyduğunuz qismən haqlıdır. Quffal Əhməd bu ümdə qismilə artıq keçmişə aiddir. Şimdilə ümid edim. Gördüğünüz xüsusat və məlumat ilə məni ara-sıra məlumatdar edərsiniz, məmnun qalırım. Siz Heydər bəylə yəqin sıx-sıx görüşürsünüz. 5% məsələlərdən nə xəbər var? Baqi hörmətlə salamlar sunar. Zöhrə xanımın əllərindən, cocuqların gözlərindən öpürəm.

Əzizim əfəndim, Məmmədəmin

21.1.1933-cü il, Varsava

79. Əziz və möhtərəm Ceyhun bəy!

Mühindən alınan qara xəbər buradakı vətənsəvərlərin dərin təəssüblərini müci bəy oldu. Mərhum Əbdürrəhman Fətəlibəylinin uğradığı fəci aqibət hər kəsdə sinsi düşməna qarşı nifrət və edavəti daha da kuvvetləndirməkdədir.

Azərbaycanlı istiqlalçılıqçılıqların duyduqları acıya tərcümən olaraq, mərhumun ən yaxın mesai arkadaşları Azərbaycan qrupunun bir təmsilçisi olaraq Hacıbəyli, Sizə ən samimi təəssürlərimi bildirir, candan teziqat ederim.

Yürütülən çətin mücadilədə sinsi düşməna qarşı ayık olmaq şərtdir. Mücadilə nifayə zafara kadar davam edəcəkdir.

Sayqılarımla

M.E.Rasulzade
Ankara, 6.XII.1954

80. Mehriban Zöhrə bacı və Ceyhun dayı!

Göndərdiyiniz apteçka bizə çatmamağı haqqında sizə qabağda yazdığım üçün daha təkrar etməyi lüzum görməyirəm.

Sizlərin sağ və salamat olmağınız bizlərə hər bir şeydən əfzəldir. Şirin bacıdan tutmuş Kamala qədər uşaqlardan nigaran olmaqla bərabər, yollarını bəkləyirik. İnşallah ki, görüşərik. Burada bərk istilər düşdüyü üçün uşaqları Buzovna bağlarına göndərdim. Özüm də həftə başında mümkün ələyib gedirəm. Şirin bacımı da bu günlərdə aparacağam. Mən burada “Rusta” agentliyinin şöbəsi olan “Azərtac”da katiblik vəzifəsində oluram. Odur ki, dünyanın hər tərəfindən məlumatım olur. Hərdən bir aktyorluq dəxi edirəm. Bir sayağ güzarən keçirirəm. Çoxdandır ki, sizlərdən məktub almıyıruq. Yazın görək uşaqlar necədirlər, Zöhrə xanımın keyfi necədir. Baqi ərzi səlam. Məktubunuzu bəkləyirik. Bizim ağızımızca uşaqları bərk-bərk öpünüz.

Sizin Camal
25.06.1922

81. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!

Məktubunuzu alıb, oxuyub çox şad olduq. Ancaq uşaqları bağdan köçürməyə məşğul olduğum üçün cavab yazmağım bir qədər təxirə düşdü, əfv edərsiniz.

Zöhrə bacı yazır ki, balaca qızın adını yazım. Məsələ burasındadır ki, qızın adını sizə xəbər verənəcən onun bir qardaşı da dünyaya gəlmişdi. Deməli, Kamalın bacısı Dilarə, qardaşı isə Cəmil adındadırlar. Amma Dilarə qız olduğu üçün çox şeytandır. Təzə ayaq tutub yeriyyir və məzəli hərəkətləri ilə bizi çox güldürür.

İmdi Ceyçikə deyiniz ki, o gələndə burada bizimkilərə məxsusi bir uşaq baxçası açmaq lazım gələcəkdir. Ceyçik və Timuçin dayıları öz dəst-xətləri ilə yazdıkları salamlara Kamal çox-çox təşəkkürlər edir və deyir inşallah, bir neçə aydan sonra mən də dayılarıma öz dəsti-xəttim ilə məktub və ərzi-səlam yazaram.

Şehra deyir ki, onlar göndərdiyi şəkillərini siz almısınız ya yox?

Bu günlərdə yenə sizə müfəssəl məktub yazacağam. Bədə nənəmin və bizim ağızımızca uşaqları çox-çox öpəsiniz.

Kamal deyir bəs Zöhrə bibi, Ceyhun əmi və balaca dayılarım haçan gələcəklər.

Hələ ki, xudahafiz, məktubunuzu gözləyiriz.

Sizin Camal

82. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!

Ərzi-salamdan sonra bir aydan artıqdır ki, sizin ilə irsal-mürsələdə bulunmayuruq. Göndərdiyim “Arşın mal” notlarını almanız xəbərini eşitdikdən bir qədər arxayın olmuşdum. Odur ki, sizə məktub yazmayurdum.

Sizin göndərdiyiniz musiqi jurnalı və məktub dayıma yetişdi. Sizin “Arşın mal” barəsində yazdığımız mülahizə haqqında dayım yazacaqdır. Çünki mülahizəniz bir qədər pyesin məalını dəyişmiş kimi tələqqi olunur. Odur ki, o da öz mülahizəsini göstərmək istəyir. Hər halda “Arşın malı” orada siz göstərən qayda üzrə mövqeyi-tamaşaya qoymağda dayımın heç bir sözü yoxdur və olmaz da. Burada türk opera mövsümü martın birində bitdi. Opera aktyorları da martdan bu ana qədər bir-iki opera tamaşası verdilər. Və yay münasibətilə qeyri şəhərlərə “turne”yə getmək fikrindədirlər.

Dayım “Arşın mal alan”ı mayisin əvvəllərində öz musiqi məktəbi qüvvəsilə qoymaq üçün bərk çalışır. Deməli, ümumorkestro xırda qız və oğlan uşaqlarından ibarət olmaqla bərabər aktyor qüvvəsi dəxi həmin məktəbin özündən olacaqlar. Orkestirdə qeyri Avropa musiqisi altından maəda on nəfər tar çalan dəxi iştirak edir, özü də not üzrə. Tar çalanların arasında hətta bir qız da iştirak ediyor.

Məktəbin şərq şöbəsində harmoniya, teoriya, solfedjudan başqa not ilə tar çalmaq. Dərsi dəxi dayım təlim ediyor.

İki ilin ərzində çocuqlar iyicə not üzrə tar çalırlar. Qeyri dərslər də bunun kimi. Həmin mayisdə dəxi imtahanlar olacaqdır.

“Arşın mal” oynanıldıqdan sonra ümumi təsəvvürü sizə yazacağam. Məhbubə Gülçöhrəni oynayacaqdır. Məktəbdə hal-hazırda beş yüze qədər türk balaları təlimə davam etməkdədir. Bunların yarısı

qızıdır. Tyatr və musiqi haqqında maarif komissarlığının gələcək sezon üçün yaxşı tədbirləri vardır. Bir çox Rusiya və Avropa tyatro-nevisilərinin və klassiklərin əsərləri tərcümə edilir və ediləsidir.

Əlavə bir tyatr və məktəbi təşkil olunub, təkamülünə tədbirlər imtahan edilyor. Həmin məktəbi Şövkət xanım Məhəmmədova idarə ediyor.

Üzeyir dayımın türkcə yazdığı “Musiqi ariyası” not nəşryatında nəşr edilyor. Əlavə, onun əsəri olan çocuq nəğmələri dəxi çap ediləkdədir.

Bu günlərdə buradan Parisə sərgiyə Axundov ağa getdi.

Bizim məişətimizdə bir o qədər təbəddülət yoxdur ki, sizə yazım. Bizim uşaqlar naxoşluqdan səlamət qurtardılar. Bu günlərdə havalər yaxşı keçibdir. Ümumkülfətin Şirinbacı ilə bərabər şəkillərimizi çəkdirib sizə göndərmək fikrimiz vardır.

Aişə bacı bu günlər Dərbəndə Mustafanın yanına gedəsidir. Çünki Mustafanın arvadı yeni uşaq gözləyir. Musa illər dəxi bu günlərdən dayım görüşüb, danışacaqlardır.

Sizin o borclunuz söz vermişdir ki, bu günlərdə sizə para göndərsin. Bizim də idarəmizdə bir qədər təbəddülət əmələ gəlmişdir. “Azərtac” əvəzində “Zaktac” adlanır. Ancaq o mənim məmuriyyətimə təfavüt etməyir.

Çoxdandır ki, sizdən məktub almadığımızdan bir qədər “skuçno” keçir. Şirinbacı anam, Ayulduz, Sehra və uşaqlar və ümum qohum-əqraba sizlərə külli səlam-dua göndərmək ilə bərabər Ceyçik və Timuçini bərk-bərk öpürüz. Teymur oları burada çox tərif edir. Və hər yerdə oları misal çəkir.

Mən bir türk əlifbası göndərmişdim, o sizə çatdı mı?

Yazdığınız kitablardan dəxi göndərəcəgəm.

Bədə ərzi-səlam. Camal

14 aprel 1925-ci il

Bakı Upolzaktak, ulıça

Trotskoqo dom 4. mne.

83. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!

Bu yay mövsümü münasibətilə irsal-mərsulumuz çox ara verdiyi üçün sizləri çox arzulayıb və hər bir yeni yerə gedəndə, ancaq sizləri yad edirdik. Qarşımızda sizin buraya gəlmək məsələsi durduğu üçün mən bu səfər bir qədər müxtəşər yazıb sizdən onu sormaq istəyirəm yazasınız görək avqustun 6-da ticarət bangı münasibətilə sizə göndərdiyim 25 Amerika dolları yetişib ya yox. Çünki o barədə də Zülfüqar dayıya yazdığınız məktubda bir işarəniz yoxdur və mənə əgər ayrıca yazmışınızsa da mən məktub almamışam. Hər halda yeganə istəgimiz, ancaq siz ilə görüşüb sonra doyunca söhbət etmək və ümid edirik ki, bu günlərdə bu arzumuza nail olarıq.

Bədə bizlərdən Zöhrə bacıya, külli-ərzi salam yetirib uşaqları bərk-bərk öpərsiniz.

Sizin Camal

4 oktyabr 1925-ci il

84. Mehriban Zöhrə xanım və Ceyhun dayı!

Bir çox ərzi-salamdan sonra məktubun sizə çatıb ya çatmayacağını yəqin etməyib də yenə yazıyoram. Cahangir bəy və Ziba xanım avqustun əvvəllərində İstanbula səfir mühasibi surəti üzrə getdiyi halda sizlərə iki məktub göndərmişəm, çatmasını bilmiyoram. Hamısından əvvəl biz küllimizin fikrini cəlb edən əlbəttə ki, Ceyçikdir. Zöhrə xanımın bir neçə məktublarında onun haqqında olan məlumatı şimdiki də oxumaqdan imtina etməyirik. Fəqət 10 avqustdan bu aya qədər sizlərdən bir məlumatımız olmadığı üçün bir qədər nigarançılıq bizə arız olmuşdur. Yuxuda görmək, göz sayırmək və qeyrədə öz qaydası ilə.

İmdi bir qədər təğyir və təbəddülatdan xəbər verək.

Necə bizlər hamımız, həmçinin, analarınız və Bail əhli, qohum-əqraba cümləsi sağ və səlamət olubda sizə çox ərzi-səlamımız var. Həmçinin evinizin və həyat qomşularınızın səlamları vardır. Ceyçikin xoruzu və toyuqu ona səlam gətirir və onu bəkləyirik.

Cabbar hərbiyə məktəbini bitirib Lənkərana "mitraliyoza hissəsində" zabit təyin edilmişdir.

Məhərrəmlikdən sonra bir neçə toy gözləniyor. O cümlədən, Sürəyya xanım Vəlibəyova ilə Ələsgər bəy Bəylərbəyovunki, Nigar xanım ilə Əmiraslanovunki, Siyorinka Sultanova ilə bir tiffisli texnikinki, Məmmədəminin arvadı bacısının və bir də sizlərdən bir xəbər gəlsə bizimkilər (Sehra və mən).

Bu yavuqlarda burada darülfün açılır. Hələ üç şöbəsi olasıdır. Hüquq və tibbiyə şöbələridir.

Sizin un və düğüdən hərdənbir Bayıla göndəririk. Bu günlərdə yenə İbrahimə bir put un və 15 girvənkəyə qədər də düğü verdik apardı.

Latuşa yenə Azərbaycanda qulluğunda davam edir.

Aişə xanım da ki, "priyutdadır". Və öz işindən çox razıdır.

Hə...ə doktor Hacı Fətulla çox məzəli toy elədi. Səhər durduq, dedilər gəlin gətirdi. Bəlkə fikrinizdə var, həmin o Lənkərandaqı Talışxanovlardandır. Həyat əhli hamısı sonradan bildirdilər ki, gəlin gəlibdir. Gəlin sifətdən yaxşıdır, heç doktora yaraşmır.

Bu yandan da Qara bəy Əlverdilər, Xosrov bəy Sultanovun bacısını aldı. Əhməd Melikov qarabağlı Rza bəy Sadıqbəyovun qızını aldı. Ağaların bacısı Ziba da doktor Fərxuz bəyə getdi və böylə bir çox təbəddülat vardır.

Ümidvarız ki, bu yavuqlarda görüşəcəyiz. Hər halda özünüzdən məlumat verməyə bizi xoşhal ediniz. Baqi ehtiram. Cümləmizin artıq daha salamımız var. Hamımızın ağzınızca Ceyçiki öpürük.

Hər gün şəklinə baxıb onu yad edirik.

Sizin Camal

85. Mehriban Zöhrə bacı və Ceyhun dayı

Qlaviri almağın haqqındakı məktubunuzu aldım, xeyli arxayın oldum. Bədə Sehrəgilə yazdığınız məktublar dəxi yetişdi. Cavabını yazacağılar. O dediyiniz jurnalları, görünür, hələ göndərməmişsiniz.

Bala Ceyçik ilə irsal-mərsul etmək üçün məcbur oluram ki, bir qədər firəngcə oxu, yazı öyrənəm. Və bədə Ceyçik Kamal ilə irsal-mərsul etməgi nəzərdə tutub, Kamal bununla bir türk əlifbası göndəririyə və söz veriyor ki, özü də Ceyçik yaşına yetən kimi onunla yazsacaqdır.

Həmin 22 kanun əvvəldə Kamalın dörd yaşı tamam oluyor. Özü də anadan olduğu gün üçün imdidən nəğmələr və bir neçə mənəm hekayələr hazırlayır ki, təbrikə gələcək yoldaşlarını bir qədər məşğul etsin və deyir mənim “rojdeniya”ma Ceyçik və Temuçin dəyir-cıqlarını da çağır gəlsinlər.

Dilərə də çox məzəli və pota bir qızıdır. Şəkillərini göstərdik, güyə başa düşüb, “əmi”, “bibi”, “bəbə” deyər hamınızı göstərir. Cəmil isə imdi-imdi cücərir. Bir qədər vaxt müsaid olsun ümumqrup şəklimizi çəkdirib göndərəcəyiz. Aişə bacı da deyir ki, şəklimizi çəkdirib göndərək. Bir çox çalışdıqdan sonra Aişə bacı Leylanı (Lətifənin balaca bacısı) darülmüəllimat indində təbriqat məktəbinə (Leyli) olaraq təyin etdirər bildi. Bu barədə xalq kommissarı Soltan Məcid Əfəndiyev kömək etdi. Aişə xanım hələ Bakıdadır, Mustafanı Dərbənddən Bakıya gətirmək istəyir. Və hər sizdən məktub gəldikdə artıq dərəcədə təsəlliyab oluyor.

Şirinbacı nənəm, həmçinin, məktublarınızdan pək razı qalıb bir qədər arxayın oluyorlar. Tez-tez Şirinbacı mənim qulluğuma “Azər-tac”a telefon edib sizdən məktub gəlməsini soruyor.

Həmin kanuni-əvvəlın “3”-də burada türk opera mövsümü açıldı, Müslüm bəy Maqomayevin “Şah İsmayıl” adlı operası mövqə tamaşaya qoyuldu.

Birinci tamaşa olduğu üçün tyatr tamaşaçıları ilə məmlu idi. Tiyatrıya Müslüm bəy dirijor və Üzeyir dayı isə konsertmeystr sifətilə çağırılmışlar. Burada daha kişi arvad rolu oynaması məmnun edir. Odur ki, bu ildən operalarda iştirak etmək üçün Avropa musiqisi məktəbini bitirmiş üç türk xanımı dəvət edilmişlər: Şövkət xanım Məmmədova, Xurşid xanım Qacar və Fatma xanım Gəncəli.

Xurşid xanım “Şah İsmayıl”da oynayırdı. Fatma xanımı da Üzeyir dayı Gülçöhrənin roluna hazırlayır. Məhbubi isə Ağalar muğamat oxumağa alışdırır. Olsun ki, Leylini oynaya. Zənnimcə Məh-

bubün yaxşı səsi olacaqdır. Əvvəla, Üzeyir dayının musiqi məktəbində qına dərsi oxuyur. İkinci, keçən il Ayulduzgilin məktəblərinin nəfinsə olaraq qoyduğumuz “Arşın mal alan”da Məhbub Gülçöhrənin rolunu böyük müvəffəqiyyət ilə keçirdi.

Üzeyir dayımgil yaydan bəri sizdən məktub almayırlar. Fikri var yayda sizin yanınıza bir səyahətə gəlsin. Siz gəlmək üçün nə kimi təşəbbüsatda bulunursunuz? Bu barə bizim Parisdəki şura məmnunluğumuz dəxi kömək edər.

Bəd hamımızın sizlərə küllü-ərz salamımız vardır.

Bizim və uşaqların ağzımızca Ceyçiki və Timuçini öpərsiniz.

Camal

7 kanuni-əvvəl, 1924-cü il

86. Mehriban qardaşım Ceyhun

Salam-duadan sonra sağ və salamat olasız, sağ və salamat varıq. Siz gedəndən sonra Ceyçikin dərdin elədim və bərk naxoşladım. İgirmi beş gün yatdım, sonra yavaş-yavaş yaxşı oldum. Gündə dua edirdim ki, sağ və salamat gedib çatasız. Sonra Camala nişan taxdıq. Ayulduz üçün böyük üzük taxma elədik qız evində. Onda sizi çox yad elədik, dedik kaş burada olaydılar. Ondan sonra Sehranı verdik, böyük üzük taxma elədik. Bizim evdə sizin yeriniz görünürdü. Bir yaxşı oğlandır. Özü də bakılıdır, ismi İbrahimidir. Yeddi aydır ki, Məmməd gedib alver eləməgə, hələ gəlib çıxmayıb. Dağıstana gedib. Biz də Bakıdayıq hələki. Bir yerə getməmişik. Zülfüqaril də buradadırlar. Anam sizə çox-çox salam-dua göndərir. Gecə-gündüz duadadır. Arzu edir ki, Allah mənə ölümlə verməsin, Ceyhunum və Ceyçikim gəlsin görüm, çox arzusunudadır.

Zülfüqarın uşaqları bərk səpmişdilər, suçiçəyi. İndi bir az yaxşıdırlar. Həftədə tiyatr qoyulur.

Müəllim burada qalıb dirijorluq edir. Üzeyir bərk naxoşladı, qızdırmadan göndərdik Tiflisin daçasına Qacura. Sehranı da onlar

ilə yolladıq. Camal da otpusk alıb on beş günə getdi onların yanına. Cabbar da Hacıkəndindədir. Bir aydan sonra sentyabrın 1-də qoşunlar hamısı Cabbar ilə bir yerdə gələcəkdirlər. Cabbarın sizə çoxlu duası vardır. Həmişə məktub yazanda sizi sorur. Hələki bir təzə əhval yoxdur ki, sizə məlum edək. Öpürəm Ceyçikin ağzından. Allah ona ömür veribən sizlərə onu çox görməsin. Hələki xudahafiz, azizim qardaş.

Əz tərəfi sənin bacın Sayad

87. Sevgilim Zöhrə

Zöhrə, Zöhrə gecənin nuri şəfqin var sənin, işıqlandır dünyanı. Siz gedəndən sonra çox bizə iskuşna keçdi. Keçsin bizə Allahım, Ceyçikin dərdi. Onu Allah saxlasın və sizlərə çox görməsin. Ayağı çox xeyirli uşaq imiş. Ceyçikə qurban Sayad bibisi çünki çox xeyirli uşaqdır. Çünki Camalı evləndirdik, Sehranı verdik. İksinin də toyuna sizi bəkləyirik, görək siz gələndən sonra toyu başlayaq.

Əzizim Zöhrə, Məhəbub ilə mən tək qalmışım. Hamı gedib Yevlaxa, məndəcik burda cır-cıyız qayıtıram. Pridannoye. Öz yorğan-döşəkimi qurtardım, indi də sənin döşəklərini yudurduram. Xəlini də yudurdacağam. Bizə gündə arvad gəlib işləyir, Mina xala degil, ayrı arvadır. Mina xala bağa gedib Fəzəngil ilə. Abhəyatın əri gedib, 3 min manat yollamışdı, o da çoxdan qurtardı. İndi ümidi Üzeyirin tyatır payına düşən pulundan yarısını ona verərlər, yarısını da özünə yollayırlar. Hərə bir yandan kömək eləyir. Aişə xanım da salamatdır. Hərdənbir gəlib-gedir. Deyirəm çox sağ ol, heç zad lazım degildir. Siz parça göndərmişdiniz, biri kərpici, biri də göy rəng. Aişə xanımın geyimini də verdik özünə. Yazın görək parçaları kimə yollamırsız, heç kağız da yazmamışdınız. Çox sağ olun, çox razıyıq parça bərsində. Burada parçalar çox bahadır qiyməti. Yaylıqların biri beş yüz altı manat. Çox bahadır burada. Özünüz üçün nə o cür şey alıbsanız, sizə qənimətdir. Əhməd də evlənidir. Şamanın nəvəsini alıbdır. Nişan taxılıb, hələ toyu olmayıb xalamoğlu

Əhmədin. Abhəyat çox-çox öpür Ceyçiki, dua gündədir Allaha Şirin bacı. Ceyçiki bağırınıza basınız o üzündən, bu üzündən. Çoxlu salam-dua göndərir. Çox-çox dua göndəririk sizə. Yollarınızı gözləyirik. Allah sağ-salamatlıq eləsin, sizi bura yetirsin. Mən hər cümə axşamı Təzə pirə çıxıb kasıblara, fağırlara pul verirəm. Zibə xanımdan bu məktubu sizə göndərdik, İstanbula gedirdirdi.

Öpürəm Ceyçiki, xudahafiz. Sayad bu kağızı sizə yazır.

88. Bəradəri mehribanım Ceyhun!

Bir çox əzi salamdan sonra sənin məktublarına cavab yazmağda məqsəd o idi ki, bir qədər Cabbarın fikrini çəkdiyim üçün nasaz olmuşdum. Ancaq bir neçə ay bundan əvvəl bir xəbər çıxdı ki, guya Cabbar Tehrandadır. Odur ki, bir qədər kefim açılıb bu məktubu yazıram. Allah sizləri bizə çox görməsin. Mən sizdən həmi vəxt razıyam. Gecə-gündüz fikrim Zəhranın və uşaqların yanındadır. Və həmi vəxt sizlərə duagu varam. O gün olsun görüşək və üz-üzə bir doyunca söhbət edək. Uşaqlar məktəbə girməsinə çox şad olduq. O gün olsun böyüyüb yekə oğlan olsunlar.

Çox sağ olun, bizi yaddan çıxartmayın.

Bacın Sayad

kanuni əvvəl, 1924-cü il

89. Əzizim Ceyhun bəy!

Yanvarın 9 tarixli sizə bir məktub göndərdim. İnşallah Londradan qalçələrin fəruşdan vüsul olaraq 29 fund 14 şilling və 9 pensdən ibarət bir çek aldım. Tarixi bu ayın 11-dən və nömrəsi 67157 H, bu məktub ilə bərabər xidmətinizə göndər, deyirəm. Həməni ki Parisdə satıb vüsul olan frankları bənim hesabıma yazınız və bəna

iddia veriniz və yerdə qalan sizə borclu olduğum miqdarın ədəsi fikrində ciddi surətdə çalışıram.

Bakıdan ta bu haldan bir xəbər yoxdur. Gəldikcə sərkara xəbər verərəm, nə xidmətiniz olsa bənə də xəbər veriniz, can-baş ilən itaət edərəm. Zöhrə xanıma bəndən də salam degin.

Baqi Mehdi Həmidzadə

14.1.1923, Berlin

90. Əzizim Ceyhun bəy!

27-si noyabr tarixli məktubunuzu aldım. Məlum olur ki, iki danə mücadını daha almıyınız, əlbəttə, sizə vəsul olandan sonra əlan etdigim fiyatlara satınız və mənə xəbər veriniz. Mən bir ay yarımındır ki, Adanada milli mənucət şirkətində “direktor-konsultant” vəzifəsini müvəqqəti surətdə ifa edirəm. Çün daha bir çarə bulamadım, İstanbuldan buraya gəldim və Bakudən xəbər bəklıyorum. O da ta mal gəlib çatmadı, sizə buradan bir mum nümunəsi bulur, şose ünvan ilən göndərərdim. Buradan fiyatı ovqatı ora bir yerədir ki, guya frankında bir kilosu on və yaxud on bir franka vardır. Olur, zənnimcə, orada iyirmi franka satmaq olar, əgər bəlkə olursa, yazınız göndərrəm və mücadələyə nə qədər kömək alırlar. Mənə xəbər veriniz. Daha da bir neçə danə göndərəm və bir də burada küncə var ki, fransızca ona “Sisaml” itlaq olunur, sabah və ya iki gün sonra sizə nümunə göndərrəm və bir də pamuq nümunəsini göndərəcəyəm. Orada nişan verin və fiyatı anlayınız və bir də burada portakal var, onnan da sizə nümunə göndərrəm. Əlbəttə, sühadələrin və mumun fiyatını bana xəbər veriniz, zənnimcə mum iyi satılır. Məhəmmədəminin işindən xəbərim yoxdur. Güman edirəm elə də iyi degil. Tamam azərbaycanlıların handarlara mən İstanbulda görüdüüm. Cümləsinin zati-aliləriniz bərsində əla dərəcədə hüsn-zənniləri var və başqa tövr ola bilməz. Sizin dəxliniz başqalara yoxdurlar. Əmin oluz, qardaşım, Heydar Bamatov, Salman bəy,

Mirzə Əsədullayev və bir də Braqsaliyan İstanbulda bir ovqat fabrika açırırlar ki, köhnə libaslardan iplik yapacaqlar. Zöhrə xanıma salam. Baqi üxüvvət və məvəddət Mehdi Həqqi. Adanada Simyonoğlu fabrikasında Mehdi Cəfərova

24 dekabr 1923-cü il

91. Möhtərəm vətəndaşım, əziz qardaşım Ceyhun bəy!

25 mart tarixli məktubunu aldım. Salamatlıqdan nəhayət dərəcədə şad oldum. İstanbulda bulunduğum zaman məktubuma cavab verdigin səbəbini görüşdükdə söylərəm- deyə yazdığımı oxudum. Məni haqlı və kəndini məzur gördüğünü dəxi anladım. Hər halda səbəbini anlamadım. Ümidvaram görüşdükdə anlayarız. Mən İstanbulla gəldikdə oradakı vəziyyəti nə qədər fəna gördüm. Rical dövlət namı taşıyan vətəndaşların namussuzcasına etdiyi hərəkətlərdən çox mütəəssir oldum. Başdan tutmuş ayağa qədər qüsuru olanların üzlərinə çırpıdım. Zira biz biri-birimizi gözəlcə tanıyuruq. İstər Əmini, istər o biriləri mənim kim olduğumu bildikləri kimi mən dəxi onları tanıyuruq. Və hər kəsin nəyə istedadı olduğunu biliyuruq. Və ümumi bir şəkildə yaptıkları hərəkətin məmləkətimiz üçün nə qədər fəna nəticələr verdiklərindən xəbərləri olduğunu onlara söylədim. Orada bir neçə qrupa ayrılmış olduqlarının məsuliyyəti təmamən öhdələrində qaldığını Əmin bəy ovnasinə qandırdım. Sadıq bəy xain vətən və xain millət deyə adlandırdıqlarının nə qədər alçaq bir hərəkət olduğunu heç kəsdən çəkinmədən söylədim. Və təqib etdigim ciddi bir siyasətlə Sadıq bəyin barışdırıb cəmiyyətə yenidən qəbul etdirməyə müvəffəq oldum. Sadıqın içlərinə daxil olmasına razı olmayan Əmin bəy ovnəsilə əmr-vaqe qarşısında qaldılar. Mirzəbala işin gedişindən qorxdı və Sadıq qəzetə işinə girəcəkdir. O zaman Mirzənin kənar edilməsi lazım gələcəkdir fikr ilə alçaqcasına hərəkət etdi. Və söylədi ki, guya mən ağ ruslarla çalışıram və İstanbulla gəlməkdən məqsədim bunları dağıtmaqdır.

O zaman mən Əmin bəylə sənin haqqında dəxi müzakirədə idim. Və mütləqən sənin bərabər çalışmanı dəxi israr edirdim. Sadıqın zorən qəbul etdirildiyini gördükdə mənimlə mükətibəsini durdurmuşdu. Nə isə, bu çox uzun bir məsələdir. Nəşib olursa, nəql edərdəm. Gəlməklə çocuqların ekmək parasını qazanıyorum, deyə yazıyorsun. İştə ən gözəl və ən namuslu bir parədir. Məsul vətəndaşlardan şikayət edirsən, 25 sənəlik xidmətinə qarşı yaptığlarını göstərsən.

Əzizim, bundan darılma. Mən həmən məsul deyə göstərdiyin vətəndaşın ailəsinə bolşevikin içində nə qədər yardım etdim və kəndisinə, yoxsulluq içində yaşadığım halda, 100 lirə İstanbula para göndərdim. Alçaq və namussuz hərif mənim məktubuma cavab vermək istəmədi. Sanki Azərbaycan buna irsən intiqal etmiş malikanədir və onun da bütün müqəddaratı bunun yəd-ixtiyarına tapşırılmışdır.

Əgər ümr-baqi qalırsa, yapılan rəzəzlətlərin bütün hesabını verəcəkdir. Bunlar bu gün mübarizə-hayat üçün yaşayırlar, vətən və millət məqsədlərinə bir pərdədir çəkmişlər və bu sayədə bəzən sadədil insanları aldatırlar. Bu bərdə yazmağa vaxtım yoxdur, çünki 3 saat sonra Salehabada hərəkət ediyoram. Tehrana ovdətim 3 həftə sürəcəkdir. Orada ufaq bir iş götürmüşəm, dəmiryol işləridir. Ticarətə aid məsələ haqqında gəldikdən sonra yazaram. Və ümid etməyirəm ki, Fransa əmtəəsi buraya sövq etsin. Çünki alman mallarından çox bahalı gəlir. Burada inşaat işlərinə yarar, yəni damların üzərini dəmir əvəzində örtmək üçün "Eternit" lazımdır. Əgər sən orada kataloğunu və qiymətini mənə göndərsən və yüzdə beş faiz də kəndinə haqqı-zəhmət əlavə edəsin. Seyf məhmərə olmalıdır. Fiyat bahalı gəlməzsə, mən hökuməti-əbniyələrinə verərim. Rəfiqə xanım əfəndinin xəstəlxənəsini yazmışdın. Allah-taala şəfasını versin, çocuqların böyüməsindən bəhs edirsən.

Allah saxlasın və müvəffəq olsunlar. Ancaq böyükünü nəyə vermmiş və ikincisi də şu sənə verəcəkdir kəlmələrini oxuyub anlıyamadım, ancaq küçükinin iki sənə sonra liseni bitirəcək, çox mahirdir, heykəltaraşlıq yaptığını anladım. Ancaq kəndisinin həvəsi təyyarə mühəndisliyindədir, deyirsən. Mən dəxi onun fikrinə şəriyəm. Təyyarə mühəndisliyi olmasa da hər halda hər növ mühəndislik şimdiki vaxta görə iyidir. Sən mənə yazgənən hal-hazırda nə təbəəsisin. Ço-

cuqlar mühəndis olurlarsa, mümkündür İranda yer bulmaq. Sən orada İran konsulatı ilə konuşkılən, mümkündür İran hökumətinin hesabına darəlfünunə girsinlər. Və sonra İranda gəlib qulluq eləsinlər. Əgər İran təbəəsi isələr və mən də buradan lazım olacaq adamlarla qonuşub düzəlməsinə səy edərdəm. Mənim İranda təkmi və ya ailə ilə yaşayıb-yaşamadığını soruyursun.

Əzizim, bilsəniz nə qədər ağır bir sığıntı içindəyəm. Rəfiqəm 3 sənədir ki, vəfat etmişdir. Çocuqlar ənsəz olaraq nə halda yaşayırları məni öldürmüşdür. Hərçənd hər ayda onlara para göndərirəm. Ancaq yenə də qəlbim rahat degildir. İsmayıl onlara iyi baxıyor, ondan çox razıyam. Əgər işim burada düzəlsə, yəni öylə bir şəkəl alırsa ki, para məsələsi müşkül olmasın onları inturist tövsiyəsilə gətirmək istəyirəm. 1100 rublə altın para ilə Şura hökuməti pasaport verir. Üzeyir salamatdır. Gələnlər söyləyirlər. İki ay sonra Göhər xanım Bakıya gedəcəkdir. Və onun bəradəri Məhəmməd xan Səidəl-vəzir Moskvada müstəşardır. İstərsən mənə yazgənən, mən Göhər xanıma tapşırım Üzeyiri görsün və sənin sifarişini söyləsin və yaxud kəndisinə məktub yazgılən və nə diməlisin Üzeyirə desin. Göhər xanım Mirzə Ağəaliyevin sabiq qarısıdır, həm sən və həm də Zöhrə xanım tanır zənn edərdəm. Adresi boylədir: Göhər xanım Said mərəq. Tehran xiyabane-laləzar, məhkəməyə-mətbə Göhər xanım Said.

Sonra kitablardan yazılmış bir qismini bu poçta ilə bərabər göndərirəm. İkinci cüzvi Qafqaz inqilabından bəhs edər. Şimdi müqəddimə yazmağa vaxt olmadı. Sən ya Qafqazda felyeton qismində və yainke kəndi bildiyin tərdə başlaginən. Ancaq imzasını göstərmə, çünki mən qorxuram ki, orada çocuqlara əziyyət edələr. Çünki bir dəfə oğlunu 3 ay həbs etmişlərdi. Yazıq İsmayıl nə qədər zəhmətlə onu oradan qurtara bilmişdir. İmza yerində ancaq bir "Ş" hərifini qoyarsan. Geri gəldikdən sonra həm məqalə yazarım və həm də İrannın tərəqqisinə aid albom haqqında təhqiqat yaparım. Ancaq boylə bir albomun nəşr edildiyini hənzur eşitmədim. Bulunursa tələmənnuniyyə göndərərdəm. Qafqaz məcmuəsi haqqında geri gəldikdən sonra bəlkə bir neçə abunə bularam. Bir abunə mən yazdırdım Axundovun isminə baxalım bir neçə danə də bulayım. Sonra sənədən və Heydə bəydən artıq dərəcədə rica edərdəm aşağıdakı məsələ haqqında mənə məlumat yazınız: beş faizli neft fondundan vaxtilə mənə hissə vermışlərdi. O zaman dedilər ki, 25 faiz hökumət mən-

fəətina saxlamışlardır. Bir neçə gün əvvəl “Vozrajdeniye” qəzetində mühəndis Vaçiyans və Kinyaz Dadyani tərəfindən bir elan oxudum. Elanda deyir ki: neft fondundan yerdə qalan 25 faiz İngiltərə hökuməti geri qaytardı. Bunu da gərək mədənçilərə verməli, ona hər gün gərəkdir kəndisini qeyd etdir. Mən götürüb Vaçiyansa məktub yazdım. Vaçiyans dəxi götürüb mənə bir məktub yazıb və bir də 4 vərəq çaplı bir şey göndərmişdir. Məktubda deyir ki 127000 funt para vardır. Və bundan əlavə 5 faiz əvvəlki hesabdan vardır. Bunları almaq üçün gərəkdir beynəlmiləl hüquq cəmiyyətinə vəkalətmə verilə və alınacaq paranın tarixdə heç bir zaman şanlı bir müzəffəriyyə qazınmaya nasil olmayan rus əskəri hanki bir müharibədə qalib gəlmişsə, o da tərəf müqabilən ədədcə qat-qat ziyadə olmalarından iləri gəlmişdir. Rus ordusunun qiymət əsgəriyyəsi ərbab ixtisəsə məlum bir məsələdir. Vaxtilə dəli Petrunun təşkil etdiyi 60.000 nəfərlik rus ordusunu İsveç kralı 12-ci Şarl 16.000 nəfərdən ibarət bir qüvvə ilə məğlub edərək həzimetə uğratmışdı. Sonra “Pрут” nəhri kənarında çarlar ilə bir yerdə türklərə məğlub olmuş rus ordusu bir qadının gözəlliyinə mədyundur ki, onun sayəsində namus əskəriyyələrini qurtara bilmışdi. Bunlardan əlavə, bir ovuc Dağıstan xalqını başına toplayan Şeyx Şamil ilə 25 sənə məşğul ola rus qüvveyi-əskəriyyəsi Şaf bəyin komandasında bulunan 400 çəçen süvarisinə 800 kazak və 2000 dəxi rus nəfəri əsir vermişdir. Çəçəndə verdikləri təlafatı bir tərəfə buraxıb rus-yapon müharibəsindən bəhs edəcək olursa, quddus qüvveyi əskəriyyəsinin mahiyyətini anlaşılmış olacaqdır. Uzağ getməyib şayani-əhəmiyyət dünkü bir vəqəyə də ərz edəyim.

1918-ci sənəsində rus qüvveyi əskəriyyəsi Qafqaz cəbhəsindən ovdət edərək Şamxor (Şəmkir – A.K.) dairəsində qeyri-müntəzəm müsəlləh xalq tərəfindən tərkil-silah edildiyi və eyn vəqədə əcri-fəaliyyətdə bulunan bir rus topçusunun başı bir azəri köylisinin xəncəri ilə qoparıldığından Yefremovun xəbəri olması gərəkdir. Şayani-xeyrət Yefremovun həqiqəti gizlətib, müharibəyə yarpaq üçün ləyaqəti bulunmayan ac və səfil sürünü böyük bir tantənə ilə Azərbaycana sövq etməsini tərif və tovsif etməsidir. Həqiqət hala baxdıqda, Yalama hüduğunu mühafizə edənlərin ədədi 85 nəfərdən ibarət bir dəstə olmuşdur. Yefremovun 50.000 deyə göstərdiyi müntəzəm və

müsəlləh hüdu mühafizləri üzərinə ac və çıplağ rus alaylarını hücum etdirməsi və Azərbaycan ordusunu təpəliyə müzəffər bir surətdə Bakıya daxil olması sərf yalandır. Yalan söyləmək bolşeviklərə məxsus bir sifət olduğundan Yefremov dəxi onlardan birisidir. Zira Qızıl Ordu komandanı heç bir zaman vəqəyi olduğu kimi təsvir edib yazamaz. Və heç bir zaman həqiqəti etiraf etmək onun işinə gəlməz. Əgər Qızıl Ordu komandanı həqiqəti etiraf edəcək olursa, kəndisilə təhti-komandasında bulunan orduyu ləkədar etmiş olacaqdır. Çünki ilk dəfə bolşevik əskərini kərpüdə keçirib Azərbaycana hücum əmrini verdikdə hüdu mühafizə edən bir avuc Azərbaycan əsgərinin qurşunu ilə qarşılanmışlardı. Bunun üzərinə Yefremovun “qəhrəman” əsgərləri iki nəfər yaralı verərək qorxub geri dönmüşlərdir. Zira əvvəldən onlara oylə xəbər verilmişdi ki, Azərbaycanda hər bir şey ehzar edilmişdir, onlar kəməli-rəhatlıqla gedib Bakıya girəcəklərdir. Ümidləri xaricində vüqu olan bu hadisə onları büs-bütün qorxudub bir duzağa düşürəcəyinə zahib olmuşlardır. Və ona görə də ehtiyat edərək geri qaçmışlardı. Ancaq Yefremov ikinci dəfə hücum əmrini verməsi üçün Xəlil Paşaya mədyundur. Zira ruslara köləlik etmək kimi alçaq bir vəzifədir. Əhdə imiş bu zat, rus ordusundan əsla xof və hiras etməyən bir ovuc hüdu mühafizələrinə tərəf yürüyüb və onlara xitabən yüksək bir səslə: “Siz nə yapırınsız? Hökumət kəndisi bunların keçməsinə müsəidə etdi. Bunlar Anadoluya gediyorlar” kimi sözlərlə bu qəhrəman azəri övladlarını iqna etməyə müvəffəq olmuşdu. İştə Yefremovun cürət və cəsarətlərindən bəhs etdiyi Qızıl Ordu nəfərlərinin qismət əsgəriyyəsi. Qızıl Ordu komandanı iyi bilməlidir ki, onun Azərbaycanı istila etməsində kəndisinin qəvi-əskəriyyəsinə degil, tarixdə lentlərlə yad edilən Əliəğa Şıxlinski, Məhəmməd Hacınski, Xosrov bəy Sultanov, Behbud ağa Cavanşir, Qarabəy Qarabəyov kimi rus ruhi virus tərbiyəsini havi bulunan zatlara mədyun olmalıdır. Yüzdə 25 faiz də onlara haqq zəhmət verilə. Mən kəndimdə təəccüb etdim. Və dedim ki, əvvəla biz 5 faizli fondun 75-ni almışız və qanunən biz orda qeyd edilmişiz. Şimdi yerdə qalmış bu 25 faizi almaq üçün burada o qədər müşkülət olmayaydı, daha doğrusu burada vəkillik

işi yoxdur. Və nə üçün gərək alınacaq paranın dördüdə birisini bəy-nəlmiləl hüquq cəmiyyətdə verəlim. Ona görə Vaçiyansın göndərdiyi vəkalətə qol çəkib geri göndərmişəm. Bu necə işdir? Və nə etmək lazımdır? Bu barədə Heydər bəydən məlumat alıb mənə yazgilən. Vaçiyansın yazdığına görə onun təklif etdiyi şəraitə mədənçilərin yüzdə altmışı razı olub vəkalət vermişdir. Əcəba doğrudur? Və sonra mənə bacanağım Ələkbər bəy Məşədibəyov vardır. Onun yeri Möcün Səlimovda və digərlərində vardır. Əcəba, nasıl olur ki, onun hesabını bilib və nə yolda almaq mümkündür, çünki böyük bir ehtiyac içindədir. Azı-çox mən onlara yardım edirəm, para göndəri-yoram. Onun yeri Səlimovda icarədədir. Səlimov o hesabdan kəndi parasını almışdır. Amma onun hissəsi qalmışdır. Mən Göhər xanım vasitəsilə Ələkbər bəydən məktub gətirdə bilərəm. Ancaq natarius-dan vəkalətnamə verməsinə ümid etməyərəm, çünki qorxar. Bu xü-susda müfəssəl cavab bəkləyərəm. Vaçiyansın yazdığına görə Əliqulı Zeynalov da bu şəraitlə razıdır. Yəni 25 faiz verməklə.

Rəfiqən Zöhrə xanıma mənədən salam söylərsin. Çocuqların yüzlərindən əvəzimdən öpərsin. Bütün namuslu vətəndaşlara ər-zi-ixlasımı təbliğ edər və sənənin də gözlərindən öpər, Allahdan sənə tövfiq dilərəm.

Səni səmimqəlblə sevən qardaşın Yusif.

15 Nisan 1935, Tehran

92. Əziz qardaşım Ceyhun bəy!

25 mart tarixli məktubuna verdığım cavabı şimdiyə qədər al-mışsın mən bilməyərəm. Həman məktubla sənə inqilab tarixinə aid qələmə alınan yazıların bir cüzvini göndərdim. Bu günlərdə dəxi digər cüzvini göndərməyə səy edəcəm ümidvaram. “Qafqaziya” məcmuəsinin nüsxələrində felyeton olaraq dərc edə bilərsin. Mənə yazacağım məqalələrə gəldikdə fürsət arayoram. Başım bir qədər açıq olsun da həman yazacağım. İrənin iqtisadi və mədəni sahədə

etdiyi tərəqqiyə aid bol-bol material vardır. Fəqət mübarizə həyat-dan bir qədər asudə olayım da həman yazacağım. Məktubun gecik-məsinin səbəbi mənə 17 gün Tehrandə müsafirətim olmuşdur. Sə-limzadə cənabları salamət Tehrana varid oldu. Oranın vəziyyəti haqqında bizi az və çox tanış etdi. Zətən əvvəldən həriflərin nə mal olduqlarını mən bilməz degiləm. Bolşevizm inqilabı insanın üz-lərindən pərdəni götürüb nə olduğunu dünyaya bildirdi. Bu gün ictimai sahədə çalışanların yüzdə doxsanı namuslarını ufaq bir parə müqabilində satırlar, o cümlədən bizim Əmin bəylər dəxi oylədir-lər. Möhsün gətirdiyi yazı mən və bir neçə nəfərə də imza etdirdim. Fəqət bu kimi şeylərdən bir şey çıxmayacağına ümidim bir kamal-ıdır. Bir çox mülahizələrə görə nəticəsiz zəhmətlərdən çəkiyorusu-nuz. Zira vətəndə hal-hazırda gənclər arasında doğmuş məfkurə başqadır. Əgər qəhr olmuş bolşevizm idarəsi çökərsə, o zaman gənc ünsürün təyin edəcəyi xətti-hərəkət nə bizim və nə də Əmin bəylə-rin təqib etdiyi siyasətə uymayacaqdır. Buna tamamilə əmin ola bilərsiniz. Nə isə, bu barədə fəzlə yazmağa ehtiyac görmürəm. An-saq ümumi düşməne qarşı, əlbəttə, mübarizə etməliyiz. İştə bu məktubla Heydər bəyin bəməmatın adına 76 franklıq bir çek gön-dəriyərəm. Demək, iki nəfər abunə oluyurlar. Adreslərini dəxi gön-dəriyərəm, “Qafqaz” məcmuəsindən iki nüsxə onlara göndərməli. Mümkün olduqca abunə pulunu göndərəcəyəm. Və onu da sənə xə-bər veriyor. Mənə Xəlil bəy Xasməmmədov və Şəfi bəy Mustafa kimi boş adamların yazısına “Qafqaziya” məcmuəsində yer vermə-niz məcmuənin qiymətini biz İrəni mühacirləri arasında əksildir. Çünki bunların, yəni hər iki tərəfin namusuzca sənə etdikləri hərəkət və bir-birlərinin ən alçaq və əxlaqsız olduqlarını dünyaya bildirdilər. Biri-birlərini bolşeviklərə yardımçı göstərməklə və ən alçaq işlərdə iştirak etdiklərini elan etməklə Azərbaycan xalqının izzəti-nəfs və namusi-milliyəsini ləkədar etdilər. İştə bu nöqtə-yi-nəzərdən Azərbaycanı bu kimi alçaq fərdlərin təmsil etməsi qon-şularımızın əfkari-ümumiyyəsinə nə kibi bir təsir buraxacağını sən dəxi təqdir edə bilərsin. Bu məsələyi Heydər bəyə dəxi söyləməklə. Siz zənn etdiniz ki, bu kimi adamları qəbul etməklə kəndi nüfuz və iqtidarınızı artıq yüksəltmiş olursunuz. Biləks bu kimi məsləksiz adamları kəndi aranızda almaqla kəndinizi qiymətdən salmış olursu-nuz. Nə isə, vaxtına mövqif bu sahədə yazacağım.

Gürcü sosialistlərindən dəxi şikayət ediyorsın. Onu mənə anlat ki, biləyim. Gürcülər qaç hissəyə bölünmüşlər? Və hanki dəstənin başında kimdir? Və sizin kimlər ilə əlaqəniz iyidir? Yazdığın albom haqqında bu gündən təhqiqatda bulunacağım, əlbəttə, olursa göndərirəm. Sonra mənə bir danə arxitektor sənətinə aid albom lazımdır. Bu albomda hər dürlü evlərin, demək şəhər evlərinin və yaylaq seyfiyyə evlərin “daçnı villi” rəsmləri, naqşləri vardır. Mən qətiyyətlə Almaniyadan iki danə gətirtmişdim, yəni iki albom almışdım. Hər birisi də təqribən 100 vərəqdə naqşə vardı. Evin fasadı bir vərəqdə və digər vərəqlərdə məqtə daxiliyələri “razrezi”, əgər mümkün olarsa kitabxanalardan bir danə kataloq alıb göndərgilən. Yaxşı olardı ki, kəndin görüb bəyəmə idin və kataloqda altına bir işarə qoyub iyi olduğunu mənə anlataydın. Bu albom onun üçün lazımdır ki, mənə yarıdanlara göstərib oradan fasad intixab etdikdən sonra ərazisinin miqyasına görə onun üçün plan çəkilməlidir. Fransa malları bahalıdır. Nicat üçün o qədər əlverişli degildir, bəzi təqdirdə ola bilir ki, onların mallarından istifadə edilə bilsin. Ancaq bununla belə mən yenə düşünürəm və sənə yazıram. Bununla bərabər, sənə rəsmimdən birisini göndəriyəm. Ölüm-itimdir, xatirə olaraq qalsın. Və sən də mümkün olduğu təqdirdə çocuqlarla bərabər rəsmindən bir qitə göndərgilən. Burada vəziyyətimiz düzəlsə, bir əziyyətə vermək niyyətindəyiz. Əziyyətə tək bir səhifəsi latınca, digəri farsca olacaqdır. Bu barədə bir dəfə təşəbbüs etdik, fəqət maddi cəhətin təmin etmədən başlamayı doğru görmüyəm. Baqi salam, sənin gözlərimdən, Zəhra xanımın əlindən öpürəm, çocuqları əvəzimdə öpərsin, qardaşım.

Qardaşın Yusif.

Heydər bəyə məndən salam, hər dürlü yardım etməyə hazır olduğumu kəndisinə söylərsin və ümidvaram az bir zamanda işlərim yoluna girər. Ondən sonra daha böyük müqayisədə yardım edərəm. Burada bir məktub dəxi vardır. Rica edirəm onu postaya təslim edib, adresinə göndərəsən.

Bundan əvvəl kitabın bir qismini sənə göndərdim. İştə şimdiki dəxi bir neçə səhifəsini göndəriyəm. 40-cı səhifədən bolşeviklərin Qazyada icra etdikləri vəhşətlərdən bəhs edəcəkdir. 40-cı səhifənin haşiyəsində bir şər vardır ki, altına qırmızı cizgi çəkilmiş-

dir. Bunda şair şəhər rusların əhval-ruhiyələrini təsvir ediyor. İştə mənasını türkcəyə tərcümə etdim:

1. Rusluğdan cavannərdlik bəklənilməz.
2. Çünki onların fəqət sortları insanabənzər.
3. Əgər bir eşşəkin yükü cəvahir ola.
4. Nə görürsün gör də, yənə həman eşşəkdir.
5. Vəhşi şir və qurd kimi həpsi quldurlardır.
6. Verimə və səxavətə ürəksiz və qan tökməyə igitdirlər.
7. Oylə isə o həriflər bir xəzinəyə yol buldılar.
8. O yerin xalqına çox əziyyət, azar yaparlar.
9. Oylə ki, o yerləri qarışdırmaqla ələ gətirirlər.
10. Rum və Xorasana boylə təm edərlər, Nizami bu qövmün əhval-ruhiyəsini və əxlaqını gözəl anlamışdır. Nizami 511-535 sənə hicridə saimiş.

93. Əzizim Ceyhun bəy!

14 mayis tarixli məktubunu aldım. Salamətliyinizdən olduğca şad oldum. Halımı sormağ istəsən, çox şükür salamat varım. Mösün gəlib çıxdı və görüşdük. Sənin mənə göndərdiyin məktubdan nigaran olduğumu anladım. Əzizim, mən sənə iki məktub göndərmişəm. Birincisini Parisdə bulunan bir adam tövsiyəsilə, digərini sənin adresinə göndərdim. Birinci məktubla kitabxanın Rusiya inqilabına aid hissəsini, ikinci məktubla Qafqaz inqilabının müqəddiməsindən birinci səhifəni göndərdim. Və bununla bərabər 76 franlıq bir çek də Heydər bəyin adına göndərdim. Ümidvaram şimdiyə qədər hər iki məktubu almış olursan. Sonra bu məktubla sənə bir adres göndərirəm. Əlbəttə, məktubumu aldıqda həman adresə Təbrizə məcmuədən bir sənəlik müntəzəm göndərilməlidir. 380 frank bəndədir. Bu dəfə göndərdiyim iki-üç abunə daha alayım, bir yerdə çek alıb göndərirəm. Və yenə həman məktubla bərabər ufacıq bir vərəqparə üzərində bir yazı göndəriyəm. Bu yazı ilə abunəçi idarəyə müraciət edib abunə istədikdən əlavə, vətəninə qarşı müavinətdə bulunmayı təklif ediyor. Əlbəttə, bu kimi məktubları çap etmənin böyük

əhəmiyyəti vardır. Sonra sənə bir paket üzərində adres göndəriyəram. Bu adres burada bir kitabxanadır. Avropa qəzetələrindən satıyoy. Artıq yox iki nüsxə ona nümunə olaraq göndərib məcmuənin satması haqqında bir də təklif yazınız. Və həman təklifin bir kopyasını da mənə göndərgilə. Artıq nömrələr olursa, bir neçə danə də göndərgilə başqa bir kitabxanəyə də verəyim. Məcmuənin geniş bir surətdə nəşr olmasında məqsəd üçün böyük faydası vardır. Bunlardan əlavə, bu məktubla sənə bir məqalə göndəriyəoram. Bu məqaləni yazan bizim genirallardandır. Kəndisini iyi tanıyıoram. Ancaq məqalənin altında kəndi imzasını qoymaq istəmiyoy. Çünki Bakıda yaxın əqrabası çoxdur, ola bilir ki, bolşeviklər onlara orada əziyyət etsinlər. Sən məqalənin altında imzanı boylə qoyacaqsın: Generalım. Bu həman məqaləyə əlavə ediləcək bir qaç tarixi mühüm vəqələri də mən yazmışam. Onları dəxi həman məqalənin münasib bir yerində yerləşdirib nəşr edərsiniz. Və ya istəsən onu da bir sərlövə təhtində düzəldib altına istədiyin bir imzayı vəz edib nəşr edərsin. İrənin təcəddüdə doğru aldıği addımlar haqqında yazmağa başladım və Şərqdə intibahın ələmdarı olaraq şah həzrətlərimin fəaliyyətinə aid dəxi yazıyıyoyım. İnşallah, bitirdikdə göndərəcəyəm. Bunlardan sonra sənə ən mühüm bir şeydən yazıyıyoyum. Möhsünün gətirdiği məktuba bir qaç adama imza etdirdim. Və həman məktubu Möhsün Heydər bəyə göndərmişdir. Orada bir səhv olmuşdur. Qeyri-münasib bir adam imzasını verdikdən sonra dübarə gəlib imzasını geri almaq istədi. Ona görə lazım bildim ki, sənə xəbər verim ki, həman məktubu dərc etdikdə orada Səid Qafarov imzasını oradan pozasınız. Rica edirəm unutma, ümumi işlər haqqında sənə xəyrixahənə bir tövsiyədə bulunacağam:

Məcmuədə nəşr edilən məqalələri ümumi bir şəkildə yazmalı. Biri-birinin əleyhinə yazılacaq məqalədən sərfi-nəzər etməli. Kəndilərinin alçaqlığını ələmə nəşr edən Mustafa, Şəfi, Xəlil bəy, Nəqi bəy, Məhəmmədəmin və bu kimi digər adamların yazılarına məcmuədə əsla yol verməməli. Çünki oxuyanlar məcmuəyi bir intriqa üçün orqan diyər və ondan nifrət edər. Siz əgər müstəqim bir yol üzərində siyasətinizi təqib edəcəksənsə, o zaman əfkari-ümumiyyədə bir məvqə qazanmış oluyorsunuz. Mənə onlardan mükün olduqca bəhs etməmək daha iyi olur. Çünki onlar biri-birlərini

ləkəyub əfkari-ümumiyyədə hər iki tərəf nəzərdən düşmüşdür. İndi tam vaxtdır ki, əfkari-ümumiyyəyi qazanıb, yerinizi möhkəm edəsiniz. Məsələyi Möhsün anlada bilmədi. Sizin hər tərəfə qarşı hücumlar yapmağdan məqsədiniz nədir? Onun anladığına görə guya Dağıstan nümayəndələri millətin etibar və etimadına layiq adamlar degildir. Əgər bu böylə isə, o zaman bu məsələ oradakı dağıstanlılara aid bir məsələdir. Qoy onlar toplanıb kəndilərinə etibar etdiyi nümayəndələri intixab edib bizimkilərlə bir yerdə çalışsınlar. Hərçənd bizimkilər dedikdə mən onları həqiqi millət xadimləri bilməyoyam. Fəqət bu şərait altında şimdilik gərəkdir bir dürlü işi götürək ki, əldə qüvvət toplansın, icab etdiyi təqdirdə hər şeyi silib-süpürməyə iqtidar olsun. Mənim fikrimcə zəif bir halda mübarizə etmənin faydası yoxdur. Bunları Heydər bəylə qonuşukla və mənim fikrimə də onun üçün şərh elə. İstədikin albomdan bir məlumat ələmədim, bir neçə kitabxanadan sordum, onlar da bilməyoylar.

Rəfiqən Zöhrə xanıma və Heydər bəyə salam söylərsin. Çocuğların üzündən əvəzimdə öpərsin. Gözlərindən öpər, sənə tövfiq dilərəm.

Səni sevən qardaşın Yusif.

*Üzeyirə nə sözün olsa Gövhər xanım təvəssüti ilə
xəbər verə bilərsin*

94. Pek mühterem Ceyhun bəy!

Mektubunuzu və göndərmiş olduğunuz skriptləri ələdim, təşəkkür ederim. Skriptləri idarede buraktım və verilmesini rica etdim.

Ben artık mezuniyetdeyim, daha doğrusu qışda başlanan müalicəyi davam etdirirəm. İngiltereden oraya gelen adamı tanıyıram. Onun Parise geldiyini ben siz yazmaqdan evvel Süleymandan duydum, ona mektub yazmıştı. Süleyman onu iyi tanıyır ve söylediyinə göre mühüm bir sima deyilmiş, Allah bilir.

Argentinadaki şəxsləri de tanımam, fakat, madam ki, müraciət edirlər, muayyen təşəbbüsə bulunmaq, bence fena olmazdı. Mr.Paten gediyyəmiş, Nyu-Yorkda komitede çalışacağımış, yerine kimin geleceği şimdilik belli degildir.

Abdulahab bey geri döndükden sonra (Almaniya seyahetinden) bene geldi ve ben de nezaket icabı olarak iyi karşıladım, fakat kendisi bir şey söylemedi ve ben de üstünü vurmam, bir kaç saat kaldıktan sonra getdi. Daha başka bir yenilik yokdur, olursa derhal size yazıram. Burada 15 gün daha kalmalıyam. Adresim budur:

Hotel-Pansion-Exceelsior, Bad Reidrenhall.

Derin saygı ve sevgilerimi bildirer ve bütün dostlara selamlarım.

Sizin İsmail

19.8.1956

95. Pek sayın Bey C.Hacıbeyli!

Mektubunuzu almışam, teşekkür eder ve gec cavap verdiğim için üzür dilerim. Abo bey mazuniyetedir. Buna göre de işimiz çoğ idi, mektup yazmağa bile vakt bulamıyordum. Şükürler olsun ki, işin öhdesinden gele bildik. Abo bey bu ayın 28-de mazuniyeten geri dönecektir. Ben de oktyabrın 3-den itibaren mazuniyete çıkmalıyam. Mazuniyetimi nerede keçirmeyimi hala karar veremedim. Çok ehtimal ki, belki viza ala bilsem, bir kaç gün için yanınıza gelib Sizi ziyaret edeceyim, kalan vaxtı ise burada rahatlanmaq isterim.

Gönderdiğiniz son 2 skripten birini verdik, 2-sini ise vermek istemiyorlar. Miss. Gunther benden rica etdi ki, Size bunları yazım. Mümkün kadar Azərbaycana aid skriptler yazınız, çünkü onun söylediğine göre kenardan ümumi skriptler almayırlarmış. Tabii, hisislik elameti!

Emin bey buraya gelmişdi. Şeflerimizi, hetta miss. Guntheri ziyaret etdi, Mecidle görüşdü. Başka ne işle meşğul olduğunu bilmiyorum, keçen haftanın başlanğıcında Münihni terk etdi.

Benden Timuçin beye ve ailesine selam.

Derin sevgi ve saygılarımı sunarım, sizin İsmail.

20.IX.1954, Münih

96. Pek sayın ve hürmetli Ceyhun bey!

Yeni sene münasibetile bana gönderdiğiniz kartanı aldım. Çok teşekkürler ediyorum, çok da memnun oldum. Allahdan daima sana uzun ömürler dilerim. Allah daima yardımcınız olsun. Qayem Londradan her halde bir istediğin şey olsa, lütfen bana yazmanı rica eder, Ben daima sizin emrinizdeyim.

Eger veziyetin ağır kecinirse, bir şeyden ihtiyacın varsa, lütfen bana bildirin, bu halde çok memnun olurum. Ben elden geleni cekinmeden size yardım ederim. Ben iki seneden fazladır ki, buradan bir Azerbaycan birliğı teşkil ettim. Halen de birliğin işleri ile meşğulum. Allaha şükür, az da olsa komitemizin bütçesi vardır. Allah koysa, mecmua ve gazeteler çıkarmağa başlayacağız.

Bu mektubu size çok ecele yazdım ve ecele de cavabını bekler.

Benden kayrı Londrada hic bir azerbaycanlı yokdur. Tek olduğum için çox darıhıram. Ne ise, Allah hayırlısın etsin.

Şimdilik bu kadar. Mektubuma son verirken, en samimi selamlarımı sunar ve hesretle, hürmetli ellerinden üper.

Ahmedzade Hacıkerim

14.1.1956

97. Pek hürmetli Hacıbeyli

Semimi selamlarımı huzurunuzda çatdırmakla vaktünüzün alınması dolayısıyla üzürler isterdim.

Sizin 11.3.1956 tarihli son mektubunuzu büyük sevincele aldım.

Bir çox azerilerimize etdiğin iyilikler evezine sana fenalık yaptıklarını mektubunda oxuyur, ziyadesile üzıldüm. Ne yapalım, efendim, fenası da, iyisi de yene öz milletimizdir. Ben 1942-43-44 ve 45 Almaniya, Berlinde olariken senin başına getirilen oyunları, benim de başıma getirmek istediler. Fakat nayil olamadılar. Ona göre ki, ben bakılı balasıyam, bana bakılı balası deyirler. Deyirman

daşının altından diri çıxanlardanım. Bene bu ane kadar heç kimse bir şey yapa bilmeyip. Fakat gözümün önünde bir çoxlarını başına oyunlar açdılar.

Sayın efendim Hacıbeyli, ben öz milletimizi iyi tanıyorum. Ona göre de kendim onlardan daima uzakda geziyorum. Ne ise.

Bey efendim, eger sana bir şeyler lazımdır ise, lütfen bana yaz, ben elden geleni sana yardım edim. Qayem elbiseden ehtiyacın varsa bana yaz ve ben sana şu Londranın meşhur ingilis kumaşlarından gözəl elbiseler alıp sana göndərim. Benim helelik vaziyetim, Allaha şükür, fəna deyildir. Hiç olmasa gündelik ekmeək parası bulur. Eger zəngin deyilsən, Allaha çox şükür yoxsul da deyiləm. Ben bu mektubum ilə bərabər size kartamı göndəriyürəm. Bugündən etibərən bana mektub yazdığın zaman lütfən benim adım və soyadım karta de yazıldığı gibi kullanmanı rica ederim. çünki ingilis herifləri ilə hem yazılış və hem de okunuşu tam doğrudur. Mesələn, boyle yazdığın zaman: Ahmedzade Hacıkerim, ingilisler harfları ise bunu yanlış oxuyurlar. Son zamanda mecbur olup da adımın ingilisce hem yazılışı ve hem de oxunuşu doğru yazmalı. İngilisler burada beni yanlış çağırırlar. Mesələn, boyle yazılması doğrudur:

Ahmedzadeh Hadjikerim. Daima de boyle yazılmalı. Bu mektubu size çox ecele yazdım. Ve ecele de cavabımı bekler. Yaz görüm hüsusi kefin nasıldı? Hastalığın artıq keçdimi? Allahdan daima size uzun ömürler dilerim. Mektubuma son verirken en semimi selamlarımı sunar. Gözlerindən öper.

Sizin Ahmedzade Hadjikerim.

14.4.1956

P.S.

Parisde benim iki nefer dostum vardır. Onlardan biri Bay Ağariza Tağıyev, 2 Bay Kadir Süleyman.

Eger sana bir şeyler lazımdısa bana yaz, ben ise onlara yazım, sana her halda bir yardımlar yaparlar.

A.H.

14.4.1956

98. Pek hörmətli Ceyhun bey!

Selam.

Ben 1.8. 1956 tarixdən Parise gəlmiş bulunuyurəm.

Yaşadığım hotelin adresini və hemen bu mektub ilə bərabər size göndəriyürəm. Ben sizi görməgi çok arzu ediyürəm. Nerede ve ne vakt görüşmək istiyorsən, lütfən bana yazın. Çünki ben Parisde çok durmayacağım.

Mektubunuzu sabirsizliklə beklilər.

Şimdilik en samimi semimi selamlarım

Sizin A.Hadjikerim

Paris, 2.8.1956

99. Möhtərəm Ceyhun bey!

Her şeyden evvel hüsusi kepiniz nasıldı?

Parisde iken bana karşı göstərdiginiz yaxın əlaqənizə çox-çox təşəkkürler ediyürəm. Çok da məmnun oldum. Allahdan daima size sihhət, saadet və uzun ömürler dilerim. Efendim, Size gec mektub yazmağımın başlıca səbəbi bundan ibarətdir.

Ben Paristen Londraya döndüğümədən sonra senin Pariste komite və məcmua çıxarmaq haqqında bana tapşırtdığın məsələ ilə ələqədar oldum. Nihayət, onları hall edip de nəticəsini şimdi size yazıyürəm. Har şeydən evvel burada 26 sayfalı ufak məcmua ingilisce və fransızca, bu iki dilde çıxartmaq üçün Londra Azərbaycan Komitəsinin bir səniyə yəter (büdcəsi) parası vardır. İlavə olaraq ben buradakı tanış ingilizlərlə məsələni konuşdum. Onlar da bana "hay-hay biz məmnuniyyətlə bu işinizə yardım edəriz", dedilər. İngiliz dairelərindən savayı buradan ben bir neçə tanış yerlərdən də bir az da olsa para belə bula bilir. Nasıl size Pariste söylədiyim gibi.

Şimdi, efendim, məcmua çıxarmək işini ya burada başlayalım və yahud da Parisde. Zənnimcə, Paris daha iyidir.

Eğer burada çıkmak istiyorsan ise, iş bir az gec başa gelecektir. Yani bir 3-4 ay vakit alacaktır. Bunun da başlıca sebebi ona göredir ki, bizim komitemiz olan evi (yani binanı) şimdi elimizden alıp da, başka bir devletin adamına veriyorlar, sefarethane yapmakdan ötrü. Fakat bize başka bir yer, Londranın başka bir bucağında ufak bir ev veriyorlar. Haman bu yeni verdikleri evi de ben ise beyenmiyorum. Hoşuma getmiyor. Ona göre ben de prensipe düşüb de evden çıkmak istemiyorum.

İkinci mesele, beni burada bir sefarethanede çalışmağa iş veriyorlar ve iyi de para veriyorlar.

Efendim, ben şimdi kalmışam ki, nasıl yapalım. Qaliba, safarethane işine gireyim çalışmağa, yoksa hale komite işleriyle meşkul olayım. Bu hakda siz böyükmüzün fikriniz nasıldır? Bana bu hakda yol göstere biliyormusunuz? (Atalar misalı: bir elde iki karpız almak olmaz.) Ya şimdi komite işi olacaktır, ya da sefarethane işi. İkisini yapmak mümkün degildir.

Kaldı ki, komitemizde bir haylı güzel eşyaları vardır. Meselen, 2 eded yazı maşınası, mobilyası, halısı, cürbecür eşyaları, bunları ne yapalım? Eger ben sefarethane işine girsem, mütlak bu eşyaları eksport edib de hepsini oraya sene gönderimmi? Yoksa buradan sata-yımmı, eger komitenin eşyalarını satsaq, inan ki, 9 ay mecmua çıkar-mağa para eder. Allaha çok şükür komitemizin kıymetli eşyaları var. Fena deyil bey efendi, şimdi ben sizin fikrinizi bekliyorum. Bu hakda ne kimi karar çıkarırsan, bana tezlikle bildirmeni rica ederim.

Daha ne gibi haberler var sizin tareflerde? Almaniyadan mektublar alırsanmı? Bay Süleyman Tekineri hiç görmüsenmi? Onunla mektublaşırsanmı? Türkiye Bay Mustafa Hakkı Türkekuldan hiç mektublar alırsanmı? Şimdilik bu kadar.

Tavsiyeli mektubunu beklerken en semimi selam ve sevgilerimi sunar. Gözlerinden öper.

Sizi unutmayan Ehmedzade Hacikerim.

(sabirlikle çapar, 29.9.1956)

100. Pek sayın Ceyhun bey!

Her şeyden evvel selam edip, gözlerinden öper. Senin 22. II.1956 günlü son mektubun almışdım. Şu kısa mektubuna şimdi cavap veriyorum.

Bey efendi, bildigin gibi bu günlerde dünya haberlerine esasen ara çok karışmış gibidir. Hal-hazırda ne benim Parise gelmem mümkün deyildi ve ne de sizin Londraya gelmeniz mümkün deyildi.

Ben bu mektubumda her bir sözü size aydın ve acik yazamiyorum. Burada işler çok qarışıktdı. Ona göre benim de başım bu günlerde çok karışmışdır. Ben çok isterdim sizinle bir de ya burada Londrada ve yahutta orada Pariste görüşmek. Halbuki şimdiki müddetde bey efendim, mümkün deyildir. Allah koysa, inşaallah aralar bir az düzelsin, sakitlik olsun, ondan sonra mütlek görüşeriz.

Mektubundan önce gönderdigin fransızca mecmua da almışdım. Çok-çok teşekkür ediyorum. Bey efendim, Allah koysa tam boyle bir mecmua çıkararız. Göndermiş oldugun fransızca mecmua çok güzeldir. Sizin mekaleni de mecmuade okudum. Az da olsa fransızca anlıyorum. Gene de deyorum. Allah koysa, aralar, havadisler bir az düzeldikten sonra beraber sizin bu bana gönderdiğiniz fransızca mecmua çıkardarız.

Daha ne yazım, şimdilik bu kadar, gündelik haberlere göre ara-bir pozuk görünür. Ne ise.

Mektubuma son verirken en semimi selam ve sevgilerimi sunar, gözlerinden öper, A.Hacikerim.

P.S.

Eger bey efendi, size zahmet vermiyorsa, lütfen bey, Mecit Musazadenin adresini bana göndermenizi rica ederim. Vallahi ben-de onun vaktile adresi vardı, fakat nerede ise kayb etdim.

Hacikerim

101. Aziz ve hürmetli Ceyhun bey!

Sizin 20.2.56 tarixli posta kartanizi aldım. Hani haste olmanızı okuyup ziyadesile üzüldüm, gecmiş olsun, Cenabi Allahdan Size sehhat, saadet ve üzüün ömürler dilerim. Lütfen bana tez-tez öz kendi ehvalından mektub yazın, kimler sana yardım ediyor? Nasıl keçiniyorsun? Bir şeyden ihtiyacınız varmı?

Bay, Ağariza bey ve Kadir Süleyman sana yakundımı? Senin bu haste halında kimler sana yardım ediyor? Yardım eden varmıdır? Ve yahudde yokmu?

Bu halda ben çok üzüldürüm. Bu mektubunu alar-almaz, lütfen bana sihhatinden yazın, iyi haberini, iyi sihhatını sabırsızlıkla bekler, şimdi keçelim komitenin işine.

Yavaş-yavaş işleri nizama salıram, halen de yanımda heç bir azeri yokdur. Kendim tek başınayım.

Qayem burada – Londrada sizin tanıyanlar vardırsa, lütfen bana onların adres ve ismlerini göndermenizi rica ederim. Çünkü bildiginiz kibi tek elden ses çıxmaz, heç olmasa bir nece yardımcı adamlar bulmalı. Siz bana önceki, mektubunuzda yazmışdınız ki, Londrada benim tanıyanlar vardır deyey, faqet ism ve adreslerini yazmamısınız. Ben çoxdan Parise gelmek istiyorum. Faqet üstümde vize koymak üçün elimde hic bir dakumentim yoxdur. Ona göre de şimdilik Londradan bir terefe cıkamıyorum. Diğer terefdən ise, ben halen de bu memlekette serbest, hür deyilem. Her sene gedib de İngiltere Yabançılar Dairesinden bir parca İkamet almağım lazımdır. Ona göre bir az çetinlik çekiyorum. Allah qoysa serbest olar-olmaz elime bir Travel Dakument geçirib de mütleq gelip hep sizi görmək ve hem de Parisi ziyaret etmek. Şimdilik bu kadar.Şu kıssa mektubuma son verirem. Allahdan size uzun ömürler diler.

Hörmətli baş egip, ellerinizden öper.
Sizin Ehmedzade Hacikerim

P.S.

Komitemiz olduğı binanı (appartmanı) ise elimizden alıb da, bir devletin adamına vermek istiyorlar. Yani bizi başka eve, baş kabınaye göcürmek fikirindedirler. Faqet halen belli deyildir. Belke

de düzelterim öz olduğumuz binada kaldık. Benden senin özüne ve yanında olan bütün Azeri vatandaşlarımıza selam.

A.Hacikerim. Bu mektubumla beraber sana yeni kartalarımızdan üç şer olarak, heresinden bir şer gönderiyorum, metbuamız birinci defedir. İlk defe çıkarmış, mecmue işine başlar-başlamaz size xabar verdim, onda isdediğim yazılarını gönderilsin.

İlk defe senin üçün basdırarık.

A.H.

(12.3.) 1956

102. Əzizim Ceyhun bəy!

Bu gün İstanbul tərəfinə hərəkət edirəm. Ora çatandan sonra tez sizin keyfiseti yazaram. Bakıya mükərrər bir neçə məktub yazdım və pul tələb edəm, vəli bu halların hənzur bir şey vəsul olamadı. Vəli dəqiqəbədəqiqə yolun müntəzərim əqvam hücrəyə dəstur verirəm ki, Bakudən pul gələndə siz gətirin, ona məktub yazdığda rusca yazınız. Türkcə iyi biliyor, bana şey yazmalı olsan, ona yazın, o bana göndərər, adresim belədir: Stier str 1.

Zöhrə xanıma və uşaqlara salam edirəm.

Mehdi

Berlin, 26 iyul 1923-cü il

103. Əzizim Ceyhun bəy!

Həngami-hərəkətimdə məni Ədrədə saxladılar. Bu mənaya ki, mən Azərbaycan təbəəsiyəm. Azərbaycan təbəəsi faqət daxiliyə nazirinin xüsusi əmr ilə Türkiyəyə gələ bilər. Ağabala Quliyev mənimlə bərabər idi. Onun İran pasportu olduğuna görə ona icazeyi-ubur verildilər. Mən isəm on gün Ədrədə durdum ta məndən ötrü xüsusi bir vəsiqə gəldi və bu vəsiqə də Məhəmmədəmin vasitəsilən zühurə

gəldi. Bu barədə lazımı təşəbbüsatda bulunmaq lazım gəlir. Dörd gün İstanbulda durdum. Bu gün iki həftədir ki, Bursada ticarət məlumatını təhsilinə məşğulam. Amma bu halədək elə bir iş almamışam, buradan ən birinci ipək var ki, tamam dünyaya məlumdur. Nömrə 13 və 15 hər bir kilosu 28 lirədir, hər bir lirə bu gün on frankdır, frizon 4 lirə yarım, bir də bol tütün var. Zeytun var. Küncüt, tütün cürbəcürdür, kilosu 4 frankadır, 8 frankacan var. Küncüt 5 və 6 franka, soğan var, kilosu 12 pyastr və bir də bol meyvəcat var, heyva, alma, badımcan. Heyva əlası on pyastr kilosu, alma da o qiymətə, şabalıd kilosu igirmi beş pyaslara, burada sirkə, abqora tapılır, burada zikr etdiyim əşyaların məzənnəsini bana yaz, Parisdə partiya ilə nə fəyatına satılır? Və bir də peyğəmbəri var ki, ona mayis deyilər, burada kilosu 9 pyastr və çox boldur, şimdilik də qiymət bunlardır. Bu əşyalardan hansını məsləhət biliyorsan yaz, bir qədər göndərim. Bakıdan paraya müntəzirəm, oğluma demişəm gəldikdə sizə göndərsin. İstanbuldan yazıram, Zöhrə xanıma salam edirəm.

Baqi Mehdizadə

Adresim Mehdi Cəfərov a/d Taqizadə

*Dilcizadə han Kanstantinopol imeyetsya v bolşom koliçestvo
dubilnoy koren, moqu predlojit v bolşom koliçestvo
Brüssel, 30.08.23*

104. Çox möhtərəm qarabağlı Ceyhun bəy əfəndi.

Bu məktubu nasıl bir heyrətlə oxuyacağınızı dodaq büküb, ağız sıxıb, əyirib-çevirib məfayə baxdığınızı bir az bəklə. Nə isə belə açıqlayacağım. Söylə ki, doktor Xosrov bəy sizi çox sordu, hətta rəhmətlik sizə əntiqə bir şey vermişdir. Ondən yana yazışırıdınız, ayrıca da vətən və siyasi məsələlərdən bəhs edirdiniz. O vaxtlar mən də bərabər olurduq. Nəhayət, belə subay olmam dolayısıyla İstanbuldan ayrıldım. Altı ay əvvəl arzumla oradan istefamı verdim, bir aya qədər də svil olacağım. Ceyhun bəy, 1905-ci il sənəsi qaza-

mat yolunda dəli Sevdiyə deyə anılan, Lunyakın namındakı rus əskəri müddəi ümuməsini öldürən kürd Əlinin oğluyam. Yənə o sənələrdə şəhid düşən İbrahim bəy də bacıoğlum Həsru bəyin əmucəsi oğlu oluyorum. Əsasən əgər vəqələri biliyor və ya təqsib etmiş isə Şəkər babam uzun macəraları ilə vətəni milli difai komitəsində Nəcəfqulu, Mircabbar ağalarla, Seyid Mirhüseyn Ərifiyab xanla, Muxtar Səlim və sairə ilə çalışdılar. 1912-də rus hökuməti əli ilə öldürüldü. Bən ancaq babamın dostlarından və əqlimdə qalanları xəyalə ediyorum. Sizi, qiyabi olaraq hər ikinizin dostu olan sabiq prinsesi hərdən duyar, dinlərdim. Ayrıca hər yazısında sizdən bəhs edirlərdi. Hələ bu dəfə hey sizdən qonuşuyordur. Ceyhun bəy, bən ordudan çıxınca bir miqdar para alacağım. Qanunən xaricə gedənin parası verilmiyor. Fəqət vəziyyəti elə olursa, imkan oluyor. Əgər mümkün isə oradakı birlik təşkilatında çalışmaq üzrə yəni səfərat yolu ilə və yaxud doğrudan-doğruya Türkiyə hökumətindən lüzum götürərək istəyinizi də alınız, bərabər sizin siyasi direktivinizlə çalışırıq. Bundan əvvəlki NATO komandanı Rıqvey mənim komandanam altındakı əsgərləri gördü, həm nərdə biliyormısınız, tağını-mında etdir. Mənə rəsm verdikdən sonra bir də yazısı var.

Avropa və Amerika da icab edərsə məni şahid göstər, hər xüsusdə könlüm sənə deyə hala məktublaşırıq. Boyləcə ərzi hörmətlərlə sizi həsrətlə qucaqlarım, sevgili cavan mərd vətəndaşım Ceyhun bəy əfəndi, rusca, bir az ondan daha az da ingiliscə biliyorum.

Təkrar ələmdə Turan ordusunda birincilığə aid ərkanı hərbi-ümumiyyəsi tərəfindən təqdimnamələrim var və sairə.

*F.Daryal. Taksim: Aliyon sok. №5/1
17 Ekim 1958, Süvari albayı, İstanbul*

105. Bismilləhırrəhim
Pek möhtərem qardaşım Ceyhun bey efəndi.

Allahın selamı ilə rahat və bəreketi sizə olsun, Ramazani-şərif orucu meqbul və bayramı mübərəkdir olsun.

Sizin oraya gələrək milli hem vətəni hərəketin başına keçdiyinizi oğlum Əldardan aldığım bir məktubda okuyub, həm də həftə mükədem buradan keçərək Türkiyəyə giden Muhammed Muharrem bəyden eşidib çox sevindim. Bu çox ağır və böyük məsuliyyətli vəzifənizdə böyük bəşarılar diler və Almaniyadakı bütün vətəndaş və millətəşlərimizin azəri, kəzanlı, kırımli, türkəstanlı, şimalı kəfkasiyalı diyərək bir çox kəbələrə ayrılmayıb Türk oğlu Türk olaraq həkimanə idarəniz altında birləşərək, aynı hədəfə doğru mütəhədidən ilərilmələrini bütün kəlbim və samimiyətim ilə təmənni ediyorum.

Dilə, işdə və fikirdə birlik olmazsa, ayrı-ayrı təşəbbüs və hərəketlərdən heç bir xeyirli nəticə çıxmaz. Çıxmadığını bundan əvvəlki iki ayrı-ayrı hərəketlərimizin esefli və çox zərərli nəticələri kəfi dərəcədə göstərdi. Refikam dr. Şəmsulbənətlə inşallah yakında kızımla Gülnarla Almaniyaya gidecək, almanca-rusca ilə birlikdə türkceyi və onun tatarca şivəsində çox iyi bilən və radiyo işlərində 3-4 sənəlik bir təcrübəsi olan, sadik və hakiki vətən və millətsever bir yardımçı olaraq kəndisini Sizə təvsiyə ediyorum. Türk və rus tarixlərini o iyi biliyor. 1922 də Moskvada tıb təlabəsindəndi.

Bən burada 5 sənədən bəri arab liqasında çalışıyor və bütün musulmanların ən təhləkəli Şimal ayıları oduğunu bütün Arabı dövletlərinə hər fərsətdə anlatmaya uğraşıyorum və bir dərəcədə müvafəkdə oluyorum.

Möhtərəm Rəsulzadə Məhəmmədəmin bəyən də Almaniyaya gəlmiş olduğunu Münihdən son aldığım bir məktubda oxudum. Mutüleyh ilə Əlixan Teymur, Fətəlibəyli, Əbdülrəhman Qunta, Qanatbay, Vətaquyum Əhmədcan, Holdəm Bیدərdi, Adikə Qərbal, Əbdulla Hoysal, Əbdulla İlyas, Feyzulla əfəndi ilə başqalarının da inşallah ətrafında toplanmış birləşərək qüvvətli bir komitə qurmaya müvəffəq olacağınızı umur və Allahdan diləyirik.

Çünkü hər şey kəndi başına ayrı-ayrı hərəket edərsə, zərərdən başqa əl və ulusumuz üçün bir fayda çıkmayaçağına inanıyorum.

Şimdi ortada heç şey yoxkən və məəttəəssüf bir qüvvətli düşmən hənüz ayağda dururkən bir zülm xəyalı rəyasət sevdası peşindən qoşmaq kulunəcəkdir, dağlunacaq bir haldır.

Başınızı çox ağrıtdı isem, afunızı diler, məktubumun cavabını bəklər və sizə ən səmimi selam və sayğılarımı sunarım.

Altı sənə öncə Paristə küstərmış olduğunuz kardaşlıq və hayın hayırxahlığınız, bilhəssə polis dairesinə kədar rəfəkat edərək, orada saatlarla bəkləməni unutmayan və heç bir zaman unutmayaçaq olan xeyirxah qardaşınız.

Qahirə, 18 demzal 1372, 15/1953

Kardaşınız A.İdris.

Adresim Prof Ailm İdris liqin des Efais Arabes

Cairo Equrt

Yalnız şu İdris kəlməsi ərəb duqatı ilə də yazsan, daha iyi olur.

İ.E.

106. Hürmətli Ceyhun Hacıbəyli!

Selam.

Bununla yazıb Sizə məlum etmək isteyirəm ki, bu ana qəder çalışdığım yərdən hələ para almədım. Ona görə vəziyətım hal-hazırda oldukça ağırdır. Yaşadığım evin parasını verə bilməyirəm, bir neçə arkadaşlardan sordum, heç kimin kuvvəsi çatmır.

Ona görə Sizdən rica edərdim ki, əgər mümkün olsa, Avqust ayının 15-nə qəder mənə 50 DM marka para verəsiniz bərc olaraq, paranı alar-almaz Sizin əlli markanı Sizə kəyərtağmağı özümə bərc bilirəm.

Hürmət və sayğılarımla Mikail

Münchenden, 28.7.1953

107. Çok hörmətli Ceyhun bəy!

Emeliyatın iyi keçdiğindən çox sevindik. Para meselesini yalnız dün hell ede bildiğimiz için Size çapuk mektub yaza bilmedik. Dü-nen dekabrın 16-da posta ilə Size 2000 alman markı göndərdik.

Yasemen iyidir, ellerinizi öper. “Bi bo ba” deye-deye gezir. Ha-len dışarı çıkartmıyoruz. Fatma da iyidir, ellerinizi öper. Hanımlar da selamettir, Size çoxlu selam və hörmətləri vardır. Erene söyledi ki, Ceyhun bəy hastahanedən çıxdıktan sonra bura gəlsin və burada istərahət etsin. Fatiye hanım da aynı arzunu izhar etdi. Yasemenin annesi buradadır, Size çoklu hörmət və selamları vardır.

Mehmet ile Almin de Size çoklu selamları var, “döşəyiniz yün-gül olsun” deyirlər. Professor Ahmed bey Mainza getdi ve halen yazmadı. Burada her şey gördüğünüz gibidir.

Sizi daha yormak istemiyoruz, Allah rahım etsin ve döşəyiniz yüngül olsun. Sevgilerinizlə hörmət və selamlarımızı sunarız.

İsmail və Mecid
Münhen, 17.1.60

108. Azizim Ceyhun bəy!

7.8.1954 tarixli mektubunuzu aldık. Mecid sentyabrın birine kadar mezunıyyetdedir. İsmail ilə ikimiz kalmışız. Maalesef heç biriniz MAKTS-ın konfransına gələmeyeceyiz. Üstelik benim pasportum da yoxdur. Türkiyeden Aziz Alpaut gələ bilmezmi? Her halda məqsədləriniz aydın. Ne karar versəniz, Sizi dəstəkləyəcəyiz.

Baki kurultayına aid skreptləri aldık. İkisi də verildi. Birincisin Türküstan və Tatar redaksiyaları da verdilər. Devamı İndiyə qədər gəlip çıxmayıp, dərhal göndər.

İsmailin selamı var. Seni, Temuçini və Ceyhunu bağrıma basıram. Temuçinin hanımına hörmətlər edərim.

Senin Abo

109. Bəy Ceyhun Hacıbəyli

Doldurmuş olduğunuz istizan varkanıza müsbət cavab verilmiş-tir. Müteakir muamələlər için yakın bir tarixte sabahları saat 10.00 ilə 12.30 arasında Başkonsolosluğumuza uğramanızı selamlarımla rica edərim.

*Paris Başkonsulluğu 170. Bd.
Haussmann 77 Rue du Ba Paris (7e)
T.C. Paris, 27.6.1962
Başkonsolos Talat Kulay*

110. Müraciət mektubu

Mühacirətdə bulunan Azərbaycan hökuməti və parlamanı azala-rından və sair milliyətci azəri mahafili mümessilləri ümumi bir icti-mada, son zamanlar azərbaycanlı siyasi mühacirələri arasında hadis olan vəziyyəti “Milli – Merkez” adını taşıyan təşkilatın və yalnız “Musavat” fırkasına mənsub olan azaları arasında metbuatda girkin bir şəkil almış mücadiləyi əsaslı taktik etmişdir.

Ümum ictima bu mücadilənin mahiyətinin bir tərəfdən “Milli – Merkez” azasından Şefi beyin təşkilat reisi Mehmet Emin Resulza-de beyi milli işlərə tasis edilən parayı kontrolsuz kendi hüsusi və keyfi işlərinə sarf etməklə ittham etdiğini, digər tərəfdən milli da-vayı tervec edən və Mehmet Emin Beyin baş müharrirliğini yaptığı qəzetada bir kaç kişinin və bunların arasında bəzi sabiq parlaman azalarının da imzasını taşıyan protestonamələrin intişarı və bununla Şefi Rüstəmbeyli Beyi dağıtıcılıq və bolşeviklərə casusluqla itti-hamdan ibarət olduğunu təsbit etmişdir. İctima və ittihamların mahi-yətini taktik etməyərək, bu şəkildə yapılan mücadilə bilümmü azər-baycanlıları və bunun milli mücadiləsinə yakından əlakadar etdiğın-dən və mücadilə yenidən genişləmə və alevlənmə istidadi göstər-diğindən milli işlərin yenidən ifşa edilmesini və bununla milli cəbhə-yi zəiflətmasını nazari itibara əlaraq şu beyanətdə bulunmayı kəndi-ne bir vətəni bərc bilir:

1. Muhaciratta bulunan her bir siyasi teşkilatın azaları aralarında çıkan ciddi mücadeleyi kendi milletine müraciaat edemediğinden yalnız arbitraj usulu ile doğru ve biteref hal edebilir. Bu müsbet netice vermediği taktirde, mahkemeye müracaat etmek icab eder.
2. "Milli-Merkez" azaları tarafından mücadile vasıtası olarak intihap edilen neşriyat yolu tamamen yanlıştır. Bu üsul milli işlere zararlı olduğu gibi Azerbaycan istiklaliyetinin düşman-larının manfaatinadır. Bu sepepden muzir neşriyatı derhal durdurmalıdır.
3. Mücadile arbitraj ile hal edilene kadar her iki tarafın işden çekilmesi her tarafta kabul edilmiş usulandır. Bunu kabul etmek qayriahlaki ve muzirdir.
4. Bizim bu müraciaatımız her iki tarafa lazimi tesiri yapmadığı, yani her iki taraf muzir neşriyatı derhal durdurmadığı taktirde Azerbaycan mahafili bundan kendine hisse çıkararak, başka vasıfalara ve üsullere müracaat etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu beyanname metbuatda intişar edemez. İçtima bayannameyi şu aşadaki yerlere göndermeyi kararlaştırmışdır:
 - a) Paristeki Azerbaycan heyeti murahassası reisi ve azalarına.
 - b) Muhaciretde bulunan Azerbaycan parlaman ve hükümet azalarına.
 - c) Mühaciretde bulunan siyasi firkaları mümessilliklerine.
4. Azerbaycan "Milli-Merkez" namını taşıyan teşkilatı ile müşterek çalışan dost milletlerin siyasi teşkilatlarına ve.
5. Her iki mücadile eden tarafa.

**Hacıbeyli Ceyhun bey efendiye
D-r Hüner Selimzade
Abdüleli Emircanov
M.Vekilov**

111. Azerbaycanlıların büyük kaybı

Teessürle öğrendiğimize göre, Azerbeycan Milli Hükümetinin Versay Sulh Konferansına göndermiş olduğu Heyeti Murahhasa Azalarından ve Azerbeycan Milli Kurtuluş Birliği Avrupa Başkanı, Milli Azerbeycan Hükümeti Resmi organı AZERBEYCAN Gazetesi Başyazarı, Ünlü Azerbeycan Bestekarı Üzeyirbey Hacıbeylinin kardeşi, tanınmış Azerbeycan Siyaset adamı, yazar, besteci ve Karabağın tanınmış şahsiyetlerinden HACI BEY'in oğlu ve Dr. Timuçin Hacıbeyli'nin Babası

CEYHUN BEY HACİBEYLİ

Pariste 23 Ekim 1962 tarihinde kısa bir hastalıktan sonra vefat etmiştir.

Kederli oğluna, akrabalarına ve Az. M.K.B. mensuplarına ve Mücahit Dergisi ailesine ve bütün istiklalci Azerbeycanlılara başsağlığı dileriz.

MÜCAHİT
Dergisi Mensupları
(ANKARA - 2335)

MƏKTUBLAR

مکتوبلار

برادر مهربان

سلام دمدان مگر، می بود که باغبان کلوب ملکه نه برادره
 تا به می بر میبه که من صکره ادع باغبان اما را بگنم. من سکره
 کتبه ملکه دیدم میلر. چرخ شاد اولدم که دشمنی تا باغبانها ماسکی
 آستانه اولاد دوت. من است که نه طور اوله ادراده دولا
 نماند لازم ادلان مبلغی برادره که آلاباقه صتمه ادرا
 تو ییلا سده. ایندی قالم من. بود که آغالا لارطان
 کانه آکدی که او منن بنایت لایله او بری شه دتانه لای
 اکور که نه رو ب شه لکن نه وودت بعضی بر بنیه کونه آلاباقه
 ایندی منن شه دتانه ملکه ماسکی درست جا بجا اولوروشتم
 او شوکت کیم ملکه کل اختیاریم وار در بنیه که ده واقونشتم
 گنده دشمن بنی بر نه. آنا نه لهور ایلیوم کیم ده کیتیم
 کتیم تو خوزام مسم تلک باچاره. بود که اونقله شه قید
 در انوش کوردیم که خراج ده تورس ده دکل. اما چرخ باقی
 اولوروشتم ملکه ایندی کتیم ایس که او فضا نه. ایندی من
 اشته با خرب نه ایله منی بلایه. ایندی بز ایستوریک اور بزم
 با بر امی که بر شتی قویاق کتله اولاجاحت ماسکی باغبان
 اطلاعاته رو نمانا احمد بر ضرر. حاله من «اص دکر مملک
 قویا شه صتی لهور ایندی مگر ایندی که در دوت. ایندی که ک

نه لهور ایله صیوک. حاله مشکل برایش جو ضرر.
 باغبان بزم کلفت ایچون چرخ باش کیم. ماسکی
 کتله باغبان. آغلاباق نه نه دیکر که انکر آستانه
 خیر ادراده بر قدر اطلاعاتی.
 یا نه نه کورم ایچوا من نه وقت در و نه لهور کچر و تلک
 نه در. ایندی منی ویره منن مگر لا تلک فکر به وار بزم
 بر ضرر. مملکه با نر. من آدرسم قاسکی ادراره کی
 من شیم جو رنه کیم نه سو سو اوله سکره کوروشته روح ادره کی
 یا نرنگ. هر که ضه افاضل. ملکه در آغلاباق اولاسان
 برادر مهربان. ۱۱۷ آوغوست ۱۹۱۳

Письмо Узеиру от брата
 о домашних делах, о
 поездке в Тифлиберль и т.д.

بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
فلا صه هر لا اوز طرفه حکم و سنه در سنه قالا ن بلم کر روز
کتبه ب کتبه

بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
بر انهم ب کتبه اولاد روی ب کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کون دیوم کتبه سن و کتبه و کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه کتبه
نه اطلاق کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
قدر کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
اوتوی کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کاموک موهومات کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
اوتی کتبه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
بزاده آسون کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کس کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
لا حاله بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه

برادر مهربان

بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
اولاد روی ب کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه کتبه
نه اطلاق کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
قدر کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
اوتوی کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کاموک موهومات کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
اوتی کتبه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه
بزاده آسون کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کس کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه کتبه
لا حاله بوراکه بوراده سنه اخرا بنده نول آسون کتبه و ب کتبه کتبه

سنى قوشند و آتريايه كى قوشون و كره كى او كوس آكوس
بگوش برور. بخاره هم آخ و نه برى بر نيكار دا نجه. اضل
فاكوسى قوشون بقره لولان آكوب جو كلفتر و ده هم ده
سنگه از به صفت اين نذر كره سوزه سنگه بر ابر كيه سرمه سوز
سياه و ادراره الله شرف او از مزاج كره هر شرف تا بارون بچوكه
ده هفته بر كرده المشيخه شيرك. معلومه بود.

پرفله او كه به ايشانما. چوكه او كه نگر جان يا نيمير
نيز او را بونا باشه و شيركس؟

نه در كه؟ يوسف *Ogna keparuas kopovthaq* ايشك
تا چوكه كى برار و همت اده او را دن اكره اولار.
ويوه با نطق باشينك از امان. ملكه تيز جوابه تايند.

Keponusis vs. Kaeushis
كلمت هلم باينه در. كوز لير بگوشك الله بار ايله كى
سهر برور. او ده كى بر ابر. علاوه بود. باشه با ده
بعضه تر. هلم كه خدا حافظ جوابه منتظرم.

برادر كره ۵ خ ۲۲۵ خ ۲۲۵
۴۹۱۲

كې زلفه ميگوب كه ها كه *Opasas* ايلدم و آخيف حلو نه باز
دندله كره. سسته نقاد هم كره قاشق كلكه و كوه
بر دوات اين و ب چيز كيه ردي. سنگه بول بولك ۵۰
سنگه ن آرق ايلمزدى. حاله كه اينه سى سنگه بولك.

بوزله ايلم تفاوت ايره ميگوب. در ده مسله سنگه ايشك
او سنگه دكلدر كه سسته مفتنه اذيت ميگوب. نقيه كه سنگه
ايزا كيه بر راضى او با زس. من باشه دوشه بيلم كه سى

بوقدر بر جانك جلوه و بچى بر با و ادمه حواله الله كلمه نه
و ميگوب ايشه زس سى. دوس با ايشى كلفلى رولده
او لوف؟ تا خرى من اوزمى بر ايشه. بر نسبت ايشك

ايشك بيلك. حقه كى رورم. خونه ۵ موزنگ همت دار كه سنگه
ديسون: ناس كار داره و خجرك ۵۹

ايشه سى نه اوزمى؟ موه كيه و سى. موز كى نزل. بوس كلمت
نه اولدى. كيه او نلا رگ در ده حلا جاق. نه ادره ۵ سنگه
با و كره همت بگوشك دوشه موز؟

بخل همه. من باشى ايشه كى به دنگ؟ و سى دير بگوشه بيشنى
براز دغوى او بوس. تيره لكه ايله مكا با و كوه روم نه فكرده
سوس. و نيه لكه ايشه بوس. ايشه بولم و ايله بچم بوس.

ملكه دير كه نه اوزه ۵ قوشه آتريايه كيه كره بيلر؟ او نيه اذيت ايل
نه *akaryafis*? منزه اوله سى سى ايره سى. قوشه ايره سى كه

لایه pykama به نایب اوزون که ۱۹۲ میلاد اول در دی . بر ویلی می بر قدرت
 اینت کرده که (پرتو ناموس سینه پلنگیم) به - ۷۰ خط بود نامتزی که ادکا
 علمی کبی کسره اییم ' همه ستر بر غه کیه اییم . بدل اییم علمی کوره ندن
 حکره ' دیم ییم که کبلیه بزده اییم و دوست استند که بر آج زده دعوت اییم
 منزه امی اولدم و ادره مکره دیم که کجا او بر زده شردن چشمی ده ارار . چون
 زنده هم کل مکا کیه آدی ردیم که تکریم و باغ و ب کبی کدی که کس دوست
 بدل دکل عزت در فلوندر : خنسی قوریلان با بر امی که کبی کدی بر دیک و
 بدل مکره کس اول مغز با نر ادمار دن دعوت استیک . قرانک ده هم بر کس
 امدار دته کوه و اوزنوا جیبی ده کلفت اییم ۵ مغز اینت که کوه ۲۵ دگی بر
 آج با کتار اکتوق در السلام . عرض همان کورده بیله کتیمی . مکره ماله اییم

نه اییم . دیم که اییم نه قدر اشکی دار نامر سنی لو مبارده قویوب حکره کتیمی
 بتر بر حنه و لگ و اجیب - سنکله کوروشم ، اورالان نقل اییم - دیم کس
 مکره پنجه اولون . فکره مکره ای که کتیمی حاجی زین الدین ننگر یا سنه خرنکه بر ویلی
 وقت کجی کبی کتیمی من قسنیور دیلار . بمرکه کتیمی . حاجی سنی چرخ مهران
 قبول ایتمی و سنی کوروشتری ، دیم کس موکوره قوسه و اتور اید او فو زار دیم
 که چرخ یا حنسی اولوب بزیم سستی به چرخ احتیاجات خردار اییم که منزه اییم
 بار زده موکوره او فو زار دم لکن مکره اول اولادی قایم و بکلام اییم ، دیم کس
 چرخ یا حنسی سستی در و منی بر کتی اوزنما اییم ، بار زده کتیمی کس قوسیه ایلی و دیم کس
 می حه آتایه دیم هم سگلا هاک ، دن مبعی سواب ویره راک که بار زده اولانا
 بایم کس ، می به چرخ نمون اولوب ایره ماییم : لکن ایندی ارج حلفته در که کوروش
 مایه و دن بر فر بر ندر . حسن آتادن کوروشدیم ، دیم کس مندن سیر او نامر دیم

مناط اولون ۷ تنگ، ۱۵. مناطه سزگ. برینده بیله که باکو موکوتاره
اوجوزیر دکلار. اترک ارنکسی ۲۴ قیلک هوجور. ایل ایبرک که ایزد
کیلده یاندرک، بزم باشی کونری و کورک عمر کوی اولون.

برینلام اینندن اوزک هانیم کاردیم دیری چیخ باشی اولار داوزیه ۵۰٪
دیرور، من دیر توغ ایچن کورتوریک. صبح کافه آکوب سکا ندر ارم کی
اوراده انه رفیقن ترپس، چیخ بولنا نانا ییل س، یاریسی سندر یاریسنده
کوندر اولجا. داوزیلکه سنی نکر اوزک گار، چو کور دی ارا کله و اوجوخ ملتیم سست
آدسره ایستیر که اولاری قردوب ارا کور سطان قویون قین سکا قوروق
دیر داوزیه چیخ بولین قورلوق، کور کور بوزده آسارلار ایچون تا ییل سنی اوق
ایستیم سوکولیکله. ادا قورسی پر ابره کلان در صرگه ایشلانی کیم. و بنا بزه
آسار سولان کوزله قور سولاری اوزدر ایلم درلان کله که اترک اول سکا قورون.
۱۱۵. کلانده ایستینه یازده...

بیلکه کومنه یان مستقیم دکنه ده یان ارام که بزم کلفت کور بر سیکه ضرر صبی
فایر کرایه کی ۱۰. مناطه ایبرک، سن بر دونه کور برن عیسی بکر یاز که اینک
بزک اطلال کس بزم، ۱۰. مناطه ویر کونر دلا ۱۵۰. مناطه کور کونر اوز
صحنه صحنه صحنه، چیخ کبچ و نه اقور اتوز اولور. حکیم بولسی در
اورا نشارک و نه نهم کلک کیموم بولسی در سب سنا ری ده زوریا
صحنه سحر نکر اوزری هیچ وقت بزم اوره صفت اولماق ایستنه سهر
ایلم ایلم کله که او اوز بولک با سونی بزک مشرف ایزوب اوزری یا لا واج
وقر د ایشلاری آج کور کور، عیب در. ایش کله کور کونر که بوز باره
سنگله دانش روق، اینی کی تیز لکه عیسی بکر یاز که برای بزم ۱۲۰. مناطه
وی کونر، اوی اولماک والهی، ابر صلاح قار کور که هر بزکی با سنی با سنی بزرک
چهره بریزه قاجوب کیتور. من اوزیم سندن بر کور بکر ایستنه بزم ایز

بازارستان

مکتبگی آنیم. چنانچه ای هریس جماعت آرا سنده صحیح
 بر اثر عنوان ایسیر. اما سنگه جو ابنگ او نورنگ حالتهی مومنین
 بر ایشان ایشی کرد و نور ایسیر که سالی بیک دعا مکتب اسلام
 ویر میسر. بزیم سوره تارارندن کرده شتاب که جواب دویزه قهنگر
 می دیریم که هر اولینیه از اراده ایزد ر. عنوانه صفت
 جلا بیک صحیح هر اولادی. او نوریم که که ایشی حکم وردانه
 آتاراک: سائینتالیخ عنوان لازم دکله بر. عزت نه ناس تانیم
 که کلاک ندر کونتر مفسه در: نالهی اینی بزیم ایسیر. ننه مومنین
 سر بر نوز ناخوشا شده (رده مگر ناخوشگفتن) چون فرضه در
 نه الفکار و جمال به بوراجه برخ لبه می: پس اینیه فاعلی ایسیر دیم

دارینیه اولارده مالرب معالجه سنگه دالجه باندم که اینی
 اله شکر اولون که سخی رسالت: ارزیمه کیم در ایسیر
 اعترسی دمی گویم بر. بوا ایسیر اینیه فاعلی بزیم مکتب اسلام
 دی دارینیه هر اولادی اول انمادی. اما الفکار کیم نه
 ایوره هر اولادی و ایسیر اول دیسیر که سر ایسیر اسانک
 ریمه بیک: در عزم اراده همان ایسیر دی: لا که نمونه
 بیک ناخوشا فاعلی مومنین ایسیر دی هر کون بزیم جوبه در او
 عنوان: ایسیر که اول اول قره تاسی و در باره می تر نوز در ۱۰
 سنا کوب ارزله دیم دیم: و گفته ده ایسیر مالرب دیم مکتب
 نالهی می. می کلزه ۷۵ سنا چو اول کیم در ارندن. سنا هر جیم
 کوندر دیم و مکتوب بر سر نوز بیلست آکیم که اینی هر کیمه

وده پخته شده کلده ۲۰ انانگ کشیم او را در روغن .

نمونه اوزن می تمیز بهرم . چون کارانان در لادلانیرن اما نموده

اوزن اجزا آکسیر که بخواهد کسی بزدن دیاکوسید ده

اکرب بر برفه کلون . هر چه برفه سنگ برفه یا شکی بپوشد نام

دارد آنه قویست منقل یا زارام . سر البی استرودیک بکنده

بیستار اکرب سکا گوشت برون . برون انانگ حکم گوهرم

شکر اولدی بس در کوزه سوزاید ، *والله اعلم* ، الله عز وجل

و دیگر برفه اولدی و چون برفه اولد تا زمانه بپوشد . *والله اعلم* ، الله عز وجل

*بزرگ و کهنه در کلده در روغن . هر چه در کوزه . بپوشد یا زارام .
Dopole Goup u Muzens, C uenerpanuim
nygy ombone ne chas neceano. Zese per
oreus u oreus upreuy kenauimf maw
nproudy. kodratno gupar o vpenam
nagari upreuyt gupreuyt, upreuyt
u gupar se khabo Gupreuyt
Kocernu esm mauim u upreuyt
kabrpus Goup Goup u u u u u
u esy nampreuyt ras depur. Oreus upreuyt
nen mouneo esypan ombapreuyt*

اینه خانم سوز حره کیه و بر یا صفتیم سیمونیا به بولاک آکسیر

و سنجوی همینه یا ده سالیون : نه لزوزودق ره که کاشنر یا دیزن

دوشور بهی (اما قویو حکم) نتر تر دانی بر اراره (اولو کو بخلن)

چاره لوریا کتک اولدن . صبح بزه کلده کلده لر . ضعیف است

عورگه کیم بر کتک بیه ، اما کتک ندر زار بپوشد . ایندی

۴ گوشت که بر آرز هو اسرینر . بگزارد که کشتار بپوشد اولون

کلده کتک یا بکنده . انانگ بپوشد یا شکی بپوشد . مگره کچن ایرن

آکسیر سی ۶۲ سطر اول فانه ایندی و انانگ ۲۵ سطر ایندی فانه

دساکوفره بوز جری و بزدیم دایوه فر بپوشد . بوز ای اولو کتک

بر آنکه صبح نماز انانگ ۳۰ کتک بپوشد یا بر آرزیه ۵ سطر اکرب

آدنون آنا سیمه کهنه اولان . ۲ سطر بوز جری و بپوشد حکم

بادر مهربان

در پیش خورشید از کله در میز را برنجی که بر می آید چون غله است
 آنکه برین در آنکه از خورشید بر آن غله ای که در آن و در آن
 از آنکه بر آن در آن که از آنکه بر آن که در آن که در آن
 باز بسته که که با از آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 چونکه زمره ای از آنکه از آنکه در آن که در آن که در آن
 فاکتور بسته با ایندی که بر آنکه بر آنکه در آن که در آن
 و باز در آن که در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 کله ای که در آنکه در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 ۵۰ ساله آید هر چه در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 بسته که در آن که در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 تا می رسد که در آنکه در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن

من بزرگن کا انهنرا هم در بر آن ایستوریم که کاغذ را که در
 کاغذی. با هم بیو اعلیه بیشتر از کاغذ یا از من احوال منج پر شانه
 روزی ایودن ایچ دان کاغذ ایچ برسی زمره دن و برسی که کله
 زمره یا زمره که من که بنده که ایچده هم در ۶۰ از آدوم دور
 با جلاب ایچده. قیل و قال هر کون سو گوش کلابه و غیره. درسی
 از آنکه در آن که در آنکه در آنکه در آن که در آن که در آن
 از بری در کله سمعت داده کلابه نهار ایسترب با جلاب ایچده
 که برنده کلابه تا آدومی. بونگار آجی دورب و درید که که بری
 ایستور کله رعیسیر. با ج جمع زمره که هر کس کا قوروشی دیکلم و علامت
 سو گوش ملاق. از من سکا دیکه که با ج که زمره اهل الله لادین
 و دیگی که از راه بیقراری با ج کون سازه شاق بود که منج له با بریدن تا شوق

1. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 2. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 3. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 4. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 5. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 6. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 7. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 8. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 9. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində
 10. Adətən, bu qəzetin hər bir nömrəsində

Ceyir Hacıyovun
 E. MUZEYI
 Daxil olma lita
 inv. № 4353
 sifir № DK

Почтовый отпечаток
 1927
 19.2.15.12.2
 189

Muzeyin 4.9.3, 4353
 Y. d.
 Feyzi Hacıyovun

MTN-Ven xaffi 180

دیکلم . آری داداشها رگ بعضیهای دهنی مسکله ایله
 چه باقیه رلار . غیرتیم ، سوره (پوربوله) ه آرا نزه
 اولان بر صحنی یاد ایله میم . سیاسی مجادله انا سنده
 بعضی قوه اردن بحث ایله که زمانی سزا اوله قوردن
 استفاده ایله سسی طرفدار ای کبی کورونگن . بلکه ده
 عقلی ایستگار . لکی بولگاده بر حد واردر ؛ اونئی کچمتو
 ادور ساق ^{کینه سجا} - عکس وضعیت حاصل ادیور ؛ یعنی مقدس
 مع مجادله ایله قوه رگ فتنه سنه آلت اولار .
 مصطفی بلک بورانه کورتورگی تالیفیک نبی شو مساهفلی
 سزه یاز ما عه جیمور ایله یور ، بلکه ده کسوا ایله اوج هو
 حاله اوقومات شونی کی ستر یور .

و طغینه من ایفا ایتمه کده دوا ام ایله حکم ، قوی باشا لاری
 کند ی خردا و منافع ملیه دن عاری دیکیم به غایر صحبتاری
 و اینلری ایله مشغول اولسونلار ...

عه مردان بکر معاویه به محتاج ادله غنی بلا ده کویلم دی ، لکه
 شو مسکله اطلاعنده . بنیم رایتمه معاویه اولار ^{اصحیح} محافل
 نزدیکه بعضی معقول کورلش تشبیه تدان بنیم خیر دم اولدیمش
 ز بو غوره ادرک نه یکم انا ده به آری داداشلار ابروستی ایتمه می
 چونکه اولدن تکلیفیات در رسم و اویرلش در که عه مددن بلکه
 معطل ایله مکی زمانه کورونیه کیه بکنی هیته که کینه ای آرا سنده
 تا اوجاق و هیچ بر محافل اونی بیله یه بک . شو تشبیهات زغا ایله
 تشبیهات رع . نه بلکه و صی . یعنی مسکله باشه در لو شکل در
 عو حاله بنده ایچون مسکله کشیور . لوکس جو بر نانه زیت ادعا
 ده اولایله ، لکی تاریخی منطلق دهنی واردر . شو مکرده به یا لکن

احمدیك چمن اوفلینه بواب .

بد گهره اهلوق آموختن :
دالن تیغ لسته ست راه زن .

گهوت يك دوقزو سوبله ستلدر . زيرا بوكنی مثال حیات بشرتکجه بره لری نتیجه تک سحر
 لیدر . نه ایسه ، ایکن صیفنه هیار تاوشن یا زدنیزک مکتوبه کند بکزه یا لیجر اوما قلله ، معدیه نیک جالبه سیند
 باغه اهلیمیلی برشی کور مدیک ، قوامداد پیهمن کارن ، قریبه اجتامیه به منایره لاسیرو منتقدین یازیکه بواب
 یوزمن اول ، سومی سلفقردین دیم ایتهک ایسته یوزر . زیزه ، بوکونکی قوشمالا رفا ساسینی تکلیف یاقمن منشه
 افکاره مومیه می مرافلا ندیستدر . اوکا کور بوزیم . . . لاله ویکلر لسا به . سینه جیا لای رفیقا لاین ایده قلر . . . هنوا
 نلی یازیموز ، برنشمه سی سیزه کور ندر بکده ، مقصد سیزمیزی فته شهرداران بوکتکی . بز برمتا له مزده . . . صبر ، ریفا
 بریدلری نکرده لرله بزرده تعجب ایدیکلری چنا بکاره هیاستارینه اعزاز ایلقتن . . . یوزلرینه و نظیر منقله ما
 بعمی تا قرقه ، ملتی تلاکت اوجرومنه قوضو سون ایده تارک افعا ، وحرکاتنا غنا نه لرینیا فکا رهمومیه ، نه قدیم ایتکنز .
 اتین فتنه ، تاریخ وادیات منقشی نامنی غیب ایتنن مریدک ، مثال مزور اقرکن ۱۱ درنه بر جاوی ایتمشکسته
 و فراموش بویریزدن دیمان مریه مک باغلا منفر . شخصی به قدرکدی بیینی ادا بیا غمی ویه قلله ویرمن . وقلله فیروسیه
 بیات حیاتنه دوقولاسی مناسبتیله مولی می بری ادا ایتننر . حال بوکوه . . . یزولنده ایتنیشما عالم بزم ما غنا لای اولدینم
 یا ایتنشدیک مو ایراد ایدیکیز تنقیدلری ادا مقللی اوقویوب قزمه سیزه . حله تدقیق و تحلیل ایدیه بیکنی بو مریضه
 لیت ویا عشق جیتریشی منقلی ولیلله تیزیم . ایتماق و ایقات ایدیکلری فکریتمده برلینشدیرن مو یوسا یهده ، منا
 اوردلا ریما یز و افکار موسومیه بر ایقاع ایدیکلی غنینه ایدک . زیزه ایدیا تی کدی سینه اشخاص اولوق ایقاعا ایتنن
 ذات جلیل الفکر بویله اولماسی ایقان ایتننر . تا بد بویله اولمازته ، اوزمان اولنک هرامم جاملر و قیوتی نه سیز بر
 دلی . . . نه هیچ برقرقی بویله ایقان ایتننر . فطام عیال سنا خلیس یازیم اولدینکی مکتوبه ، قوامداد ایلن مریضه بر
 تناسیه من بر نصیب ، صرف جاملر ذات اولدینچی ایقبات ایتننن لقی . بو تکله بز ، اعجاز انقیابا ایچون . . . یا ناله
 تارک یا سینه حیا تارینیا تا سین ایده ندر . . . سوا لاریا سیزته حایق اولدینیا لاسلا لری ایتکیتی دفعه اولدیا اید
 غمی سوزیمی تا ایتننن وقلله لیمزه قدیم ایدییوزر . وگمال وقلله اوقود یفده صوکرکنا ناهیه سینه برمیکنی چو ایدین
 امرک حق ویا باال اولدینیا مینا نه هیچمن اولدیننر . ایضه یازیموز :

دوان و منقشه قارتوک ستر دینی فدایا کالغله هرکجه معلوم اولان محضما قویکی تا غیولن دیه اعلان ویا بیروت
 ایدیکه ایکنزه نه کچی بر لاس و ارجی ؟ آکر بر آدم تا غی و من ایدیمه ، نه ایچون موکردهن ملتی اولونه اونی

3rd = Cloud, G. S. of Jinn
36, rue des Tanneurs

عزيز و محترم عبد ایلی بھ

یا کون بیزن ادمم یا زدمم مکتوبه سزه دقتیه نه محبت ایله نیک موده ایتننم که شعبله موانسته
 حاتم مشوق بر سزه حالکته اولد ایتنن اولنکر لکون لکون بلورم ایکنیکه مادی مینزه اعزاز ایله لیکر
 بینه سبب حالک ایشاش و همیشه نامنده دقا برگ اولنن برالغش - اونه ایکنی ارقا برتکر
 سزه بیلده برشکره . سببان سلف سزده لیمه برکجه مکتوبه - ونه ده سکر سبب سبب - بر جوا
 سکلر دی . سگی وضعیتنه بوکون دوز بیزنه بر ای کیمبر ، لیلییه بو مدت قهرمنه شو سکلر
 برار ایدیه اولمش سز طرفدن عومنی صل اولغا لیم ایله که ۱۱ سنه سبب حاصله عا کور بو چو کتا
 برتا نه ترغ و برتا لقی آج جاشنن برمیسا بر مجاهد کنشی مقدر اتنن نامنی ایله ایله
 بر سزه فکری و دقا ایسی یا زدمم سزنگ فکرا اکرگنه اولدینن سز برارده اولدیننک نام
 آخولا شده سده شهیدی روز کورسک اکتفا ماساق درجه سینه جاملتاج زیره ایتنن لری مریض
 مرفوع اولن سکلر شهیدی ارقا آراد بر قتر ، مکره نه ؟ اگر بیزنه معصوم بر ایچون سز
 « مرفعی ترسک » و عبیک بکده و کاتبه موسومیه اسمیه اولماسی ایله ایله - بینه ایچون سز مریض
 سله ایسی . تا صل اولورکه « آرزوییه همین نامنی ناشنن بر کوشکده بو بود ویا پارا ایله
 تجسیر بوؤدات اولورکده ، همان لیدیه ۱۱ سنه سبب حاصله ودهد ایتنن جاساد .
 سارا اریکان زما نلار دخی جاشنن فغصوب بر غصوب هار لغیت بوؤدونه لیکر لیکر
 امکانه اهلکون زیره ایدرم هفتنه زر کیم ، مرفعی ترسک جاملارینن بولا سیرام . . .
 زیره مرفعی ترسک ، ایتننن سبب مالمی ویکه سکر بوؤدونه لیکر لیکر و (دقا ایتنن لری)
 فکله بر سبب یازم سوز لیمه کور کورنگدر تا چو کور . . .

یکدیگر اما لارک که لی اولی سرتک نامور ویدانیکرتصویروکارا لاسینه بره لیل اولوری؟ هرکس بیرونه
 چهله لر تریجه انعام ایتمه کره. افکار صومیهده سیزه فارغوتولیدایتمن نقرت سخی تعلیمیل یده بیلیمس؟ یوق # هیج
 ویدومز . تا شنگله ویا کله رنگله میل بد لارک آلیا قایللای کتی یوننده برچنا یندن . سیرک دخی شنگر فلاکتیرو
 افکار ایبدیلمسینسبیار لاسیونلر ناماز قیا نترده ندره . بزلزک بری بریله هیج بری اهلای یوقدر مهر بریا ای کنی
 چراسینی چکلیمز . زیرای بریمنگ چتا بیجا بیاسی یا سته سینکوفی ای اولاسینه حوریمز . او کارمه سیزه فارغوتولیدای
 تشدیله جواب ویرمیوب . یا سته سینتی انعام ایتمکله کفر موبله ک و یوشیو فارغوتولیدای ینتا یینینن چیتا مفر .
 سوزاوتنا تالار آنا ندر . فقط ایراد ایبدیلنه تشدیله فارغوتنا مرکزی مدافعه ایدهرک تمیزله مک مکلدر . ندریا تیکر
 زمنده اولاشله تولیدیتدیرو بیکر فاجه لرفا فتلزل میدا دیکن . کند بکری تمیزنا موسلی کستریمه یه لئه لئه کورفا یوه
 قیا نتر کزیرده له مک مصدیه افکار صومیه مانیته سیرا بسوق ایتمشیا یوتیا ایتماکره هرکونترتا یتمکدهور . جنا
 کار صومیهده و نالنا مایوب . سکر تله کیمجه کوا حترافکزه لیل اولونینین . افکار صومیهده مو هکتر تمیینیا ییدیلشدر .
 اولیکر کیمز ؟ کره افر اچسکر .
 بولکله بز . احدیکه خیمو بریوردک : اولرکنا خیا نینده . عرت نقر و ترفی ایچونیا بهار برار ساری
 و تفراین . . . den . . . فزیتنه منا له مزیوریمه میکر . زیرای مزبور فزیتنه کنترا ایندیکی جا یاقورده و نلشک سیزا
 بریله بر خلتنا اولده ما کارا لاسی . یوتون وطن سه و اتر ایلر ایچون اولونولر زبردقی لشدر .
 گوریموسکر . . . den . . . فزیتنه له لری زایور .
 .. آلتون سه و بر فرقه جی ..
 یاخو
 احدیکه بیفر اولی

احمدیکه بیفر اولی

احمدیکه بیفر اولی آتربا یجان سیاسی فرقه لاسی ینتا لیسینیه معرفه برکنجدر . بزوات استک
 کلمن هیزول روس پرافیسور یله برچا پیاننده اشترادا ایدهرک دستلا ششدر . و اولرک ما یسینده دخی سویت رجال سیاه
 له الفت اینشک ترنه نا گل اولوشدر . پرافیسورینا بار ی تورکبه ارک ندر فراینده اولونین یکنی سویتی احمد بکوم یلیه ر
 ملم ترمیه ایتمه پرخوا یتمشدر . و حق ادریمو ایچون آیدمه . اولر اویره بیله کیمچیه و بیله برمشدر . پرا نیسورک بولکلی
 که اولر فرخو کشتدر که . ننه کیم آچ آرادمه یک بلانه نامار این چنگال و بیجان سلری خورکلیمر زیراهنته ده ایکن . ایچ
 یما ایچون آلتینی . اولر آتربا یجان کتک سفینتی تشکیل ییدور . البته احدیکه یما فار آرادام بریله فرمتی اولون قیچر اما ز . او
 ره احدیکه بر فارغتن و نلینتی استیلا یین دستک زرا ایسورینه معللک ایتمشدر . کنیفا یومسینه اولر قی یده آلتینی .
 رای حشک لرو صومیه مثره بکی تلفی یدمن احدیکه فکر بینه . ضمنی کتر برسیا شله دکله . اقتدا دکتی قیچر ایتمک
 یما ایمن . والا احدیکه هیج بر زمان . . . خسر سی . . . منتقمینلی منا فتمه ترجیح ایتمز .
 احدیکه بز فرایسور له صتی عیلا ده اولاسیندن فرقه ریمی خیر اولر قی مومی الیهی نزدینه دعوت و این
 مشدر . فزایل بیبیریا لیزیک پرافیسور یله قیلمکله ایتمه سینن سورت تلفیه ده تا گید ایتمشدر . هرچند احدیکه فرقه
 سینه بویرک بر احترام بسله یکنی یوتیا ییدور لری ایجاب ایدهر مسر دینک هوشینده و گللی به چیتا سی دخی طای

قبولای یمنی . یوق تا نه کلدیبه . زوالینتکله لشمسینسبیار لار نه کی جزا ویریلشدر ???
 ۲ - فرقه ریمیکسک . جیداله کتانا کنیکی منرا نلی منا لسنیده . آرتی شقنقنقا بوسیا نه میل وهرسلر اولر لریندن به
 ایدمر قورکله یه بها زایینن تا نلی او یوشا لار ما شولاند بئلا ریمین یوزان قات با کله ریکلمر مشور بوسیا کنی منی نه اولشدر
 با کله ریکلمرکله ایمن بوسیا بها نه لرو بوسیا و اولر دینک صحنه منا لنه افرایا یا جینی اکلیمورسی ؟ بر اوچ فلاکتیوه
 خلصرت آرتی قلعینی . سل یون لره صحنه سینا فارغوتیا نه دعوتایتمکن . آتاری . . . یا اولوم و یا دیریم .
 شمار یله ترغیب و تشویق ایدمرک فلاکتلر شویجبار لمتفن یا یومی ندره ؟ وقتیه لانا طریلیده شتا فلا کت افرایا یندیه
 صیا نلاریندن تولیدایتمن فلاکتلری کور دیکه مفرکه . مقلدی بوسیا بر او یومه سو ق ایتمک قیا ت دکلیچور . ???
 فزیتی . ناموسی . ویدانی اولن برانان کنی ملتیک افکار واحدا ایدیله سینا یاره ایم ایدرمسی . ???
 . . . سیبیریا به بیجیداییدن و ملی مفرکه افره نده اعدام اولرنا رجا هدلرک ما گله لر نه قضی ایبدیلنلر با چور بیلیج
 نه ایچون اراده یینیلوب کیدیر ؟ وقتیه . . . یاقا قان . . . مجرمه سینده آتارک منصفنه آچیلما اما نه دقتریند
 تویلاش یارلا رما جا لرینه ویریلدی . . . ؟
 . . . ریمیکسک بلانقنی معمومعا یذیا رالارک حاسنی ویرمکن نه ایچون استعاج ییدور . ؟ دولملون کاتچا فحش ارسه
 حکمدر و اینینن هیج قما جز . . . حینا با برده مریدک فکر کوردهور . ؟
 . . . سیزی نقیده قاتیشان رطند اشلای تمام ایتمکن . هر دور لوبتا زرافتر لری تورمقن نه ایچون کیمینه بوسکر .
 منافع قضیه کره فارغوتکله لر ی تکثیر ایتمک آلیا قلی دکلیچور . ؟ بر شوخده سیزکله با کله ریکلمر آرتی شقه نه کی
 فری اولای بیلیر . ؟

یشته . احدیکه قیزمق و شد قلی کفر لر یله کیری کدر ندر یکی مثال مزک لاسینی بوسیا تشدیله تشکیل ایتمشدر . اگر تار
 ادبیات منصفی لقبیه افکار ایدهر یمنده انیمزه ناموسلو ویدایما حسی اولونلر لسی . ایراد ایدی کیمز هر اولرک احدیکه
 ایچار ی . ما یذکدیلر یندمه هر کور میور لر اوزمان کنولری نمدافعه منا لانا اولر اولرک ایدهر یمنده یوق اولرک
 قناع ایتمک سسی ایلمیسی . قایا یجیرت و قاشخیزی سو جبار لچور شی ارسه . اوده ایراد ایدی کیمز تشدیله سکر تلیم
 برسیبدر . مثرم یما اولرک ما شک مثبت و یا منفی مندر نا اعلیا نا حصار ی جزینی اعتراف ایتمکله بر شیدا زلینه یا جانلما
 یوشومز . قورولوشی . . . پردمی آقا سینده شکل ایدمن کتک اما ایچنا یکارا لر نینن یما یدمرکی . نلشک خوریم
 بلتقا زوقا کتا نه صصلری نمداد ایدهرک سبیلرک مقدسین اکتدی ایتمرکی . سوزا قیمرنا نلارینه یا فیچر بریمشیتان
 بیات یقشینی اولرک یومسیموم ایدهرک . بوی با کله ریکلمکه انعام ایتمک چار تینده بولینشدر . بزده اعاده ایدی کیمقا
 ی با کله ریکلمه ندرایتمینن . . . den . . . فزیتنه سینده برین ایتمه سزی ترمیه ایتمک حقا تینده بولینشدر . و بونکله
 کورتا نه کتدی بونکلی روحانی قانایر شدنیک ما کارا لیدینن توار قی سیاسته استناد انعام و اقراره لرله کتدیریمز .
 کیم کتر سترمشدر .
 بولکله بز . خوجه کفر لری مرشدینی . مدافعه ایتمک به لته قن سوزا قی اذیتیا تی منصفنه عیسا لری ویر ییدور
 دولرکمه . سیزه منا کنیولانن بر تو یومند اقلریمز . قانمن و با کله ریکلمر . . . حینا . . . آتارک قیا نتکار
 شه ریکار لالاری . سیزک یا موزا ل یتمکرتنا یقلری تشقیق ایتمک برمدار اولای بیلیمس ؟ یا خورده سوزک . رقیب هداید

اعتی میا جدو رحمتا و فریور .. *den* .. فریتمینک درج ایچی بیره یوقه به تاما یی تدی کده سوکزه . و طنداه من ایزو او
 رجه دمقرایسته یوز . زیرا او کتا و خجیا تنگ اذ کا اناون کده در بر حیمینه سیندن یغیا یشتوا اولیور . و اولنگ کتا
 ره لینده و فرقیعتن صمد سوکند سیه کی کندیست . و فرقه دیوا یشتا فریور یاقه برسی کلد . یوقه یی یو بیله کی کدی فرقه منو
 خن بیله ناره جو قدر . و فرقه دیوا یشتا فریور ادرای دنی فرقه کتا یشتا یزنده موجود . و قه قهرما تنگ سیاهی سیندن یاقه
 خلاقیعتن صلواتی بق دیکر بیره من دخی یغیا یشتا یسته یوز . زیرا کندیست اد بیا جیوسی فریور دانی . و فرقه فریور
 اها یا قینن تا یشتا فریور یاقه یوز . کتا ره صومیز من مخلصو دیوا اولدی یی یو طنبلی کله سینک اها یشتا خلاقیعتی
 کلتا اولو تار .

و قتیله آستا نوله بر فر از ساهم سینه با تا بان و قه قهرما تی . ما مه تک ۱۸ - ۱۷ یا شل یزنده بگا نه معوم
 لیزینی اغفال اینک مو قو اولندر . [یوجمه یی او فر کز یا یو یکنه جتا یبتون فرما نیله برسینا شریکی کور لری کتا و
 سیندن کیچه بیکر .] نه قدر من او بر انا لقا یی بدم یو به و جدا ییکزه لمنشار ایدم بیکر . فی الحقیقه حق اولدی بیکر . یوز
 طبعی کیچه یوز . آزا اولدی فریور کندیست کتا موسی . و جدا یی جی بر آزی کجیله تا اهل بدیم کیندن صمد اولاجی ایدیه قلبین
 جیمنی یوز یوز موجود یقتی صمت نام سینک بد اختیار اینه تسلیم ایشمار اولور . سیزا کز فرقیعتن جیا بکزا اولاجی صوم قیز
 یا فی قدر قیندار اولان صمتینیا اولدی سوکزه . اولنگ والده سیله دها و فریور کندی کز تا من والده اولاجی اولدی یله من
 دما ساهم سینک کیر منشار لیکر . یوز یوز بری برینی کتا یی جاب آورما ماله لر . قها یی زوالی قیطر قیندن فریور
 لکینه صمد ایشمار اولور . همت ، نه قدر قیچ ، صمتینک افریور کلی بر تا مو یلر یی فرقیعتن لیتدیختی کور بیره یوز
 ران ایلن آتین اهیله منوج نفر تی یوز یوز کیمیر بشدر . ایته ، فلکزی ، مقلکی ، صغری و اخلالکی ها تک بر قتمه تا
 لیلی ایدم اولور سی ، جیا تا تا نیه نین بر صید ، فره سیزده منجم سو یی صمت حکوم اولدی بیکر قتیعتن صمد اولور
 را ۳۳ - ۴۰ یا شل یزنده یارم اختیار بر قادی ، ۱۷ یا شل کتج و تاز بفریور ترییح ایشمار اولدی صمد بیره نین
 دوم اولان کتا ایبات ایشمار اولور . اشته سیز ، ما لکیر لیتدی بیکر یوز فریور ایشمار اولور کز لو مبارزه یی بخی کیر فریور
 زار و یله طرا یتمه بیکر . و تکلیف یزنده بیکر کتله اچر سینه بکی اخلالیز اولی نظر سیز حا ئز بولور سکر . یوقه سه
 لکر . اچی کزه ، سلکون تنگ دها و فریور فرقه آقا داننگ مشیره سی دخی بدختا بدمرک قویوب قاجا نلا بولور
 له یی کندی کز اضا اید بیکر . موسی ، اجنما می اچارده می لیسا نه حق کز ایدمیر ؟ سیز کئی اخلال ما لکیر لانا تا نلا
 ن سوک حیا یتمه غیبیا بیلیرمی ۷۷ اخلال قهرما یتمه لیلیر سی فرقه اولدی تکلیف ایدمه ، ملنگ فلاکتی یوز
 لایمی ۷۷ ؟ ؟ ؟

نه ای ، بویا فریور یز نفلار ریورک ، برینی سی اول نهره یی باو بیگانه اولدی بیکر کستر یوز . زیرا اوی
 : مشه به املابا ناما سکر . باز یز کتا یکتی سیل قیسمی و سیاهی سی کزی ، اوچون قیسمی اخلال کزک دجه نده
 کیم کز ایدم کستر اولیور ، بز ، سیز لکیا کزه یا یشتا فریور یی اچی یسته مزیدک . همت : ایسته مزید قیسمی
 سین سبب خو سه برده تا اید مستور . صرا اهر لیه قتا متک ایتدی بک ، قطعه ایدم سکه ، هیسه کندی کیر
 دیکر . ایسته ، سیزک تاریخ جیا تکون بحث ایتدی کیمز بویا بک قه من ها تکیمیکه دفر اولسا یوز . سیزه بغان و آه
 دینینی ادا ایدم بیلیر سکر ؟ ها ی سیزی کولم ، و جبار کزه افریور ییلم . و قدر اقلی .

تلر اور . انا احد بک نکرینیه ، شمنک لوت صومیه سی کندی یا بدمینه اکیلمک جه ادا کیرم . و دیکر طرفن د
 اولنگ ، بو یشتا اولان نمندن یاره لر نه ما جور لاسی وطنه ما سفینه بیه یکتی حیا یتمن اکیلمک دکلر . بو دنا اول
 که ، یولینه فریور ایدم کتا فریور یی ریور بک اضا در امرای صمد ا لشدر .

موسی ایله کی قیزیل بر افسور لمیمینیا یلریله بیکه فریور نلسفاده ایتک خلیا سینه یا بشدر . لشد
 صمد سویت فریور سیله کور شتا ییون فریور ن تومیه و رسی آلی . اولنگ سویت سطر اقا نه سینه کین اها
 کندیستی *Polshad* تقدم ایتشدر . خورا ناما یضمی . علملیر نه مبارزه ایدن سیاهی فرقه قهرما لار نین
 تک کیچ فریور کی کندی یا غیبی لوز انه کلر کیره بیکتی کور بیکه ، خو قینن نه یا باجیننی شاعر صمد . احد بک ایتنه
 یها یوشن فرقه دو کیمینه باسا فریور یی غیر مندر . اولیرما لیتا بلیند لوز انه دمنن ما فریور لوز اولو اوطه ی کورور
 امرای بشدر . و غول اقا سینن فریور نلو قویون کی یوز به احد بک ، قارانق و دولا باجلی قاریور لوز نوب دولا حیا
 سوکزه برادیه ی کتور لوز اولور . اچر کیر بر کیر مکز کدینه منظر بولنا نه کیتفر قیندن استقبالی ایدیلیر . ماهه اولور
 فی ریور لوز ایتنه آن چه کیت قاپویا اچر یی کلدلر . تاریخ و ادبیات معلمینیا کماله تصدیق اقرامه ماهه یا غیبیا
 کتور یی بر کتر من اولور . چه کیت ، آفرینی آیا راجا ز ، های امین بکن و فرقه تک قها لیتینن نکل و کجا ایلن یا
 یز . یوزمان امر اقا تا توسیسه بولنا احد بک ایلک ارامتا نیننی اکلایر قهی بر یینن یغیا یشتا اولور . ایتی سوک
 بک کیت . کمال اولده سویتا زکا نه دهه الشمس والنج ، ایتداهسته قارغور امان جفر اولی یزین
 ن استغنا قینو بر صمد . البته قاپا یی اولدی یینن اهد بک و یزده یی معلوما تک نه من با رتا اولدی یقتی بیهله یوز
 نین یی لیل یوزورک : آفریور بره سالینن یوز ، قهرمان بجا دوارده نه قور شدر و نه دفره لراسینی و بر صمد
 کن : اها صمتک استغنا قینو کز ما بجا دیمرک تر سیرک تر من صمت ما مهر بر یلندر . معلما بلایر یوقه قهرمان یی بر صمد
 ز نلسرا اوطه قالی لاسی یوزینن ، سیاهی آقا ییاق ا غذکی آغا صمد .

نه ای ، بیج و بیذات کیمه لر اوز دکلر . انا کور دنه ، انا کور دن آیان بو یقدا اقر دن برسی و قه کتله
 یلان احد بک ، سویت قوشولغا نه سینن موسی سو یلنن جوجه کی جقد یقتی کور مرک فرقه رگیمینن یوز بر صمد . بوک
 زورینه احد بک فرقه یی بوانن نجل و استغنا به انا شدر . ایسته ، بزیم بویا فریور یز کیم معلوما تی فرقه دیوانی
 رخ سینه اشراف با احد بک افلاش و غیر تینک یوقلینن کندیستی انا ایتداهسته صمد . البته اونی یوقر کت
 رد یوز بر اها صمد فرقه . قیط بوکله بیهله فرقه دیوانی ، موسی ایله برمنه جزا اولدی کندیست صمد اعتقاد برسته .
 بجای یشتن کارا بویله سینتی اعل ایشدر . هر جذره تک . عدالت دیوانی احد بک رحمتا یزده یی برسته لیلور
 : اجمین ایتمینن تا فریور اولان دهم اولور . اچی بز ، فرقه دیوانی تنگ . بوا دلا نه قهره سینن لرفا داز . زیرا
 عدالت ، دیوانی بویکی ، ناموسلی ده کولی ، برضوی ناما فرقه من جیقا ربوب آثاره . او زمان فری
 لی اولور ؟

نه ای ، *den* فریور سی قها لمینن ختا بریور مرک دیورک : ادبیات صمتینک کندیستی انا یز
 یزنده اولدی یشتا اقلیلا . زیرا ناموسلی اذ املار اوز لر نه سوکدی لکی قالی لار له تمیز لار لر . و بولند لار
 تک بوحرکتی باشه اهر صبرتا دلچینی ییون هر کس اونی تقدیر ایدم بیکر . بنا اعلیه بز جسدین یو یی قها یشتا یوز اولدی

تتا اقلیه حشوهه انارا ابتدکی باهام ورمزار له افکا حصریمی شیهه در افقا بسته حشر - ما تکه ، احدی بزم است
 لوت و طنه کیتدی کمیز کلسا بی بی یله پیرم ۲۰ و نه کیتر افکا لیتنده استا نوبلی ترشا بتدی کمیز دن بیله رفو فرور پهن ۲۰ سید
 اوتک بوماسی دوزیم میجر ۲۰ خا لیک ، ۱۱۱ آقاستا نوله در برابر لیندیو . و اوزادوم قوع پولان حاده لروه خا عدالیه
 بزم ، و طنه هود تیز کلسا بی بی یله سیم خا نا حیرت دکلمه ۱۲ تا نا اخلاقی نه قدر سوتقا تضایمیک ، حقیقی ییزدی
 با لوه پرده له یوریا به برتکله جلوه لندیر سون . و نه قدر جدا لوست غلرت اولنا لیدرگ ، عهدا آنا نه لگ سورگ متما
 قلمی خیمه یما لانا و صارتینده بولینسن . هتوت ، هتور میزده دکلمر . مویک سرخه دن بولانیو کلمه حینهده . باد
 بور لوده با نا میزک . با نه ویلکرمو کورونه استنادا بندیکلری کی ، سیزده خا کاروا لونیکیک بیتان و افترا بیازیم
 دیوسکر و و بونوق در قلمه کارا نسانست سا به سیده با نا حشکرده ، بونوقمکره با نا میانچکر قلمیجر . زیرا یوز
 نا حقرا اولدی بکر ما سه تک قرابا یلماسی تئیبینه سینه سما کتیر کرکور متراولی . نه ایه ، و طنه هود تیزک سببیتی فار لیب
 رفو و بیانا بیچوز :

۱۹۲۱ سنه ماریا بنده با لاریک با نه ویکلر یقیندن استیلشنا مناسیله ایزاده کی و طندا انلا ریزیک برجه سول
 خدیوگری استا نوله اتنا ایقتاری . مارک ۲۶ حینهده بوتکر بونوق استا نوله ایقتدین . استا نوله حکومت ملیه
 طلیلی ایدین لایق تو سول لایق زاری . سفارت با برانی چیچیریمه و زور او قهر قینا ؛ بندیریلون ، عهدینه استا لایق حشر
 نشدینی و قی آردیه . ۲۰۰ لیرا لایق عریطیه ، با ریدیلغ هیشتنه ، سندی ، مردانیک جنا لری سا نین لایق یوزده
 قضا حصدی جان بلوینی ، با ریدیلغ هیشتی و کلبی . هه ملیه تعیین ایقتدی . نه قانون بین الملل و ده قانون بین
 وکی بر مقام اولنا دیشنه کوره . روسی دوت دواترین بر مقام اولنا یوزدی . زیرا ، حکومتلیه مزاج صلح قونفره سیله کور
 کی هیشتنه یوشیغه ، با ریدیه استا دهمیک صلح و تفرسینده ، ختک استا ؛ یتمکون جبارتی . اوکا کور هیجیت مزبور لکانت نیرا
 با یغت با یقتقارده و کلبلر بولیشوریمه لوزم اولنا دایقی معلومدی . بنا اقلیه روسی مقاما قله مئا بره و مئا نه ه
 سولرک استاسیله امنا ایدیلیری . اکر صلح هیشتی استا نوله کندی برنی قسلیلیا بدمیک موسته نفاذ اده لوزم کور یوز
 کیمه اوزما هیشتنه قانچن روسی کار . استا نوله اوزور با یلیری . هم سفارت و عهد قونفره صلح یشارنه نظارت
 بدهری . این دوق صلح هیشتیمه سیاحت ما لیتنده کتفی ده ایچین با ازار اوزور ایچینی ورسنده آید . دلیر امغان ویرم
 قی :

نه ایه ما باریک استا نوله کلدیکلری خیری با ریدیه بیلدیریلیدی . صلح هیشتی یقیندن لاکتوره و طندا انلا ریدیه
 ریدیم اولی اوزره ۱۰۰۰ لیرا لیرا اما نه کور نیرامشتی . مزبور هیجیت و کلبی قون لاکرا ها نه بی . تنکلیا بتدی کمیزه ، سیم
 بیسی ، هه تسلیم ایدورکی . برتک علی ایسا نه بریا ریدیم اولدی یعنی بونوقمکره کی صلح هیشتی یقیندن هر دور لومار
 دوله کی بیعدا بتدیلر . هر جن برده ، ابتداده سمار لیک قلمبیده بونوقمکره صلح اولدی ایتمه اولی ایده ، ایچ
 مکره بونوقمکره سوزور لردن تجارت و اوقشاه قلمبیدن اولدی بیسی هر کلا کلاشی .

نه ایه یاردم اولینی . و هیجیت کیتدی بیکه آتیر شیدوری . قاچینلار کاکری ، با نه ویک سنالی قوروشیندن هیجانده دور
 حشدری . بونوقمکره کیم کور نیرامکا ایچین چار اوزامی بونوقمکره نیک ، هه مئا بونوقمکره ، تک رسا قاچینلار
 با نولوقمکره ساعده ایقتدی . ایگ اول بزم تئیبیلوه استا نوله کندی بونوقمکره اولنا ریزیک یارده ییلا ری و دینیه

حد تکاسیله خنه : سا یقیت فرهوسی لیدیرینه ، درین با غلا زار له با غلا اولدینیمزه کلدیکمه ، مویا ایله هویله دیکور
 تنگه کندی بنده و ما کلسینه ابتد کمیز مای و معنوی یارده یملر بکر ارا یتمک لوزم کور میوزر . داخله ده هیجیت تنگه با نا
 زما نه مئارا لیه ایچین استا نوله یاره کور ندریمز . بزار نی با ییدینیمز کی اودنی بونوقمکره لایق نیور و حاسو اجنا
 نلرده بر اریا لیشتیم . این بزمیچا لیسا مزله اولنا کجا لیسا آرسینده برفق واردر : بز ، جا لیشریک و حشدری
 ، یاره می دخی یارده ده . فقط اری ، زحمتلر نه مئا بلستنا مئا ایدهری . نه کتیم هیجیت خا اولدی بزم . بزم و قی
 بی که ابتد کمیز اعتبار و امتناک در حسیتی و اوکا در حصریمی برجه سیمه لیدیکیم احمدیک کندی مئا حقرا مئا بدیر
 بی ندنه ، بونوق اوکا در حصریمی بزم سببیتی مورما یوزر . و بر هیجیت میزده بزم آنتن ایسته دیکیم نه در ؟ بیلکله
 یوزر و یلکده بیلیر . فدا کندی سینی اکلایر لینه قویچور . بونوق بزم ، افکا حصریمی بزمی بوذا تک تعقیبا بتدی کی نفر
 دیجی بیاستینن خور ارا بیتمز . ملتیزم فلاکتینی و طندنمزد داغیلسا سینهده مالک رولی اوینا د یعنی نا کارا بدیلیم -
 ریت لاله البات ایدییوز . اطرافه تو بلا یغلا ری اخلاقی و جدا نرکسه لر له ارماسی یوزیندن کندی بنده نه
 مویه یوجا ایقتدر . کندی بنده خود بینک و خورک مالل خسته لکی تشبه حینهده ، تنقیده قانچان و طندا اختاره بیتر
 قدر لاله کتیرمه قا ایقتدیر . ایسته ، بزم اوکا در حصریمی بزم سببیتی برکی غیر معنیلما ماله لر یوزیندن اولشدر .

تک کیتدی حدی خدمتی ملتیزما ایچین قدرقا بدالی اولشده ، حشدری کجا ایچی دخی او قدر شدر . بجار له تنگه کتیکه
 نوانلی مئا لاسی ملته و طنه فار شوا یله دیکور لوزیلان برینا یتر . بونولا اکلایم ایچین ، انسان احس و ده
 رمال لیدر ، جریان ایدن وه لری کورمه ایچین استا نولکور اولماسی لوزیدرک مئا دینده امر اریده بیلین .
 نه ایه ، بزم جا امینیک توننه ایمان کتور لرا اعتقادینه دی بکر سوزیمز بوقدر . آقلا ایسته ویکلری کیم
 یفا نا بیلیرلر . ایچ بزمه کور دیکیمز و دینیمز قا قسلی قبول ایدییوز . بز ، بونولری با زدیکه سوبه عرافا نه کیریده
 لالوزا کورمه ایچین ، مئا زما رمالاری و هیجین مئا اولاری و هیجین مئا اولاری بجا نده قوت ناسنه آتانه برطاهه مالک لایق لولر
 ایچون یازمه یوزر . وهجین زحمت حقیقا بلینده سردلری ایچین دور شاکل ایدن جدا سزلرده ایتمیز بوقدر . بونولری
 با مقدمه حشدری ، افکا حصریمی مئی تکلیل ایدن شیا لی سفرا ایچین با ییوزر . و طندنمزد فلاکتینی دریند لیرمکده اولان کتله
 افعال جنا یتمک اولار یعنی فقط آقلا و کور سرفا یسته یوزر . و شاک مئا لیتنده و جارا لاسی ملتیزم ، کاوه روحیه
 نیشدریم کلا اولری ایچون با ییوزر . هتوت ، امینا لیکر ، آقلا ر ایچون با ییوزر .

احمد کتیکه بونومام ایوب با ییوزر : سیز نه میاستا نوبلی ترشا بتدی کیم و بیلیم بولینتی ترکه تکرار آقلا
 کیتدی کیم ، جوقهر فارینک مویک سیزک با نه ویک ، ایران ، تورکیه حصد لاری بی بونوقمکره آقلا ریا نده بر ادمکره و
 بلرله بر هیجیت قیزیل آقلا ریا نده قورلاقتیمز آقلا ریا نده کی بریا قله با بلان سولرسن .

احمد کتیکما ز سیمینن اکلایان برسی واربه ، اوده آقلا سینه قوروشینی هر شتدینک سرفا مئا تعقیبا یتمکله یبار
 بریدیشدریم سنعتینده . Duraff ، هه داها مستد کورونه ، دیولومات روحانی ، بویولده کی موقیتینده
 لولای سفارته ایقتار اید بیلیرلر . زیرا با لایر تریبه ابتد کلبی حوام ، صرف جاهلیمز لدرک کور و دوشونه لر
 حدود بردارمه ایچریمیندما قلیقا یسته دیتلری کی ایچرا یتمک ایدلریدی . اینی بویا ، سردلرینک اکلایینی بوزمئا
 رابر ، حشبات ریدای سیمینی خیا مال ایدره کندی سینهده موجود بولان بونوق حشوهه مئا آقلا ریک روحین تعقیب اید
 یشته ، تریبه ایدینکی سردلری خدی کندی مکره کتیر صلاح زنده لانا قده مئا ت : اوستد .

Paris, 6 15-10-53

77, rue de Bac, 7^e

Azizim Mecid bey,

Mektubunuzu dün aldım, alıverdim,
ot socioline, telegraf çekesizdim.

Ho beye ve örsere bir aydan fazla
mektup yazdım, hep birinden bir cevap
almadım. Ne zaman, ben Müvichden
gelen den beri (1-9), siz den başka
hep bir kimden (Cehangir bey mid-
kema olarak) bir mektup almadım.

Hica ederdim deppis hususunda
sü nokteleri bana bildiresiniz:

1. Hunki dergi çıkmış ve ya çıkmak
üzresin? : rusasını ve ya hut turkesi?
Turkesine geldikde, ben. Ho beye

Sana lutfen, kerbaycanlarını (turke ve rusca)
ne halde olduğunu haber veriniz. Ben geldikde
neşr olunmuş. Hersey buyruan hususunda
ben bir mekale ile bir de mektup mayor beye
rogus bundan eskiden gönderdim (Radio ad-
usim, ve tehedidde), mayor beyden hep bir cevap
almadım. Ne olunuz? Hastamı? Neşkulün?
Onda hep olunuz ve örsere ne ya kulama
yazdınız bilmezdimiz?

Her halde, çap olunmuş verexleri bana
gönderiniz, mayane eddikten sonra
geri gönderen material kağıtları sa-
yan mekalede gönderen. Her miş nüşhe-
lere oca bura gönderdiklerim? (Kulama
dan soce bilirsiniz).

Salesi adresinizi bana bildiresiniz. Örs-
ner ve kulamında adreslerini bilmedim
Nitelik bu kadar, ünifessel me-
tubayın bekliyorum. Her birinde, arka soğuk
İstam. Çyker

göndermiş, ödemem mesele çay olmuştum!
Ben istediğim ahırın, korektöraya bin
nazar yetireirdim, onun için / matbaaya
yazdığım kiti / narakaları bana gön-
derse idiler, çok uşunmuş olurdum.

Henüz tor da rusca se / onun parasını
orada bulmak mümkün olursa ben
buradan gönderirim, türkcesi rivit-
miş).

2. Ne için kazınan sayı kimseye
gönderilmemiştir? Onu kulandan
lara bitermiş.

Nasıl oldu da, bize "hain" diye
Heu-Ulu şimdi Kerenski, birin d...
destvalliyir? Mühtrem doktor bey
ve adyuntarı Nizam ne deyinler? Ke-
reni adamları onların dest ferre de-
listirler... togrusu ben jüman et-

2. ne için kazınan sayı kimseye
gönderilmemiştir... Faraz, para meseles,
görünüm, doğrudanlık, mühar, retale
çix büyük rit oynayıp. Burada ake
vatandaşlar, beu, rin, isminiz in seyasi
geçmişler bir söz söylemişler, lakin
"para vasıl mesref olundu" vürd
zebanları oldu... yazık. Kerenski'lerle
mucadileminiz in en pizgin fluarında,
birisi tana yazın; Bana 30.000
frank vermesen, ben istihak eturo-
rum!" Bu adamlarla nasıl iş ya-
pıran? yazık millet!

Difer ferre de de Baraz, herexotlerinin
buyları aqına yarı verin...

İsmail olan iki mektup, aldım, cevgi
verdüm ve ne yapacağını duvarladı,
ünid oklandı. Ki o da München ge-

نور دیده که: جیحون، زوریا وجه جیحون!

سلام دعا بعد نده سزدن چوق نکران ایترک، الکی کاغذ
لکر نیشتر گدرد سکره آرفان باقی حاصل اولدی؛ آفرین کاغذ آفرینده
جه جیحوندا سکلن کو ندر شتر بکره کله یی چوخا نده به جیحوندا
سکلن الگ گزوب گورن او پوروی، عزمین چوق ساد اولریق.
هر دن بر او نکرانک وجه جیحوندا سکلن چو کله یی گورن کله

سکره بزم ایتره .
اهلا هانوز، بزارده وزو یانک دایسن ایبراس ده ساغ و
سلامت سکره، کاغذ فایم هجین ساغ وسلاست اولر بکره اوز
اشینه در . بر بکره گونا اول سکره رو شکر و کاغذ یا زوریا ویر
و دعا ایتره . بو گورن لعه بر قدر سکره نکره کله یی بر جیحون یا سنی
گیجهل نوردی، عبد الخالق گورن سکره داوا ایتردی، ویرنه قریب
لقد ندر؛ داوارن بر بکره یاغدی در؛ اوزن ده بزرده اولور،
یعنی بر سزدن کو چه بکره اوزن ایتره، کله یی بزرده اولور یی؛
بزرده سزدن کو چه بکره اوزن ایتره، آبارانی سکره بکره آبارانی
تا بکره یی؛ نه بواسته چوق سوزنم، آبارانی سکره بکره بکره
ایدر بکره بکره تلفون چو کله یی دریم؛ حال گیلده سزدن اولور لر،
نوریا فایم و سوزن دایم سلامت سکره؛ سوزن اوزن ایتره
اولور؛ نوریا خانک اری گلدر، ایتره بکره یا سکره آفرینده اولور .

Az ole Badioda calizim. Ne oldu? Hala
ziyir varim? Zaten amiral yaziyor ki. Anu
vika latinden istihlal edilmiş kare-
leri bizim Badiyaya alıyolar.

Oyun mektubunda bana dair iki iş
vardı: 1. Bana buhtan atıldımı? (Mü-
nichde) ve bununla amellerinden biri
bizim ağız dertümüzü saramız da kaldu.
2. Bana "ağaçlar" hücum etmiş olu-
mdu.
Bunların hep birini bence vermiş ede
tillimim.

Al feraz!

Dr Williams'in muavilinde şahsi ihtimal
görülüyor, o adam bir kaday çok tuhaf-
dır, isterseniz ben de hususunda ona bir
Nars edereyim, aramız destandadır, işler
kendi, işler kadim, Murkaldar itti bey, bay
miherrin şefeti, işi ova tekdim atulidi.
Benim oraya gelmemi hala belli bir amirale
yazıyor ki. Hızlı bir modus bulundadır.

by the way, yazmamıştıysanız, yazmamıştıysanız

اول گنزدن دها اترقی تا خانانار سکر؛ لیکن جان ساغلقرا اولسون
 و برده امید وارم؛ بر دیارن اول قدر ماندریال کتور برک کتور
 اوتری بیوک بر منبع مد اخل اولار؛ اوراسی ده محضی قالی
 سده کده با کینک اسلورن ایندی منفعت حیر بر سده
 خردی در؛ سلا یوز ایکی یوز؛ چنگم بوساعت با کتور ده
 ایگور دن جوق عزت جوقور؛ قاسمی؛ پولسزاق یوزلر
 با غولدی.

علاوه ایوا اولاننده اون جرد بریرم که جمالی اولونور
 استیجیک؛ اوزی ده آی یولورنی آکا قاسی بریر؛
 بوگونارده رطمان تا خیل جوقور.

با کتور جاتندن شایع دعوت اولان برنجی وارسم اوده تر
 تر شربیر بر یلکوره اولان ده چه کور کور کور
 یا قلم نیک نالنده اولور؛ لکن ایندی کتور چه کور ایله
 کینک یلکوره تفاوت واردر؛ ایندی ایچکی ایندی آزار اولونور
 گتور ده چه کورده هاور کینک اولور؛ سده بریم کینک خورم
 آذربایجان ایندی کور کور خان قورسج کلک من استغفار دیک
 سیه اتحادی اکر اولور؛ لکن قاسی ایندی نصیب یک حال اولونور
 یعنی با سدر اولور؛ لکن هله حکومت دوزلمه بر ابعی صاج
 دوزلمه بکدر؛ هر حاله ایستیز یا قس کور؛ کور کلک ای دیار ایس
 سکردن قود دین؛ انگر پولس سده ده احتیاج قالدی؛ بوگونار

زور با هر نه ملکه یا نه مشی هاونسه عمل اولوندی.

عزته ن ادا راه دوام ایبریم؛ آباق اینج جوق اولوقنه
 گوره یوسو لوساج؛ خیل شجر بفت کتور تریک؛ بوگونار
 اده عزته نی بیوده چینگه. عزتمنا بر برنجی اوز بر نه سمان
 درانی سزک بر قدر کینکری یوز اجق احوال بودور که عزت
 مد اخل این سزمن ایله یکیم اولور. بیلکه که با کینک اسلور
 عزته سندن با کتور بزرگه سقن بکرم کتام قور یوز فاست یولور
 والسلام؛ مکره نصیب بکرم انقلورن نامنا لفته گوره با کینک
 اسلور؛ بزم مطبوز من کور کور و کور کورده دیمه کور انقلور
 نیک یانه صاحب اولور؛ بولاق صده سقن بکوره بر نه سهر گور
 قدا و غریب گوره بکدر؛ انشا اله سن قاسی انقلور احوالی
 اوزی سنه نکل ایبر؛ بقده بزم عزتمنا سکنه بر آن مواجب
 عینا قاسی سده ده چه کور تادنی؛ چونکه سن دکره نصیب
 بکرم لگوروش ب دیر سده سن مدبر اولدی عینا گور کور
 جیونک مواجب و ممدار ایزده سکر مواجیلک آسور؛ دیمه کور
 ده سکنه قور من مواجب بر س قالدی و سدر تا رفعا اولور
 یا نه بیلد؛ لکن محمد ایله با کتور ممالک یا نه بر اعز اینیم اولور
 در. بو جرس سیتی از وقت با شیرام که با کورده مد اخل کور
 امید وار اولدی سکر که مکره نایر سلق عهد کلور؛ هر حاله
 بو نکل کینکری یوز مالیک؛ ساغلق اولسون؛ انشا اله قاسی انقلور

۱۸ دیقابر

نور و سیره همچون!

سلام در معادن صخره کاغذ که داور شاه فلاک
 شکل گل و بیتی شوی و بزی جوق شاد اندیدی
 سخا جان بود که روئیده که در الفقار گوئیدی
 ایمنی من گوئید که بولک جی تماشای نفوس صخره برنگی
 یا شیر سان اولی در دهان ۱۸ دیقابر کاغذ مدبر
 اوج گویید قی گوئید مستعد (جمال واسطه سلیم) بطنی
 ای بر دم که اوده اندیده که کسی سخا چاکو بهر؛ برون
 دهن سخا ۲۵ دلار گوئید روح، بازیافت ایبر مکن؛
 صیقل که سن یا زمانه که گوئید که سز که ای چون اوداره

اوزه قوشق من گلور؛ خلوت دهن ترک سلاج استیر بر بلدی .
 بیده نه یا ز فوج؛ برای ساقلا سزیران سزک اول لکتر نور؛
 سنی ده که اوباره ده بر سوزن یا شیر سان؛ از جلم س بر جسم یا نوب
 گوئید سراج ایستاس لهن گوئید لاجم بولور اوسبق دما قوشق
 چیر و بیدر؛ دیم لک المزه چا تادما، عرضا آرزو سز بورد که
 از شیر گزی قوشق سز بوب قاید اسکر که تر لک ایبر گز روشک
 هاوز ها بونگزی جی قوشق اویچ اویچیکه با نفوس جی بیچیق
 حیف سز بیکر که یعنی جی بیچیق قایه اند لکمه بزمه بیلیا
 جقورده، منیر بولور سراج و سلاست قاید که مکره تا شمار
 باقی سلاست اودا سز عمود؛ اخرا باده ست آسار لور
 سلام دمع!

بهاره سزک عشیر

۱۹۱۹ مازت ۱۹۱۹

س او نه گونہ قولان اول که بزخم از کرده اوراده چاه
استیروب صاناسین، چونکہ ہم بر خندانہ ایک سلسل
خویرام او نه فالویدر .

اوستا فی لاماشا الله پو یو بدرا و تموجنی لاپ
چییغ و تو بدرا نه شع و بز حاورش شکلم، چوق کوسنیریک
الته بنوه سنی اوستا تارک و اورنگرک
کلمات لکتره و صراستی کی سکن و بر باره ره
احتمال اول کی سکن . باقی جان کسکسره آری آن
سلاح دیکس کاردر . بلکه و معنی سسری و اوشا توری
او پوریک .
بزرگترک عزیز

صلا منفعته در یوسف انگیز فزندی .
علا و مع ریلو آفاق مسلک کیت کید و
دفا ده اصیت کب ایبو؛ چوق امیر وارم که چوسن
آه نه ه الکمال تحصیل کید و بگم؛ البته نه کیت لی
دسنده کلمه لی اول کت او حاله او لجه منی گوزارک
که اولجه بر گز روشک و دهلیت بشک که لاونده
کتره من کلرس بر ایه، نه ده تحصیل مشغول اولد نام
شکرت خانم، فتنه آدودر، فقط ازنگ آفاق
سوزارنه قولان آسما؛ اولک اری آفدر بستک
برسه در؛ بوزاده در و من ایه و بلیو ب تا چیری؟

فوز ویدیه جیویون، زوریا و بیه بیخه!

سلام دوردن هکله بوگون که ۱۲ بازار در، آذربایجان

تصدیق بابرانه مستغولیک، براحوالته خامودن آلتی

نه نهم سوپوندنا خوند دیریم که ایندی جیویون بیلا کرک تر

قانیونغر، فی الحقیقه یعنی سزه خرادلا جعفر تر

قایه اسکندر

سزگو ندر دیکلر بیتن بوز فرانقا نینته کا دنی اولی

آذربایجان پولنه دگیستوب اولن مین شات حاصله اینج

داو پولدن ایکی مین این بونر نه نهم ایله صیاده اوج

مین آب حیاته و ایکی مین ده محبوبه دیریم؛ فرانقا لار

باستده نصیبک اولغا اوزره مکن قاینه دزه له جگهر؛ بالان
عهد دس بر آتد آتالوب علااده کفن ایبریم که سو سیالینت که
یو یو یلیس جگهر. احوالا سساک مز دیر یلیج یا قشمار. نصیبک
ایست یوق گوئال آبارون دملکت دیک اولار که بر نملک
دس قوناسر نقل بر آبار، معوره و قوتلی بر حاله صالده.
بوساعت تام معناسی ایله مستقله لایقین؛ ایچیز نه هیچ
بر بیکانه ال یوقدر؛ قره باغ و کندان ملکه ای بزم لغظه
اوسارق هان خان که کله دس کل ایبریم ما؛ برانه بیست
وارسه او و نه شهاله که در؛ لکنه او باره ده دزه پاره امیر نوید
ویزیر یوق دکلر؛ عرضن ایستزه خوندور.

یا کله بر آتدوز اودر که سر کله سسک تر لک ایلمگ بوسه کر؛

چه بیخه قانوندک دلیغنه در؛ یا پاره تر دتی قانودک اوسته

قویوب هر گونه نمانا ایبریم؛ باله نهم سو نهم چوق سزین

آتدولور؛ نه نهم بزه اولور. البته الف ایله اولونکوی

گوئله که سزینع آتدالار دله هکده قشادنی وقعه اولور؛

چمنه بیورک سکرده اویج قشادنی چوق اولور. دیر بره آگر

اوساره اوید بره ایسی ایست بوشه آستن اوزر مانگنه

معناسی؟ صغونه کلک بوزایه؛ گینگد لاشع اوسه هکده

مکنغره. دیر ایله فرجه دن استفاده ایله فرنگ دلین کلک لینه

اگر که ن و اوزر کین اومارده گوئله سته تا نینتدیر. باقی بزم

هاموزون و هیچ دست آشنادن سزله چوق و قون عرض سلام
و بوسه کر! سوادریز عیشر کر. ۸ اوقتنه ۱۹۱۶

چوقا غصه ایبر . غزته ایسی نم موسیقی اسکله
 چوقا خلا بتویر ، اودر که غزته ده جیفغان ایسه
 بوسم ، لکی هله که برفنا سب مدیر تا پاپلیویر کر .
 اخیر دن سی گلده گی زلیو بیه غزته فی سا خلا نام .
 سی گلده مکره ایسه با خدرین . باقی هله کرسیا به
 دفته برا حالات بو فدر کر با نیک ؛ ایسی در اگر کتر
 اوداده قالمی اوله کتر اودا هله مگا جز ایبر سی .
 اما کله ایبر بکر چوقا یاقسی اولادری که گور و کج ب
 صفت ایبر ک . باقی هامونک سره چوقا چوقا
 سلام دعمانر وارور زبور با یه آرتی سلام دعما دیو ک
 چیر بچینگ بر زنده اودرک .
 برادر که عیبر .

اوزنده در ؛ ادر که قالمه پارسیه ترو پیا آیدر ایسه
 نه بو باره ده نصیب بک ایلم راقندم اوده تا شیر کاکه
 نه اسهتا روز لیم ؛ منده روزله دب ویر جم . کج
 نصیب بر دجی کاکه اگر بزی تصدیق ایسه ؛ اودا هله
 گیتله لزوع اولجا جعفر ؛ اودر که ایسی آرتی کج
 احوالات هد مکره بر قالمی ؛ اول سر گلوه گور و کتر
 بکله مکره کتر بر برده گیتله اولدیق .
 اودر که بکله هاوسکی باغ و سلا مته را ، هینین عایه
 خانج دایر باکی هاوسکی سلامت در ؛ بر نجه گی نه بویر
 تا باقا عایه خانج بزده ایبر ما ؛ اوده سر لیا رده

ارده بیلده، در بونی هله تحقیق اینته میشک؛ آب سینه
اره ایله برابر شاقا قالدده، در اونبا کویه کوشه شکه اینته سینه
کله الفقا و دیکر خانم اوز قو لوقا قلدنه بانی در؛ غرض
هاوساق و سلاحت ایلر ب راسته لایمقده در؛ بوم
نگران لوقا مزیا لکر سز طر قلدده در؛ نه نه هم سز لری چوق چوق
آرزو ایله یرو هر دفعه ها جان کله جگر سی منده کوردنمور
منده اوکا احوالاتی قاندر برام .

باکو سکره ایسه اوز عاریه هالنما املق اوزره در؛ تجارت
سربت در سینه ترا کله دولو اولور؛ جمع کونی، لیلی
کله سینه تیا تر نوه اوین یلدر؛ هشتا دیشی منسلون
ایز یور ویردی؛ با لقصص آریا سز ایتزه چوق کوره
اند جمله هلمو چوق، اینتن سونو، ایشلور، بیلده
فدیه که ایزده بر بر سز چوق آتوروریک، مثلا بر سفت
سنه زاسه دایا در ق تیرم، بلکه ایزده بو هلد زاسه دایا
گید و بید، ها بو بیلده در آ دملری ییورده تلمق اولمور.

غرض ای؛ نه نه نه، بلکه شک، با جمی منکده هامر منک
آغز منده سزیه و با لقصص چه حقیقه ایله تموضیح چوق چوق
اویور بسلام دعا کونمنده بر سزیکه و تراک کور کور
آرزو ایله یوریک؛ سنی ایله که کله اولم کجا بر کتجه
یا ز . باقی الهی

برادر کس عزیز
۱۳۸۱ / ۲ / ۱۹۲۱

کجا بر بر یاره در کونک ایله جگن و عدالینه؛ حقیقت
بو قوشور و اوتوریا نکت بزخ سلامه لره اوتورن بزرگ
معنی سن اولاجقور، اوظو یا نکرک یا رسی کسچی یا رسی
آبرقالت در؛ چوق لریده چا درا باشنده اولانه قولا در
چنگیز ایله نیا زرفی اوارده اوظو یورک؛ بر سچ کونک ایزده
اوله اوز کور سنت توه کوی ده اولور .

نه نه هم ایشیتدی که نه کجا کمانده یا زوام چوق شاد اولور
و ها مویه تا بشرو بیدر که سنی کوی سا کما سونلر منی
قمانه یخیموم، اوز ایله ساق و سلاحت در؛ بونک لره
اویکا دیشی قاندر بر حق ایشیتوریک

عالمیک چوق ایشیتور که زهره بی و اوشاق ایله کور کور
چوق و عیبت سز اوند بر خوسنه کیریک سز بومور
نخندنه نقل ایله؛ با جم کینل مزخ ایله کور چو بیدر، یعنی اهلان
در لک ایلکنه بونوره ویر همیشه؛ بونون کوننن جهالک
اوغلن گان ایله کچو سیر؛ کمال چوق یا فشی اولمکلان اولور
چه بچیکت اوشاق لغته اوشیتور، اوزره ده منی چوق
سغیر، کجا « آغخه و سپور » منده اون چوق کورم
و آسوده اولاننه اولنکله اوی یورام . سکر اکیل دخی
ساق و سلاحت در؛ محسوب قوشور و اوتوریه ده
اوظو یورک جباردن دخی دانشور که سلاحت در و کویا

نور دیده چمن!

سلام دعای من مکره شد کافه ذکر و گونہ در بند
 مبلغ کلوب جاتسی اچوق سابع اولاسان فقط
 سن مبلغ رفوہ نندہ اوز نیکه کورلق ویرہ ~~اچوق~~
 بوراره ہر نہ سباق اولمچ اولسہ برنج ردلا لورلق ویکند
 ساریدن کورلق چکیبر کیک ؛ مبلغہ ن عایشہ خانہ چھنسی
 دفعی اورینہ جاتہ ، عمو بیتلہ یکد اچمک مزجون ، عطی
 در اسز بزم طرفن نکران اولکیون ، زولان چاغمز چوق
 یاغش در ، علاوہ ناموساق و سلاستہ ~~المراد~~
 یصیح برتلفا تمزیو خدر .

اوکہ فالکرم اوسایہ کلک مسلم انہ کلک ایستہ
 و بوبارہ رہ عالی شوام ، اوز سدرہ نر جانوف ایلیہ بنبار
 زادہ نت سو سوادن قابمقلر نہ منظر کہ اولمچ
 اوج آلیق مانڈ دینت آلوس فملم ہر حالہ اولابیلوہ
 کہ ابریک اور تاسندہ ویا آفرندہ ویکہ سوزن
 تر بر وقتہ کلک بیلج ، اودقتہ قدر دفعی نہ نم گیلی
 یاسی ایچون باغلار کوندرہ ریک ، ملیلہ دفعی ام ایلیہ
 برابر کلک چکدر . اہ سہین مال آلاک فرنگ دینہ تر مہ

ایدیلمسی نمی چوق سوندری ، امید دارم کہ
 موفقیتی آرتق اولارہ عرضی کلک ایچون عالی شوام
 ہر حالہ بز طرفن نکران اولکیون ، چوق برک ایلیہ
 تلمہ دیگر گورہ مفضل کلمتہ یا شاہلم دم ؛ بزلم
 ہاسوزن ، ای الحسوس نہ نہ تدرن دیکر کن زہرہ
 چھیقہ دستوینہ چوق چوق سلام دعا دیوب
 آغز آندن ادرسی . باقی سلاستہ اولاسکر .

برادرک عزیز
 ۱۰ مارچ - ۱۹۲۲ بدکو .

نور دیده همچون زهره!

سلام دعای من مگره بزارها نواز ساز و سلامت
 وارفت فقط سطر خط خلاق تو گران واریق؛ چونکه
 عزیز کرده اوفی و بغیره گوره اورا لار چوقی سوره قدر و
 نافرستی لحنی لار علم کلور. بزنجب ایچ بریک کجه نه
 ایچون سیز بورایه کالک ایسه میور سکر و هر گاه ایسه
 میور سکر نه ایچون توسطه بولمینه سکر نه
 بر عهد صده سکا کیننی ایل یانه مشرع و گنه تکرار یانه
 که سکر بورایه کالک ایسه میور سکر نه ایچون سکر نه
 حکومت ازل ویرین مکره نه ایچون کلمه مکره؟
 حال بیکه ازل ایلم کلنر که حال سکر بورا ده بر صحت اونی
 قولورق ایچیکه در اکر سکر بورا صفت ویز بر صحت و کیلوت
 و سکره ایلر
 ازل آملاق بولی و منی بجه که اولاده سکا یانه مشرع
 بویله در: سن بزیم یار سکره کی حکومت *no dem*
 آذربایجان سکره با حکومتی یانه اولار قی عریفه ویز بر سکره
 سکا بورایه کالک ازل ویز ییلین، سکره عریفه که گور
 بول بره دستور بورا لار و سکره اولار سکره دستور که
 بوره عهد بزرگ ایسه واریق یا یوق ایسه، مکره اولر
 جوان سکا بیلیم بر بیلر و ازل اوله یعنی حاله سکره

ایچون بول آچیفه. دگر بول وینا بولور که
 مگا یانه بر سکره که بورایه کالک ایچون نه بورا لار
 توسط ایچ: سغ توسط بورا ده کی سکره اولار ده
 با قلوب موسوقو ایچون بیلور و موسوقو اولار ویر
 دکلر مکره پارس بول بره دستور و سکره
 اورا وینا یانه اولار وینا مکره سکا ازل
 ویر بیلور: ازل ویر بیلر که مکره سکره
 ایسه دکلر بره گنده بره علاوه نه بر کره ده اولار
 ایچیتیم سکره اولار ویر بیلر بورایه کالک آملار
 مکره اولار اولسون و حال آنکه اولار نه تقصیر اولار
 لار وینا کلوب سکره مکره مکره اولار قی لورق
 ایچر که آس که نعلوم اولر یعنی اوزره تعریف سکره
 اولر که ده کی یار سکره سکره اولار قی با سکره
 نه ایلر مهاجر و وینا دکلر بیلر مکره سکره
 کاتب ایچیتیم بیلر: عرضی که آذر با بجان ده کی مکره
 بولدا سکره سکره وینا وینا سکره اولر یعنی
 گورل که سن بیلور و تعجب ایچر که سن ایچر
 کیمی بورایه کالک سکره. گور بولور که اولار که نه آفتیوه
 مطبوعاتی بورا لار حال ایچر حاله یانه بره
 اولار اینا طرسان: بزایه که چوقی گورل که سن
 نور دیده: بزیم که گور بولور سکره ایچون
 کجه وقت بولور و صحت و سکره

نه شمع بلکه و جسم و قوه الما سزده سلاغ و ما
 که در او سبب چینی که حق و نیک بود که زنده او بود
 و سزاگ تر کلاک که زنده او بود
 البته کانه سکا جانان که می ملک جواب یا ش
 و که سلامت او را سزده او بود سزده و
 او سقا قلا سزده
 بر او که عمر سزده

۱۸ مارچ ۱۹۲۶
 کوه

ما سزده یقین؟ بوساعت بود که اول که احوالی چون گزید
 قوی با شرفی که مشغول اولان با کوه و راه بود
 تا که بود هر کوی رافت چه سزده از این مشغول در
 و از جمله که او قدر سزده که اول کله و اول سزده
 چو سزده کله که سزده است است اول کله و اول سزده
 که سزده و نوجب ای سزده
 علاوه او سقا قلا سزده او بود سزده ای سزده او که
 چون گزید اول سزده سزده سزده او بود و
 نه سزده سزده و نه سزده سزده او که سزده
 سزده سزده و سزده سزده ای سزده یعنی سزده
 او که سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده که سزده سزده سزده سزده سزده
 او بود اول سزده که بود سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 ای سزده سلامت در فقط سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده سزده

۲۴
۱۹۳۲

نوریده بیخون!

سلام دعادن مکره بزرگها سوز الحاحه لاله ساق
 و صلوات دار یق . اولجه اون و بیوج که بهراج
 آخوند ذکات اتجا و چیلر مخصوص فانیانه حرکتی سنی
 حوقا بریشان اتمه . گتمکون رگون قلاق نعلمه کوشک
 گیمه جلگه حقیقه بر کوزده منه سویله مدی که بکله بردن
 نه اونجا کاغذ دیرم و بیج که برنای چو نه دیر بز نسک
 بریقه اولسام و اونکانه انبده مرسته ایتمرم ، بکله چیق تاپون
 فرجام ، او جوره هم مردار مرسته لایق دکلمه کله .
 انبده کچیک اوز ایشک بره .

۲
 بای تیتسه ، هر کسی داچانک نسی کتسه ؛
 فقط نه بولنمورده جمع بز فکره دالادغ فونکده اصل
 فاکرم یارسه کلک ایدر . امانیه ی گلده داچان
 گیده گیتسه ، فقط نه نه داچانیه گیده بایلم نه نه
 یارسه ، فونکده یارسی سفره اوقده اوقده بر اول
 ایستور که ایتمک بنون اشیا سن ساتاسا
 گه در همه سندن کلک ؛ بوکا گوره نه سجه گوته نه
 باشلا شام ایسه دکن بولار قزیله دیرم که قزیل
 معوب یارسی پرلنگه فرجه منم دوزکلم ؛ داتا اگر
 ارشین ال آلا ففره سنه سن یا نه دنیگه نیا تروک

او نه چه سزگو نه در پالتارای گیسور و تشکر را بپیر .
 بزای یک ' یعنی نه نهم ' ملکه و نه هله که کلده قالمیشین
 بی پیش دلی بزدمه اولور و مقام اولور و ای که سکا نهمه
 دوست قلده او نه حق چون سلام دعا یا نه بیجا آجب
 حیانه ساقی و سلامت لک بصره کلده ~~و نه~~ نه کلده
 کلده . عایشه خانم سینه و فتنه که ~~بهر~~ به عطقی
 نت یا نه گید و پیر . در الفنا گیلد او نه کلده .
 حاست کلده ؟ عرض بر نه نگران منی مردار سه یک لکر
 سزاردن در بهر حاله تنکی ساقی اولسوله باقی
 نه نهم ملکه و نه دعا سو فم اتر بار دست آستله
 سزاده حوق چون سلام دعا گنه لوب لوب لکر گزان
 او پور کیم . باقی کلده برادرک عسزیر

بیو که برالعبت ویرمگ جده اولسه ایوه اولوتارو
 مقام اول فرج کیم آوانسی پولی گونده رد بیلردی و
 نه او صوره نه حکمته نه ذومیته آکوب بر ایکی
 آملیغه کلده بیلردیم ، پول ایران سفارتی واسطه بیل
 گونده رفک اولوردهما . اینده هر حاله بو ممکن ایسه بر
 بیره دره س حالیشی ؛ ممکن اولایان نقد برده برقه گونیش
 لانه سز که تانه پول تدرگن گوروم .

بوراده کی بچیشتره قارلقیه بز چون یاخش اولور
 بیج بر شیده کورلقف یوسفه : باجم گیل بزرگون کرده
 بز او ناه به گو چه بیلر و کالی ده آچار و بیلر کمال چوق
 اینتر سنا اولورده ، یر سیور و در آستمنه باشلیور

۳۶ قهرال - باکو

نور دیده چیخون!

سلام دعوت مکره جلاله و ذوالفقاره باز منج اولاد

کاعنه رگلوب تیشدی؛ مضمونده آنلا شیلورکه

سزک گزرا انکر پیس کیچور؛ بو ایسه بزه جوق بوشا

ایتهکا؛ هر حالده جوقفاره با بوس اولوق لانه کالیور؛

چونکه بز بوراون سزده کولک کک تیره ریکه که مکنی

اولدیفه قدر عسرت چکیه سکن؛ سکا بور جلد اولاد

کردن هله کک بول آیق بر قدر وینیه امرور؛ بازلو

هاج عی عسکده که بوساعت اولک اوزی جوق

احتیاج ایچنده در؛ اوجاله ویدر پیر که چیخون اوزی
 اوغلو نه یانروب پور بون اولده ایسه سین؛ س
 اوله ایته و اولک اوغله سقاغه یانروب بول ایته؛
 ایکنجی بور جلی ایسه، ذوالفقاره ریه یکه آغوره سوز
 ویدر ویدر که کولک کک تیره سین؛ ن اونی دنی جلاله تا
 که اوزی ده او اوزی گوته سوز و منده کوروش
 تلمه سیدر بچکم؛ سزک ایرک خلفانه کلنج اولورک
 بوساعت دگر می بر اوقدر بول ایتمز؛ اوکا کوره قراه
 قریبین که هله کک احتیاط ایچون م سوز؛ بونک هاکونک
 عوضنده نه بریده قطع ایتمک که اوزی کاهرای بش
 فونت آنکلا بول گوندریم؛ ادرکه که اسرا انگر
 بولرانت بانگه واسطه سیکه سزک آدی کا بوش فونت
 گوندریم؛ فقط بیلوریم بو قور بولک سزده بکورکم
 کولک اولار من اولماز من؛ س ایته بو باره ده مکن
 کاعنه یانر؛ اوله عسوم آلیف نه چیکنی بیلدیر که گوتم
 سزک و لاناگز ایچون *ni niman* نه قدر لانه در
 ودر گوندرن بول سزده نه قدر کولک کک تیره بیلور.

استا بولکہ یہ تیار و قویا فی و سایرہ بروکھی معیت ہو
 مسئلہ سخن مشکلہ گو رو شدہ و اشارتین اہل ملک
 قاصد پنجم و نہ کلہ کہیما از ہر ادبی استہرکہ مشغول
 اولہ .

بزرگھاموں ساز و سلامت و اربین ؛ عاریتہ فانی
 گیلہ دین سلامتہ علیہ ؛ موسیٰ لہ بورایہ تجارت
 قومبیارہ نین ایہ و ہر ار . نہ اونکلہ حلہ گو ہوش
 مشعہ اونکلہ دہ ہر ادہ اوکاظمی پاشا در .

بہ شدم ؛ با چیلارک ، علیکہ و ہر تہ فوہر ملاہ
 آرنن آرفن سلام و ما گو نہ روہ سند ز ہر نہ
 و جیجیف ایلم شو چینگ یونہ کرندہ او پوراکر .

اہلہ پول سکا چاتان کہیما مکان کاغذ با فرا و ستر
 نہ قدرہ ایہہ پول سکا کفایت ایہہ جگنی دینی یانہ
 معلوم ایلمہ ؛ چوق وہ فکر کردہ شکلازم و کلہ
 سترما کہ کلہ ستر قویا بیق ؛ کاغذی ہم اونہ آدر
 یانہ . باقی سنہ ستر نہ داو شاہلہ او پورہ
 برادر کہ عسریہ .

ہر حالہ و سترنی اورادہ احتیاج ایچندہ قاطبہ بیکر
 چوق وہ شویتہ در شہم چونکہ ہر ادہ بزرہ بعض
 کہ ملک گو نہ لہ پیرس نا او وقتہ قدر کہ سکلہ گو رو
 ہر ایہہ قاتیاق مسئلہ سنہ حل ایہہ ریکہ ؛ نہ سنکلہ

آخا قاتیاق وہ گو رو شہ پیلہ رسم ؛ اورادہ آچیلان
 سرکی نیر اینہ ہنہ گیدہ ہ پیلہ رسم ؛ چونکہ المکہ اولان و گو
 اینورہ پیلہ رسم ؛ نہ انشا اللہ ہا یونکہ آفرندہ و ہا یونکہ

اور تا کرندہ نہ ظہیر او کھی اولہ اور ایہہ کلہ بے ستر
 گو رو شہ رسم ؛ اور زمانہ قدر ایہہ ہر ای سترہ لہی فونت
 دنا از او کا مشقہ طیلہ پول گو نہ دہ رسم ؛ ہر کلہ ایستہ
 آستانہ ایہہ دھارہ آرتزنی مگندہ .

کاغذی یکن بر بارہ بولکہ اشتارہ گو سترہ ؛ چوق فریج
 کلہ ہا ہا مدہ شہد کلہ کلہ طرفداری در کہ ؛ فقط
 نہ ہر بولہ قطع ایستہ کہ اولہ سنکلہ گو رو شہ کلہ
 بریرہ قایا رین .

ار شہد مال آلاکتہ نہ سترنی جمالہ ویردیم کہ سکا
 گو نہ سینی ؛ ہر گاہ اونہ دہ ہر شہد ایستہ دھایا

۱۹ تیر ۱۹۳۳

پاکو

نور دیده جیبون!

سلام دعا دره فکره بزرگانه ساق و سلاست دارین اما صفتی
 نچی وقتند سزوند بر او املز بوند - او کاکو ره نگران صلح حکم یک
 نهتم ساق و سلاست اولوب کیعنی کوک در اولونور آخچاق سز
 حکم فدنگر اندر - با هیکل نا فرستلم هله درست یا فشی الیجود
 سه ده گنه اولکنه گوره یا فشیه (عایین قاتاری) آب چیا ست
 بزره اولور، ساق و سلاست در: ماز الففار گیلده واک سلاست
 اولوب کیعنی کوک در اولونور - برون گورده ایراشون چیز اولونور که
 چیا - ادا - در: انصا ده ساق و سلاست در: کلمه الله صالح
 در: کافه یا نران کتک اولونور اولونور: قر و سیزل یا نیر که چیا
 و شریفه اسریمه کلمه الله انبار ایلم: اولونور به بزه کافه یا نوب
 و عکس ده گو مورو بیز فقط بزه اولکانه آکا بیست: انصا
 بزره استیور یک کلمه الله رار یونلغوا و دروب احوال بیلک هر حاله
 بولوا شت کافه بنه: ادرغ اوفدوم، تفصیلا سندن بولور که بولور
 حق الحقیقه میا - ساغدر - الله الیه سین! جالک اولونور کمال بیویوب
 کتا جیبون عمود بیویور ارسنی بیلور - دیا فشی وانشور: سه ده کتک
 اولونور دخی یا واسج یا واسج فعله انور: ادره یا فشی اولونور قدر.

جمال گیل بزره گو عیبیور و سه ده انیل ایلیم بر بزره مرکز فیض کون چو
 ساجن ساوین سیزدک ایونور اولور لار که الانه اولونور
 خوسلاستک منزل در - بونگون کورده جیبون ده ادره ویریک
 استیور یک: ادرغ استیور بر نوز سالیان ایلیم و استیور
 در: کافه یا نران آدرغ اولونور بزره بزره در: کافه یا نران
 و شریفه کتک بنور فوج انز باک هاوس ساق و سلاست در: بولوا شت
 بزره: ماز الففار کلمه الله و کافه یا نران ایلیم حلقه فانی دخی بر بزره
 جمال گیلده ایونور - او که کافه یا نران بولور فقه آیش که بولور
 ملکه ایلیم بر بزره یا نران کلمه الله بولور کورده اولونور
 کتک کیمین قایدق: فانی بولور استیور بولور کورده یا نران
 آب نیر انصا ایونور ایلیم بولور کورده یا نران کتک ایونور
 کتک اولونور کیم بولور کتک کیم: بولور کورده بولور کورده
 بولور کورده یا نران کلمه الله بولور کورده یا نران کتک
 عیشیک بولور ایونور بولور کورده: ادرغ جوق یا نران
 آیدر آلهن بولور کورده جوق بولور کورده یا نران
 سزور کتک ایونور یک: یا نران کورده کلمه الله بولور کورده
 باقی جمیع فوج انز بولور سزور کتک ایونور کورده یا نران
 تموجون جوق جوق دعا و سلاست اولونور: فاولک سزور اولونور
 بولور کورده یا نران کتک ایونور یک: باقی الله بولور کورده

۱۲۰

نور و پیره همچون .

سلام دعا در مکتب سوره گنج کاغذی باز ماغذی
 سبب او در مکتب عالی تحصیل مکتب عالی
 گوشت لیوروم؛ ای شیخ بوده در مکتب مکتب معارف
 قوسا یعنی طرفین حل اولند قد فکله برده پهنه
 مرکز لرونه یعنی تصدیق اید بلبلیدر؛ بوا اینه تحقیق
 جمعینه ایستک حلند اوزا اناسه سبب اولور
 هر حاله ایندی شیخ مکتب ایستک پهنه مکتب لور
 بو عرض صده جه تیله حالیشا جگه وامید واردم که

گنج تر موقوف اولام؛ او شاکوره بر قدر در فی صبر
 لاغذی؛ هر حاله ایندی سوره تر تر کاغذی باز
 علاجه او فی سبب س که بورامه معارف قوسا
 طرفین معارف و مدیت آوند بر ایستک نورانی
 شرا ایدیلور؛ س که آید بر که چینی س او
 هر مای بر تقاله یازوب گوشت که مضمون او سبب
 عاقل و سوره؛ با عرضی فرانسز او سبب لرنک بالعمود
 تور که ادبیا قاسقده کی فکر کری، عرض ادبی بر
 (۳۰ - ۴۰) (۳۰ - ۴۰) (۳۰ - ۴۰)

۲۰ آد نوزست
در دیده چشمه در نظره اشک تو کی

سلاح و عارن حکمه به سزوه بر تل در درج و
نکتوب دهن گویند مشق . بوساعت بنی مستغول ایر
مسئله سزوی با گویند گویا . اول کرده بخ بود کرده ایام
که اینم ادویه کلید . سزوله گویند مشق فقط ایندی
با خوب گویند که سزول با گویند کلید که دهم صحت
ها سوزانده سزول آینه و ایر که با نفوس نذبح .
انعام سزول کلید حکمه در صحت اولم کنه بر کرده
استند تکلیف بر گویند به یک . کنه با گویند کنه
بر نفوس صده سزوی صورتده اینه باشکلیه جمع دلانج
اولان بر کردن اجازده نامه اولوب سزوه معلوم ایر به کلیم
صحه سزول ، طینی ایر بر که آنگ چوقی ایکن آیره حکمه
با گویند گویند مشق یک . بود از آوالی چوق یا خشم بر
هر کس او را اینم مستغول اولوب استراحت له دولاور
بتوان بزم اینتلاک سناها همس سنول یر کرده تحت الحوق
ایر بر کرد گویند یکیم ده ایله دها یا خشیلا سزول
شکایت بر مشق بود خدر . بتول حکومت ادار مکرر تو
شعبه دمان لشیر فقط بنیله جلال اولم از اولدین
مکوره بواستی بر آخه غیر گویند بر آخه هر هالده ایر بلیور

نور دیده
اشک تو کی
در دیده چشمه
در نظره اشک
تو کی

که هر زمانه کن ایلمی منانه چوق ایره اولوب

حقیقت سزول در حقیقت اولوب

نه گویند بر اول علاوه ایره ربع ؛ مقاله نیم او ستم

نور دیده اشک تو کی عیالده بوراوه کی تو تک عیالده کینه بری

ایچونه پارین لجه و فرانسه اوللا تهنه شطع بر صورتده

نقشه لریانه ارسانه اووه دما میلاک آستراره ؛ بوز هو

مکابا زوب بیلیم بر کونکه نه واسطه جه کلک ایر بر

باقی سزوله نم مسئله تحصیل مسئله ملک حلنه قدر با گویند

قالاس بیق ؛ علاوه طاموز ساق و سلاست اولوب

سزوله و عاگر گویند بر یک و او شاق کرک یوز کر سزوله
ادوسه هت سلاست اولم لریانه آستراره ایر بلیور

هم که حقوق است اولیای مجتهد که از سره بگویند استماع
 لازم است بحجت بر این بود که من بپوشیدم تو را
 بر من و بپوشیدم با خود سندن توقع ایستد باک که فرزند
 بپوشیدم ترجه ایستد من چونکه تکلیف ایستد در کم بود
 آرد در با سوسن شاسا سر آرا سندن حقوق حال
 رفت بر سرش اولیای جعفر و از سندن مال آلاک نوشت
 کون رفتی تازه درن یکی اصول ادنره که سندن هم از ک
 قلا بر من رفتی حال ایستد ربک ایستد هم
 باقی با کون ترتر کاغذ آلاک ها کون ساغ ایستد
 جمالی که بر او غلی رفتی اولیای ایستد ایستد در قرآن
 و ایستد ایستد و تو صحن با کون کلنه ۱۰۰۰
 او غلی کمال ایستد یعنی که حقوق است اولیای جعفر که چونکه
 کمال حقوق عقلی او غلی اندر اما کون با جیس و لا رفتی
 حقوق شیطان قدر او کمانه با شکیو ۱۰۰۰ یا برده
 در شادی رفتی اره دیره چیسک انچه هوای از
 گیند که آتتر
 الغرض از آنست که آنه بود در آن کمال
 و در کمال بیگانه چیسک دادار و بر او ان ایستد
 کون قلوب مکره با کونیه فایده ایستد هر حاله
 سنا بر کون اننده مکره بر با کونیه او را جیسق

نه ادن اولیای مجتهد و از سندن حقوق سر سبت من
 ایستد و تو در کون سوسنی من تو رفتی من بپوشیدم هر نه فکر
 اولیای جعفر است تکلیف ایستد اولیای جعفر ایستد فکر من
 بر پیده بر من ایستد سندن سندن اولیای جعفر ایستد حکومت
 تو در کون سوسنی بپوشیدم گیند یعنی رفتی ایستد اهل ایستد
 ایستد واجب بر سندن اولیای جعفر انشا الله کلنه
 کون سندن سندن بوداره اولیای جعفر سندن دفا کون
 تو کون سندن اولیای جعفر ایستد سندن سندن کلنه
 همی بر من دهم سندن ایستد سندن حاصل اولیای
 ایستد سندن سندن سندن دیره بر یک
 حال حاضر و نه سندن از با جعفر سندن
 اساس کون حقه سندن سندن بر اثر حاضر سندن بر سندن
 آس بودن اولیای جعفر حقه سندن ایستد سندن بر سندن
 را لجنه را قلا را و سندن آرا قلا سندن آسان لار
 با کون سوسنی سندن سندن سندن اولیای جعفر
 سندن سندن سندن سندن اولیای جعفر سندن سندن
 سندن سندن سندن سندن اولیای جعفر سندن سندن
 سنا سنا اولیای جعفر سندن حقوق نفع بر سندن سندن
 تو بر سندن سندن سندن سندن سندن سندن سندن
 سندن سندن سندن سندن سندن سندن سندن سندن

۱۸ دیتابر

نورودیه جیحون!

سلامد ماردن صندره کاغذ کس و اورشان فلا راک
 حکاک گلور بیتشوی ویزی چوقا شاد اینده
 سخا جانان چوله گورونده که خالفقار گوندرن
 ایستی من گوندرک چولکس جاناسی نهو صندره برشا
 یانیر سانده اولورک دن همان ۱۸ نوبابر کاغذ ماردن
 اورچ گونجه قانگندر مشرد (بمال واسطه سلیله) طلی
 ایبردم که اوده اینده که کسی سخا چاتوبهر؛ بوگون
 دخی سخا ۶۵ دلار گوندر سورج، پانزیافت ایبرمکن
 صندره سن یانیر ما که گوندرک سترک ایچون اولار.

س کاغذی باکویه یانیر و سترک باکویه که عهد لفته
 نه فکر کن دارم مفصل یانیر و بو راسته دخی نعلنج
 اینت گورم سترک اوران چیمکسره قارسی گناری
 بر همانعت فلان یوغد مری .
 هله که سلامت اولاسکنر دلیکه مع سنا دخی
 زهره من چوقا چوقا آسنه ولیوب ادشاق قاراس
 چوقا گورک ایستورده هامونری اولور
 حله غمده ادشاق لری ادر سکنر در سکنر
 که آسنه تر لک له باکوده گورونده ریک

بدرک عسیر

کے اوندے گونہ قولان اولاکہ بنم انزلوہ اورادہ جاپے
استیروپ صاتا سین، چنکے نم برنہ رانہ ایک سلی
خو لاسم اوندہ فالو پیر .

اوساقی لار ماش اللہ پیر پیرا و تموجین لاپ
چھینم یا تو پیر نہ نہع و بز حاورنر شکلم چوق کونینیکہ
الہہ چوہ سحر کزی اوسٹھ ملارک و اور کزک
کلات لکس کزہ صرا تیک لی کزک و ہر پارہ رہ
احیاط ال اولاک کزک . باقی حاورنر کزک آرتن آرتن
سلاخ و ساک کزک و ہر . ملک و ہر سزس و اور کزک
او پیر کزک .
پیر کزک کزک

صلا لار منفعت در، یوسف انگیز فونڈی .
علاوہ مخ دیلوج آفاق مسد کیت گیدہ
دھارہ اہیت کب ایرو؛ چوق امیر وارم کہ چوہ
آغز نہ امکان تحصیل کیدہ جگم؛ البتہ فی کیتہ لی
وسندہ کللم لی اولاک کزک او حالہ و اولچہ فی کزک
کہ اولچہ بر کزک و اولچہ کزک، اوندہ
کزک کزک پورا یہ، فی دہ تحصیل مشغول اولکام
شوکت خانم؛ فٹہ آدور، فقط اوزک آفاق
سوزنہ قولان آسا؛ اولک اری آفہ ریتک
بری در؛ پوراہ و کزک ایہ دیلوج قاجری؟

فردیدر کجیچون، زهره، جیحیق و نوحیچا!

اولا سلاست اولاسکز دنیا یا بزرگ هاوز
 ساق و سلاست وارینی، منی چخ کره سزه
 کاغذ یا زوب گوندرنیش، انا گور و طر سزه
 چاچیمور که هرینی گورن دیور که جیحون نرو شیجات
 ایبر و دیور که ایبره کاغذ کلیمور، سی عبت
 یبره نرو شیجات ایلم، بزرگ طر و نه هیت آرنایین
 اول چنکه هاوز ساق و سلاست اولوب یا هیت
 صلا نوریچ، من گنج گنج کاغذ یا زوب گنج سی اور که
 مشغولیم حدردن آرنقدر بولیم که هرگون بوسیه
 کور ساعت ۹ دانه تا اوشام ساعت ۹ کیسی ایچ
 مشغولیم، بولیم که بوالیل یا زوب بری بر کره ده اوسوه
 حتی نیا زوبه دخی گتته مش، ایندی منی جهالمه وی الفنا
 رضی تا بستر ایچ که هره مش بوسیت ایلم هر هفته سزه
 کاغذ گوندره ک .
 علاوه نوردیدر جیحیق کلتوبی و کله کچی کل

کله بوسیه چانه نه چوقا تعجب ایندی و اقرتی زوبه
 سوزدی که جیحیق اولوب کل کل کله یا خله بوس
 بزم هاوزات کورندن جیحیق و نوحیچیک بزنه
 او بوسه ریسر سکر که اوشکلون جیحیق ک بالا به
 بولداش کماله گوسره کلیم، کمال رضی یا وارنج یا وارنج
 کل کل کله بوسیه بوز اوزی ده هر دفعه بزه کل
 کیسی کل کل کله بوسیه بوز اوزی بوز بوز
 کل کل کله بوز، و دیگر همه آغا دیکلوندک اوزلی
 مصطفی و کله بوسیه جیحیق، واد شاقا کله
 کل کل بزه بوز بوسیه صوکت درجه عقاد ایندی
 نه ندم چنکره کل کل لری او بوسیه و فوه اینه معاک
 ایندی و آرنزو ایندی که ترانک ایلم گوروشک
 مصطفی دن سزاک احوالی دفعه سوروشدی
 اوزک صحتی منی بر نوح ملکدر ایندی چنکه بوسیه
 معلوم اولور که سزاوارده چنچین کله ایلمه لایق
 مادی طرفندن اوزیت لری چکور سکر، اوزک کل کل
 نوره سزا استا بولم کل کل ایستور سکر

بشون پنهانی یا کسی مهر با اید سر است و مژگن تو روا
 شد که ملک احوالی یا طبع در؛ یگانگی آن در دس
 تر آنک ایلی سزا اید گو بر شک در
 عایشه فانی هله موسی تک یا سئوه در آن بر
 هفته پوزن تهابی مصطفی در بندن با کو یک
 گلو به مکتبه سم که گو رو شکره؛ چو حق کو کم
 مویور و احوالی ده یا شکره در
 و پوره مالیکه زهره و من کو سهره؛ دیو که کلند
 جو اسپه و پوره یکی بس دکل؛ هیچ اولاسه آریم
 حکمیر؛ مالیکه ده چو عاصمی اولو پوره چو کم
 کوچی سنه تیغ و پور سنه ایسه قولاق آغزین
 بنقل اولاشدی؛ قولاشدک آغزه سنده بر
 با تده و چوق ادا سینه رکبومی، باقی با کوره
 نجر هفته رد که ترا عواص ایلی پوره؛ پور ایسه
 جماعت چوق فوج کلور، نه نه تک مالیکه تک
 و چون قوه افر بانک سُر چون چون سلاح مبارک
 و اور سزایم طرفه روی ادرش تلالیکه پوزن در او
 به اور که عشرت میسر

فقط هر برده اولم که ماوی طرندن چنین لک
 اولای بقدر؛ چونکه معینی بر کلیر لاند در؛ استابوله
 ده اوله بر کلیره اسپه تک واری؟ نه رضی بو با
 دس ای استابوله گنمکه ایستورم؛ بو کلور صده
 پور سفر جده مور شده حالیشیم چکم؛ اسپه ابر بر کم
 موقتا گنمکه راجی اولار کر؛ چونکه استابوله
 تو تک موسیقی سله عا در چوق شیلر افده انکه
 لک شامدر؛ استابوله کلر کنی، ار شیفه مال آلا
 قلا ویر لادن گو توره چکم؛ او حاله؛ قست اول
 گور و شهریکه؛ ایستوریم گو به کی اوراره
 و نور اسعیه نیایدن شافو سحی؛ بجز اولو یکی
 رو قعا سر که گو ستره یکنه؛ او نا چو شلفک اصل
 سپین او گرنمکه لاند در؛ نه رضی چوق عصبی
 اولو شجاع و چوق ایلمنه بگیم گوره پورونونام
 اما با شتی پور سینه؛ چوق یا تا طله و علی الحفوس
 چانما سوزینا سوز اید سوز حنده؛ اولو با شتی اولور
 سی ده اوله ایستوریم کور برده دوراندن مکره

۱۹۲۴ ۱۷/۹

نور دیده همچو لاله و زهره!

سلام دعوت مکرر بزرگان کوه خانی و
اورادن تورکانه گیدو — آثار کبلی گوریک
هانوی سابق و سلامتت را . فایده خان ابد
مصطفی رحلی پاکوده درک اولاد رحلی هانوی
سلامتت را .

بعد از سند در الفقهه یا در شیخ اول که بعد
کاغذ کرمی از خودی . پرید آنگاه که در الفقهه کاغذ
نیاز داشتی هم خوشبختا کلیو پرید ...

عرض سزاک پاکو به قایمخانه سلطنتی فرستاده
سند کاغذ گوزلیو بر آن که گوزلیو بر باره او کند
اوز و سلامتت شرط دور . هر حال که پاکو به قایمخانه
آسان بر شلده و به بوشتر کله که سند بوز فرستاده
مفید کاغذ آنگاه مکرر قایمخانه سلطنتی کاغذ
آکسیجین گوزلیو ماکر لانه کاغذ ...

او که قلمی ارشاد مال آلفانی چارسه گویند
بوده آساندر . واقعا هر گاه سی ذالفقاره
باشد و بخت کسی را سستی مال آلفانی نشکند بر او
قدر امید که وارسم به چو چوفا گوزلیو برایش
اولاد سزاوار حاله . یعنی ارشاد مال آلفان چارسه
صحنه سزاوار موفقیته کیم سزاوارنده در دین
بر نوع اید از مال کوب او را به کله پیلیم و از
جمله سرفراز با بجان تو خجسته اساسی لاری
نفسه یا در شیخ اول که شیخ از روی او را در شیخ اید
فرانسه دین تو صمیمانه بر یک . در ارشاد مال
آلفانی گوزلیو کاغذ کرمی از کبلی انهد استر زده
بوتج شروع ایتم اما هله قورنار طبعی . اینهم
که سزاوار سزاک او حاله اسکی نوست لاری
یعنی قلاویز کله (سپایز ایچون) گوزلیو بر . ذوات
او قلاویز عفتی عفتی بوز بر باره کله قورنار
زینور اگر کورن قورنار کله کله . نوست لاری
مال حاصلده بهال ده در دجهال ده او شیخ

آرزوی آنکه یونس، چهره بیابان لاریزه و
 را بچند اوله پدی - او حاله ه البته انانک
 بوره گی فلا پلیدی و او تجمایا لبه ۱۱ ده اوله
 پلیدی او حال آنکه ستر بر ایلد و بران ستر ایلد
 پا را اولد لار و میر یوللا و قلفراف لار ایلد و
 وارین و مدینه ایچر سینه یا شیو برین، هر ایک
 نوله بر بر سزاون جز سله ریک، هر حاله ه بر هفته
 قدر ارسینه مال آلتانک لارنی سزاده گویند
 (سبحان) برنی اوله - اوله ها؛ اولادی - وطن
 دیر - قیادار سکر؛ درنطن ایبردی که ارسینه
 مال آلتانک با رسده بوفیت خانه نامه سه هر زکله
 دنی او پنا یلا؛ او حاله ه سی و هفت نفی دنی آلا
 بیک؛ فریو زینو رو یا نه بیلار انفا نه بیکرک چوق
 عیب ایرونی، باقی برده سله نونوق ایبردی که اوله
 اسولی ایلد زینما سنیق و سکره مره سو بوق سو ایله
 او بتر ایله چونکه بوقنی نه او نه نجره ایرونی
 سه میران قانع، باقی ها و نکر سزاده و او شان
 لاره آرنی آرق ملا و ک دله دردی کاخه کورن لور
 برادر

آلوب تور کانه در فقط صبا بیوقی بری گول
 کلره کلکه کلکه او حاله ه لارنه لاره آلوب
 و هر تنه یا نه ویر راج و تنه ک ایلد کنگا گوندره
 هر حاله ه سزاوراده آرتقا فکر کراستون وقاره
 فکر کلکه پنجه هیچ بر سبب بو خنده، جز کنه
 ارسینه مال آلتانک ستر کراچون بو منبع مد اخل اوله
 فیه المرام او صورته سنده او رایه کلله پلیدی
 اگر اولدانه سه - ستر باکو قیادار سکر و حتی
 اربا کو باکلده ایسته نه سکر دنی پر بوردون سزاده
 مادی کومک لکه سوره پیلد ریک کتا بر وقته قدر
 حلالا پیلد سکر، سزاده آیدر ایستیموم نه قدر لار
 اولدیفنی یا نه سزاده معلوم ایبر سکر؛
 علاوه چوقا نرو نیجات ایلد کت لار کلکه
 بری بوردون او نفاق او کاخه بری برادر کله
 نا بجزنی تعصب ایلد هیچ بزدلانه بری بر سزاده
 بیستلکه و طرورت قفا سنده بری برادر ایلد کور
 مانور کلره بر گاه سزودیا ایلد بزرده و تالی

نوریدی نوکی ۱۲ اول ۱۹۲۴

نوریدی. جیحون.

سلام دعا در صکره منی آناح گیلی باکو باغلا
 گوئندردب اوزخ ملکله ایله برابر نوس توکی ده
 سانا تو ریاده اولو-اح. بر ساره ملکله بالچیق
 و انشاریس گو تو ریازنده یا لکن استراحت ایرون
 بستنه بر تا خضلع یوزده. در نسی ضالفقار ده بر
 مکتوب آلدی، شک ادکا گوئنده سح اولدی بنگر
 کاغذک مضمونش مکا یا ندیدر منی ادخو یوب
 خیلی مکره اولدی، اد قدر که تمام استراحت بوزدلی،
 حذالفقار دغنی شک کاغذدن متا شر اولدی بغنی مکا
 یا شیر.

ایندی که ایسی بویله اولدی بزرگ مسئله فی آیدین
 لاشدیراق دادلی گوره. ده معین برقراره ملک
 ایسی بونده در که بزها موز ایندی به قدر بزرگ
 ایدی که سزادراره آسوره و استراحت له یان
 یوز سکن اولجا گوره. ده براد قدر مراق ایتموب
 گورده بکنه نونی صبر ایله گوزلیوردیک، بز
 بویله بزطن ده اولدی بغیر که بر سیه ده ادایدی که سن
 اوز کاغذ ننده ص لانا جاغدن شکایت ایتموکن
 داوند اهل اکثره آجیق معین برش یا شیردکن،
 فقط بو آخرکی ضالفقار به یا یلان کاغذ ننده بویله
 گورده در که اولاد ساره سز جوق بیسی ص لاندی سکن

دنه باکوره اولدو. او کاتوره کاندی باکوره
 آریمه یان. آریسی ندر B. 13
 بز ایوانک ۲۵ نه کیلا دورسکی به گیدوب
 او ساره بر اون بهی گون نامرزان دانشاسی
 گو توره چیک. و سنا برک. ائنده باکویه
 قایدا جییتی. انشاالله کلنی یا ما بر یرده کللیلا
 دورسکی به گیدوب سکا درست معالجه ایده برک
 علاده سنده چوق آرتی توغنی ایده برک کمرن کلیم لگه
 قولاق آسوب ن تجمه ایله سینا دینغ معالجه فی سئند
 ایده س؟ ایس بونه درکمه دنه باکوره اولدو کنی باسج
 بورعندن لغنه مهلا اولدو کنی ایس ندر بر باره ده

دشایا بویله بر گنده ان سنن قاتا خاتا فکره سالوب
 عصی ناضق ایگاسیب اولوبور. ایکنک بو صورتی
 هم خالفق و ده منی آرتی فکره سالوب
 اولدو کورجه ساتتیرر کورک لاسم کلور! خ
 ایکنک هر طرفن فکر استوب بویله خزار کلور کور
 سز کورک ترنگ ایله بغیتوب باکویه قایدا سئنگ
 سزنگا کوریه قانبا فکر بزم اولدو به کلله بلیله گیزون
 چوق چوق آسانه. ایفیکه اولام قاجاق رکلکی اخیلف
 سبک خرقه لرده اولکوبوس دشایا فوسا بر باره
 سزنگ هاموس سئنگ کم اولدو بئکله دنه اولدو بئکله چوق
 یا خضر بیلور! هر گاه دطنه قایتسان سببه

۳۱ یا نوامبر ۱۹۲۶

نوریده صیقل

سلام در جان منگره بنی «۴» فرشته هر قدر
 اینک طبع در پورا خیمه‌اش ادیان آذربایجان اریستانی
 سقا گوئیدم: بوداره سندان او تر بر خیل مارتیل
 تهاجولار که ترجه ایدرس! بو اشرار جوق قیباله اترارد
 مابعدی رغن و آب درن جفا بقدره ادنی صینی بیگ
 گوئیدم. ملاده سقا نو یا برده او برده درغایز
 بول گوئیدم، دمول اولماغین جزویرسک د پاشا
 گدرک نه طوره لایزه ستر او شاقلا کز کینیم بیله
 دره شوره نه طوره در بزرگ کالوز ساقی درالست
 واریق، نه درنی مال تحصیل لایه مننه جالستورام
 ایدر ایدرم که تحصیله امکان دیر یله هکدره باقی
 نه تیغ حکیمک و عوم قوم اتر با ستره بوق جوق سلام دعا
 گوئیدم. برادر کز عترت

فکر ایدر. بیلیم درم ایدر که او قدر پیسی اولشم که تا

اوزه مله ال حکمت درم. حکم لر عالمیه سکا کونک تورانی

آخردر بر نونک تو صیقل ایلد بویله عالمیه به با سلام:

سوردره دروب «موللا» کز سبتم ایلد گیمینتیا

ایدردم: صکره یا سخی اهر با ایلد تیون بدتمی با غفور صی

بیلیم سوردرم و کوروش کیمیا قوردلیور درم، ادنی

قدر تار اذن منکره اویو الینک یا مننه. آبلیمو انیا

ایدوب، صکرده قوردلیوب «راستینر انیا» ایدر

درم: ایک ادرم گون بویله ایدوب گو خدرم که من نمازه

درن دیر یلدم: با سخی یور غزلنجه بالمره استوب گیمیر

ساعت ادریم کیم اینیلوب یوردلک درم. بوجور عالمیه نند

مجزه یا ب اثری منی حیران قومین. الف الهه سنده

بویله ایدرسک هیچ اولماسه آسمان ایچون ایلد!

دیلکه کورند زهره کیم داداشا قدارک یوزنندن لوسه و هیچ
 برغ ایلد انشا الله بویله ملارد گورد شکرک: آجاق کاند

شکره نیدرم. برادر کز عترت

۱۹۲۷/۲۳ | ۱۹۲۷.۲۳.۱

تور دیده چیخون وز هره!

سلام دعایا مکره چو خدا اندر که رخ سزاه کامته
 یازم سوراج، سببی ده اورد که سزاه چول گوی نوردهک
 سزاه س تا ایزنه درسته یگنده با شخ اوند هلنه سچول
 ایدری؛ ای شی بوئده درسه سزاه چول گوی سزاهک بوئده نوبت
 گوی سزاهک لایحه کلیردی و براده بر سینه دفت نوبت ایتور
 سزاهک: هر حاله ایگ گون بوئده قیاقلا کک انگری
 سزاهک دوللا گوندریم؛ ایگ هفته مکره انگری بنی دوللا
 رهن گوندریم و عده ویر دیبر سزاهک ایدیه دفتند، گوندر
 حکم عایشه خانمه قاله قدسه، اوله ساته یمنها ایگ
 بولنی آکامشیدی، اوکا گوره توقع ایتمه که بو سزاه چول
 نه گوندریم، مکره عایشه خانم اوزی گوندریم، بگذر
 ریمه بی بی کینه س انگری بنی دوللا گوندریم، انگری
 بختی رهن ایگ هفته مکره گوندریم، اوله مکره
 عایشه خانم سزاهک دوللا گوندریم، بگذر، هر حاله
 بو بولر کور کما تیشه مکنه نظر آکوبده احتیاج زمانته

بورج دهن ایبه بیار س که مکره بولک گلده که بوئده
 ویر س.

برنج در لانا چاغنه، قاله قدسه مکره الله که بزرده عیون
 قوهه مللا سزاده یا فتنه در لایه یقین، ایگانه بر انظاری
 وارسم اوره سزاهک آیری مکره یگینه ذر نجر گاه
 سزاده بوساره اوله ایگینه وقتنری چوقا فوج کچی
 دیکه؛ ارشاح الله اوله بیلوه که یا نه در سزاهک
 گلکینه لایحه ویر بیلر اوقفت سابع و سلامت
 سزاهک گوندریم، بیک و سزاهک بری آرزو
 سزاهک اوله یغنه چسبجیق ایله سزاهک گوره ریکه
 ایزری اوله یقینه که بیکه اوغلا اظه برک؛ سلامت
 اوله لاره ارشاح الله گوندریم، بیکه.

خ ایله بیک گلده که منی بو حاله حکوت قوندر
 دانوریا سزاهک بگذر، قوندریم یاغ؛ ذاتا بختون
 ایله سزاهک اوزیم توکو کوندریم سزاهک سلامت اوره
 آمشاح ساعت ۱۲ قدر قوندریم در اوزیا ایله
 سزاهک اولور یاغ. اوندیه علاوه سزاهک بیکه ایله کما

نوشته سالاجاق و مکره سوز لیله تار بخیله و
 سو سینه تحلیله لیله برابر جا بر آیت بر د ب
 بر سینه جلد سوک کتایلام بورا خا خنده لا بر قویته
 تک صدی رخی منغ؛ اعضالار ییده بزنگه لیسر
 و اتور بیا تک بر و فو لار لیله در؛ حال حاضرده
 ایل ماه اولار بیغنه مشغول دارین بو یاقین
 زمانده بر کنی جلد و خطو جا ایچون حاضر
 کتور اولارک سلاقی سائلارنه گوسره یی؛ سینه
 بویله بر ماتریال اؤنرا ایچون قوق سراقلی اولار
 دیگر کوزله ستر قور کوز سیک اساس لار حقدده
 سیدک لیسری هم اولدیریم که بوزک ده آور دیاره اهری
 آرتق اولاققوز؛ بیا ستر کوز سیک دینه ترجمه اولدی
 شاعاله ایده بیلک؛ منغ عالی تحصیل مسلم دینی نوزنه
 مسئله دن بریزر گوزک او سوز طوره حل ایبر لیله بیکر
 باقی بزنگه لیسر سلا ستر کوز؛ بر آرتق نه نهم
 کینه سوزده اوره دانا قوجه لغنده در ایگم

لارمه اولد بیغنه بعضا ساعت ایم قدر ایگم
 سیورام؛ صحتیم اوزیرینده اولد بیغنه ایگم تک
 ده قدر غمیدرام؛ فقط قوق تأسف لوسم که
 بیکن اویسرایا زوجه بویج بر وقتیم اولیور؛ یان
 لارمه ده بر آلیق استراحته گیدر ب قوق وقت
 ایستر و مان سوزونله لردده اولد بیغنه لایحج بر سیک
 یاذا ایگم کیرم؛ حال بوکه بو ساعت ایستر
 ایستر قوق بو سینه اول قدر چه سوزگون
 اوگر منغ که قوق قیمتلی بر او کور ایضا ایبار دم
 ایندی ایستورم که هیچ اولما سه لیلی دنجیون
 هم زلدوب بیکن سیسغ بر ادیر الیریم؛ چونکه ایله
 قوسردا تور یاده تحصیل گوم که اولان اوسر آرتق
 دارتقالا ستر رخی عمل کالک با سلیور؛ اولد
 ایچون رخی ماتریال دره بر تو آرتق لایحج در
 علاون معارف قوسار لغتک کلایفه کوره
 قوسردا تور یاسر دنده بر قویته تک بیل ایبر لیله
 بو قویته آرد ما بجان ایل ماضولارنا بویج

کور و بیره چو کور و بیره
 سلام و عبادت مکن و مناجات مکن
 بویایه قایما فاسلکون فطایح صومعه علی آفتاب
 انبیا و اولاد انبیا و اولاد انبیا
 از خود جدا و از الفقار جدا و از حق جدا
 نهی که کردی از حق شکر زانچه از حق
 درین عالم کس از حق شکر نکرده است
 از حق بیایند تا خداوند سبحان
 اعدایان بیاورد بپای تو درین عالم
 مکن که در حق بیایند و در حق
 که در حق بیایند و در حق
 اولاد بیاورد و اولاد بیاورد
 دیگر که بیایند و در حق
 در حق بیایند و در حق
 در حق بیایند و در حق
 در حق بیایند و در حق

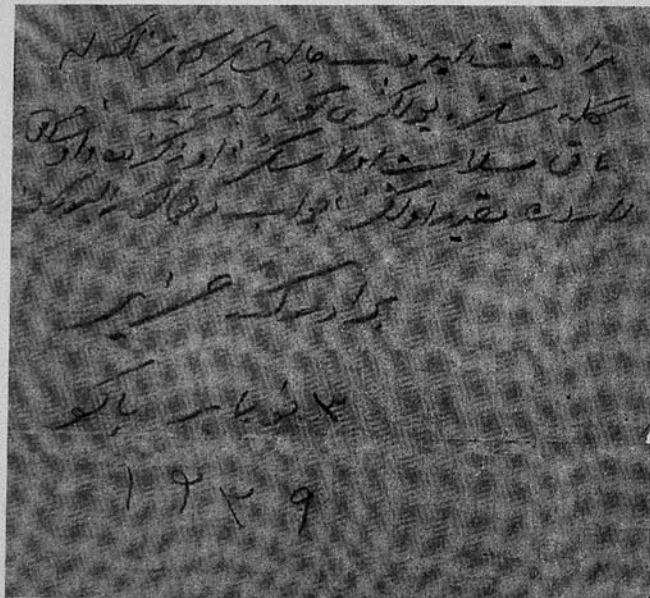
یوز میریر کر؟ بجه بی هم دخی اولیلدره اوده بود
 ایچو سراً نه نه اوزنج نغایات اولوراج.
 بوگونه کرده بزم کلفت برآ زده آرتدی
 یعنی همالک بر قرنه اولدی؛ ایندی اوزک
 ایکی اوغلو و ایکی قرین واردر؛ صالفقار کلد
 دهن سلامتیلر؛ بیوک خانج موسقو ایچید
 لوداره تحصیل اولور؛ اونی طارک قوسار ایل
 کور و بیره چو کور و بیره
 صالفقار ایله چنگیز ایسه بوراوه دیکر.

نه نه م، بلکه وشموع قوه اولار منظره
 جوق جوق سلام دعا کور و بیره
 بی یا معنده دره؛ او شیریه جی جی قایله نمود چینه
 اولدی ص سلام دعا کور و بیره
 لور کور و بیره، باق هار کور و بیره
 م، و بلکه کور و بیره
 و زهره بی جوق سلام دعا کور و بیره

بکار کور و بیره

۱۱/۷
 نور دیده همچون وزهره!
 جیجیغ و غوغایی!

سلام دعایان مکره بزارهاونز ساق و سلامت
 وارین و سزاون باشه هیچ بزنگان لقمه یوضر
 هاومیزک شده تک آرزوسا بود که سزرا اید تزک
 گوروشک؟ البته تک ساق لق اولسون؛ سن ایعلرکی
 قدر تاران فکله بغشوب بورایه کلر سکر، اونده
 گوروشه ریک؛ هه دک جبر اینک لازمدر.
 نندم ساج و سلامت در، چوق بیور و چوق ده
 گولور، اوزی ده هر برایشه قاتشیر، فقط قودلاق
 لاری چوق آغز ایشیدیر، گوزاره دخی ضعیف
 له شتو پیر، منده اوز طرفدن چوق سوا بیرم که

جنہ لیسے، گئے اور تو لو غمزدہ و اراغ و افزند
 بعد ایستیم لا قدر او کو کہ عجب ابو یوزی گو میرم؛
 اور ہم وہ غریب سلطانہ پر آئی اللہ مات بول
 و میرم، آئیندی یہ کہی ابلی بوزمانہ قدر بول
 ویرشم؛ آنا سناک قبرینہ حاجی روز لکن آستوز
 عایتہ فاکت بول اوکا دینے گدہ او بوری منے
 افضہ یونہ گو نور ویم کہ برآئی اللہ مات بول
 ویریم؛ غریب سلطانہ دخی راضی اولوی ...
 باقی اور ارہ چیچقی ابد نمودین بیو وکلی کہی
 بورارہ دخی بزج بالا جالار بیو مکہ ویرم۔

ازنگ عمری اور زون اولسون .

مہیکہ ایسہ بزگیلا و دستقدن قایہ اندن
 درکہ ناخوش ور؛ اور ارہ او تک بوگرندن و
 چیقارند پیر آئیندی اولسون کہ اورا شک پیری ہلا
 درست ساغاکلیو پیر آئیندی یہ کہی دعا لیر
 روان ایدیریک .

عایتہ فاکخ در سندرہ مصطفی اید اولور؟ بولگی
 رورہ پورایہ گلشدی؛ ساقی و سلامتہ ر؛ بولدا
 موسی ایسہ بوراردن مستحق ایہ کنی حدی؛ اور ارہ
 قورلوق ایدیر .

تور دیر و همچون نامه
بیچیق و تموجین!

تسلیم دادند مگره چو خدا نکره سزاه ملک بی بیانه طامع
اوست خنده بر عهد چو کند با ستر چوق قانش اولوسا سیرک
بهر حاله برها تو مزسای و سلاست و اریق آینه نام لایب
تو جانم بیز قولاق لاری او قدر ایضا میسید مریه او کما سوز
ما سیرقا چوق چیرین اولوسا اما معده که چوق یافتی در ملک
دستگیر ده سزاه در هر دو بر تاسار اولانده بود در هر دو
تاسار اولوسا او تو خیل او نی ساهلیر نام . هایشه فامی در
سلاج سعادت در ایوا هر گو در ده سزاه اولوسا سکره در سیر
گیندی . برده قائله لاری دخی هان که سلاج در سلاست درک! سزاه
سکره عله کین او شاق لاره هاموک بیوی بیلکین لاره او فریور لاره
او در در حالک در اویج سهرانک او چو سیریک ایکیس
شاهانک و ایلی . یقین که بیچیق ایله تموجین دخی لایب بیلک
در کور سزاه کونک دتسکین کت درک . شادس ایله چنگیز آخانه
بر سعادت آلوب سکره بو شایب درک . نهانه بو کول لاره
ایکیس بر آسواد آلوبور! گو کت افکند آفرینه اولوسا ایکیس
ایضا سیریک! سوک فامی ده وقت اولوسا در هر دو

کمال او قدر سوک اولوبه رسه بو ایلمه ن مکتبه
گیدیر، دلارا ایسه - بلا سنیفا اوگر و سینه؟
سهرانک، چالک، دلشاک، سیریک، سینه تک
رمضانک، عفتک او شاق لاری کینه کبه بیویوب
بر چوق لاری ایندی استودنت درک .

من اشترایه گلکه که، بو ایلمه عرضه بر چوق فرادایلا
شیکل یازمشام، و تور کت آراسنده موسیقی عالمک شیره
وضو صنده چوق چالستورام، سوک اشترکون اولوق اوزرا
کاهره آهنگر اوچه راستنایان سیرام؛ اولی قورتار
دقدن مکره حکم منده اوله آلوب زاقرا بیچینه منده
قومانده بروفتابه گیده بکیم . باقی نسیخ ونه، بیلکونه منده
اوشاق لاره و عاکر سوپ بوزلر نده اوچر سکره
اوچیکر بفره باره ده شقایات اولار سکره بر اوک عزیره

۱۳ نوبه بر مکتوبهای اکسب بخون حاکم اوله تی . بزرگواران سقا
 وسعت دارین . هم فکر کم بر در که بر فتن کچوروب یا اوله
 کیمه ایغه مایه آفتونه بلکه ایله بر اینستف یانکه مکتوب
 اوراده بر آنا قلاق در نیجه آفاق و مکره هاسن بر بر دره وطنه
 قایه اقا : بزمه یارینا نانو تلفغه دست نداده ایله یک بودر
 درست ایله که نانو سلا میرینه آمانه حقوق یاد اولوب نزدنی
 اولمق ای کتا استراست و اجیره اورده که بوالیدن تهر اهر گورده
 کده بیله اورا به چلک ستر و زیور انشا الله بر مکتوب مکره برار
 قایه اریق . بوداره بشخ دولان جعفر موق یا فشی در سنه
 زلفه ده جمال ره یا فشی برل قانده ایله برین . کتا نه آیه
 اوج بیله برده کیمه برل قانده ایشاع که خال برل ایله ۵۰ امانتین
 جوق ایله بر . سه گوننه برل برل و آچکا برده یا شوبه بره ؛ نه
 مصلحت گوردم که سه اوراده بزه هیچ بر سراج گوننه نه چونکه مکتوب
 یو قیچره بزرگواران مکتوبه ویرسی . قویه واقره یا کون ساقد
 سلاستد بر هیچ بر تلفت یوفده . مایه فایحه که باکی در
 اورده بر سنه کاغذ یا نا چقره اولاده ها کون ساقد رسلا مته برار
 باقا بزمه کالو مکر با نضومه نیشک ایملیکه کتر نزهه یه اوش قهر و کوز
 جوق جوق سلام دعا که وارده نه ترتر کاغذ یا نه کوز و بزلی یا پیله
 گوننه زیور انشا الله مکتوب گورمونه بریکه باقی ادهعا برادرک علی بر .

قرالوقده خبر . نیازی و چینه جوق مرا اده ای صحت و تاج
 حاکمیت دراز جوق ایستردیم که نیازی اهنه ما که کیمه
 سولق ایشنه مقول اولاییم . بو یولده دیدیکه قایلینله در
 ایلکسی کت ده الله نهرینه دین گلدر یا جوق یا فشی اولان لار
 سلا فقط هیات ایشینه هه اوردر مادی ره آنا آمان جوق
 ایله لایهرتی در سکر . هم ایشلمق ده جوق یا فشی کیمه بزمه
 بر کدر استلا سنه و مکتوبت اهلی هم فعالیتده دیر یکجه راض اوله
 کتا لار نیجه هرست ایله بر کده قاننده ایشاع یا فشی قادر وار
 مزلایم : ارادین شونده نوت ایله اولان ایشاع اولان
 سر شکیل ایستیم با کتور اوشده آدنه بیک اولان اوشده
 سیرام اعلی ایشاع یا فشی ده مقول اولدیم . یوازی کیمه
 کتور اعلی اهنه ما که قومانده یوقایه کیمه حاکم اولان
 سترنده طره دولان سکر ج ایشاع کیمه کیمه بر دولان ایشاع
 ایشاع کیمه بر کیمه بزمه جوق ایشاع لایه بر یا امید دارم که
 ایشاع یا فشی اولان کتور کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده
 کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده
 کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده
 کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده
 کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده کتورده

۱۶۹۹

نور دیدە جیحون و زهره !

و نور دیدە جیچیک و تیموچین !

سلام دعاون مکتوبه بزار ساق و سلامت واریت

ولاکه چو که آرت و زین بود که سزاده ساق و سلامت

اولوب تر که ایله بزم کور و سزاده جیچیک و تیموچین

ناتوخی اوکارا بزم نه که سزاده ایوب و تیموچین سزاده

تر که ایله یافتی اوکارا دم بر او فخر شادانیه

بو کور کرده سزاده بیک الفبا کتا بیلر پاپر بر شیخ کتا بیلر

دخی گوندر ویکه کتا بیلر کتبه گوندره چیکه ؛ اوز

مزره سخی ایله بیکه اوشا خالاره هر آی - آرزو اولسه

پول گوندره بیکه کتا بیلر آی آلا بیلر

منه گنده اوز ره قوتورق قولا قنده باقی وارای

فقط حال تحصیل اولامق سگدم بر دفته منی مایلوک ایله بیکه

و بعضاً ایله بیکه ده سزاده اولور ؛ اوکا گوره بوفیشی

مد سقا ایله بیکه ب آذربایجان و سزاده سزاده

قنده بیکه بیکه بیکه بیکه بیکه بیکه بیکه

ایچون آلا بیلر کتا بیلر سزاده سزاده ایله بیکه و ایله

واریم که بوسفر موفق اولام ؛ چو که معارف قومی سزاده

دخی بوفکره شکر بیکه

علاوه کایته فایم تر از بیکه بیکه بیکه بیکه

ایله اوز بیکه بیکه بیکه بیکه بیکه بیکه

اولاد در کمال بوالهول دن مکتب گیدیر و مکتب حق سوزید
 راز اریه اید گوئل او بیور که گویا باله ش قدر خنده
 او حق یو بدز کله بکده آرتقا اولاجنه اینده دن بللدر
 جمیل چوق سلاقی لقا ایبر سه ده گزده بر او قدر مهر با
 او ساق در اوزنی آید اولاده قورقلا اولاشه گیدیر
 کلاس سوزن آلتنه عاقده ایلمک و اولاشه
 دیکل آچور و آناس آئی بللدره چوق او مشهوره
 قرنی زبور چوق عقله قرند ادره یا شتی او حق یور او شید
 سه رنگ او غلی ^{باز} ده بر سیوب دان شور و اوزی ده
 چوق بیور سه رنگ بر تاره قرنی دن وارد که هله دن
 اوئل گور نه مشم؛ دشا هک قرنی شمشاد در حق چوق عقله
 و اوزده بولم کیمی چوق بیلمشدر

با سخته قورقلا اولاشه بر کسی اولداریت سقول
 اولوب عالمه شی تا سینه اینله سقولدر کله بر و بر
 رازده سینه اولاشه ها اولش بر بره نعلوب گور و تو کله
 و سزای آرزو ایبریکه؛ فقط گور دستم ز چوق کبچ
 کبچ اولور؛ چو کله و سزایک ایمن چو خنده روح افش
 اینله کیم یورنه؛ نه که کورده آفتاب قدر سقول
 مانه ساق و سلاست در انجاق قورقلا بر هر حاله
 اولک نافه سلنه دنی نکر اول بیور اوزنی سو بوغه
 ویرمه؛ کیمی دیمه کورک اولار جمال کیل دن سلاست
 درک او سا فاله بر قدر نافه ح او کسده اینده یا شتی
 دکر و حیجه اید شو چینه سلام دعا گور بر

خرد دیده حیوان!
 سینه بماند که کلبه جاتدی و بزرگی حوک در پیشه اتمی!
 بزرگ هاوز الحمد لله ساق و سلاست دارینج. بویای هاوز
 بزرگ اونا ده. ایدیکه، اینک کله که همیشه. نه نه سلاست
 در و شکر ای یک سز که کز یا خشیدر؛ یا جم بر آرز ناگوئی
 او کسه ای اما ایله سی یا فشی در؛ جبار که غصه نمی ایله بر آب
 حیانت ز اقا تالده کتور تریک بورا ایله بزر ایله برین
 اولور؛ حالک اونی کمال بویور بیه بر و دانوشور
 جیجونه عمی سنه، زهره بجه سنه و یولدا شوری جیجی و تخمین
 سلام دهانگ نه بریر؛ چوق باخشی اوشا قدر بزم ها درما
 گو لور د ب شاد ایله بر؛ ادرما ده چوق نه خسته اویناسق
 ایستور؛ دیجور؛ سیسی پیسی (سستی دین) اوینا عفر
 ض الفقا - گیلده سلاست در؛ نیا نه ایله چنگیز هر و یکتبه
 ادخ بویور لار.

من الفقارک اوشا قلا ری ده بویور بیک اولور
 اولوب سزک، اولور ده قوسر و اوز براده اوشا بویورک؛
 در الفقار اوزی ایسه هلهک بیچار در. علاوه بر هفتک
 سنانک، غنقونک، اینک نیک نیک اوشا غلار
 بویور بیک بر چوق قاری استور دنت در ک. و بویورک
 هاوزی نیک سزه اکتق آرتق سلاج دعای و اولور
 باقی نه نه ملک، ملیک نیک سز که هاوز که سلاج برین
 اولوب دور در کتک ده بیز لر دین نه ایله بر ابر چوق
 او بویور یک؛ او کتک ده غم و غصه ایتمیک، انشا الله بر
 گون ساق و سلاست گو او سز یک. تخمیل یولنده
 چوق حال دنت درام. هله که سلاست اولور
 برادر که سز

۲
 بزم گیتیکه من از آنک هم از پیشی آرتیرار، همده عمی در خدمت
 آپار سف و غربت برده، ساخلافا ویول از تنی ده او نکر ایچون
 نملکه می بر امر در، علاوه حکومت دهن مع گیتیکه راضی دگر،
 دیور که او نکرده، بزه ایچ بدین اوله لاندی، او که قالد
 ایچ، ایچ چو ندر، بر طرفه حکومت نوزک موسی ملک
 مدیر می، دیگر طرفه حکومت با نوزک دیور نوزی بام،
 علاوه، دارمعلات و دارمعلین داناش اینستونه
 نغمه معلی، او نکر علاوه با سقا براده، ایچ دیورک
 ایستور، منتابرا آینه، مع مواجیم بغین آینه بر
 میلبارده، جاتا جقدر، او نکر که دلانا جا غمز جوق یا غمز
 ایستور ایچ کیمی بره، ملک، جدر بره، او نکر ملک، سعادت
 ایچ و مع الخصوص کوزی داور کوزی گو رک نه قدر سا بلان
 در، اما چه فایده، ما فته کوزی سوز، بو فهد صوره جوق
 فکر ایچ بره، اما آفری برانا چینی سوز، اکس بودک آرزومز

اسماعیل آردادی شریا ایچ قری دلسا و دعا گلوب بزره
 اولور، اسماعیل اوزی کیمی نه ذات الجیندن مرخص
 اولوبدر، بی بوم در سوز اوزی ره قلمه ده در،
 ملیکه ده اسندی گو که لوب و با سندن، فرضیر و پهر، چونکه
 کیمی قیش برک نا خوشیلوب، پیچندی نیف اولمشدی،
 حکم میس بوانی یا فشی ایچدی،
 حال حاضرده هانومز ساق و سلامت داریم، عایشه خانم
 هله سوز و فکله ده در، برده، قالدان سلاستور،
 او که قالدان او را به ملک سئلده، بز جوق ایستورک
 سلوب سوز ایچ گو سوزک مع الوضوی ملیکه آرتی آرتقا
 ایستور، فقط خا با غمز کیمی شیلر، اولایول کراسند
 جوق آغز لغز، و تا بیا نه نم سئلده سی، چونکه نه می اولدی
 او نکر یه آقا رتی ویول مشقنه ساق جوق مسکولتیل بر
 غمز در، او نکر یه فو چا جدر، هر گاه بوراره قویوب گنسه که
 رهاره یا مان، چونکه او نکر جانی آجا ق براده رادت اولور،
 در الفقار گیلده، قالدان نا خوشیلور، باج گیلده، قالدان ده اولور
 ایچ دلانا بیلیمور، اوور که او نکر آقا رتی اولیمور نه قویوب گیتیکه

آگیا یہ کہیم؟ پہلے برا برا وجہ نظر دقتور
 دفع گوئد ریلور؟ گناہی پر عادت اولیام
 ایٹاک پر نہ یولام شہ کی بیکہ۔ ہے سزور
 نے تحصیلہ کا یہ ان دنہ مگرہ معارف قوسار
 حکومت عالی قوسر داتور با سکر ادارہ
 نکاتا بجز بقدر، چنانکہ بونچ ایلر گوسر
 باشقہ اربوایش با بار یولور دیو خوسر
 آذر با بجانہ بر سفت گتورہ ہلیور

معارف قوسار، پیر لاری مصطفیٰ قالی بیف

دوام ایبر: بوردہ قالیان قوسوم آشنہ
 دعایشہ خانم گیلہ ہارسہ سانغ و سلاستہ
 ادبارہ روہ آہ غابین اولاسکر
 علامہ بونی بیلیہ کہ سن عالی تحصیل
 آفاق فکر معارف قوسار لفظی طر قندون
 عن قبولہ کیچدی دیو شہر صدہ معارف
 قوسار لفظی قولہ گیاس طر قندون قرار
 چیمہ کہ نے عالی تحصیلہ بترک ایچوہ
 ایک ایل مرتہ قومانڈیر دفعا اولوق اورہ

نور دیده صحیح و زیاده!

سلام دعا در حدی صکره چوق شکر اولسون که سز
 کا غنای زوق ممکن اولدی . بزخ احوالک بوگونه در که :
 اولانی حکم دست قولوغنه . واراج بو سیغی شیخ
 مدیرییم : ایشلری با قاعده آیایریرام و معارف قویسای
 واداشی بیایدازه . مندر ارضه در : جون توسی ایشلری
 مندر حاله ایله دیبره . حال بوکه اولیمه برایشه باشه که دن
 معارفه ایله و سب ایشی خلا شوریردیله : من اولم ایله بوک
 مبارزه که ایشیم در آفرده یوق اولدم . **عاشق و سوا ب**
 ایشلری نیر گلکه که هر حیفه براده مع العوم معاشلر چوق
 آفرده بو حیفه اینه که هیچ بوگونف غوین ادره منر فقط
 من باشه معارفله ایله یعنی آفرسکی غوینسار و ساری
 دمن آله یغنه گوره . دیک که نه اینه اونه لایق
 حتی حاله زره ال بو تو رام . بو رانک غوین جودره یعنی بوک
 کا غنه بو لک قیمن فیله درسه یکنه گوره بو کلفته سادتی
 ایچون هر آس بر میلیون یارم و یا ایکی میلیون فیست
 بول ایشی : من بو بول قانایا میلیونم تا لیف و لطف
 کلکه که . ایکی برکی یانه مانع فقط سته ق و آذر با کون
 سی اسان حیفه . تبعاعته بر لوب بول لوصده بوک

من ایشلر منی چوق تقد بر ایبر ادر که حال
 تحصیل بیزر که جان دلدن راهنا اولر ب
 من بیزر که انییر ؟ با شقه قویسای ریلو
 لدر دمن موافقت گوستردیلر : حال حاضرده

ایشلری بیزر که ادریم . باقی هر که
 کتوب بیانه اراج زهره بیله داد شاکره
 جانده من چوق چوق سلام دعا سوا ب
 بیزر ادر که . برادر که عزیز

صبح بر جزیره بودیم کسی دیو که اردبیل ایله لنگران کنگنه
 شاه و نه لایله چهارم اولوب اولدی بریلیدر (چهارم بیست
 ضابطی ایدی) کسی دیو که بارالانوب سکره ایتر بدتر
 کیمی دیو که سانج دورا اوزی ده ایتر انزه دروغ خفا بولموشه
 دوغری بر جزیره قدر؛ جن اولدی بریلیدر نه دها آرتق اینا نوز
 جمال ایسه سانج و سلامتدر اوز تک بر اوغلی اولوبدیر که
 آدن کمال قوی بدیر؛ چوق باقشی او شاقدر؛ پشی ایتقور؛
 باجم اللذیره قویسور و اوز فجا برک تلی سنی الکور.
 جمال اوزی ده صنایع نقیبه شه ننگ باقی کاتیدر؛ اوز
 بر هفت پشته اولک سرا بک ایله برابر شافی بر کتیری کتیمی
 تیار در قورسونلر دهمه بر آن دیو مجلس ناز
 سحره اوله کیده اوزک ده بر اوغلی اولدی اما
 اولدی؛ سو سراه نه نسی گیل ایله برابر بر اونا بر کتورک
 محبوب بر یوب و اوزی ده مستقل بر اتم اولوبدور
 صی درک اوغوز برن بوهی اوز دور؛ سو که هرک کتیمی
 در اوغوز فقه معلمی اتمه ایستوریک.
 کاینز آن ایلم زب بر اود بار فجا اوز اما ایلم بکون
 اریسوب عیسی بر نوبدر؛ اوزی چوق دانشور و جز چنگ
 سو که هوسی و اوز بروغ خفا نوز که قزور
 ایلم الففار که بیلیم بر ستمه بر اوز بر ایل آی ایشیر تا کتیری
 ایشیر بر فغاندر که ایلمه در؛ اوزی ده ایلمش باقشی

سو که بر اوقلا در طاهر لاشام، نظمونی او قدر جال در فتنه
 اونی پاریس محافظ موسیقی سنده درغی اوغوز بیلیم
 اش الله نصی اوله اوزاره ده اوغوز یامام،
 ملیک معلمه کتیا بیدر؛ اوز نیده بوگون کلمه کتیمی درک
 اوز تک با چلیو بدیر؛ فقط حیفاکه جانی بر اوقدر سالم
 دکلمه؛ عملن بر تداوی به محتاجه؛ حال بوکه اوده اوزاره
 سکن و کلمه؛ بوند ایچون سفانا تور یارک لازمدر؛ اوز کلامه
 تریاقش کی مالک اجنبیه ده در؛ گوهر که ساختن اولموشه
 بلکه صدقه روزدر.

نه نهم سانج و سلامتدر؛ اجناق سزطر فدن چوقه
 نگر ایلم چلیو؛ اوز نیده قوجا لقی اتری اوزارق باقی
 کچلیو؛ پوره که کور کتیمی حال کله در چهار اولور؛ اما
 کتیا باق اوسته در و اوز ایلمه مشغولدر؛ نه نهم
 بوگون کرده؛ یعنی بیج گونه بونده اولک باجم گیل ایلم
 برابر بر اوزا؛ بر گونه دریم؛ اوزا ده؛ اوشاق باجم
 سنی؛ آچلیو ب محبوب و آیی ایلم نوز قورلوق ایلم بر
 بوند کما مستفاره ایله که ها کتیمی اوزا بر گونه نوز
 حقیقه؛

باجم ده سلامتدر؛ فقط اوغلی چهار ساریم چوق
 لنگران اولدی بینه کوره در و عجم چکور؛ چونده چهار حقیقه

نور دیده همچو!

سلام دعای صکره زهر نیک کاغذی
 دس گوشتی ز دوران لار گلک بینه سی
 قجب بر اسپر که بزیم کیک طرفه سزه
 گونه زالی کاغذ لار گلک بینه سزه
 حال 'العق' و معاشه فایم سزه کاغذ لار
 یا زو پیر کر اما زهره که یا زو بغنه به بدله
 حق رو پیر که سزه بینه سزه پیر

هر حاله بزیم کیک هاوس و معاشه فایم کیک
 سابق و سلامت ز آ او پاره ده هیچ بزیم کیک
 اینیه سکر؟ نه سیم و کیک فراقه رو بساعت
 که نه بزیم کیک یا بزیم کیک ایله ملک کیک
 بزیم کیک آب چا و معاشه فایم کیک آرواری
 سا ایله پار بر روی اوچ راسته تاشیه
 کیک و پیر

بوسایه ایله که بر که قاریا عیدی، پودله طرکه

آچاریر، قولوق ایله بیکه هر کس دا کرده یا قوشی هر کس وارده
 بویله که بزیم کیک سینه سینه بزیم کیک سینه سینه
 قدر آفتون بیل ایله آچاریر، سبک فایم داوستا قلمی دخی
 سلامت یا کیک بزیم کیک با سینه که یا بزیم کیک فایم
 سزاق نیکسی اولارق قزیمه دن ساغلا بیلدی...

عایشه فایم کیک صقده بر کوز دخی یا زو پیر
 مکتوب گوشتی، برده قیلان قوه مکتوب
 آتاسی و سبک ارفانی زوف دله با سینه ساغ و سلامت
 اولوب دعای وارده، آتاسی ایله بیل بر افاکاره بزیم
 بزیم کیک بزیم کیک بزیم کیک سینه سینه سینه سینه

ساق در بیه بویله قطع استخ که سنا بر آتاسی یا خونه
 بروقتده بورا دن اذن آتاسی استخ بویله کیک که سترق
 آتاسی موسیقی سینه سینه سینه؛ اگر برایش ممکن اولسه
 بعضی استخ بویله کیک بیه، آتاسی ایله بورا دن چارسه دخی
 کیک سبک ایله کیک سینه سینه سینه سینه سینه سینه

چینیچین ایله فارداشی کیک سینه سینه سینه سینه
 نقل اینجه سینه، چینه سینه ایله فارداشی هاوس بزیم کیک
 آتاسی ایله کیک سینه سینه سینه سینه سینه سینه
 اگر کیک کیک آتاسی ایله سینه سینه سینه سینه سینه
 یا نه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
 سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه

بره برادری سینه سینه سینه سینه سینه سینه
 برادری سینه سینه سینه سینه سینه سینه

سزا که له برابر یابی کجور و ب حکم
 هاست و وطنه قاید اقا: هر حاله کن بو
 اوز فکر یکی مکا یا زوب معلوم اینست
 یا ز گورک ارشین مال ایلانک ترجمه سزا
 اولدی؟ س گوند و بیک شورشالم دنی آرا
 مینتی س حقه بر چوقا وینلی شید
 بیله هم: هر گاه چای ایر بر سه کفا معا
 نه یا زوب حافظ لیوم: اوز ورنالره
 مینتی سی خضره بر فاله اولدی یعنی آکا
 ورنورنالی بر لغز بنم قوللو قیلدینا
 ویی بیله نه ویررم که م ایچولار همه ا
 علاوه بر شیه تعجب ایر برم که سز براه
 یا نه انده اوز در لانا جانمکونون هیچ بر ش
 سکر که گورک ادراره نه ایلمه اولار سکا
 مازن احتیاجکنه وار بر راسن بزه معلوم
 سکر بزه بر علاج آکر ایاق اوشاق

دنی با گوده اویلدی گورمده سوغ ایلمی صبر اهله اینست
 کیمه قار اینده دل در: اینست ایسه هولار شین
 کجوب لایح بهاره او فشیور
 بر شیه و مت بر شیه قیاق مسؤل بر لار شین
 بر بی منهله گو اردنوب سنی سوز او شیه و
 عیوق تعجب اینست که اینست ایله کیمی قاپتر کن
 دیردی هر گاه بو مضمونه کاغذ خلاصه لایح اولد
 و کاغذ ویرم رسم: هر بیه که نه بو مضمونه
 بیجونه کاغذ یا زوب سوز و شایه که هر گاه
 بو شرا کدره کلک اینست او مضمونه لایح
 اولان کاغذ لری گوند و رک که کاغذ لری
 اولدی کاغذ بیله بو بیله آ شلارم که س بو رایه
 یا زره فایمن اینستورن: هر گاه اولان
 قیاق بو رایه کلک فکر کن اولد: مفا معلوم اینست
 که نه بو مضمونه حالیشوم: هر بیه
 فکرم وار که بو رایه اوزوم او رایه کلوب

نور دیده چیهو به!

سلاح رعادله مکنزه زهره نیکه جلاله دآمانه

یا زریغنه کاغذ لکله بیتی شری اوشاقه کرک

نا سانه لغی زری چوق مکنزه ایبره اولاره باشه هم

نهایت ادلیق لاندوره! اوکته قالدیجه زره! بلکه تمام

ایگن آیدر که نافر شده! ایندی ایندی سی یافش اولاند

باشلیوب یواشکی یواشکی این منه دور ماغنه باشلیوب

آنام دیرده قالدی لاره کاسک ماغ و سلامتدر

نه نه ملک تیر تیر باش! میل آغز چیهو به!

ایستاد
بارک

ادسه و فخری فی تعلیمه کورستورده و لریستورده رضا او فو اعنه کیده کج، قسته ادا
ایینه و لایسته کوره دشما آباراجیم: بوگون لکوره عارف قوسا رلیغی نرندنه هم امکان تحویلیم
صحت اولشه عارف قوسا رلیغی اولدو حمدو الله و معادتی بخارده جلیل بریم بره
گوردر که منی له نینغزاده دیاسی سخلده اکلان تحویلیم استقون اولدو و کفک لایح اولدو قدرده و
دیگرکه امکان لاری اولدور! فقط منی عالی شهیدیم آکا یاده آکمن نکرشه اولدو و عظمه سلیم دم
ایکسینه قاپاق عارف قوسا رلیغی اولدو و بیله قطع ایتمشه: دیر هر که اولدو بر قور
گو نایمک لایح کلک کورده! منی ده کلک هر یوب کور لایم و ایسید واریم که بو نرندوره کفک
ایستور کور: دیر کورنده آلام کور قلوب ایستورده سن دوقون لری و چونک قوق قوالیوبور
عایر سنز قلوب اولدو کورده هر علاوه بر آغز ایتمشه: بزم نفا یوزده اوشاقه کور اولدو لری
زهره بی قوق قلوب اولدو قوسا رلیغی و آپیش کور عارف قوسا رلیغی کورده کورده کورده کورده کورده

گوئل سیدر حکمہ چہ پنہ آدرہ دیریم، ایندی

ها همک دعا ایبر لر، بساعت ادنی هانوز ایچدی

و جوق یا فترت تاثیر ایبر، انسانه جوق قوت

دیریم؟ منزه ادره مان ده آلوب ایچر سک،

ایچنده با نایله فیض گوره ادنا قلمه دهم دیریلر

دیبا فترت تاثیر ایبر؛ پورده مان اول کرده فالسینا

ایبر دیر، فترتکه فترت اول طرفنده سا تیکلادی؟

اما ایندی، پورده مان سر قدر فترت لایه افری

تایر یله فیض گوره فالسینا تیسرا اول ایچر جوق

چہ پنہ حکم گره گو ستریم دیریلر که قوجه لادن

در، عرض آه دات جوق ازیت هکوردی آفری

گیدرب اذنگ ایچون، پورده ستار سک

ترید قوتت دینیلن دیوان (معمون) اکیم

دیریم ایچکه، برایکی گوند مکده آردادک

آفرلایه سا کوس ساکت اولوب ایله میل که

مانه دن دیریلدی، کیفی گوکلدی، پستلادی

ایچکده، فرض لایه دیریلدی؟ همان دریا

که لورف نوزرا ایلیا، عاینه شیاره جوق

نور ایدر، صحوک و زهره!

لاجر عارون مکره، حاله یانه و بیختر مکتوب -
 کله به جاتنه؛ فقط ندنسه بیخ کاتنه کله
 جواب یانه برسان، اوکا گوره ره فرجه سله
 کاتنه آلا مفعی سرتا برابره گوچکله باره سنده
 هله لایحه اولان نداسه، گور بیورم؛ ایته
 مکتوب جواب یانه، علاوه ارستین مال آلان
 نوستارنی سکا گوته دره؛ هوالارنی دین
 بیورس سوزگرنان دکن - دفا کو توریان
 من ایسه دکن ارستین مال آلانک نوستارنی
 تازده دن سوزگوب، و بعضی هوالارنی دگیش فقط
 سوزگوب یکنه گوره اولدجه گوته دره؛ یا کله
 برقدنسن کوشلش، نوستارک کله به بیورسن
 یانه بیلدیر بیور حاله ارستین مال آلانک ساید
 ایسه بیلگه تیجبر حاصل اولسه چوقا کوشل اولار و
 دیکو ماته فلاشه سرتسه بیخ او رایه هلم ده آسان
 اولار

یاشتی درماندر، علاوه بو تکلمه سزه الله رو بیلد
 بول گوته بیورم، باشار یاشتی ایدر سکره؛ علاوه
 کایقه خانج حاله دیو برابره قیبه ده اولان ایلرنی
 ساقور حکومت آکوره؛ ادنی سانا کیمی زهره
 ندر، قوه سن حاله واسطه بیلد سزه گوته بیکده
 علاوه سینه زنی بو سنه آفرینه یعنی ایلره آیدر
 حاله تحمید کیده بگم، بوسکله بیلد طبع ایلرینی
 سله درالخن ایلریم که معارف قوسار لحن درنی
 بربک قطع کورندار بیدر؛ بو گونه کرده مشله رگا
 آجیلا عقده؛ من حاله تحمید کله بیکده حرکت
 درجه لانه دل اولد یعنی معارف قوسار لحن درنی
 ایلریمه دجوق ایلریم دارم که کمال لایحه اولان کوملی
 دینه یعنی ایته بیکده، یاشتی که رضل کتوب بیلر ال
 هیچ قورم اقرابک سلاشه زهره، داوستانا زهره
 برادرک عیشر

۱/۸ - بار

بسیار عالی
از نظر بار بار
بسیار عالی
بسیار عالی
بسیار عالی

نور دیده هیچگونه وز نه
سلام و عادت منکره بر کار ساق و سلامت کلان
بجایه وارد اوله بقا، ایندی اوز ایلمه زده مشغول
وار بقا؛ دیگر طرفدن سز که بامه ده ایضا حالت ساقده
دوام ایله بر یک؛ ایلمه کله طوری بیله کوسه بر که
سز بر براه قاتیل سکر؛ بر اوده اولان بون بیل
بیرله اشلا و هه چینی ساق تاشی لاره هامو کای بر بیه
مصلحت گویر که سز بر براه کله سکر؛ سز بر براه
کلن کیمیا قورلق ایسی ده اوزه لرو بزه آخزده
بر کوروشه ریک؛ موسی نیک، سز که اچون اورد
قورلققا در زلته فکری بیس فکر دکلن دوسه ده
نقطه بی بویه گوروشه که موسی بز فکر شی قول دن
فعله بکچور بیجه نه انیکه آسلا، بیلکه ایلمه ده کلوب
بکچور، چو نیکه بوساعت موسی نیک باجمی او قدر
قاتیل بیف در که فی اونی بجر آسلا در که نه ایلمه

Handwritten text in a dark, possibly inked or stained area, mostly illegible due to fading and bleed-through.

همی او شاق لار کز باره سندن آرفاين اولان کز
 هم ده آذر با بجان بر منفعت يتورده من؛ و پرده
 پر رانک با شایسته بر ساعت چوق گو زلدر، بهر کی
 او ز استینه گو بنده من الحوضی بز که گون لرزی
 عقیقت چوق یا فشی گچو بر یک؛ او کما گو ره سز
 ایندی دن پر لا حاضر لاشه کز یا فشی اولار که
 صکره لر صویوق لار ووشر؛ او شاق لار اچره چینه
 کچو؛ گلنده ده بو سقوا لر بغیله گلر سکر که ده
 یا فشی یولدر؛

عرض بوگون کرده اذن ویزا آکوب سزه
 گو ندره چیک که البته در میو ب گلر سکر؛ او
 نه سیاق گلکند طریندن دخی ففعل سکا با زوب
 بیلدیره چیک و یول عرضی باره سنده دخی نه پیر
 گوروله جکدر؛ باقی یقینا بیلور که در ملک بر بیلور
 یعنی گلکند کز و اجبدر؛ بزخ طریندن با خصوص
 نه نه؛ بلکه و ها مولتی هم او شاق کز یونر کما اولار
 دیر سکر که بو با طوره بکونیم گیم و ب ه و ایلر گو دیر
 برادر کت عسیر

نه ده قولوق ای سینه گوره بیلور معنی تلفظ اولار
 دانشا بیلیم؛ چنکه هیچ بریزد یو خدر... آخدر
 بو گنمه کرده پولدا شلاردن می حیدر ایلر گو رو شوب
 ایشی بر تو اره قویر یاق که بز آذر با بجان مرکز
 اجه ایله قویته سندر اجبت ایده که که سز کز بورایه
 گلکند اذن و ویزا اچره سونلر؛ او ن آلا کیمی
 سزه معلوم ایده ریک او حاله سزده گلر سکر؛
 می حیدر یولدر اسح سوز ویر که سن کللی کیمی چاشی قولوق
 صاحب اولار سن ویزا قارسی کو ستر یلن هر و سکا
 دخی گو ستر یلر می حیدر یولدر اشک بو عوزی بز دن
 و سنده اوتری میوک بر شو ندر؛ چنکه اونک بر که
 سوز ویر مکی کفایت در

ایته سز کز بورایه گلکند کز لار صورا چنکه اولار
 می اوفغانه کیتیم ده آنجا ق بو ایلیک آخنده گیده بگم
 و تاشیا آنام قو جالایدر سزی و او شاق لاری کو ریک
 ایستور و تاشا دها بر اوفد مر عتر ستره قالد بکر سبر
 ایندی ده وطنه قایردوب جوالیق صاحب اولاق لار صورا

نور دیده چو دره هره!

سلام در عمارت صکره مشک کاندک گلده
 ادشاق لاله نافرین لعلی بر سر ده آفتاب مکره
 ای دیر آهوا لافند صندره بر راز اولاد ایچو با چون کور
 کیمی یار آه یار یار ای دیر چون سیرت منققت اولاد
 بیخه سر گنه سینه اولاد که کافه دره بیار میسیم گلک
 ایچون بزم سفارتی بر او بیت است ذاتا اولاد
 چو است آینه بر آینه ای مکره! دیر آه لاله صکره
 بیارده دره کمال اولاد

بزم دنی اکمال تحصیل گیتک شلیم، اللله آفرنده
 قطعه صورتی همدین اولاد بقدره اللله آفرین
 عبارت ایولا آینه دره که اد دقت مکتب
 تعظیم ای دیر: من اکمال تحصیل بیچو یارین اولاد
 آرزو دره اولاد ایچو لیسنده یا شار بیخه شرط
 دره که آفرنده آرزو با جانده نسیقی تحصیل ایستار

باشنده بر نور دادلس آرزو با بیان کی صبر
 که اولاد صورتی تقاضا فرمایار لعلی اولاد سو بخت
 تعلیمی بر دین ایمنی ده آه آسان اولاد بر یه و پیل
 اولاد اولاد هم یولدا شلیم حاجت اولاد با حاجت
 تاملی سخیف لعلی ای دیر ای کماله سیرت بر
 دره کیمی سیرت ایچو بر ده کماله اولاد اولاد
 هم یولدا اولاد سیرت و تقاضا سیرت ایچو اولاد
 سرده اولاد سیرت اولاد تقاضا سیرت مانع اولاد
 سیرت سیرت ایچو سیرت سیرت تقاضا سیرت
 ما سیرت سیرت و یا اولاد سیرت سیرت
 آفرنده اکمال تحصیل کیمه تعلیمی
 فقط بر کمال سیرت سیرت سیرت کورین گلک
 اولاد سیرت دره سیرت کورین گلک سیرت
 آفرین لعلی اولاد سیرت آفرین لعلی
 ادشاق کور سیرت سیرت لعلی اولاد سیرت
 کورین لعلی اولاد سیرت سیرت سیرت
 آفرنده اولاد اولاد اولاد سیرت سیرت

۱۳۶ یون پاکو

نور و سیه جیحونه!

سلام رعادت منزه سنگ وزهره ننگ کاغذ اری کلوب
 بزه جاندی، چینیغند کپسنگ و سنگ عصبه لکک بزی
 حوق نمگن انیدی، فقط یاکه بر عجم و غصه ایله ایتمک
 اولدوقی بیلدیگیز ایچون قوطع ایندی که ستره بوزره آلتی
 کومک یوزره ک، اولما کوزره بوزره صده ذالفا سایلدی پار
 و صحت اشوب مسئله من اوجی قصه بوزره ک، برسی
 ستره بر آری به خدیاری ماددی کومک لکک.

ایکنجی سی ستره بوزره ک لکک مسئله کوز
 اوچینجی سی نغ زاندا ایستاده عالی موسیقی علمی خدی بیلک
 بر قدر تا جبر ایله سی.

برنجی قسح مسئله کلن بزه ذالفا سایلدی اولدو بوزره
 کوزره دیک و قرار قویریق که سنگ بوزره سمانتینتا
 لک اتیکلک با حیارق - او شاق لار ایچون بر آری اولدو کوزره
 بوزره کله که همان بوزره ایله ایستاده آلت اولما سیت.
 بوزره ایچون مکنده اولدی و بزه جیح ایله کلدر چو ک
 بوزره ایچون نهومی کلیر واردر که اون ایکنجی حاصل ایله ک

سابع و یابری کوزره ستره مغراف ایله بول کوزره جی بیک
 ایکنجی اولدو بوزره ک اولان قاج درون و فن بول آکر علاوه
 ایله جیک، هر حاله بوزره صده آرتکلین اولدو بولدی
 کوزره جیک بول لار ستره بر آری چاتما سه ده، اولدو
 منتظماً کوزره بولدی ستره ماددی بر ویشا لک بولدی
 انتظامه سالار (نورانی ستره ده ای بیلیم و سن ده قارنج
 ویرمانه (المانا ستره بولدی بولدی بولدی اولدو ستره کوزره
 ایکنجی قسح مسئله کلن بوزره ک قاروشن مود سا بولدی
 حاله ایله بیک، ازاناموس ستره چو ضا ستره کوزره بولدی
 ایستوروی، موسی بولدی اشک اولدو با جیان ستره کوزره
 ارضانی اولدو بولدی بولدی ستره، اولدی ده B.C.H. 2
 بوزره کوزره موسی بولدی کوزره بولدی لار ایله دالفا سایلدی
 ستره ایچون بوزره ک لکک ازاناموس، ستره بوزره کوزره
 یاغشی قورلوق صاحب اولدو ستره، با حوضی که کوزره بولدی بولدی
 موسی کوزره بولدی ده بوزره کوزره ستره ایچون اولدو یاغشی قورلوق
 ستره کوزره بولدی بوزره صده ستره کاغذ یاغشی بولدی ستره کوزره
 ایله بولدی، بوزره هر ایکنجی یاغشی اولدو.

سنگ چسب که اینک برنده حکم هیچ بر فک بود و بزرگ
بوجسب لکن بزرگه کناره تر لاملانک و فتنه و مذهب بتوجه
اسماعیل اینده و دست سخته اید و بگو گوهر، تو شاقا
و مردانه لکن عومته عجب ملک ایدر سه نه زهره ن قارنج
میر و ب او ز اناق و وظیفه سنگ فلک تیررس، علاوه
با چسبکی همین برای این ایدر مشغول اید که مال خود با هم عمل
قالا سوره و برده او را عزت نامزدک و با آن عزت و انشعق
از سنگ آفرین حقیر ده سوله و یک لری و با زدی ای
اصق یا لای و مبالغه ن سوزانه هیچ براهیت و بر صده
بزرگ و قاضی و الا طریق و هیچ برستی دن مشکا سینه
اینکه احتیاج جز بودر.

نه نه خ ساف و ملامت سوزاره و حال گوئی بر جانها
از نور و در سوز که انشا الله گنجه و یک لکی ساف اولو
لایه بویای نه نه می با بر مرقع طر مشکر نه آ با را چسب که
جان قوت کلسون و بر آن ز هواسن و گیش سون، لو کالوره
پرو غنک جوانی جاملت آفر سینه گوئی که اخوه و با گوئی
سینه بزرگ هاسر که طر فندان او شاقا ای اویب انشا الله چینی
ترنگ ایدر باغش اولار زهره می گوید که تو رخا سینه گوئی طرین جعفر
بلادر کو غنجه

او صفتی قسح سله مع عالی و سبقتی تحصیل کمال اینک
مسلمه در، اینک پورنه در که من بوراوه تر که کرا
سند و سبقتی تر قسحی بولنده و حقوق چالشوب چوق ده
یا فتنه تیجدر حاصل ایدر بر مشع، معارف قومیسار لغنی
مع سبقتی ضربت کمالک اهیتی، و بیلو ملی پرو مشدر که
خدا مشند و ها عزتیز گوئی که برابر مع عالی و سبقتی تحصیل
العبده و ها کامل او کالغ طر فندان بیدر، ذان مع المده بزرگ
و بلویم اولس بدن بزرگ و سینه فندان کرا از لرون گوئی
دی، اینست اورد که من عالی و سبقتی تحصیل ایچونه ز او انشا
گوئی که مسلمه س هر کس مع آرزو داید بلین برستی در فتنی بر
فرض صده مبلو مانت و منی بر قید اینست سبقتی؛ فقط فی حد لکن
معارف فندان لغنی مسلمه بر تک اینست سبقتی، چونکه اول
سرت مسلمه من ایدر سبقتی قدر بوراوان سینه گوئی که اینست ایم
و ثانیاً او سبقتی و مع عالی تحصیل ایچونه بر قدر حاضر انما لیام که
ذان انشا سوده او مع المدهن اگر ترقی قالماع و بوراوه کن ایچونکه
ترکیب قالاسنه سبقتی اولیام
بعده با او سرت گوئی بر سینه که ایچونکه بولدر اولدر فندان حکم

کینه بود که در او نه کافرا کفر نکرد بر او ایستاد
ایستاد با نهج کمال و شکر او که سبکی در حق او
یا نه شایع بلکه سر آنکه گوید و نه در باقی او تو و تو
بعبده با تو که گوید و نه در باقی او تو و تو
در حق او که در راه کمال و شکر او که سبکی در حق او
چنانچه در ...

باقی نه شایع و برده قاره که ها که شایع و شایع
با او ایستاد که بود با نه شایع و شایع
در کمال او که در کمال او که در کمال او که در کمال او
سوره ای که او در کمال او که در کمال او که در کمال او
آب هایت برده او که در کمال او که در کمال او که در کمال او
و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع
و او شایع و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع
او بود که ...

باقی سلاست او که در کمال او که در کمال او که در کمال او

آرترمانی و کمال او که در کمال او که در کمال او که در کمال او
بر او ایستاد که در کمال او که در کمال او که در کمال او
و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع
و او شایع و شایع و شایع و شایع و شایع و شایع
او بود که ...

باقی سلاست او که در کمال او که در کمال او که در کمال او

علاوه نه سوغا رنگ چهلتنجه بود سیکر که زین
 نه قدر اصله نگاه اوله بر او قدر چینی در
 بوده استیک قور و اولتوج ایس و استیل کا
 مخصوص بر شیمی اولدوغنده دگیت ییلمه
 ایست مزوم . سن اولی الخ جمله دلدرد ترجمه
 ایست و شش ^{عنه} ده او نه او نه ریکر آل .
 با قیاد علی لاریک نههال و فرا قلی اولمقاری
 بیس چوقا غره لندیر الله سلامت ایست
 سزا اولدور و اولنگره آرنی آرنی آرنی آرنی
 اولور . ایندی یقینه که چینی بیکه اخلان اولوبور
 تموجیک فیت فالاجالا شکله هانگ گئی کمال
 ایتموج کماله چوقا طشته گلدری ! کمال ده شکل
 لجه کور و اولمهر سحره آرنی سراق لاندیران
 آفتوسوبیل بار اطار و بار اولدور لاندیران .
 چینی و تموجی بود ایسه گلنگره او قدر یولسای
 کور لاریک تعجب ایدر آ انشا الله بر دست
 اولدور اولدی ویزیل و اولدور گلر سکر کورده

ولا تیره گنک ایچونه حکومت طرفدن اذنه
 لاندیر اذنه ده علاوه حکومت طرفدن کما
 مادی کوک لک دفعی لاندیر علاوه سیمان
 ایقلاک ادر سیمان عیبت کور بود صوره کما
 دکال بلکه ادر سیمان عیبت و یا اینکه عارف
 قوم سار لغنه مرفعت ایتمه لیدر کما ایس
 م قولفانی لاریک کور عیبت کما میانه
 سکر و نسا سار کورده دکر کور کور
 سکر قدر و قیمتین چوقا آره سار علاوه
 مستحق کور موسوقا یه آقاده میان کور و کور
 سیه دفعی مراجعت ایده بیلر
 آره سیمان مال آلاک تر فوسنه گلنگره نه اولدور
 آدینه اولکما قسین عیاله کجه سنی آرزو لیدر
 دم چونکه ادر سیمان عیبت کور یا کور
 فراسونه عیالتنه بار سیدر ای و اول سولیدر
 بر شیمی اینک ایده یینه جهتمی اولدور کور کور

ذوالفقار بك حاجی بكلی
تولد او در آذربایجان و در اوستا سنک
و او در وقت غلبه به جبهه عثمانک میری

۱۰۱۰ هجری قمری
شهر باکو

نور دیده جبهه

سلام دعا در سخن بجز اساق و سلامت دارق این ق
میزیر بر آید قز در فیهون برای اولاد که با جیره ملک ایام
کند و بزرگ بود که در ایام حال پنج یا جیره کند بجز
ایک بر ایامی روزانه ماهی اولاد که چندین بار و دیگر
سو چینی که چندین نفره پنج بریره تر بنهار اف بقی
در مدتی شدی آیت یا فنی اولاد را
بو کفره من حکومت بر بردنای تعیم اینهمه
پیر و فراموشه پنج مدتی گذرد از آفتور لایم برابر پارسی
کنیم من لایم کور شیخ و زرار اولاد جزو سیک فوشن
کله ای فقط اند باره ادرنده بو کفره هل اولاد بقدر
سیا میوه الا نفر آگم کور شیخ از او انجم بیتر فار

باز میفرمودند که در آن زمان که در آنجا بودیم
چندین بار که حکمران اولاد و بعضی از آن را
مترجمه به پارسی کردیم - مسلم غیر ادرنده باز از او نشنیدیم

سلسله معارف تو سار ایضا جانم و او برادر تو سار
یولدا شکم کور نور سنده ابله سیخی رولدی آنی ریدم
عالی نخه صلیبی بیتر سینه زه قنق سار کانه سار علی رکیج
قوسا سار کانه سار رخ رقی نلاوه اینتر کانه کله که عزیز
یکه تلمه اسک لاسم کله کله اهر حلیط بود اسه یقین
دسته بر ایامی ایلدره حله که عزیز کیت به قنق
اولاد عقدره
بزم آینه کجی به قنق سینه سار ایسیر شیخ و ایلدره
بر ایامی کیت بر کور در اولاد کور کور شیخ رعی
بر سینه قار اولوب اولد میره یا سینه دره به حال
حاضر به شیخ بر و کور سار اولد بر آرد در ایام
ایل ما هفت اولاد بی خوب کور سار ایضا شیخ اول
و ادرنه آگم بوده شایانه اهلیت بر ایسی در
مع اشرف کور فیه ای سار کور عقده کانه اشرف اولد
یکه اهلیت ویریم آرد اولد حله زده
اولد کور کور ایسار اولد و بر کله حاضر ایست
در سینه ایسار ایسار اولد زده فقط ایضا

۵
 گوئی و بی گزندی او در قفسه برده
 او بحسب بویا خوردن عجزد یا نرسد
 او کور او که قالی قلم دره کالان
 او چه نوادست قلم (حقیقت قلمی)
 زهر او نه اولاندره بقدر امکان
 بر کون آرزو قلم کورون کور است
 آنجا بیاید بدین اری سزای محمد ایم
 ترا قانالا ده ایگی بویا خوردن نه نمک
 امریم کانه یا زوق او ده تلم کور
 و نه نمک یا نرسد در کون او

۴
 ای صلیک شریا دند اولانه خرمی دشت
 دی زور مسترد او یک اوقی از کور
 کابینه استدر در سزیمه فیرز اولمور
 ایح برنی استدر کله رانی او یک بحسب
 اقا عبد الرحیم آمانیک او دره با کوره او
 سیم فرست کابو ج ایزه در
 ایرد ب کابینی کور او خور و ب
 مرجم حقیق او غی میخوره با زور
 که در مال دشت دی آمانیک شریا ایم
 بر او کور و ب کور او ده سزای

۷
 تیار و طرفہ آئینہ نرمنی نہ عین
 اشتراک اختیار فقط والا وہ
 سپرد نہ ۱۵ تا کئی سرحد پید کر
 دوش حکومت تو آدھنہ اوزاری اوچرا
 ارستی مالہ آلاہ منہ کسور نہ جو حق
 کر یا شک کہ بیلہ کہ جو حق الیہ
 دیکہ پار تقورا ایم حکوم منورہ طر سلیم
 جیکہ اورادہ بزوغ فرانشوز اختیار کینی
 اور کسک و یا خود اورادہ یا ش یافت
 اسلحہ حکیم کسور نہ خاطر لایب ترور ک

۸
 ادنیٰ وہ کا بنی کریم الا بک جیکہ ارک
 استیک برسی مخیدر عزیز ک آئی
 یا شنید در حال تازہ آجملی ترور
 مخیر و انور نہ منورہ میرور من اسیح
 آذر یا بی نہ سر ہی فرقہ مکینہ حربی بیور
 بیرو یا قانرا ایک کانی کا تبیع بیور
 قانج کسک کسک مکینہ دوام ایریور بحالہ
 آذر یا بی نہ سیلوف انریشہ کسک کا تبور
 سرادہ مکسک لیک ایریور اوزینورہ برادعی
 دامدر صیو خانگی انری کسک کسک کا تبور

9
 بجز این که کسی باره ده سوید هیچ حاله
 کن از نظر نیکی من باز شروع کن
 رشک نوره باقی کاغذ کوزنم ملک این
 بر این بیرون فائمه نوره او را قدرش
 بجز نینده برکت برکت ادب برده در
 و شسته سلام ایبریک زهره
 صلح ایوب سوید سینه عایتل
 در بنده او علیک یا نوره سکن
 او کور از دیده حیفه فائمه کوزنم
 سعاد و سلامه من الیه جواب امانم

1
 و نینده او نیل حقان اولاد
 صله قصه بیره دار ایبریک بر دسته نخوت شرف
 موسیقی چیزی حاضر برب باره
 کلوم عرق بیدار بیدار و فرزند کورده
 بزنج سبک اولاد کبیردی وار بیری
 با کجکی آنی سبک سبک بی خوف کن
 باره ده صحت شرا دلای دوی جوی
 شد که بر برای کورده کلا از سر که برادر
 ایشیه کوزه بکتری همان جیبی بوز
 مسکود در بر با دفتر زود که ببرد

شرف: بی بی و عم

سلام و معارف حدیث کرایه و با معلوم ایریرم که بنای و سلامت دولایرین فقط
سیریلده باره ده بر آنا بر سینه لیرینه و بر قشخ ای بر سینه ده این آرشینه
حد سانا یا قشدری جماعت سیر سینه ده با بر ای قشدری شه ده جنار که
دانا اششدری و س آرم یقشدری بر لیریه سیر سینه حد کت در باره گره یک
ر بسته دریم بر سینه ده.

سیریلده: بی بی و عم

و قشدره اوزرینه رساله در کلاه ایلمک

سیریلده: آدر سینه سینه در:

Бары Төрүдә.
Ф. 9. № 43/45. Түрү
җуаным Торо Вәсүм
Прәһаруги Оперта
җуанымдан җәһүмдан
Мүһәмәд 3. 5. Түрү
Төрү.

جو سینه بر ایها اوست قشدری سینه

دشکلرین قشدری سینه در سینه و اشش

ایمور که و هار لقره شفا سینه

کو از سینه سینه باقی سینه

قشدری سینه

سۆمکی چیمیق و چیمیق قرداشلاریم
 سلام ایدرک سیزه داورلو نردن برت برت اد پورت
 سیزای عزیز قرداشلاریم نردن چونه سیزه مکتوب یاز
 میا کوز. یادگر ادلاق چونه شکل مری سیزه
 کوندرک سیزده سیزه کوندرک چیمون عمده
 نردن بیهوده کز اد پورت سیزی چیمون
 عیم دز نردن بیهوده سلام ایدرک
 آدریم. آذربایجان قمری قادت قورپوسیزه
 نیازی دجنر حاجی بکلی بی شنه بکن در
 و سلام جواب کوزلو پورت
 قرداشلاریم: نیازی کلر
 خیر حاجی بکلی

دوغره نوبله ۲۲ - فوریه ۱۹۲۷

عزیزیم چیمون بکلی،

مکتوب بگزی بر قاج کوندرک آلمیسم.
 قشگر ایسه م. کوندرک دیککیز و ناللا رده
 کلدی، اد قودم. یاریس انشا الله اذلای
 سیزه کوندرک جگم. بو وقتت قدر یا نمدانده
 معذوم. امتحانلا م (interrogation) ادله یفی
 ایچونه باشم چوق قاییشق اییه.
 با کورده بو هیچ مکتوب آلمیوم. یا نردنیم
 مکتوبلا ره لقیس جوا بیز قالیبور. سببی
 آکلا میوم. اد ایه کیه آره قاداتلا
 لقیس بزلوی اد نوتیو-لا.
 سز ناصل؟ یکنی بر حوار ککیز واری می؟
 عزیز بکلی فرانس بی کله سنده بر شیی با زیوری؟

ایستیمو - سگن؟ بر بر یگن له برابر املک کس یگن
 کوندل خاطره سی ایچونه سزدن چوق - جا
 ایده - م آ - آنزده کی کینی بو - اقوب اسکی
 رابط و صمیمیتی ا حیا ایده سگن . عفو ایده سگن
 جا - ت ایده سیو - م . له حالده امید ایده - م که
 یا پد یغف نسبت آ - ز د اولونان نتیجی ویره جلد
 بر یعقوب ده یا ز میثم و عینه سگن - جا
 ایتمیم . بوا بنده : سزه قطعاً بر نه بنجیده لکی
 اولاد یغنی سو یلیو - م . نظر ایده - م سزدن
 عینه سینی سو یلیه جگن . بویله اولد یغنی حالده
 نیچوله دوغزودان دوغزویه بر بر یگن ده احوال -
 بر سالتق یا یمیو - سگن؟ اسکی - رابط کوی
 دوز لتمیو - سگن؟ له ایگن ده او فاجق بر
 کز شده بولونان سگن ، اینیم که یا ز یثوب ،
 کور و شد که نسگن ، آ - آنزده کی اوفاقی بر یا کلیمق
 سیه انه چیقاسنی هم سزدن لهده بر یعقوب حسن
 ایده جگن .

اکر «قومونیت» غناه ت لری سزه کلیو - م ،
 ادنلا - ده حوادث نه وار ؟
 دوه نهایت بر یعقوبکس یا ز مش اولد یغنی
Le régime des Soviets. Ses origines - Sa constitution
 نامنده کتابنی آلام . بن ادن یا ز مشم سزه ده
 بردان کوند - س . صوکه مکتوبنده سزه ده
 کوند - جگنی پننه وعدا ایده سیو - م . امید ایده - م
 که سز او کتابنی امید یه قد - المص اول سگن .
 حیوکه بکس ، بن بر یعقوب ده یا ز مشم و زده
 یا زوب چوق - جا ایده سیو - م یگنی دن قجده
 الفت ایده سگن . آ - آنزده نظر ایتمیو - م
 که سنی آ - ایراجق مهم بر مسئله اول . اکر
 بر سینی وار - م ، اوده بو ص بر آکلایما -
 ما ز لقه - . ادنکس ایچونه ادیله بر اهمیت
 مسئله دن آ - آنزی ساد و تمق دوغزی دکله .
 بو قد - آ - قاندا سلق ایته کوی ، لهده صمیمی آ - قاندا
 ایده کوی نه دن بر بر یگن نه فوانر سگن - لقی یا یغنی

Detmold, 12 Nisan 1950
Lützowstr. 8

Çok sayın Ceyhun Bey !

Mérhum Üzeyir Beyin vefatı münasebetile vaktile Size göndermiş olduğum bir taziyet mektubunu o zaman tekrar geri aldım; Münihteki vatandaşlarımızdan biri tarafından bana bildirilmiş olan o zamanki adresin yanlış olduğu anlaşıldı. Şimdiki mektubumun, tekrar Münih'ten bana bildirilen bu yeni adreste Size yetişeceğini ümit ederek, medarı fahrimiz olan büyük Üzeyir Beyin vefatından duyduğum teessür ve acı duygularımı Size bildirmek isterim.

Millî uyanış tarihimizin en tanınmış simâsı olub bilhassa gazetecilik ve musiki, edebiyat ve tiyatro gibi geniş sahalarda Azerbaycan için unutulmaz başarılar elde eden ve kıymetli eserleriyle millî kültürümüzü zenginleştiren merhum, aramızdan nisbeten çok erken ayrıldı. Millî ne varsa, her şeyi yakıp yıkan ve halkımızı millî benliğinden tecrit etmek yolunda her türlü vahşiliklere tevessül eden bolşevizm devrinde Azerbaycan musikisini parlak bir surette inkişaf ettiren Üzeyir Bey, bolşevik rejimi şeraiti içinde ve her türlü güçlüklerle rağmen millî medeniyetimizin bu büyük kolunu müdafaa etmesini bilen en değerli bir

یوتاقا بید یا بدیع جمادی بردها تکرار ایوب
امید ایله رم که مایوس و متأسر اولمیه جلمی .
آه حق سلامت ادکنیز . او کا غلامه لطفانیده
حوق سلام سو بد یکنیز .

احمد بکنیز اوغلی بو راده در . آتاشنه
مکتوب یا ذوق ایستور سکنیز ، یا ذوق
کندین ویره ایم که کوندر سین . و یا خودده
دوغرودان دوغروب کند کوز « آنقره بیه احمد بکنیز
آدرین کوندر کوز . هو ایلی طور لومکنه در .
با با آخا

آحمد بکنه آخا اوغلیکنیز آنقره ده آدریسی نه

Mons. Ahmed-bey Agha-Oglou
Député de Karsse

Angora
Turquie

Azerîdir. Halbuki sovyet rejiminde millî hars ve millî kültür - bilindiği veçhile - Moskovanın imha etmek istediği başlıca düşmanlardır. Millî edebiyatımızın tamamen imha edilmiş olduğunu biliyoruz. Millî halk musikimizin yaşamasını ve hatta inkişaf ettirilmiş olmasını milletimiz munhasıran merhum Üzeyir Beye, onun mehareetine ve onun ustatlığına medyündür. Merhum, millî san'atı, başarı ve faaliyetile rusun darbesinden korumuş ve kendisinden sonra milletine ölçü biçilmez bir eser , büyük bir miras bırakmıştır. Millî Azerbaycanın malı olan Üzeyir Beyin şanlı hatırası her bir azerînin kalbinde derin kökler salmıştır. Hepimiz Üzeyir Beyle iftihar ediyoruz. Siz onun simasında bir kardeş kaybetmişken, öteki matemzede vatandaşlarınız da millî kültürü müdafaa ve inkişaf ettiren büyük bir san'atkarından mahrum kalmıştır. Dost ve düşman, bedhâh ve hayrihâh ve hatta bizat müstevliler bile bu büyük zekânın karşısında derin bir hürmetle eğiliyorlar. Bununla hepimiz iftihar ediyoruz. Bu, uğradığımız büyük matem içinde acılarımızı hafifletiren bir tesellidir.

Çok yazık ki merhum vatanının tekrar istiklâla kavuşacağı yakın tarihlere kadar yaşamadan hayata veda etti. Bu mes'ut günün hulûl edeceğine, bizler gi-

bi, şüphesizdir ki, o da inenimştir, zira Üzeyir Bey - eserlerine istinaden hükmedecek olursak - milliyetçi Üzeyirdir, bütün ilhamını millî kaynaklardan alan ve millî san'atı geliştiren bir şahsiyettir.

Merhumun vefatından duyduğunuz elem ve acılara iştirak ettiğimi bildirmek isterim. Aramızdaki akrabalık bağları bu matemden duyduğum yeis ve teesürü bir kat daha artırmış bulunuyor.

Melfuf yazıları Türkiyeden göndermişlerdi. Tarihî önemi haiz olduğu için daima kitaplarımın arasında bulundurdum ve müstakbel bağımsız Azerbaycanın Bakû'da kuracağı "Üzeyir Bey müzesi" için alıkoymuştum. Aynı maksatla Size takdim ediyorum. "Ulus"tan kesmiş olduğum türkçe makaleyi Emin Bey yazmıştır. "Pravda"nın yazısı dahi fena değildir, zannındayım. Tabii ki, mezkûr yazıdaki bazı propagandayı hesaba katmak icab ediyor. Yazıdaki propaganda amilleri bertaraf edilecek olursa, Üzeyir Beyin tercüme hali - tam değilse de - bir dereceye kadar doğru tasvir edilmiştir.

Size ve çok sayın hanımefendilerine taziyetlerimi takdim eder ve derin saygılarımı sunarım , çok sayın Ceyhun Bey !

Saygılarımla

Hicab Münşi

Azizim Ceyhun-bey!

Sizden şora ramandası biri mektub alamadım, ona buona
yazar burada olan hükümetten size mülakat vermeye
bir aradaş reçisi görüyor. Bu günlerde Anarada
İstambul Hidayet-bey Turanci gelmişdi ve bir konuşma
da kaldı. Anarada hemşeriler vatandaşlarla tasarladi-
-gi ve matbuu kaldı. «Nerdaycan Mill. Arad Merke-
-zinin» projesini buradaki vatandaşlarda da tenvir
ettir ve kabulunda matbuu kaldı.
Bilalimiz gibi birim „Milli Birlik“ tasilatımızın ara-
-daşlar arasında olan anlaşmazlıklar biten birer sim-
-patik olan vatandaşlarımız ve komşularımızın işinde
olduğu meşru tesir uyarız, şorumda endişeye düşeriz.
Bu halde, «Müşavirler» ne kadar istifad ediyorlar bir
burada misafirdir.

Yeni tasilat koalisyon şeklinde tertiplenmiş ve meşru
Türkiyedir. Bu projenin şekli şu ledir:

İstisra heyeti:

- 1) Milli Birlik Tasilatı: C. Hocibeyi, C. Kozimhan, A. Algot.
- 2) Müşavirler Heyetinden: M. Yenilli.
- 3) Arad Kardeşler Derneği: Mehmet Sadık Aran.
- 4) Millîyetler Derneğinden: Y. Akhend H. Turanci.

İstisra heyeti:

- 1) Anarada: Dr. İsmail Sultan, Hafız Nivruhan, Naki Bayramlı.
- 2) İstanbul: Fikret Hıncıhan, Selen Nuyan, Dr. Hıncıhan.
- 3) Amnik: A. Fata Cibacı, M. Muşavir, İsmail Apoz.
- 4) Paris: Apoz-Ağa Feyhulislam, Ağa-Rıza Tanı, A. Toprakçı

Bu yeni tasilatın statusunu Hidayet-bey kibirliyse ve
alakseli hükümet manevralarına göre resmi olarak bildir-
-recek. Bu yolda bir ihtisarıda bir an önce bildiriyim.

Apoz-Ağa ile arasında olan anlaşmazlıklar bir
an önce bitirmeyimizi bir de komşularımızın iş hakkı
işin rica ediyoruz. Apoz-Ağaya da meşru yollarla
ve Paris'teki komşularla bu yolda teşebbüt bulunma-
-lar, çünkü onlarda bunu arzu ediyorlar.

Sizin cevaplarınızı beklerken
Sorgu ve hizmetlerle
Cihançir.

P.S. Bu mektubun kopyasını Münche gönderdim ve oradaki
dağumalarını bir an önce bildirmelerini rica ettim.

HOTEL CÉRÈS

161 bis, Rue de la Convention
PARIS - XV'

R. PONSARDIN, PROPRIÉTAIRE

DERNIER CONFORT

Tel. : Vaugirard 13-75

NORD-SUD - CONVENTION

R. C. SEINE 353.228

PARIS. LE

پنج شنبه
192

عزیزم جیھون بے

کۆز بۆرگە ئاتدیم. بیا ئە قەزىبە دۆلاى سۆز قىلگە.
 • داتما قەدە 3 سۆمۈش اولدۇڭ. سا فرىردىڭ
 • و بىنا تارشى عمل العىم پروردە ايتەڭگە. لىس
 • نىجا نە لىرە. الا اىبە نىندار و دە پىرغ
 • جناب الا سۆزە و خانلارگە افرداينى سۆز دىختور
 • ايتىدە نە اللارينى. آرىنى بار بى العالمينى!
 • دىختورسا مەن نىئە قەبۇل اىر. بۇ شىئە ئۇن
 • سەست بىر اودە لىرىنىدە. سۆز قىلگە
 • باقى و قىلگە موزگىلارن اوپرىم ناردىم
 4

Constantinopol

4. 11 03

عزیزم جیھون بے کۆز بۆرگە ئاتدیم
 ائیم ائقنە لىرىنىڭ لىلىن كىرە و سۆز قىلگە
 جىسىدە ياقىمە مەنۇ بائىقنە خالىدۇر مەن
 سۆز مەنۇ ايدىم كە ما ئىدۇر مەن سۆز قىلگە
 سۆز ائىكى ابراه خالىمى كۆز بۆرگە ئاتدیم
 قۆز بۆرگە ئاتدیم كۆز بۆرگە ئاتدیم
 كۆز بۆرگە ئاتدیم مەنۇ لىرىنىڭ كۆز بۆرگە ئاتدیم
 ائى ما ئىدۇر مەنۇ لىرىنىڭ كۆز بۆرگە ئاتدیم
 كۆز بۆرگە ئاتدیم چار شە دە (و ائىنى) ائىمى

Mattievich

Poste Centrale Boite

n 147

Constantinople

جو ذائقه یافته همراه خانسیوفده خدمت ایدر چون جو کولدرده یعنی صیاح

اضنه به مراجعت اتملمع اولاده مرفاوتی در Superieur Kincyulmanin اولاجاق

وانا لولجی شرکتی اینده اولور که ایشده

یا پیام فارصقه الیک و سزا طبر فقهی در

توزک شرکتی اجاره امینش و اولاده

تیزه بعضی مویله طوع و کوندیم کاغذ

عاشب الله بکم ایچون ایدر سکران گننه عواره

امین مخا بره ایدرم با کوردن چوقه

وار خرم بوخند در اما طین م جم کرک

بر ارمش وار که ادرین وقت حک ایدر اونه
گوسترکن و دیماکن که جولان من

گوندیشم ادفون ادرع ثوابه در

37 rue d'anglais

ایچر سیه حیاته ماکن اولور و بو شخص

ذاتا روسی عزیزه سیه اعدانا ایدر

وقت ایکی قالیچه بر می نشین دور در چون

که حق کرک اولک حابینه اولون تاکنکن

و یا خود بر می ایکی تور جانی و یا اسکله بر بانه

ادملره سانکن و برده مکالمی ایدرکن

که ترکیب حابینه و تک کرک خانه س نه فکر

کرک ایدر دوباره ده یعنی فایده کرک بارانه

نه مضمونه لاسم کلورالمه مانیویجه طوغره

مراجعت ایدرکن ادرک ثوابه در

در صید کبک کورجی. سر سده ز سیم نکه ارمج : نکه به دیباغ کورجی
 صامانسی، حالت در صید کبک سر سده ز سیم نکه ارمج : نکه به دیباغ کورجی
 یا نده سا. نه ادرسه ادرسن، حیدر نه نقصان و خطای یا عیسی ادرسه
 ادرسن - ادر نادر الوجود بر سیار. پال بر کلان، بر ترن،
 و ناهرصا بر سینه مالک بر آدامه؟ بر حاله اونه بر پرنسپ وار
 برده بوکوه آذ تا پیلان و آذ کورون ذیققت بر سیده؟ آذ مالک پرنسپ
 سز نالار داتن اقربا سنی ارج در ره صامانسی آاده در
 الیه حیدر اوندان بر کله. بوکوه ساعده و برده که افلا
 قس. دینسز، ملت سز، آیللار حیدر بیک تحمل و نخصتین
 کورسند - بو صدراتنه بر جهنا سینه.
 بنج ایله اوندان آراسنه یا قتلوق و غرابیت بر قدر سینه
 سز دوشن بر طیف وارسه اونه قوس سنی وانه بر آذ کورون
 دیرک و معنویا بار دج کورسند سا به پاره سینه. ایچ آ
 سز اوطن یا پاپی قیقه سز کله ادر دوسنه.

سزیم کاله لری بو کورنورده ای قهقهه ساندله
 چونه مالداریک موکسی بو کورنورده
 ادرسم اطنه ده تونله در: اطنه ده
 مسون ادر علی فابریقه سینه سزیم
 حضرت اوفتم مدت در انا طو حده
 ساحت ده ایتم بر رفوع اوزنه بر اوت
 بولام دج بو ایتمی لردنه موقعی در
 چون بر اوتی اصتار سزیم که بکاوو
 راجع اولوولا امر جوق قدر سزیم اولام
 در ادر کورده اطنه دن سزیمین بخارده
 بر لولورام انالره بونون سزیم
 سزیمین بابم جالمسارز بر بینه دن سزیم
 اطنه نه وارد اولام ادر سزیم و او افلا
 سزیم ادر سزیم

۱۶۴۳ - ۱۶۴۶

برادر من بگویند ،
 سزده بریکه مکتوب اسباب ایتدی ایتم . فقط جواب آلاما م .
 کو کور کور شغف لیکر چوقدر . نینده سزده بازار ایتم . شیطان
 کچی سرکش وکلنج . فقط جوچی یا پامارم . چو کیکه وطن کلنج
 بیدر ادمه رده آچی دکلم . ادر بر بطرفدن بیلوس کور صولده
 دیم خسته م . ادلا آستما بر نشیت ، بر ک کیش
 کله ، بگرده بر نشیت نینجه سزده بیوشدر . هر حاله بشیه
 آخت بر سوزن طوق نیور . نه یا چه یلرم . انجق بر ایتم
 ایستی یاغ ، یازده مالشنی اله کریم پادشاهه
 کچمشه سزده یازمش ایتم عیم وفات ایتمش
 نینده تفصلا = ادم . عامده چه کمن یورکی یازمش
 بگرم خور ایش اولوشنی ایکی ساعت دنهر کور
 واننده . "ولمشلر هر حاله بیول برنجیع .

 برادر سزده یا پیو کمن . یا

تاردا شیخ اونر قلم انتاده ک دادرس ادمق ، اذله یوال
 اذلاقی انشانلر یوکسندن ان قه سن و یان بر حسن در
 دسزده بیاز اولسون داردور . یوراشه ایما نم فوید
 هاییده او فز کور . وارنگله بر قوروشی !
 خبانه الوده سزده یورنگله رعلاک کورده مکانا سزده

یا با ذوقانجامه و جو جمله صلاح برادر ایتم

عقاس و حل قدرن همرا املو بیچار اولانلار صدر
 ذلال ذوقن خوشن تشنه دیه اولندن صدر
 لید سوزن کله بقناره نیندن اول کورده صدر
 بو بیچاره نیندن بر واقف اسرار اولندن صدر
 کور سزده یا شلورن حالده بیوسون مردم خانل
 کوالب سوزن کله تا کور بیدر اولندن صدر
 خیر سزده ایله نشان کور کور قیه چلندر
 طرس سزده قتلر بیدر نینده بیچار اولانلار صدر
 غمگنه شمع نم یا نینده صادن صدر
 بوا عالی شب و چوکن نینده یا اولانلار صدر

عقاس و حل قدرن همرا املو بیچار اولانلار صدر
 ذلال ذوقن خوشن تشنه دیه اولندن صدر
 لید سوزن کله بقناره نیندن اول کورده صدر
 بو بیچاره نیندن بر واقف اسرار اولندن صدر
 کور سزده یا شلورن حالده بیوسون مردم خانل
 کوالب سوزن کله تا کور بیدر اولندن صدر
 خیر سزده ایله نشان کور کور قیه چلندر
 طرس سزده قتلر بیدر نینده بیچار اولانلار صدر
 غمگنه شمع نم یا نینده صادن صدر
 بوا عالی شب و چوکن نینده یا اولانلار صدر

دقتیولده پانسیون ~~چله~~ ایکری بین مارمه ؟
 اورتی دلیتور المده مید اون پانی مارمه ؟
 البی و ایان تاین حوله درجه مهار .
 آپارتمان ا موبیل اکر تاپه قییا تلمه رطل
 اوله رف (بش اوله) پارم میلیون مارمه
 هر حاله یینه ده تکرار ایتم که قییات بوراره بوگون
 نده کیم محمد امین و سر بورادنی قویه کز کته کز یینه ده
 اوله وره (یقیناً قییلره فرانقه بدل ایند کلز نینا)
 دیمه اکر بورا په کلله اولته کز یومیه کچن پانسیون
 قایم فرانسی مرفا یینه اید کر ایسه یینه اوله
 مرفا ایتمکه چجور کیم
 ایچ آس بوراره حوله درجه بهاتی اوله پارسدن
 بوراس حوله درجه بهالیسه اما سده
 او جزلوق یینه ده عودت ایتمده
 مکتوب کیم بکلده ایچ خوش بخت

یکن خبر نهوار . بنده " اینوالیه " اولدم تالام .
 اسلا سولران نه فر الیو - کز هر حاله . بونلار
 بنج بر چیز یازقز - جا ادرم . چونکه ادرم
 بنی اولوشش . بوراقه اشکن عیونی آچی کونک
 دوستیدر . قنا کونلر زده اولودوب قاجامسور
 بورانک حیانتنه کلده انجق بوراسنی سولیه
 بلیم که . بهار توپ شکن کلیمو . آقا جلده
 کلده سنبله . تو شاره یی تجدیه های
 ایتیشی . برج بنده اعاده محت ایده بلیم
 حوله درجه بختیار اولرایم . بوساعت حیبا
 الهون بریز ایتم . اوله یا کلز محت
 پاره ، آجلن هیسه کوزمدن قاصحی .
 بورانک فیاتلر کله کلده نده کیم سنطابر
 آینه ایسه یینه ده اولدم در .

قلمی مکتوب

بیراهی کون بونزه اضع عابدين بگده مکتوب آلمی . مکتوبده یازمیردیک
 علم بردان بلنه او یقین د براه ایتیش کله بین دلم غا سینه تارشی
 اولاره و صعبتیه تقیه ایده . عیم با چونکه ده له غا سوره اعضا
 لره بنه مستعص نظر الیم با قیور . فقط یا لکر علم بردان
 بلنه بوکا ضدیت کوسترش غسته بولو نه من ایلمی
 ع سورمشو دبراز بکلیه لم دیمس
 بلنه ایچره علم بردان بلنه طوغریان طوغریه بنه کندی
 یازمیردیک . نو بنه برآز انجده دیله انسانک
 در جاده کو کشفده اوز با الواسطه مراعت ایدر لکر
 متنه بنده کرا اونه بر راسته یازمیردیک . یازمیردیک
 شمدیه غالبیه بلنه واسطه سله یازمیردیک .
 و سزه ده بر دهنه مکتوب یازمیردیک
 ادر سوره معلومات یازمیردیک بو سوره عاتد

باقی سلام خانجه وادش قلمده .

برادر شکر علی

بست

ز جاز ایسه ولی بایکس ادر شکر
 حطفا یازمیردیک

دوشنبه

دوره قدیمی مدام گزرد
گردد قدیمی قرار قبلیه
تنها لغت کور ایله ازغاف
سند اوز که مداجم بود
بند نفرت و شعا قبلیه
نه ظلمت طلب چینه حکام
سوز جلگه بنا بد صبر
حق اوله همیشه دستگیر

محمود کرم ایله جام گزرد
دوران چوقه اعتبار قبلیه
صرف ایله عاقبتیه الطاف
شغلم بوی ط آینه بوجه
همدم لک ایله عار قبلیه
گر بیلین ایله کلام نه داتم
طیف هنرم شرابه صبر
طرقه ایله بنی فقیرک

عزیم جلیلیه

بوکله اولدیه سزل آلفون ایله کلام سولیدیلر
کوسر مش اولدیلر
لطفله صبر نه چو مش کردنتاس
اون بش کون
ظرفده کور کیم بویون
ایله دفعه حمید کیم کادام
کدریم
صد گره آنا هنر دیر لطف کلنگر ایله
بنم ایله
"فرد صبر ایله او" و
ارقد استعدان همیره چشم
یوتده
س بیلین سله نه قدر بر صیحات کرده

بیرینده در . وظیفه کزیم ایگرم سندلک برارته اشه تار مش
ایفاده ایتمه کزیم . کیم بیلیم بالکده مکتوز دار . بلکه ده کاورا
بیتونه بنده در . بوکلر اهمیتسن شیلر در . بن داتاسزما
در شیلر . سنه . بوکله ای ذامر سلم برارته اشه نظر ایله
باقیو . در سزل و جو بوکلر سزل سع و اولاس دا
ار زرا به . بزه الله شاهد در

+

بوسره جانم دیشمه دوتیم . بون دوره "کلام و بقله ده اولان
فناعتی . ایگوزس" بر فرجه دیریم . مع مانیه صحیح ایله شمش
شله بوسر ایله آس و دار "کریز" فقه . بوزور . بوکیم قشله
بشمه سیاحتی بون کونلر یاقده . و آغ کیریز لره
بیتلا اولم . آسمه د بونه علاقه "آلبومین" خسته لقه
ده دو چاریم . بر حالده سزل کلمه ایله کیم
شما شکر لله ایله شمش اوزره . مع د سزد

غزیم عیون بای

محمدایه کلبه، وبالآغانه منند دکتوبر آیدورم
 دکتوبر یکم سال اولاق سوله بند و شکر اولدیکلر
 بیلدیرسیور. بیلدیرسیور بالا آغانه اولدیفم
 سول مکتوبنه سز کلام یکرین سز لک صمیمی دوستلغیز
 نید ایدرک بو کلام قابل و صمیمتیه یرت ایدور.
 آزاده صمیم برکرتلک ایجاب ایدیره چک برسب کورده دیکر
 ایچره در حال تجدید مناسبت ایتیکلرما تو صیه در جا ایدور
 بالا آغان مکتوبنه درام ایده کت و سیدرکم: سز کلام عیون
 کلام آیرن آیرن در شمع زمان هر ایکنده ده یلدیکلر
 ماش بر محبت بر سیمپا ائیر بولوروم. بو بارز آکلا شمع
 و صمیمتیه نغما بو کلام (دوستلغیز دونه برحق قدر) بردور

اؤیه بیلکم. اودام جهنم دارا برضطره عرض
 ایدر سیدرکم. نه ایچ یتمه الیه صاقلا دیکر
 برکت ویر سونکله سینه لر کیدر. کین هفتیه سز
 کلام سینه درم. صکره در شونم که کلام دیکر
 سافرانی وار. نه لای: پنج شنبه
 مغولم. جمعه و شنبه سرتیم. پنجشنبه
شنبه آفتاب ساعت کور (84) راتنه سز
 زیارت کلام. اگر آفتاب کلام واریم دیکر
 برکوه نغما ائیک کلام. هر حاله سز
 جواب چکاریم اوز مال شنبه آفتاب
 یایه نیک قوروغن سان کولور درغور
 ایچ جمع. باقا زعفرانیه. بو کلامه پنجشنبه

آلاء الله عز وجل و دستگیر سیلا بولو شکر همیشه مادم .
 خوردن بسته سزک ده عین زمان احوال فلو حد کوزه مشغول
 اولدو یغلا کوس بیلوروم . جمیع دفعین سزه یازن اینجی ماره نزل
 کتبه به اینیش اولوروم . حیوان بلک
 مار بیلیمده مطهر ایلم کورشم . حقه اینی بنه نلغراف
 کتیده اینیش دا کلا شنه مرسا قوصه اینته کت
 م مطهر ایلم برابر یارسه کتله چوخ آرز اولوروم . یا لکن
 آدر با بجان مقضه باشلا دغیم اوج یوز صحیفه لک براتره
 بتریک مکره استا نبولورن مکتوبلر (محمد اینورن) و اگر
 آفادون بکله مکلکم بنده و دیگر یاره مسئله کس یارسه
 شنه ایلم ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} مانع اولور . آدر با بجان مقضه
 اتمام ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} اتمام ایله اینیز یارسه شوق و کت
 ایله ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} ~~مخوفه~~ ^{مخوفه} او فعالینه باشلا دغیم . سزک علی مردان بکله
 تشویک حاسر کن بو کتابده سزنده بحث اینکلمه نیچور
 ایندی . آرزنده بو حادثه نیک چوق بروردت تولد

بر در کوزه ایضاح ایله م حورم

بلا امانک نجیب حیاتی بنه تمامیه آکلا حورم ^{چوخ بک}
 فی الحقیقه قدیم دستلغنه رخا آرزون زمانله بر بر من
 صحیح مکتوب یاز مادق . بو جهته قبا حقل کیه راجع اولد
 یغنی آرزون و درین تدقیق اینته م لم . مستولیت
 بلکه سزک بلکه بنم ، بلکه ده بر ایلم نزلور . یا لکن
 سزه شو قدر سولیک ایته دم که مکتوب یاز نامی سزه
 در شونده م صحیح بر زمان بر مانع و یا نود بر سبب
 تکامل اینته دی . ما ضیده کسه دستلغ بنم ایچون قدس
 بر خاطر و سزه تاش بر حقیقت قلمده تور تو لمار بر شیره
 حیاته اوقات تفک حادثه لر بو یله درین کولکل بر دستلغ
 قولاییم سزوب آتاماز . کجه سزله م غرضده ماده و معنی
 نه بو یول اخطر بلر چکد یلم طبعین بیلر سکر . عائله
 نجیب ایندم ، یا لکن دستلغها قالدیم . بو تون بو

Berlin W 8
Unter den Linden,
am Brandenburger Tor
FERNRUF: 11 00 25 - TELEGRAMME: ADLON BERLIN

غزنیج جیگون بید

سوزن چوق نداندوق. بوق چوقدان سوزن یا زینان کتوباره
جواب دیر بیز ایدی. بن خلق ایدیدیم که سوزن سناشدن که...
بوشنه کلده که سوزان حاق وسالم اولماز. بنده کاسا حیدرک ارج
فستیح و محسود اینه. ایش ایش خلق ارجم که بوندا فکرکه
یلدیگیز ایله صغیر مناسب کلکن اولسون. استانبولدا
بو قون ارتقا اشکل سلام و وقتلار وار. دیر چوتلر سوزنه
کلمتجه یازغیلار و جواب آلامد یکلرینه حیدرک ارجم سناشور
اورادا برنل قشلا. و جوده کلکس و فاعلیته درین ذات
عالمیکر که ده اورا یه داخل صایر سنا. ایش ایش کوردنه که تفهله
سیریم. هیکلرینه عاتیه سیش یازمیه عقیم. چونکه تار دشت
محمد بیه سوزنه بوراد اولر که کجین شلر کیم کیم یلین سوزله
و ایضا حاق دیر. بنا علیه یازمیه احتیاج بوق
احیه دارم که بو یازمیه زمانلار د. سوزنه بوراد کورمک

۲۴/۲

غزنیج جیگون بید

جوده بیش کوندکه بوراد ارج. حالا شهرک حلقه
سوزن اولمونه کور. آداملر کیم یکلرینه دارغان داغدار غزنیج در
طبیعی بویله اولدغی حالده کرامت و فضیلت یکلر مان
حکس و کل. خلیل یکلر فلوک صده فونوسه
بشی تیز لرین ایلا انزلر که آرا سنده زلفن در آسما
صفا وار در بیارن. کیم صده کور دت کیم
جیسا بوش اولر. سوزنه فوراً یازاراج
خسود کیمه کلمتجه آله. اوده یکل عقل اولر قاتلکل
اداره سنده بلاد اسطه اشرا ال ایستد
سوزن کیم ننه ده یازاراج. اگر سوزنه یکل حاد
داره سینه. یاق زوفاغنه دیر. کیم یکل
برادر کیم یکل

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

MIR-YAKOUB
DODTEUR EN DROIT

غرض صلوات الله علیکم ایزد منور است شکرانه
بر تاج دنیا که آیدین بودا سون عباس بگی و دیگرین کرده
بندی شکایت انجمن و بیخ فرانس ادریان "کله به ک سببن
صودعه". انه نهایت بر چکوه عباس بن شکله بین دوباره
پدنه انده که همه پیک این بر کتوب یازم و تبت آک اکیده
ک منته بن هشت شش ضفته دسره کاتب ^{الله} آفره بر ویزیت
دیو سلطه دپوشده نزالت کور تو آراسا بزدا طلب آید سید ^{الله} کتوب
آیدین بودا سونده بر کوب قیدین انده عباس بگیه برابر اونه
کته ک اذکله ارنه و قیقه عیدین صودنه قشربک مسای دن
بخت ایدیک بیوشن پیرتزه موجب اولدیکه بزه قیدین
اولدیکه ساعت ده آوازاده ارداوه بولسینوردی دیزون
اول اذکله برانز قونوشمن. بوراوان سزه بر خاشتم
چصق ایتیدوم. بوردقا "داشتق اولدیکه فرانسز غزنیه پیلرله
تمامه لیرله لاند. دارجه دن فرانس ادریان" زور تالنده
آرا حیدر اکثر تقفاس حمله سنه عامه سوزور دیکر قضا که در بیخ
تدلیس سزه عیدین شفقت نقطه سنه قضا اولمادیکه واکر برونه برانز

Adress
Adlon Hotel
Berlin.

کجه اولد. بوراوا سنه کله ک ایچک چوقی چالیشق. سوزا
بورایه کسه لرینده سوزوریشد. یا قالم. بوراوا انده
داردار مواشی مواشی یور سوزور. فقط بن سنه کوریکه
حمله آید سوزور. چونکه ایکن سنه بزمه است یور بزمه آیدرله ق
دو آراوا بر سبکله عوادی ک بر بزمه تقصیب ایدرله و ایتیم
یورک. بوراوا حله صنده قونوشق و تکرا کراسا زور کتوب
بنه و استانبولدا کی ارنده استلار چوقی و اقله بوشنه روهنا سوزور
ارنده استلار سوزو قارشورین بر حومت و حجت بیلدکده در
دسوز قدر اکنک اولد. چانه دن علانه دار در کور. بوراوا
یا قعه دسوزه بیلدکله کندیمه قوشن بورد خطیف بیلدیم.
ز صرا خاتمه نیو چینی نه صالده ادرار. محمد ک ارس و نهنا ایه
لقفا صرا خاتمه اللدنا و نیو چینگ کوز اکر کون بیخ
سوزور ادرانده چانه دن سلاصن سوزور کله زینهار ادرنونه
باقی سنه بویا قندا کوره جلکه بویول ایدیه ک
تاتلار و حرتله کوز اکر دن ادریم نادر کتوب بکون بد
سوزور سوزور و درین و تک بیلدیم

Adress

غزین بیلگورین
 ابرائیم ایلا کوردوغ. سزلا دکه زرد سوب قوشما یی حوول
 درجه آرزو اید بیوردوغ. حیدر هات بو حوول زاناک
 قیول بیور دنکار کز خط حرکت بیز یلک یلک مزون داهاده
 ادر اقلانک دور. "ایلی پیر بیستل کز دن" دانان یا غلری بار
 مزه بلنج دکله بالکسون آرمزده موجود آتشی شعله لنده جیل
 بنزینده . . .

بیزلا برابریوردوغ ایچون بیزلری تانییق. آکلامان و
 سوومک لایمور. قائل جبارتلا عرض ایله بیلیم که
 سز بیزلری نه تانیق کوز نه آکلامان نیرده سوو دیکر
 چونلا لین وانتقام حسن ایلا داشا آلوده کتیز.
 آرازسی دوز قیلک ایچون بوینوز دکله منطق و فراسطلا
 حرکت ایقله لایمور.
 انتره لری مخالف ایشا نکر مطلق مشترک برسان بولار
 و آکلامان. فقط ذهنیت ددو کوبچ لری

آیزی آیزی اولانک هیچ بر زمان اتلاف کولک کوردو.

(انکار داخله) باره دیرک لایم کلیمه بیلک ادر ادر بولار کس
 مختصر مبلغ بیلک ویدیلک. بو فایده قورادایم زینله خاطر لایق
 ایچید اریز کونجه دله. مشار ایلا کوردو سوب بیغ غیا بقده اولکنده
 دن کز قوشما شمله بوده بو کونجه بللی اولار
 کز سیر سکر کج بوراده نه بللی کز منقله سی وار نه هسنت
 موخه نیک چاقچه و بو قیچ کزه صیغیان بن بر قرار لری (ادر قرار کز
 ادرک هیچ بری قیطیق اولونما شدر) منقله سی وارور. آراز
 یا لک فرانس ادریان شونمالی ایلا برونه آراسنه. بیغ ایغوزن
 دوز اقلانک منقله سی وارور که ادره قلمن اولاجیق؟ اله اعلم

بنیغ خایر! سبیلین بیلن دکله کتیز
 شیدیا کور بیور سکر کج سزک بن کور اولک کزه قوتلان
 در شمه کزه هیچ بر کسب بو قدر. آرمه بن بو آسود افند
 بین رانده برونه کوزما ادر ابر هین دعوت ایتمیم. پانده دو
 قورادایم ویر کتیز. بو سبیله ^{کوردو} ~~استغفار~~ استغفار و کور

ایستیکله بر ریزنده بو قدر. صکر کزه اگر کلا جیکه
 (بیلک فرانس ادریان ایلا شملک قشریک ^{سایغ} منقله سی برونه ادر
 ادرانک بیز آدرما بیلک معنی شرانظر ادرلری طلب ایله
 جیکه بیلک به بوده کلا جیک عانده منقله. بیلک شرانظر ادرک جیل ایتمیم
 آدر با بیلان ادراره سز نانتله ادرکیه جقدر. ریغ زولا انانه د بو جوتار
 قوتله اهریم

غزیم و مکتوب

بود قه قدر سوز مکتوب یا ناراح . غمگوز ستم تمام
ایلم . بوگون یا ناراح یا رله یا نرم بود قه قدر چکدی .
بو ایله کله کله سوکره یا لکزه عابینه و برده بالا آغای بر بر
مکتوب یا ناراح . چونکه اولرده ساعت آلتیه (صباح المین)
بین بولاسالیم کله کله فریضه اولره کندی آدرسیس فرودیم
د اولاد نیارم فریضه قه . اور محمد ایله ایله آیدم
زیاده در که منه مکتوب یا ناراحی قه بود قه قدر
بو ایله کندی رجم . برادر ایله کوننه ایله کوننه اوچ کون یا نامه
پولنیورم . بن بو کون و میری اولور وضعیتده .
صبرناش که اتمه اشله برکتوب آلوب برکتوب یا ناراح
اصولنی بنده استعمال ایدمیورلر .
نه ایله سوز ایله ایتمک ایتیم که سوز مکتوب یا ناراح

بوراسی بر شوقه . جمیده انکار قابل املان بر حقیقه در .
حجج بر دلیل و برهان بونا ماسی حقیقا باز دلچندا برخی
مبول ایتیم مجبوریتده سوز .
برادر بچوره بلک ادا ایتیم - شیف "ذقیقکله اولان
علم مردان بله ایله بر لاله زهنیت و دوشونج لری بر حیدر ؟
بوراسی زهدین ایتیم جبارتینی قبول ایدمیورم ؟

ایرین بیلد و صطض اندی بارسه مکتوبور . موجود شرط داخلنه
فتولک بر لسان بولمق زور بریش در . بلکه ده چکن دکلی
سوز فصل دوشونیورم ؟ بندن صولده درجم بدینیم .
سوز رشادت و ایکنلکله ایله ایله سوز . ات بندب
میدان کورکله دیا قتلیم قبول ایدمیورم . قنط سیاست
ساعة سوز عاچمز داننده سوز اولمکزه هر شکر
شیرین بود سوز . بو موهلا دو فراسد و هنر لوسته
وز سوز . بوینیم ایچوره بدیدم . علم ایله ایدمیورم !
میورم ! بو میدان بوده سوز . تجرجه ایله بنده سوز
کلام منوشکله یادیم ایتکه آوده سوز ، دبوکسند

پایان

Əzizim Ceyhun bəy!

ع.ج. غیر مکتوبی دمایا شکر یا عیبه در $\frac{10}{100}$
 بابوا سنده اغزما شکرگه ر. برداها اولیا شکر
 خیره من. دون ادلا مکتوب یا زوم $\frac{5}{100}$ بار کله
 اذن ان ارفاحات ایستاد. جو اینه منتظر
 جو کتله ده لایح ارلان تدا بیر آلا جقدر!
 ایست (نده یا) لیز دارشاد ای جو صفت صفت
 مکتوب کتله کتله یا جقدر. ماد الله ار حیا سر
 قلا ایستی "کو ریک سیئور. اریاده او کله حاله
 اریاده جقدر. بشون ادره لر ع.ج. نیت نامر بر ط
 کتله نده بقلمی دجانا کتله ر. بردنده
 مکتوبین حل اینده صیده صیده دنه حل اینده
 کتله ر. رت مکتله برنه اختیار کنده وادار اینده

یا فوره یا مالامع — دانما سره دو صفیور و سزه تار
 صیبه برتار داشی حسی قلمیده طاشیور ...
 شکر یله "پالاداس ده" یا شایورج. فقط جوراس
 ادره ده ای دکله. چفته ده ایکن ادره دفعه بیونت باله
 کالیورج. ساف ایلمه دقیقه ...
 یو اده یا نده تابل عرض برین بوتور. بر حاله
 سوز مکتوب کله یورج. ر جا ایبرج بره ادره
 قله ایکی. حال ر حاله خایه واد شکرله

باقی اخوت و سوت

مرحوب آدرج!

Mir - Mehtieff
 Poste - Restante
 Palavas (Herauld)

M. E. Ceyhan Beyefendiye

Keremî'î selâmet.

19 Kasımın tarihli M. A. mebtuasından
çkarılma

Faris Hey'eti Murahhasasının 8 Kasımın tarihli

A. Mardan beyin "hastalığını geçti" beyanile bilfiil
riyasetçeksizliğine gelmek istemesi yüsünden çıkan ihtilâf
lafat raporu müsakere neticesinde M. A. M. 1 say-
gadaki kerari ittihaz eder:A. Mardan beyin hey'eti Murahhasası reisliğinde bu-
lunmasının lüzumu, vuku bulan teccübeler comunda
tehakkuk etmiş bulunuyordu; Hastalığından bahisle
kendisine verilmiş mütet memuriyet işi, yalnız
onun ismeti nefisini muhafese maksadile düğünümüş
bir şekildi. Mali hâzırda umumîve siyasi vas'iyet
esnası gibi A. Mardan beyin hey'eti Murahhasası riyâ-
setinde bilfiil bulunmasını isap etmektedir.
Nuna çere kondisiline verilmiş memuriyet müddetinin
devamı saruret hükmindedir.Hey'eti Murahhasasının vahdetini arzu ve çehren
aldığı yeni şekil dahilinde olarak bir'ikte galii-
masını M. A. bütün asya tevsiye eder.

Aslile mutabaktır.

Kâtibi umumî

M. E. Resulqad

سیدم سز بر سر این اکتلا حق جهوریتینده ح : استانبوله
دیارسه آذربایجان خطینه شبیره ل اولدر داردر که
اولدرن برودن تخلص کیریبان اینی سز لایح کله حله
او اولدرده سز یوق اینی تا سز سز : فقط شبیره ل
بو کونه نه - مریج او کله حله
انت الحیا سز اکتلا تا ح : بر آید این ایلی

سیدم یارسه بولر نما - لایح
بنا زهرا خانم صلح دیو چوندر صلح

زندانی باردر وطنم هیچ کس یوق
قریب ده نه حاجت بیلیم دار کس یوق
ارباب کمال اول بیلر بارزنها سن
تا اصد دمد بمن خطا در هو کس یوق
هو اولدر سقا در کون ، هو عزت نفس
بر حاله کترده این دوران نفس یوق .

20/1/29

Əzizim Ceyhun bay!

Kiçiklərdən gələn məktubə görə təşəkkür məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur. Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur. Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur.

Əzizim Ceyhun bay! Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur. Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur.

Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur. Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur.

Ankara 6. XII. 1934.

Əziz və möhtərəm
Ceyhun Bay.

Müxtəlif alimlər tərəfindən yazılan məktubə görə təşəkkür məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur. Məktubü yazmaq istəmişdim. Lakin bu gününədək yazmaq vaxtı yoxdur.

Səyğilərlə
M. E. Ruzicade

مهربان مېچون دايي وزهره باهي و جوجي دايي!
 گوئدر دنگلگ آستفا زه جا تاماقي حقنه سینه قابقه
 يلانديقم ايچون دها تکلما ايليتي کي لوزي گچمه يورم
 سيز لرکک ساق و سلاست او ماکل بيزله هر
 شيدن افضل ورا شري باهي دن شويوش کمال قدر
 اوشاقلار دان نکران او ماکل برار بوللاريني بکل يورم
 انشا الله که گوروشه رز. بورده برک ايستی لر دوشدگي
 ايچون اوشاقلار ييزونه «باغلارينه گوندردم»
~~هغه ما شنده ممکن ايلعوب گيدورم~~

شري باهي نيه بوگونلرده آمارا جا قام.
 «مېچون بيا نه پروستا» آجنته لکله شعدي اولن ائد تلغ ده
 کاتب لک وظيفه سنه اولورام. اوررک دياکت هر طرفه
 معلوماتم اولور. هر دن بر آقتور لوق دهي ايدرم
 ساق گذران کيچ يورم. هوخد اندرک سيز لر دن بکتوب
 آما يوق ياز فون گورکک اوشاقلار نيجه ديلر زهره هانک
 کيفي نيدر. باقمي عرضي سلام. بکتوب کري بکل يورم
 بزيم آغنه ييزه اوشاقلار هم بکتوب لک اوررک

سرکک جهال

۱۹۲۵
۲۲
۷

مهربان مېچون دايي وزهره باهي!
 مکتوب کري آلوب او فونوب هوق
 اجاق اوشاقلار ي باخدن کوه بکل مشغول
 اولديقم ايچون جواب ياز باقمي بر محمد ساق
 دوشدي عفو ايدر کز

زهره باهي يازي که بالاجه قرکک آردني
 يازيم. مکتوب ياز سنه درک قرکک
 آردني سيزه خبر و سینه هين اوکت
 قوراشي ده دنيابه کلدی. ديه لي
 کمالک باهي سي-دلاره- وقار داشي
 ايه سهيل آردنه در لر. اما دلاره
 قيز اولديقم ايچون هوق شيطان در.
 تازه اياق دورت بر يورم
 حرکت لر ي ايلک بيزي هوق گولدر لر.
 ايمدی هيچقه دنگک که اوکلند بورده
 بزيم کي لره قهلو صي بر اوشاق باقمي
 اباغي لانقم بکل مکتوب بيبقي

مهربان جیھون دای و زهره باجی!
 عرض سلامان سوکرا بر آیدان آرتق درک سرتک ابرسال
 رسولده بر لوتنا یوز، گوندر دیکم ایشینی مال منوط
 لرینی آماکز هبیرینی ایشیند بکنه نینه آرهاین اولشیم
 اودرک سیزه مکتوب یاز ما یوردیم.
 سرتک گوندر دیکم موسیقی نورمانی و مکتوب
 دایه بیتندی. سرتک ایشینی مال باره سنده
 یاز دیکم ملاحظه عقیده دایم یازا جاقند، چونکه ملاحظه
 کتبر قدر پیه سرتک معالی دکشینی کبی تلفی اولنور.
 اودرک اوده اوز ملاحظه سرتک ایسته یور.
 هر مالد ایشینی مالی اوردده سرتک گوندر
 قاعده اوزره موقع تهاشیه قویا قده دایمک هیچ
 بر سوزی یوقدر و اولمادده، بو یاده اقرکت اوپ
 را موسمی ما سرتک برنده بنددی. اوپ را اوقولارای
 ده مارتدن بو آنه قدر بر ایلک اوپ ایتهاش سی دیر
 دیکر، دیای مناسبتیله غیر شهوره پورنه هیه تکین
 نکرنده درل.

دایم ایشینی مال آلانن مایک اوللنده
 اوز موسیقی مکتبی قوده سلیله قویا ق ایچون برک بالشیور
 دیه لی عسوم اودرک سرتو فید داتیز و اوغلان ارشلا

تیموینی داییلاری اوز دست خط
 لرینی ایلر یاز دیکلاری سلا ملام کمال
 چوق چوق تشکر لرا یورد و دیور
 انشا الله بر نیجه آیدان سوکرا منده
 دایم لایحه اوز دست خطم ایلر مکتوب
 و عرض سلام یازا رام.
 سهراد سیورک اولار گوندر دیکم شکلانی
 سیز آلیسکری یا یوخ؟
 بو گونلرده یینه سیزه بفضل مکتوب
 یازا جگم، بعده ننه ننه ملک و بریم آغز منده
 اوشاقلاری چوق چوق اوپ سرتک
 کمال دیور بی زهره بی بی بیچون
 عمی و بالاجه دایم لایم هاجان کله بکله
 هلک فدا حافظ مکتوب کبری گونلر یوز
 سرتک نبال

نویس لر نیک و قلا سینی لر ک اثر لر می ترمه
ایدیلیو و ایدیلر سیدر .

علاوه بر تیا ترو مکتبی تشکیل اولنوب تکامله
تدبیرل اتقان ایدیلیو . همین مکتبی شوکت خانم
محمدوفه اداره ایدیلیو .

عزیز دایمک تور کجه یازدیغی موسیقی نه وورایم
نوط نشر یاتنده نشر ایدیلیو . علاوه اولنک
اشری اولان چو چوقه نظیره لری دهنی چاپ ایدیلگه
در .

بوگونلره بورا دن باریسه سر کجه آفوندوزی
آغا گیتدی .

بزیم معیشتنده بر اوقچه تعبلا ت بوتقدر
که سیزه یازیم . بزیم اوشا قلا ناخوشلقدن
سلامت قدر تار دلیله . بوگونلره هوا لر
یاغنی کیچدیگن هم کلنک شرنی باهن ایلر
برابر شکلر تهنی بکدر وب سیزه گوندر بک
نکره وار در .

ایش باهنی بوگونلر در بنده مصطفی نیک یاننده کجه
سیدر . چونکه مصطفی نیک آروار یکن اوشاق
گونلر یور . موسی ایلر دهنی بوگونلره دایم گوندر

رندان عبارت او ماملر برابر آفتیور قوره سیدهنی
همین مکتبک اوزندن اولاجا قدر . اورا کستره
ده غیر آوروپه موسیقی آلا تندن باعدا اون نفر
تار چالان دهنی اشتراک ایدیلیو اوزیده نوط
اوزره . تار چالانلارک آرا سدا هنی بر قیید
ده اشتراک ایدیلیو .

مکتبک شرق شعبه سنده هارمونیا تهریا
سولفه دزیردن باشقه حسیه نوط ایلر تار چالاق .
درسنی دهنی دایم تعلیم ایدیلیو .

ایکی ایلیک عمر سنده چو چو قلا رایجه نوط
اوزره تار چالیور لار . غیر دسلره بونک کبی .

همین ماییده دهنی امتحانلار اولاجا قدر .
ار شینی مال او یاندا قدن صوکره عدوی آخوردی
سیره یا زاجا قام . محبوبه گللی چیره لن اوشیا
چا قدر . مکتبه حال حاضرده بنی یوزره قدر
تورک بالالار می تعلیمه دوام ایتکده در . بولاک
باریسی قیز در .

تیا ترو موسیقی عقنده معارف قویا لر نیک
گل مکتب سه زون ایچون یاغنی تدبیر لر
وارد در . بر چوق روسیه و آوروپا تیا ترو

مهربان چيوان دايي و زهره باجي!

بويلا عرصي مائتيله ارسال مرسول بن مرقوق آرا
 ويرانليک ايجون چينيزلري چوق آرزولايوب و هر
 برکي بيه کيسنده انجان سيزله مائيليديردک
 فارسونده سيزک پورايه گلکک تيله سي دوردي
 ايسلا من بوسق قدر مظهر ياز و سيزه او نين مور
 ماق ايتله يورم يازا کز گويک آغستونک
~~پيشه سيزه مائيتيله سيزه گنجير بيلم~~
 کک - آره ريقا دوللاري يتون بيا بوج ب
 چونک ارباره و دولفقار ناهير ياز و يکل مکتوبه
 شير لختاره کتر بوقدره و نه اگر آره و جه
 يازيشي سگنده من بکتوب آما سائيم . هر ماله
 يکانه ايسه گمز انجان سيزه گويونو سويجه
 هر دو سويجه محبت ايتيلک و اجنه ايدير
 که بوگونلرده بو آرزو ميره نائل اولار قهرمه
 بعنه نزلردن زهره باجيه کلن عرضي سلام يتروز
 اوشا قلهدي برکک برکک او بيه برکک

بويلا دانشا جاقلاردر
 سيزک او بور ملوکک شوره و يرسدکک بوگونلرده سيزه
 پاره گوندرسون .

بنييم ده اداره سيزه برقد - تبدلات عملکله
 آذنتاج عوضنده زانقاج آدلانيور . انجان او
 ميغم مائور يته تفاوت ايتيه بور .
 چوقداندرک سيزه مکتوب آما ديقن دن بيه
 قور - ~~مکتوب~~ - کيچي و شيرين باج آتام آيليد
 سوا و اوشاقلار و عهد قوم اقربا سيزله
 سيزه کلن سلام و عاگوندمک ايله براسه
 جيبيق و تيمو غني برکک او بيه رخمه
 تيمو اولاري جوراره چوق تعريف ايدير
 و هر يرده اولاري مال چکيوسه .
 من پر تورک العباسي گوندر مشدیم او سيزه چانه يما
 ياز ديقک کتابلارن دغني گوندره حکم .

بعده عرضي سلام . حال
 19¹⁴/₁₁ 25

Bacı - Umuzakınar y. M. M. M. M.
 9. 4. 1111

۶۷ کازن اول هجیان زهه باجی و جیحون دایی!

۱۹۲۶

قلایوسری آلامتد هغه کی ملتو بکزی آتقیل آرخانی اولدم.

بعده سحر الیه یازدیقلر مکتوبلر دخی ینشیدی. جوابی یازا
چاقلار. او دیدلر زور ناللی گورنونه هله گوندرمه مکن.

بالاجه جیحیتی ایله ارسال رسول اینک ایچون جیحور

اولور املک بر قدر فرنگجه او قویازی اوگره نیم. وبعده

جیحیتی کمال ایله ارسال رسول اینک نظرده دونوب

کمال بر ننگه بر تورکک الو باسی گوندر یور و سوز و سیریی

که اوزیده جیحیتی یا شنه ینن کبی اونکل یازینا جا قده.

هینی ۲۲ کانون اولده کمالک دورت باشی شام اولیور.

اوزیده آنادن اولدیغی کون ایچون ایمه بدن نغیه لر و برنجی

منظوم حکایه لر حاضر لیور که تبریکه کلر بک یولدا شلایم

بر قدر مشغول ایتمون و دییور ینیم روزده نیا مه جیحیتی

و تیمو جیتی دایی جقلار ییمده چاغر گل سولر.

دلارده هوق مزه لی و پوتاب قیز در شکر کلینی گوستردیکه

گویا باشه روشوب "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی" "هینی"

جیحیل ایسه ایجدی ایجدی جوهر ریور. بر قدر وقت

مه اجد اولسون عموم غروب شکرینی چکدر و ب

گوندره هیز. آیشه باجی ره بیور که شکرینی چکدر و ب

گوندره کت. بر هوق چالش دیندان سوکرا آیشه باجی

لیلانی (لطیفه ننگ بالاجه باجی) دارالمعلمات عننده

تلمیحات مکتبته (الیلی) اولارق تعینی ایتدره بیلدی.

بوجاره ده خلق قویباری سلطان جمید افندی یون کومک

ایتدی. آیشه خانم هله باکوره در مصطفی نی در بندون

باکوی گتور مک آیشته یور. و هر سینه کتوب کلر بکده

آرتوق دره جده قلی باب اولیور.

شرین باجی نه نم هجیان مکتوبلر کزدن بک راضی مالوب

بر قدر آرخانی اولیور ال. تیز تیز شرین باجی قو اللوقه

"آرتوق" ه تلزون ایروب سیزدن مکتوب گلر سنی سوپور

هینی کانون اولک "نه" نه بوراره تورکک اوپه را

موسی آجیلعی سلم بک ماغو ما بک شاه

اسماعیل "آرتوق اوپه راسی موقع تماشا یه قویورلدی

برنجی تماشا اولدیغی ایچون تیا تر تماشا لار ایله ایلر

ایری. تیا تر و یه سلم بک دیر یوز و عیر دایی

سلام دادان خیره ساق و سلامت اولدیز، ساق و سلامت دارین
 سیر کیده ندن خیره . عیبیقلک در کله ایله دیم و برکته نأوشلا دیم ایگه
 بیئین گون یا توغچ ، خیره یا داش یا داش یا داش یا نشی اولدیم . گونده وعا ایله
 دیم : ساق و سلامت گیلویه فانتاسی . حکم ایمال سنان تافتیق آه اولد
 ایچون بیوک اوزرک ناغلا ایله دیکم تم ایوننده او یاز ایچون چوق یاز ایله دیکم
 دیکم کاشی بوردا اولدیلم . اولد خیره کسان میز دیکم بیوک اوزرک
 ناغلا ایله دیکم . ایچ ایوده برکته برکته کورسیندن سیر یا نشی اولدیز او یاز
 بائیلی در اسهن ابراه در . یزدن آه لیریم . مه کیدو به آله در ایلم کیم
 هله کله بیغه کوبه دلاغنا گیدوبه . بیزه باقو ده کیم هله کله . سیر بیله کیم
 سیک دلفقار کیده بوردا چرلی . آنا کیم . بون چوق سلام و سلام اولدیز
 کیمه گوندوز دعا در . ارز و ایلم کیم . آله منه اولدیم ورم بون صیغون و
 صیغیم گلون گوروم بیوک آرزوسنه در دالفقارک ارشادیم برکته
 سپشدا یز سوپسنگی ایلمدن سیر آه یا نشی در لر هفته ده نیاتر توپولور
 سلم بوردا قالو در پوزورق ایلمدن سیر کله نأوشلا دی قن در سادان
 گوندردیم نغلیلمت دایاسینه قابول . کسان ده ارنه ایله بوللا دیق
 حالده او تیغوش آله ده اون بیله کله کله ایلمدن سیر آه یا نشی
 جبارده حاجی کله ده در . بر ایلمدن سیر . سننیرک برنده قوشولم حاج
 جبار ایلمدن سیر کله بگ در لر . جبارک سیره چو کله دیکم در لر . هینه
 کتنوسه یاز ایلمدن سیر سعادرور هله کله . بریزه امله یوقورک . سیره
 معلوم ایله کله ادر بوم . عیبیقلک آخنده آله او ناعبر و بریزن کله
 اون چوق گوره کوه . هله کله . خدا حافظی سوز بوم قن داشی
 اصطلاح صفتی بائین سباده غم
 در طرف

ایسه . فونر رت مه یستره صغیل جاملشلار .
 بورده دهاکشی آر وار رولن او یما ساسی ممنوعدر .
 اودرک بوالیدن اوپه رالارده اشزاک انبک
 ایچون آوروپه موسیقی سکیتمی بزمنش اوج تورک
 خانمی دعوت ایدیلمشله . شوکت خانم محمد اونه
 خورشید خانم قاجار و فاطمه خانم گنجیه لی .

خورشید خانم شاه اسماعیلده او یما یوردی .
 فاطمه خانمده . عینردایم گل چهره کک رولنه حافظ لایور .
 محبوب ایسه اعمال مقامات او هوماغه آشد یور .
 اولسونک لیلن او یما . ظیفه محبوبک یا نشی سسی
 اولاهاندر . اولاه عینردایم کک موسیقی مکتبده غنادر سی
 او فویور . ایلمدن کیم ایله آیلدیز کیلک کتبلر تله
 نغغه اولارق قویورنیز ارشین مال آله ایله محبوب گل
 نکت رولن بیوک . در فقیت ایلم کیمدی .

عینردایم گل یا ییدن سیر سیردن مکتوب آله ایله
 لار . کدی وار یاره . زانی باکلر بر . یاشه گانه
 سیر گلک ایچون کله تشنه بولنور سکل . بوباره
 بزیم باریده گن شور اتملگنر دخی گومک ایدر .
 بعده هامونک سیرله کله عده سلامن واردر .
 بزیم و او شانلارک آخ مزجه جیبی . و نیمجه او برکته .

برادر مهربانم جیحون!
 بر جوق عرض سلامان صحرای سنک لکنولرکه
 جواب یاز ما ماقده مقصد او ایسه که بر قدر جبارک
 فکرنی چکدیگم ایچون ناساز اولشدم. انجاق بیخیم
 آس بیندان اول بر خبر پیچیدی که گویا جبار طهارانه
 در. اورد که بر قدر کیفم آچولوب بو مکتوب یاز جبار
 الله سیزلری بیزه جوق گورمه سون. من سیزه
 همه وقت اضمیام. گیمه گونده وز فکریم زهره.
 نکت و او شاقلاکت یاننده در. و همه وقت
 سیزه دعاگو وارام. اوگون اولسون گورو
 شک و اوز اوزه بر رویونجه صحبت ایدرک
 او شاقلا مکتبه گیمه سمه جوق شاد اولدق.
 اوگون اولسون بیویوب یکه اوغلان اولسونلار.
 جوق ساع اولسون بزی یاردنه جبقار مایکت.
 باکت سیاد.

زهره، زهره، گیمه نکت نوری - شفقک وار سنک ایشقلا ندر دیا ندر
 بر بیدرم جوق بوقا بوقا ایستوق شاقا کیمجه مایکتدی بیزه ایلام لبیبیگیمه
 بوردی اوی آلاسانلا سون دیکرله جوق گورمه سون. آیان جوق نیرلی
 ایشق ایست پیچیده فرکان ساد بیخیمی بونکه بو تودی نیرلی ایشق
 بونکه جلال ایلدیردین سوزان فریددکت... اکتست ده قنیا سیزه جلیور
 لکت قالدیق هامو کیدوبه بیلاغه سیزه جیمک بوردی ایشق قالموریم
 دوست شکرکی بوردور دورام فلیکیم ده بوردور دا جیم بزه گونده آرات
 کلیم ایشله یور-مینا فالادکن آیرن آراته در مینا فالادک بیدوبه خاریم
 بوردی ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق
 یار بیزه اونا و بیزه لری یار بیزه اوزینه یوللا بیزه لری بیزه
 کومک ایدریم... ایشق فایده سلامت در هر دم بیزه کومک ایدریم
 بیزه لری بیزه لری بیزه لری بیزه لری بیزه لری بیزه لری بیزه لری
 ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق ایشق
 سیزه جوق سیزه یاز ما ماقده مقصد او ایسه که بر قدر جبارک
 فکرنی چکدیگم ایچون ناساز اولشدم. انجاق بیخیم
 آس بیندان اول بر خبر پیچیدی که گویا جبار طهارانه
 در. اورد که بر قدر کیفم آچولوب بو مکتوب یاز جبار
 الله سیزلری بیزه جوق گورمه سون. من سیزه
 همه وقت اضمیام. گیمه گونده وز فکریم زهره.
 نکت و او شاقلاکت یاننده در. و همه وقت
 سیزه دعاگو وارام. اوگون اولسون گورو
 شک و اوز اوزه بر رویونجه صحبت ایدرک
 او شاقلا مکتبه گیمه سمه جوق شاد اولدق.
 اوگون اولسون بیویوب یکه اوغلان اولسونلار.
 جوق ساع اولسون بزی یاردنه جبقار مایکت.
 باکت سیاد.

۱۶ ژوئن ۱۹۲۹

Əzizim Ceyhun bəy ۲۲ iyul tarixində yazmışdım ki sizə məlumat vermək istəyirdim. Məlum oldu ki bu günə qədər bu məlumatı sizə çatdırmaq mümkün deyil. Sizin üçün əvvəlki məlumatları yenidən tərtib etdim və sizə göndərdim. Sizin üçün əvvəlki məlumatları yenidən tərtib etdim və sizə göndərdim. Sizin üçün əvvəlki məlumatları yenidən tərtib etdim və sizə göndərdim.

Burlin 14.11.29

Əzizim Ceyhun bəy

Yeni Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İsmayil xan xanovun vəzifəsinə təyinatı haqqında məlumat vermək istəyirdim. Məlumatları yenidən tərtib etdim və sizə göndərdim. Sizin üçün əvvəlki məlumatları yenidən tərtib etdim və sizə göndərdim.

Əzizim Ceyhun bəy

کاتپور، تخنیکي و مهندسي و تجارتی «یوسف حسین»

BUREAU TECHNIQUE ET COMMERCIAL "YOUSOUF HUSSEIN"
 LE CHAQUE DE TOUTES SORTES D'IMPORTATIONS
 ET EXPORTATIONS AVEC LES PAYS ÉTRANGERS
 POURNIET TOUTES SORTES DES MACHINES
 ET ACCESSOIRES POUR LES MOTEURS
 A PÉTROLE, ET DES MACHINES ÉLECTRIQUES
 DE TISSAGE DE DIFFÉRENTES FABRIQUES
 ET LES TURBINES HYDROLOGIQUES
 DE LA FABRIQUE "SABER"
 ET TOUTES VOS DEMANDES TOUTES SORTES
 D'INFORMATIONS CONCERNANT
 LES PRODUITS PENSÉS.

TEHERAN
 AVENUE AMIRIEM
 ABHIM TELAK
 YOUSSEIN - TEHERAN

عهدہ دار سینڈو باجم عیادت تخنیکي از قبل
 ساختمان راه آهن، بلقادر «تون بری» کتف
 طرز استخراج آستان تخت و غیر
 وارد نمودن مختلفه ماشینها از قبیل دستگا
 های باغ برقی موتورهای «تویسن» «کلیسون» و
 ماشینهای پارچه و جوراب و غیره و غیره
 حران، خیابان امیری، کتف محضروس و دیگر آفران

تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۲۰
 تهران، کتف
 مزین فردا شیخین بک

بهار در تاجیک مکتوبه ویردی بکجای، خدمت گذار المصنعه عن المصنوع، همان مکتوبه سنه
 القاب، تاریخ ما معلومه آلمان با یارک بروجوشن کوندم، چیکاندره منی دیگر جوشنی کوندم که منی از بیک
 امینورام با قاتار با جمعه سنه که از سینه قبله نون اولی حق اید، بیلیرسیک، بنیم یا زانیم، سقا لهو کلدیک
 فرمت آرایوم، با جم بر قدر اچیی اولسونه همان یا زانیم، ایراندک اقتصادی وسعی سامه ده، ایندیکی ایزدی به
 بول بول ما تیرال وارمز، نطق سبارزه حیات دن بر قدر آ سوده، اود بیسه همان یا زانیم، مکتوبه چیکه سنه سه
 بنیم ۱۷ کن طهران سنه اسلقرنیم اولیستیر، بیلیم زاده نیسا بلای غلاست طهران نه وارد اولدی، لوراندک وضعی حقیقت
 ایز دیوی تا نیز ایتدی، ذاتا اولدن جوشلرک نه مال اولدیقلرین بن بیلیم دکلم، با لهه ویزم ایتدی، انا ده
 یوزلریندن برده کی کورقوب نه اولدیغینی دنیایه بیلدیردی، برون آیتما می شامه جا ایفا لارک برده دولما لک
 ناموسلرینی اوق بر یاره سقا بیلینده ما تیورلر اولمده دن بزم امین بکارمی اوله نزلر، منن کوردیکی یاری
 بن برینجه نلرده استا ایتدیردیم، نطق بروکی شیلردن برتی چیفا میچیننه امیدیم برکا لور، بربری مائمه لره کوره
 عشیه میز زلفصلر چکیور مکز، زبیرا اولمده حال خارفده کتیلار آرا نیلینده ذمهور مصفیکره با عه در اکر امر اولسو
 با لهه یوم، ایدر میوکر نه اوزمان نطق صفیک، نین اولدیغی خدمتونه نه بزم، اولمده امین ایلرکک نصیحت ایتدی که
 نینجا، اویما چاققور، بیک، با بیله مکز، نه اچمه یوزلرده، عطف با زامنه احتیاج کورقوبلر آرد
 جمعی سنه قاتار کتف ایلته سفاروه ایتمه لی یزد، ایتنه بوسکتوبه، حیدرکک با شامه کله اویته، ۳۰-۳۵ ذکلی بولمده کتف
 بیورم، حایله دیک، نلر، اویله ایلر یاز، ادرستلر می یقی کورقوبیورم، ایتلار کتف بیلیمه نیشدن ایلک ایلر آرا
 علی، مسکن اولدیجه، ایله بولون کورقوبنیم، واق لیده سنه شیزورقوبنیم، خلیل بکک صحتده ایلک نطق بکک مصفا
 کتی، بزم اولمده با زامینه ایتلار ایلجه سنه، بیزیرده کتف ایستلر کتف، بیز ایزان حیا جری ارا ایتلده کتف
 چونکه بولمده نطق حیا جری حایله نامر صریحه سنه، ایتدیگلی حرکت بیز بولمده کتف ایتیا و کتف طر اولمده شیزورقوب
 بیلدیردیلر، بری برلرینی با لهه ویکلره یاردمچی کورستلرک ایلک ایلرده ایتلرک ایتدیگلی بری ایتن ایتلکه بیز
 اذریا بیان شلقلک عزت نطق و نامور علیه سینی لکه دار ایتدیلر، ایتنه برلته نظرنه، اذریا بیان بویکی ایلر اولمده
 تشیل ایتنه سی قوضوه رمزک ایتار صوبه سینده نه کی بر ایتلر ایتدیغینی سن دنی تقدیر ایدم بیلیرسیک.

و جارتلریندن سکا ایتدیگی تیزیل اوردو نفلرینک فیث صتره سی، خیزیل اوردو قوما ندانی ای بیلیملیرک:
 ایتلر اذریا بیان ایستیا ایتنه سینه کوندم کتف کوی صتره سینه دکلم، تاریخده ایتلرکله یاد ایدیلن علی ایتلده
 محسن حایبسیکی، شریک سلما نوب، بیلرده ایتلر، قومه قوه بکک کتی دوی دوی دور تریه سینی حان
 بولان ذانلوه مدین اولما لیر.

یوزده تا علی ده آلامر حق وصت ویرمه، بن کوندمه تنب ایتدیم، و دیدیک اولما بیز ۵۰ صلی نونک ۳۵ لی
 ایتلر و تا نوز بیز اوردو قید ایدیلیمز، سینه یزده ۳۰ لک بو ۳۰ تا علی ایتلر ایتلر براده اولمده مکتلات اولما لیلیر
 دها دوفوس ی براده و کتفک ایتی یولدر، و له ایین کتف ایتلرکله ایتلرکله بر سینی بین المال حقو جمیتمه
 ویرلم، اوزا کورده و لیبیا کتف کوندریگی واک له قول کچوب کتف کوندرمه سنم، بولنه ایتلر ۲ و له ایتلک لا زیمت
 یوزلرده حیدر بکن معلومات اولر بنه یا زکلن، و لیبیا کتف یا زیمنه کوره اولمده کتف ایتدیگی حرا کتف مدنی لیرک
 یوزده ایتلرینی راشی اولر ب و کتف ویرمدر، حیا دوفوسمیز ۲، و مرکز بتم با با نام علی کتفک صتی بک اول
 اورد، اوزا بیز حسن سلیم اولمده و دیگر ایتلر اورد، حیا نامل اولرک اوزا حیا بیی یارب، و نه یوله ایتلر
 چونکه بیز بک بر احتیاج ایتدیمدر، آید جوی بن آلامر یا زیم ایدیم یاره کوندریورم، اوزا بیز سلیم اولمده
 ایلرده در، سلیم اول ایتلرین کتف یاره سینی ایتلر، اما اوزا حیا کتف لیلر، بن کورم تا را حله سیله
 علی اکبر بکن مکتوبه کتف بیلیم، ایین نامور سن و کتف تا نه ویرمه سن امید ایتنه یورم چونکه قورقور
 برضومه مغل جواب بک یورم، و لیبیا فن یا زیمورک علی ایتلر زمنال اولمده بو حرا کتف ایتلر، بیز کتف ویرم
 و لیبیا کتف زهرمت نه بنن حایم حویلر سیک، بیز اولرک یوزلریندن مویشیمه اریر سیک، برون ناموسلر ایتلر اولر
 مرز ایتلر می تبلیغ ایدم و سنه ک کوزلرکن اوزر ایللیدن سنه توفیق دیلیم.

سی صمیم قلبه جویم فردا کتف بوسه

کاتطور تخنیک و مهندسی و تجارتی و یوسف حسین

BUREAU TECHNIQUE ET COMMERCIAL „YOUSSEUF HUSSEIN“

SE CHARGE DE TOUTES SORTES D'IMPORTATIONS ET EXPORTATIONS AVEC LES PAYS ETRANGERS. FOURNIT TOUTES SORTES DES MACHINES ET ACCESSOIRES POUR LES MOTEURS A PETROLE ET DES MACHINES ELECTRIQUES DE TISSAGE DE DIFFERENTES FABRIQUES ET LES TURBINES HYDROELECTRIQUES DE LA FABRIQUE R. MAIER ET PRET DE VOUS DONNER TOUTES SORTES D'INFORMATIONS CONCERNANT LES PRODUITS PESEANS.

ههده دار مینوده باجم عیالیت تخنیک و تجارتی ساکنان دار آمان . بھارہ ہون بروی کتف طرز استنراج مہادن عت و غیر وارد نمودن ہمہ قسم ماشینا از قبیل سنگا چراغ برق مائوقھای "توربین" ہائی آبی و ماشینہای پارچہ و جوراب بافی و تیغ سازی و غیرہ طران . عیالیت لشریہ کہہ بخوردی ہر روز ذکر آخر ماہ

تاریخ ۲۷ ماہ ۱۳۲۵ تبریز

مزیزیم جیونیک

ایستہ ہک جیونیک خلعت وارم . حسن کلوب جیونیک و کوروسدیلہ سنگ بنہ کوندوریکہ سکتونین نکران اولدینیک اکلایم . مزیزیم بنہ ایکی مکتوب کوندوسم . برینجیسی یارسدہ یولان برآدم توخلیلہ دیکریسی سنگ ادریسک کوندوریم . برینجی مکتوبلہ کتا جبہ کد و سہ انقلابہ ماڈ حمتہ سینی ایکنجی مکتوبلہ کتا فا انقلابہ متمدن برنجہ حیفہی کوندوریم . ویرنگہ برابر ۲۳ قرانقل برنجہ کجیدریک ادینہ کوندوریم . امیدوار عسیدہ قدر ہر ایکی مکتوبی (السیس) اولورسک . مرکزہ یومکتوبلہ دہہ ہر ادور کوندوریم . الیٹہ مکتوبی الودیدعسان ادورسہ تیریزیم جیومہن برسنگ ک منتسم کوندوریلہ لیر . ۳۸ قرانق بنددر . بوزمہ کوندوریم ایکی ایچ ایونہ دافا لایم بریزدہ چک الوب کوندوریم . وریسہ سان یومکتوبلہ برابر ارفاق بروریلہ اولورسہ بر یازی کوندوریم . بو یازیلہ آہونسی ادارہ بہ مرجمت ایونہ ایستہ بکن علاوہ وطنہ فارغی معاوندہ برلنسی ای تکلیف ایڈیور . الیٹہ برکی مکتوبی یاپ ایستہ کد بروریلہ اہسیتی اولور . سوکرہ سنہ بریا کتوزیندہ ادور کوندوریم . بو ادورسہ برورادہ ریکتیا نہر . اورڈانزیتہ لرمنن ما تیریز . ارق یوق ایکی نسا کارا نونہ اولوق کوندوریم جیومہ شانسای حقیقہ بردہ تکلیف یازیکر . وسان تکلیفک برقوقی سینی دہہ کوندورک . ارق نمر اولورسہ برنجہ دانہ کوندورک یا شتہ برکتیا نہہ ہدہ برسنگ لہ جیومہ ک کتیز برورنہ نتر اول . مسدا ایچون یورک فایدہ سوزار . بو لارون علاوہ یومکتوبلہ سنہ برورالہ کوندوریم . بوستالہ ی یازانزیم جنرال لردنر . کندیسی ای تانورم . ایچن مٹالہ ک الیندہ کندی امٹا سینی قوس ایستہ میور . چونکہ یاکوہ یالعیق اقربا ی چوقدر اولد بیلیرک یا کتہ مکتولارو اولورادہ اذیت ایشولر . سن مٹالہ ک الیندہ امٹا ی بولہ قویاجیسیک جنرال . بو دھمن مٹالہ بہ علاوہ ایڈیلہیک پراج تاریخی مهم وقہ لریدہ یازانزیم . اولدی دئی سان مٹالہ ک ساس بر بریندہ برلندوربر نتر ایڈمر سیک . ابراک تہجدہ موزاد دینی ادیلمر حقیقہہ یازمانہ یا بتدیم الینہ ایستہ ہنگ براسٹای دنج ایوب نتر ایڈمر سیک . ابراک تہجدہ موزاد دینی ادیلمر حقیقہہ یازمانہ یا بتدیم و شرفہ انشیاک ملساری اولوق حاضر تارلیکعا لینتہ ما بدھی یازیمور . انا اللہ بیشترہ بیکہ کوندوریمک .

بر سٹلہ ی جیدریکہ دئی مویلہ کتہ . سیزن ایشہ یوزکری بوکی اداملاری قبول ایشکلہ کندی نفوذ و اقتداریکہ آرز برکشلن اولورسکر . بالکمر بوکی سلسکر اداملاری کندی اراکازہ امانہ کلدیکری قیمنن سانس اولور سکر . نایہ وقتہ موقوق بوسا دہہ یازانیم .

کریسی ساجا لیستلرن دئی شکایت اہیبیر سیک . اولی بکا اکلہ تک بیلیم . کورچیلر لاجہ صہہ یولرنتا وھانکی دستہ ک شہنہ کیمدر . و سیزک کیرا کیرا علاقہ کراہیر . یازدنک الیوم حقیقہہ یوکرتن حقیقتا نہہ اولورک . دیک شمر اولورنک و یالقی مینہ ایرلرک *Mass Valli* رسلی نقتہ لرد اولور . بن و نقلہ انا ن ایکی دانہ کوندوریندیم یعنی ایکی الیوم الیمتیدم . ہر برسیمدہ تقریباً ۱۰۰ وقہ نقتہ وارسی . یوک فاسای بردقو و دیکور قلدہ متخ داخلہ لری *raspaga* اگر سکر اولورسہ کیتا نہ لردن بردان کتا لوق اولور کندرکا یاقی اولوریکہ کندی کروب بکنہ ایک و کتا لوق الیٹہ برا شارہ قویوب ای اولدینسی بنہ اکلہ یازیک . بو الیبر اولد ایچون لردندرک ہما یویدر اولارہ ک سقروب اولر ان کتا دانانتاب ایتدی کمرکہ اراشیک مکیا سنہ کورہ اولد ایچون یان چکیلیھنر . فراقہ مالاری ہما لیر تجارت ایچون اولیر الیوریشلی دکلخ یعنی تقدیردہ اولد بیلیرکہ اولارک مالارمن استفادہ ایڈیلہ بیلسون . ایچ بولکہ بیلہ بنہ ہر شرفم و سہ یازانم . بولکہ برابر سنہ رسمینن برسیسی کوندوریم . اولوہ ایتیمدر حاضر اولورک لاقون . وسدہ سکر اولدینسی تقدیردہ چوقدر اولد برابر رسمینن برقندہ کوندورنک . برورادہ ویشتمیز موزلر سہ برمزیت و یرمک نیتدہ یز . مزین کد بر حیفہ ی لایسہہ دیکریک فارنجہ اولدجقمر . بو بارمہ بردہہ شتہ ایتدی کتہ مای جینی تا سینی ایشمنہ باش مای دوزخو کوندوریم . یقی ستم سیک کوزلرکن زھرمانا نیک الیمن اولیوم چوقدر ای عیونیمہ اولور سیک قرداش .

چونکہ بندن ستم ہر موزولور ایدیم ایشکہ حاضر اولدینسی کندیستہ مویلہ سیک و امیدوار ایزرینا ندہ ایشلر بولینہ کیمر . آندوزکرہ دافا بویق تقیقا سہہ یاردم ایدیمور . برورہ برکتہ دئی اولور سہ ایشمنہ

بولن اول کتا بک برسیسی کوندوریم . ایشتہ حیفہ دئی برنجہ حیفہ سینی کوندوریم . ۱۰۰ جیومہ ہدہ بالکریکک کتہ زیادہ لیر ایتدی بکری و حشترلن بش ایدیمکر . ۱۰۰ جیومہ کتا حہ حیفہہ برنجور اولر کتہ ایشتہ قیرتہ چیژی کچیلکشر . یوہہ شامر شمر بولارک اموال دوجہ لرسی نسر اولدیمور ایشتہ مصلحتی تورکچہ بہ ترجمہ ایتدیم : ۱ - بو سلسلن جوانرک بکلہ لیلن . ۲ - چونکہ اولار کتہ سقور لری انا نہ بکر . ۳ - اگر بر ایشک یوقی چولہ اولور . ۴ - لہ کور سیک کورمہ بنہ جان ایشکر . ۵ - وچن حیفہ قورکی جیولور ایدمور . ۶ - بریمہ و سادہ یورکیز و کتہ کتہ کیشتورلہ . ۷ - اولیہ ایکہ اصر فلر ریختہ انہ یولہ بولدیلر . ۸ - لوریک خلقت چوق اذیت آزارا یارلر . ۹ - اولیہ ک اولرلی لار شدریمقلہ الہ کوریلر . ۱۰ - موم و خرا نہ بیلہ جنم ایدر نظای بروقک اولورلوجیہ سیمی و لکد کچی کوزل اکلہ شمر . نظای ۱۹۱۱ سہ ۲۰ جیومہ ہریدہ ماسن .

Münich, 20.9.55

Pek sayın Bay C. Hacıbeyli!

Mektubunuzu almışım, teğennür odu ve gec
cazay vaxdının için özür dilersin. Həbəy mə'asui-
yətədir. Amma gərə de işimiz çox idi, məktub
yazmaya bile vaxt bulamıyordum. Şükürler
olsun ki, işi öhtesindən qələbilədik. Həbəy bu
ayın 28-də mə'asuiyətdən qayı döndərdi.
Bən de Octoberin 3-dən öhtərin mə'asuiyəte
cəmalıyım. Mə'asuiyətimni neredə gəcicəyiniz
kələ xaras vermişdim. Çox öhtimal ki, bələki, vaxt
alabilsem, bir xas gün için spənissə gəlir Sizi
ziyaret edəcəyən, kələ vaxt isə burada zəkat-
lamıx istərim.

Göndərdiyinizə bən 2 scriptdən birsini vaxdık, 2-cisi
isə verməx istəmişyələr. Miss. Gunther bəndən
vaxt etdi ki, sizə bunları yazım: Mü'minə xadər,
Azərbaycana aid scriptlər spənissə, cürri, onun
söylədiyinə görə, kəşərdən ümumi scriptlər ələmə
qırlarım. Təbii, kəsirlix elaməti!

Emmibey buraya gəlmişdi. Şiffləriniizi, kəttə Miss.
Guntheri ziyarət etdi, Mə'asidə gərüştü. Bəzə
m işlə mizgüldüldüyümü bilənizəyərəm, gəcən
kəttənin təqlənizmədə Mü'minli təxk etdi.

Bəndən Timocinbeye v əiləsinə salam.

Dərin sevgi və sayğılarımı omıramın
Sizin: İsmail

Chairman of the Committee
M. AHMETZADE HACIBEYLIINGILTEREDE AZERBAIJAN BIRLIGI
NATIONAL AZERBAIJANIAN UNITY COMMITTEE ABROAD
(Great Britain Branch)Telephone: W.8266 225
Editorial Office:
7 PALACE GREEN,
LONDON, W. 1
ENGLAND

4/7-956.

Pek Sayın ve Hörmətli Ceyhun Bey,

Yeni sənə münasibətilə bənə göndərdiyin kəttəni aldım.
Çox təşəkkürler ediyörüm, ÇOX da məmnun oldum,
Allahdan daima Sənə sükun ömürün diləim.

Allah daima yardımınıza olsun.
Cəyem Londradan hehəldə bi istədiyin şey olsa,
Şüküflən bənə yazmanı təcə edər, Bən daima sizin
əmininizdəyim.

Əgər Vaxtınız ağır gəcmişə, bi şeydən ihtiyacın varsa,
Şüküflən bənə bələdir, bi halde ÇOX məmnun olum.

Bən əldənizləni cəgünmədən sizə yardım edər.

Bən iki kəsədən fəxləndir ki, burada bi Azərbaycan
bi-təği təşkil ettim. haləndə birligün işlə ilə məktub
Allahı Şükür anında olsa Komitərinin füscaı vaxd.

Allah Kəssə məemua və kəttələr çıxar məzə
Cəptəyəcəyiz.

Bu məktubu sizə ÇOX eəcələ yazdım
və eəcələ Cavabım bəklər.

Bəndən Kəssə Londrada bi bə Azərbaycanlı
Yokdur. Təx olduğum için ÇOX dərinəm
və cəzə Allah Şükür bənə olsun.

Sizədi Əx Şu Kəssə.

Məktubuma Şox Verişən, em Səminə salamlarım
Sənə və

Hiinci mesele: Ben burada bir separethanece
Calismağa is veriyorlar, ve işide para varıyorlar

Ebendi: Sen şimdi Kalmışanki, nasıl yapalım.

Ağabide: Separethane işine mi gireyim Calismağa
Yoksa hele Komite işleri ile meşgul olayım.

Bu konuda siz fikir müddetinde fikiriniz nasıldır?
Bana bu konuda bir yol gösterir bilirsiniz?

Ahalar misal: bir elde işi kapuz almak almak.)

Ya şimdi Komite işi: olacandan, yada separethane
iş: ikinisi yapmak mümkün değildir.

Kaldık ki, Komitemizde bir hayli güzel işyerleri
vardır. Mesken: 2. edet yazı masinor

Mobilizatör halidi: Cür-le-Cür işyerleri
bunları ne yapalım? Eğer ben Separethane işine

girmek mütlak bu işyerleri Export ediyorsak hepsini
Oraya sen gönderir mi? Yoksa burada satıyoruz.

Eğer Komitemin işyerlerini satarsak, inanki,
9-ay mecmua çıkarılmağa para eder. Allahı çok

insür Komitemizin kiymetli işyerleri var. Sen deyişle
Eğendi: Şimdi ben sizin fikirlerinizi soruyorum. Bu konuda

ve gibi karar çıkarırsanız bana tezlikle bildirmeniz
rica ederim.

Bu gibi haberler var sizin tarafında. Almanya'dan
mektuplar alırsanız mı? Baş Şeyhman Tokineri

ne görürsünüz? Onunla mektuplaşırsanız mı? Türklerin
baş, Mustafa Hakkı Türkiye'den hiç mektuplar

alır mı? Şimdilik bu kadar.
Tavsiyeli mektubunu faxlarken bu samimi

selam ve selamlarını sunar.

100. Pek sayın Ceyhun bey!

KOMİTENİN BASKANI
AHMETPADE HACIĞERİM
7 PALACE GREEN,
LONDON, W. 1
ENGLAND

İNGİLTEREDE AZERBAIJANIAN BİRLİĞİ
NATIONAL AZERBAIJANIAN UNITY COMMITTEE ABROAD
(Great Britain Branch)

Telephone: W 8288 385
London 30.11.1956
SATI 4001-

Sev Sayın Ceyhun bey,

Her şeyden evvel selam edip, gözlerimden öper.
Senin 22/11/1956 günlü son mektubunu almıştım.

Bu kıska mektubuna şimdi cevap veriyorum.

Bey ebendi: bildiğin gibi bu günlerde dünya
haberlerine esasen ara çok karışmış gibidir.

Hal-hazırda ne benim buride gelmem müm-
kun değildir, ve nede sizin Londra'ya
gelmeniz mümkün değildir.

Ben bu mektubumda her bir sözü size aydın
ve açık yazmıyorum. Burada işler çok karışık.

Ona göre benimde başım bu günlerde çok
karışık. Ben çok isterdim sizinde birde,
ya burada Londra'da, ve rahatsız Orada

barışta görüşmek. Hal bu ki, şimdiki
müddetde Bey ebendi mümkün değildir.

Allah Hoysa, İnşallah aralar bir az düzel-
sin Sakitlik olsun, ~~her~~ ondan sonra

mütlak görüşürüz.
Mektubundan önce gönderdiğiniz Fransızca

Mecmua da almıştım. Çok çok teşekkür
ediyorum. Ras e!

Representative in Europe

AHMETZADE HACIKERIM

7 Palace Green,
London, W. 8

Telephone: WE 8888 3685

London 22-2-1916

Our Ref. — Year Ref.

Aziz ve hürmetli Ceyhunbey,

Sizin 20-2-954 tarihli posta kartınızı aldım.

Hani haste olmanız okuyup ziyadesile üzüldüm,
geçmiş olsun, Cenabi Allah'dan size sıhhat, saadet ve
uzun ömürlü dilerim. Lütfen bana te-te Öz Kendi
kuvvetinizden mektup yazın, kimler sana yardım ediyor?Nasıl geçiriyorsun? Bir şeyden ihtiyacınız varmı?
Bay Ağaçıza bey ve Kadir Süleyman sana yakındımı?
Senin bu haste halında kimler sana yardım ediyor?
Yardım eden var mıdır? Veyahudette yok mu?

Bu halde ben çok üzülürüm.

Bu mektubumu alar, almaz; Lütfen bana sıhhatından
yazın. İy haldeyim, iy sıhhatim tabii sıhhatle beraber.

Şimdi geçelim Komitenin işine;

Yavaş-yavaş işleri nizamla salıram, halde yanında
hic bi Azeri yoktur. Kendim tok bağınayım.Ağayım; burada Londra da sizin tanıyanlar vardusa
lütfen bana onların adres ve isimlerini göndürünüz. Tece
edim. Çünkü bildiğimiz gibi tek eller des cacamat,
hic olmasa bi nece yardımcı adamlar bulmalıdır.Siz bana önceki mektubunuzda yazmışınız ki; Londra da benim
tanıyanlar vardı diye, Faget House adreslerini yazmamıştınız.Ben senden Paris'e gelmek istiyorum. Faget istisine
Vize Kojman için elimde hic bi dokümanım yokdur.

Ona göre de şimdilik Londradan bir taraf çıkarıyorum.

Diğer tarafım ise bu halde bu memleket de serbest

Ona göre de biraz Ceten bir çıkarıyorum.

Allah Hazır serbest olar, olmaz, elime bir TRAVEL
Document goodu geçiril de mütlak gelip hem siz
görmek ve hemde Parisi Ziyaret etmes.
şimdilik bu kadar,Bu kisse mektubuma Son Verirken,
Allah'dan size uzun ömürler diler,
hürmetli baş eğip ellerinizden öper.

Sizin, Ahmetzade Hacikerim

P.S.

Komitemiz olduğu binanı (apartment) ise elimizden
ahda, bi devleti adamın varması istiyorlar.
yani bir bakra eve, bakrakınage göçürmek fikrinde
düler. Faget halen belli deyildir
Belke de düzeltin Öz Plotüğünüz binada kalın.Benden Senin öziine, ve janında olan bütün
Azeri Vatandaşlarımıza selam.

A. Hacikerim

Bu mektubumla beraber sana yeni Kartularımızdan üç fee
varak, Hessinden bir fee göndiriyorum, mektubumun bina defteri
İlk defedi çıkarılmış, memua işine bağlar, bağlamaz size

Fransuzun 26 İyul 1923

عزیزم جیھون بیک

چونکي اسلامبول طرفه اکت ایتم اورا چاتاندن مکره
 شکره کیتیم یازام باکی یہ کمر آرا بریم مکره یازدم
 و چول طلب ایتم و چو حاله کت منوز مرش و و مول
 اولامادی و چا دقیقه چولک منتظریم اقوم جیھون
 دستور دریم کہ باکودن چول کلندرہ سزکا سزکا
 ادکا مکتوب یازد یقوره روچی یازیم تر کجی ای میور
 بکا شیخ یازمال اولان ادکا یازیم ادکا کوندر
 ادرم کتہ در آیلر 8ک و
 ناز خانہ و اون طرفہ سلام (ایتم) اولان کتہ

göndermiş olduğun Fransızca mecmua
 çok güzeldir. Senin mekalemide
 mecmuada okudum. arada olsa Fransızca
 anlayorum. gende deşerim.

Allah hoşsa aralar karadılar bu ak düzel
 dıxten sonra. beraber, sizin bu bana
 gönderdiğiniz Fransızca mecmua çıkardığı

Şaha ne yazım şimdilik bu kadar
 gıdeler haberine göre aralar pozim görünüm
 Mektubuma ^{ne de} Son Verirken En Semimi

Selam ve selgülerim de sunar

gözlerinden öper

J. P. Acikirim

J. P.

Eğer, Beş Edendi Sade Zohmet Vermiyorum
 so, Lütfen Bay, Necit Musazadenin
 adresini bana göndermeniizi rica ederim.
 Vallahi sende onun kartile adresi vardı
 Takat nerede ise karıştırdım

J. P.

Acikirim

21/5/1933 بسم الله الرحمن الرحيم ١٣٥٤

بسم محمد قردوش هيجون بك أخنك

اللهك سلاسله رحمت دىلك سزه اولسون درمضان شريف اوجي متولد ايلري مبارک اولسون

Sizin okuya gelerek milli hem vatani hareketin tasvirini gesele-
ginize oglum Hlaldan aldığım bir mektulle okuyub hemde 4 hafta
mukaddem buradan geçerek Türkiyeye giden Muhammed Muhakkem Bey
den ispidib çok sevindim. Bu çok ağır ve büyük mes'uliyetli vazifanıza
büyük başarılar diler ve Almanya'daki bütün vatandaş ve milletdaşları-
min Akari, Karanli, Kırmli, Türküstanlı, Simali Kafkasyalı diyerek
bir çok kabilelere ayrılmayıb Türk oğlu Türk olarak bekimane idare
niz altında birleşerek aynı hedefe doğru müttahiden ilerlemelerinizi
bütün kalbim ve Samimiyetim ile temenni ediyorum

دیده اشیره دنگه دیرک اولدسه آید آیری تشبه دهلندک لیج خیرلی تشبه حیات
fıkmadığını bundan evvelki iki ayı ayı hareketlerimizin
esefli ve çok zararlı neticeleri kafi derecede küsterdik

Refikam DE Şemsulbenat la yakında kızım Gülnar la
Almanya'ya gidecek Almanca Rusce ile birlikte tükçeşi ve onun
tatarka şivesinde çok işi bilen ve Radyo işlerinde 34 senelik bir
tecrübesi olan sadık ve hakiki vatan ve millet sevar bir yardımcı
olarak kendisini size tavsiye ediyorum. Türk ve Rus tarihlerini
da iyi biliyor 1922 de Moskvada tib talabasıyla
Ben burada 5 Seneden birki Arab ligasında ^{bütün musulmanların} pal. şifiyor ve en Echlikeli
Şimal ayları olduğuna bütün Arab Devletlerine her Fursatta anlatı-
maya uğraşıyorum ve bir derecede muvaffak da oluyorum.

محمد رسولنا ده محمدین بیک ده آلمانیا بکلش اولدیفنی موندک صوک ادریم بکتوبور
اوقوسم . موسی الیه ایمه عجمان تیر ، نقیعلی بگی ، عبدالله حسن قوتنا ، کاتبانہ ، دل قیوم
اصدجاک ، ملیم بیروہ اذیکه قریبال ، عبدالله موصلال ، عبدالله ایس ، فیضی الہ انبیریلہ بشتادینا کرد

اوشا الہ ادا کوردہ طوبیون دن برش رک قوش بر قیبتہ قورایہ موثق اولدجیکرد اوجور دالریک ویکر
Çünkü her kes kendi başına ayı, ayı hareket edecek
Zarardan başka il ve Ulusumuz için bir Fayda çıkarmay-
cagina inanıyorum.
شمدی ادرته دلیج بر قوشک دایم بده قوشک دوشان کوردہ ادرته ددر دیکر بر طاق خیل ریاست
سوسای برشک قوشان کوردجک کاکوردہ جده - جالدر .

Başınızı çok ağrıttı isem aFu nız diler , mektubumun
cerabını bıkler ve size in Samimi Selam ve Saygılarımı
Sonarım

Altı Sene önce Paris'te Küstermiş olduğunuz
Kardaslık ve hayır hahliginizi Bilhassa Polis daircesini
Kadaraa Refaket iderek oranın Saatlerce beklememizi
Onubmayan vahiş bir Zaman onubmayacak olan hayfeshali
Kardasiniç R. Tokris مع والی

Zdcesim Prof Alim Tokris Ligue des Etai: Arabes
Cairo Egypt ادریس
یالده شر Tokris کلیم عرب هویاتی اینی باز سکا ایسی ادرلر . ع . ا .

München den. 28.7.1953

Hürmetli Ceyhun Hacıbeyli !

Selam.

Bununla yazıp Size me'lum etmek isteyirem ki, bu ane keder çalışdığım yerden hele para almadım. Ona göre veziyetim hal-hazırda oldukça ağırdır. Yaşadığım evin parasını verebilmeyirem bir neçe arkadaşlardan sordum heç kimin kuvvesi çatmır. Ona göre Sizden rica ederdim ki, eğer mümkün olsa Avgust ayının 15-ine keder mene 50 DM elli marka para veresiniz borc olarak paranı alar almaz Sizin elle markanı Size kaytarmağı özümce borc bilirem.

Hürmet ve saygılarımla

Mikâil

München 17.160.

Cox hörmətli Ceyhun bəy!

Emeliyatın ayı keçdikindən çox sevindix. Para məsələsini yalnız düm mətə eləbildiyimix isin Size capuz məktub yazma kilmədir. Dünən dekabrın 16 da posta ilə sizə 2000 alman markı göndərdix.

Jasemen iyidir, ellerimizi öper. Bəto bə deyə deyə gəzir. Nələm dişərci çıxartmıyuru. Fatima da iyidir, ellerimizi öper. Həmimlə də salamətdir, bəzə çoxlu salam və hörmətləri vardır. Dənə soylədi ki, Ceyhun bəy Nustahənədən cəkərdən sonra burca gəlirin və burcda istirahət etsin. Fətixə həmm də ayri arzumə izləti. Dənəmm annesi burcadadır. bəzə çoxlu hörmət və salamları vardır.

Məhmət və Həmm də bəzə çoxlu salamları var. Döşəgimiz jümgül olsun, deyərlər. Pərxərov Əhmət bəy Məmmə'a gətəri və Nələm yazmadı.

Burcada Məz səy göndüğüməzə gətirdi. Sizi dəhə yorməx vəm yoruz, Hələh rəhmətətin və döşəgimiz jümgül olsun.

Səvgilərimizlə Hörmət və salamlaşımı. Sənəziz.

İsmət və Həcəd

München, 18. 8. 1954.

Azizim Ceyhun-bey,

7. 8. 54. tarihli mektubunuzu aldık. Necid Seutiyanın
firine kadar mezuniyettedir. İsmail ile ikimiz kalırsınız.

Maaleuf heç firmanız MARKS'in konferansına gelebileceğiz.

Üstelik benim pasportum da yoktur.

Türkiyeden Aziz Alpant gele bilmez mi?

Her hâlde mersedlovunuz aydın. Ne karar verseniz

sizi destekleyeceğiz.

Baki kurultayına ait scriptleri aldık. İsmi de
verildi. Birineisi Türkistan ve Tatar redaksiyonları da
verildi. Devamı imdiye kadar gelip sıkıyapıp, derhal
gönder.

İsmail'in selamı var.

Sevi, Teuşini ve Ceyhunu bağırma basıram.

Teuşinin hamımına hürmetler ederim.

Sevin Abo.

T. C.
PARIS BAŞKONSOLOSLUĞU
170. Bd. HAUBSMANN
PARIS

PARIS 27 6 1954

Sayı: 124

Ds. : K./11-34

Bay Ceyhun Hacibeyli

77, Rue du Bac

Paris (7e)

Doldurmuş olduğunuz istizan varkanıza müs-
bet cevap verilmiştir. Müteakip muameleler için
yakın bir tarihte sabahları saat 10,00 ilâ 12,30
arasında Başkonsolosluğumuza uğramanızı selâmla-
rıyla rica ederim.

Başkonsolos

Talât KULAY

Muhaceretde bulunan Azerbaycan hükümeti ve parlamanı azalarında ve sair milliyetci Azeri mahafili mümessilleri umumî bir içtimada, sorasınlar Azerbaycanlı siyasi muhacirleri arasında hadis olan vaziyeti, "Millî - Merkez" adını taşıyan teşkilatın ve yalnız "Musavat" fırkasını temsil olan azaları arasında matbuatda girkin bir şekil almış mücadele yi esaslı taktik etmiştir.

Umum içtima bu mücadelenin mahiyetinin bir tarafından " Millî-Merk" esasından Şefi Beyin teşkilat reisi Mehmet-Emin Resulzade beyi millî işlere tahsis edilen parayı kontrolsüz kendi hususî ve keyfî işlerine sarf etmekle ittiham, ettiğini, diğer taraftan millî davayı terhic ede ve Mehmet Emin Beyin baş muharrirliğini yaptığı gasetede bir kaç kişiyi ve bunların arasında bazı sabık parlamanı azalarının da imzasını taşıyan protestonamelerin intişarı ve bununla Şefi Rustembeyli Beyi dağıtıcılık ve bolşeviklere casuslukla ittihamdan ibaret olduğunu tesbit etmiştir. İçtima bu ittihamların mahiyetini taktik etmayarak, bu şekil de yapılan mücadele bil'umum Azerbaycanlıları ve bunun millî mücadelesini yakından alakadar ettiğinden, ve mücadele yeniden genişleme ve alevlenme istidadı gösterdiğinden, millî işlerin yeniden ifşa edilmesini ve bununla millî cepheyi sayıflatmasını nazari itibare alarak, şu beyanatta bulunmayı kendine bir vatani borc bilir:

1. - Muhaceretde bulunan her bir siyasi teşkilatın azaları aralarında araban ciddi mücadeleyi kendi milletine müracaat edemediğinden, yalnız arbitraj usulu ile doğru ve bitaraf hal edebilir. Bu müsbet netice vermediği takdirde, mahkemeye müracaat etmek icab eder.
2. - Millî-merkez azaları tarafından mücadele vasıtası olarak intihap edilen neşriyat yolu tamamen yanlışdır. Bu usul millî işlere zararlı olduğu gibi, Azerbaycan istiklaliyetinin düşmanlarınının menfaatinadır. Bu sebepten müzir neşriyatı derhal durdurmalıdır.
3. - Mücadele arbitraj ile hal edilene kadar her iki tarafın işden çekilmesi her tarafta kabul edilmiş usuldandır. Bunu kabul etmek gayri ahlaki ve müzirdir.
4. - Bizim bu müracaatımız her iki tarafa lâzımı tesiri yapmadığı, yani her iki taraf müzir neşriyatı derhal durdurmadığı takdirde, Azerbaycan mahafili bundan kendine hisse çıkararak başka vasıfalarla ve usullere müracaat etmek mecburiyetinde kalacaktır.

غرض صلح و برادری

مخبرده شده که یازمیش دیلده صلح و برادری
بونا ایندناک بولاس بر حقیقتده . استانبول ایلا ختربیک
سایه انیمه ایچید چالیشم دوروم . فقط ه مع الله سف استانبول
ل کندهسین لرا اوزرنده (عبارت ای سید دورمید .

ایشلا م.م. اداره ایدنیک کونکیم دم استانبولده
استانبولده معطفه شفیع کلار عبارتده . شفیع بولور
کی پیروته اولمسی کتیده . تالییه معطفه بیک دیک م.م

دیله معطفه کی نظاره آلمتی لاندور .
مع الله سف ایندناک ختبه در . ایشلا ایلا بولور حلاله الله
برصده بیا سوز اولار . یارسه و طیفیس بوندان صدرا
آغولا شایقه دردیگلو برار . فعالیت دورمیه کجه نزلان
کلله کلله اولدنده سینه به سه کلله آکلانار

Azərbaycan'lıların böyük kaybı

Teessürle ögrendiğimize göre, Azərbaycan Milli Hükümetinin Versay Sulh Konferansına göndermiş olduđu Hey'eti Murahhasa Azalarından ve Azərbaycan Milli Kurtuluş Birliđi Avrupa Başkanı, Milli Azərbaycan Hükümeti Resmî organı AZERBEYCAN Gazetesi Başyazarı, Ünlü Azərbaycan Bestekarı Uzeyirbey Hacıbeyli'nin kardeşi, tanınmış Azərbaycan Siyaset adamı, yazar, besteci ve Karabağ'ın tanınmış şahsiyetlerinden HACI BEY'in ođlu ve Dr. Timuçin Hacıbeyli'nin Babası

Ceyhunbey Hacıbeyli

Pariste 23 Ekim 1962 tarihinde kısa bir hastalıktan sonra vefat etmiştir.

Kederli ođluna, akrabalarına ve Az. M.K.B. mensuplarına ve Mücahit Dergisi ailesine ve bütün istiklâlcî Azerbaycanlılara başsağlığı dileriz.

MÜCAHİT
Dergisi Mensupları
(ANKARA — 2335)

ŞƏKİLLƏR

شکيل لر

*Arxada: H.Sarabski, H.Terequlov,
oturanlar: Üzeyir bəy Hacıbəyli və Müslüm Maqomayev*

Üzeyir bəyin bacanağı bəstəkar Müslüm Maqomayev (baba)

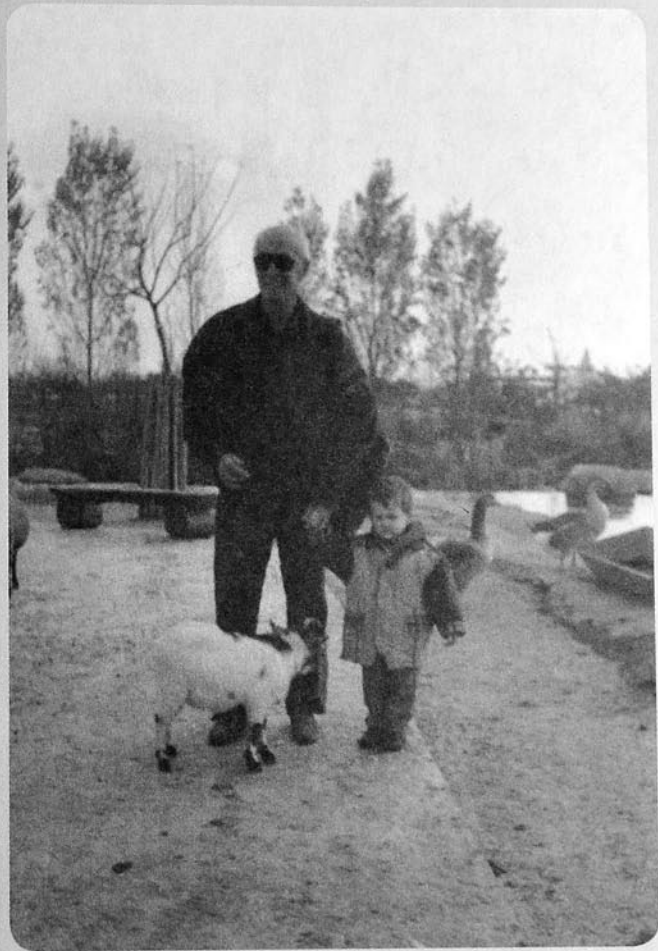
Cabbar Qaryağdıoğlu

Camal Paşayev

Camal Paşayev Məcnunun atası rolunda

Ceyhun bəyin oğlu Timuçin nəvəsi ilə

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Ənvər paşa və Naciyyə sultan

Hacı Zeynalabdin Tağıyev

478

Fətəlibay Düdənginski (Abo)

479

Hənəfi Terequlov (Üzeyir bəyin qayını)

Məhbubə Paşayeva xanəndə qız rolunda ("Koroğlu")

Məleykə Hacıbəyli-Terequlova

Məmməd Əmin Rəsulzadə və həyat yoldaşı Vanda (Leyla)

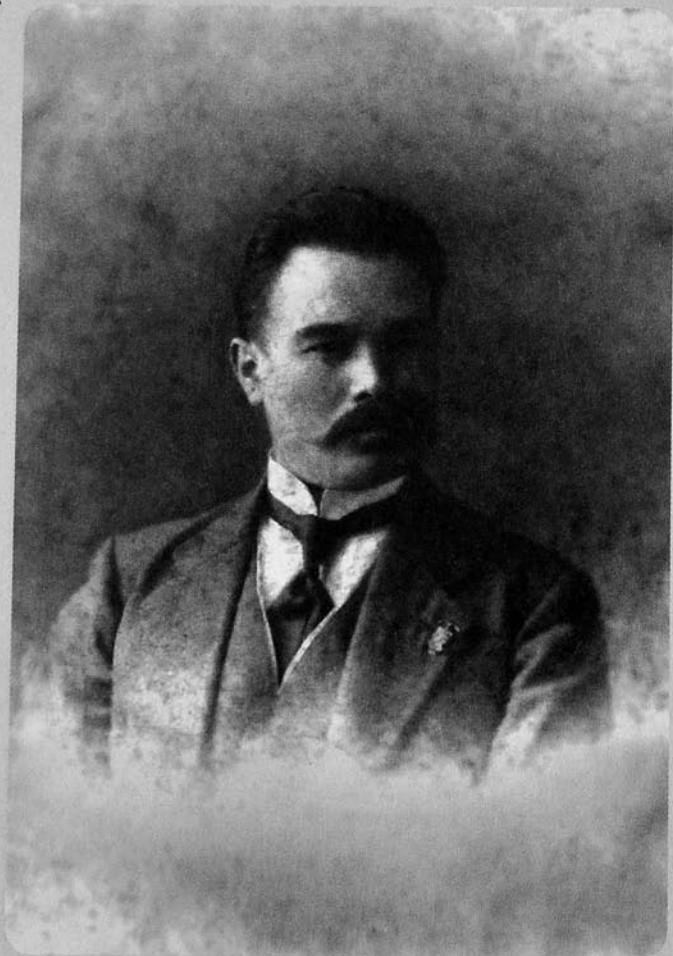
Murtuza Muxtarov

484

Qurban Pirimov

485

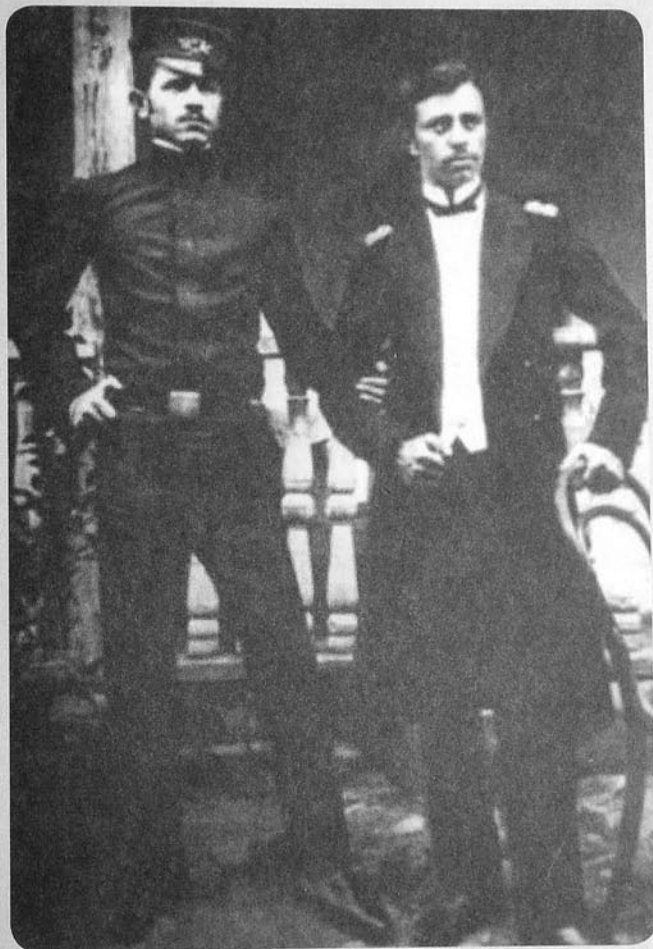
Ramazan Terequlov

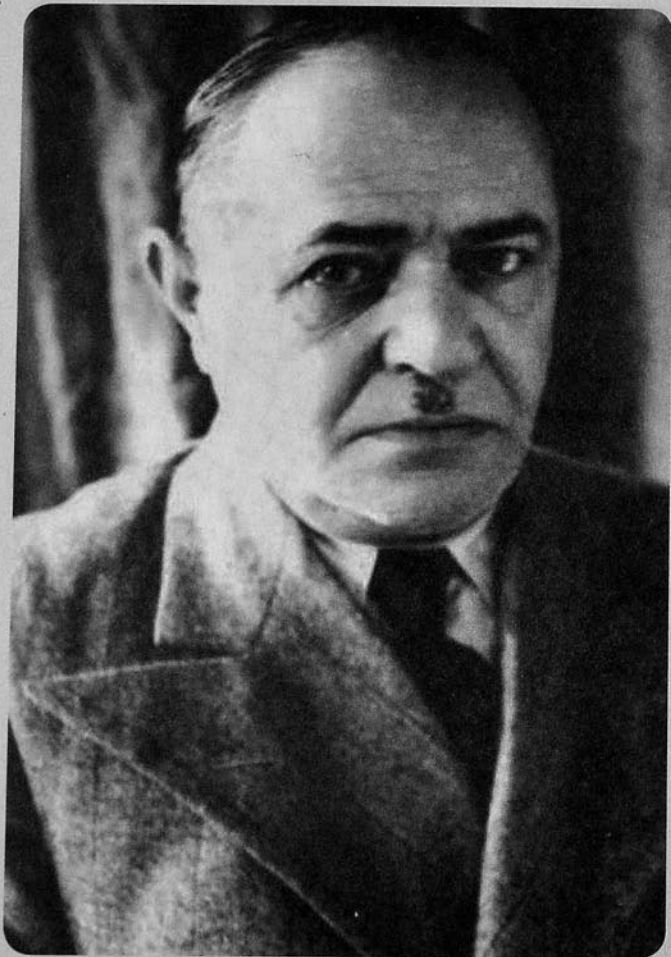
Şövkət Məmmədova

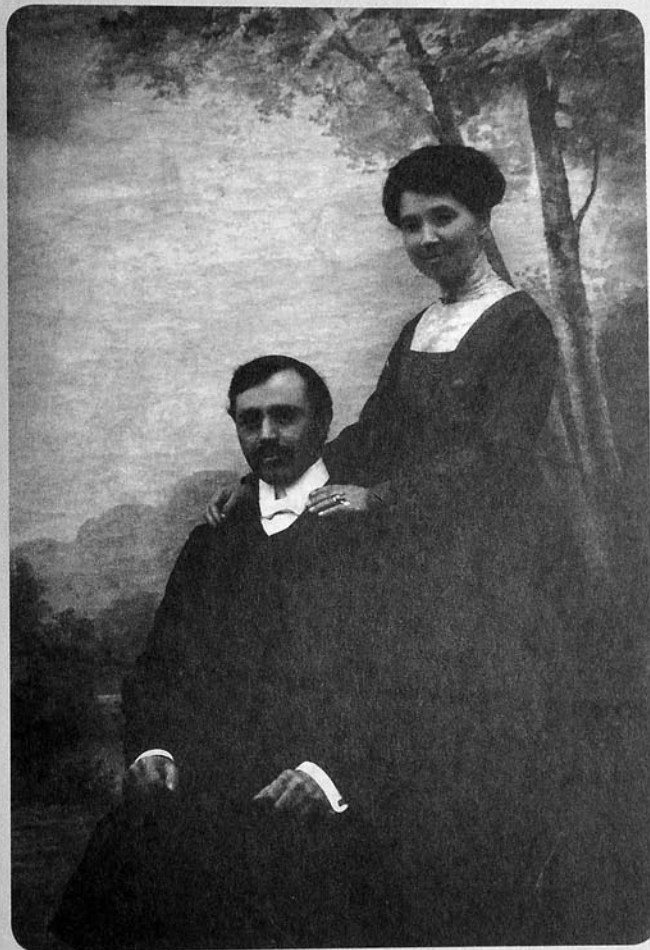
Soldan: bəstəkar Qara Qarayev, yazıçı İmran Qasimov və maestro Niyazi

Soldan: Ceyhun bəy və Üzeyir bəy

Zülfüqar Hacıbəyov

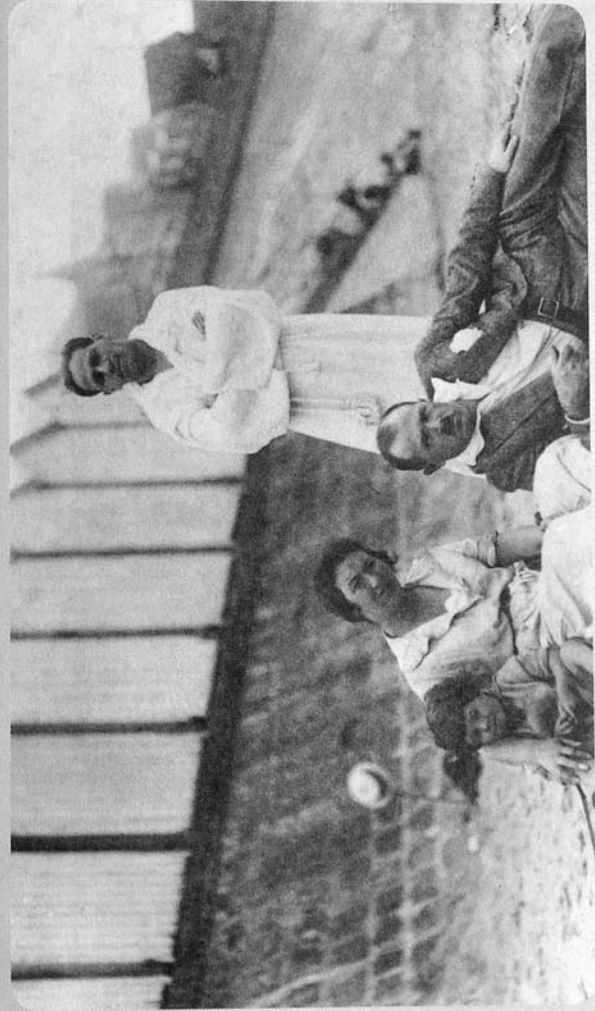

Üzeyir və Mələykə xanım

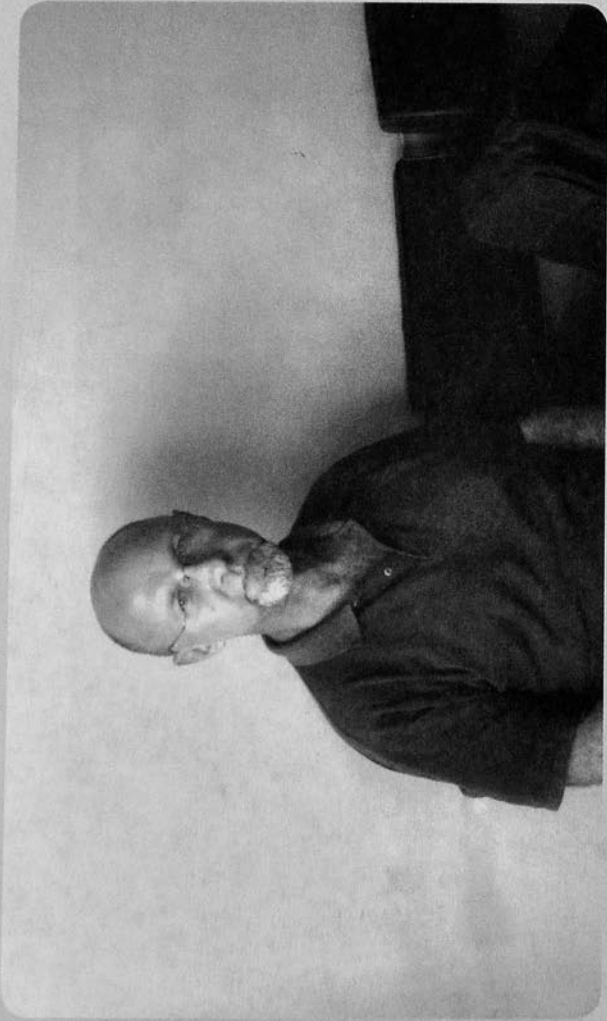

Azərbaycan nümayəndə heyəti Parisdə.

Soldan: A. Ağamalıbəyov, M. Məhərrəmov, Ə. M. Topçubaşov, Ə. Şeyxülislamov, C. Hacıbəyli, M. D. Mirmehdibəyov

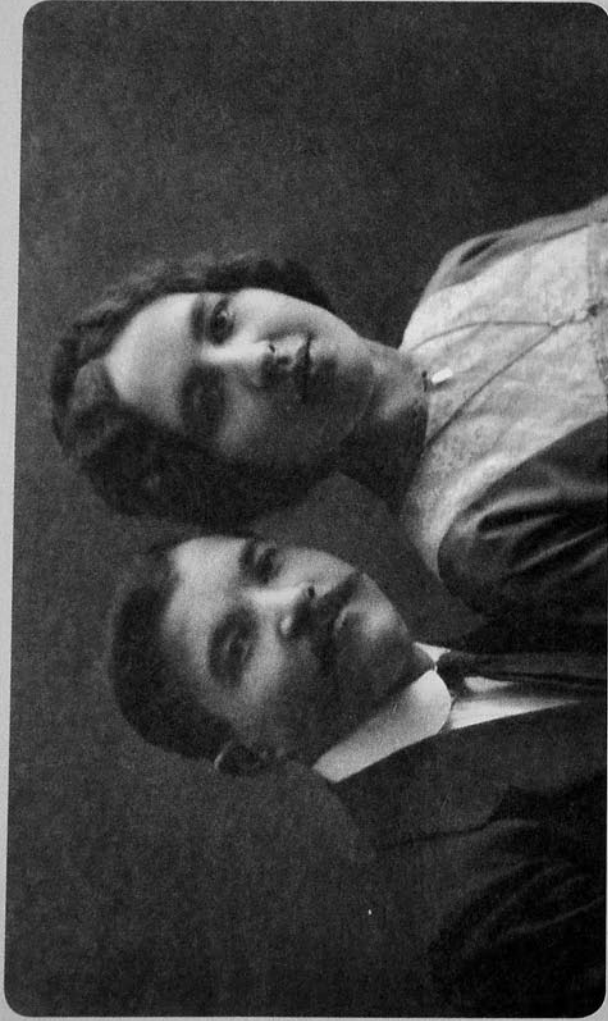
Ceyhun bəy həyat yoldaşı Zöhrə və oğlu Ceyhunla

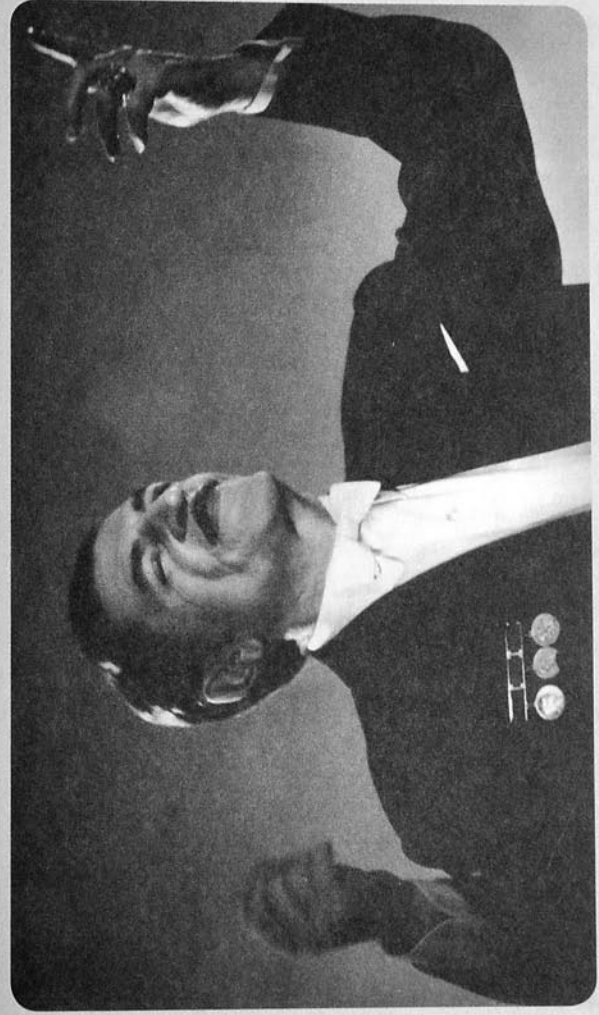
Ceyhun Hacıbəyli (Jan Kliman)

Ceyhun bəy Hacıbəyli nəvəsi Jan Klimanla (Ceyhun)

Üzeyir bəyin qayını Əli və onun həyat yoldaşı Xədica

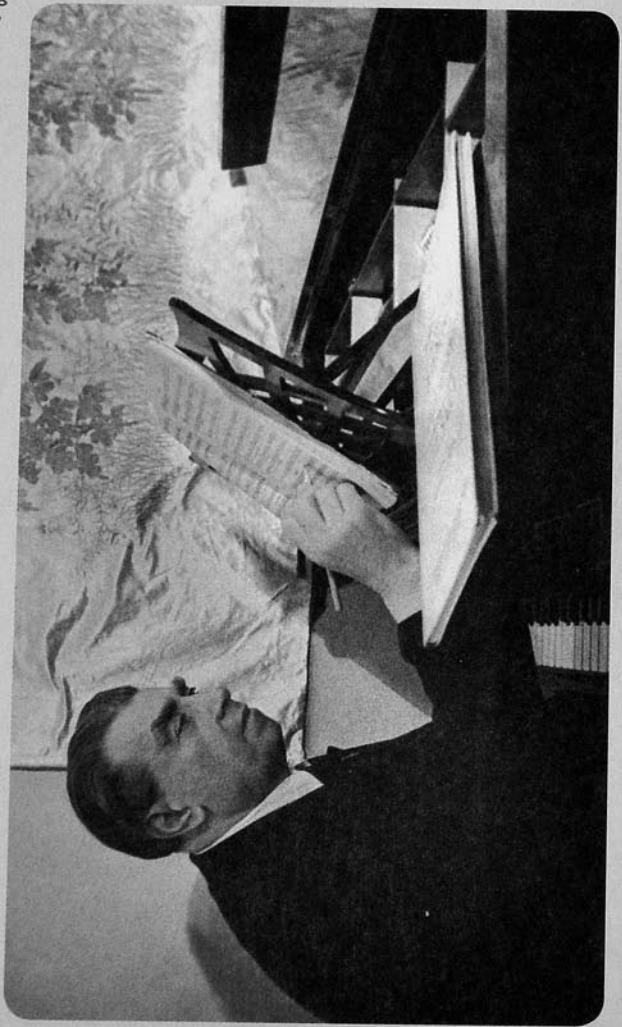
Maestro Niyazi

Maestro Niyazi həyat yoldaşı Həcər xanım ilə

Üzeyir bəyin bəddızı Məryəm xanım

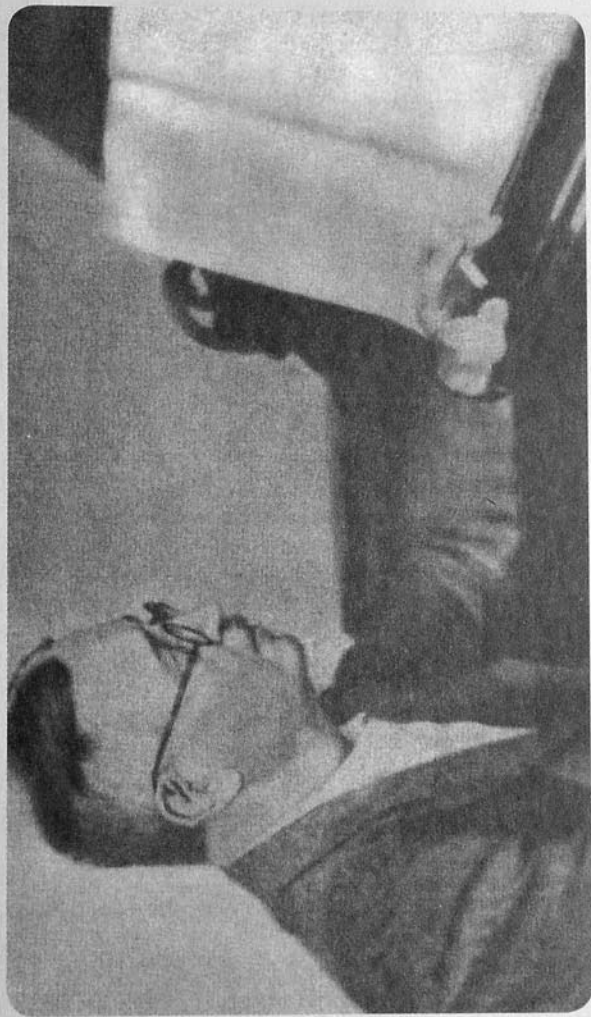
Qliyer

Üzeyir bəy Azərbaycan xalq çalğı alətləri notlu orkestrinin üzvləri arasında

Üzeyir bəy Hacıbəyli (xəstəxanada) və Zülfüqar Hacıbəyov

Üzeyir Hacıbəyli (film, 1976)

Məktublarda adı çəkilən şəxslər

1. Üzeyir – Üzeyir bəy Hacıbəyli (1884-1948) dahi bəstəkar
2. Ceyhun (ata) – Ceyhun bəy Hacıbəyli (1891-1962), Üzeyir bəy Hacıbəylinin kiçik qardaşı, ictimai xadim, tarixçi, jurnalist, tərcüməçi.
3. Zurya – Zöhrə, Ceyhun bəy Hacıbəylinin həyat yoldaşı.
4. Ceyçik – Ceyhun – Ceyhun bəy Hacıbəylinin oğlu. (1919-1941) təyyarəçi, II dünya müharibəsində qəhrəmancasına həlak olub.
5. Timuçin – Ceyhun bəyin kiçik oğlu (1921-1993) mühəndis.
6. Zülfüqar – bəstəkar, Ceyhun bəyin böyük qardaşı (1880-1951).
7. Çingiz – Zülfüqar bəy Hacıbəylinin kiçik oğlu (1913-1971) dirijor.
8. Kniaz – Niyazi – Zülfüqar bəyin böyük oğlu (1911-1984) maestro Niyazi, dünya şöhrətli dirijor.
9. Sayad – Ceyhun bəyin bacısı (1872-1954).
10. Nənə – (1853-1939) Hacıbəyova-Əliverdibəyova Şirinbəyim Ceyhun bəyin anası.
11. Məleykə – (1893-1966) Üzeyir bəyin həyat yoldaşı
12. Sarabski – (1879-1945) Hüseynqulu Məlik oğlu Rzayev müğənni, aktyor, rejissor, Məcnun rolunun ilk ifaçısı.
13. Cəmal – (1895-1953) Cəmal Məmməd oğlu Paşayev jurnalist, Ceyhun bəyin böyük bacısı Sayad xanımın böyük oğlu.
14. Ayulduz – Üzeyir bəyin bacanağı Qubad Qasımovun bacısı, Cəmalın həyat yoldaşı.
15. Cəmil – Cəmalın böyük oğlu.
16. Kəmal – Cəmalın kiçik oğlu.
17. Elmira – Cəmalın qızı.
18. Diladif – əsl adı Dilarə, Cəmalın qızı.
19. Merkurievski – indiki Zərifə Əliyeva küçəsi.
20. Qərib Soltan – Həsən bəy Zərdəbinin qızı, Nəsim bəy Yusifbəylinin həyat yoldaşı
21. Abhəyat – (1880-1951) Ceyhun bəyin bacısı.
22. Hənuş – (1877-1942) Hənəfi Terequlov Üzeyir bəyin qaynı.

23. Əli – (1883-1950) Əli Terequlov Üzeyir bəyin qaynı.
24. İsmayıl – Ceyhun bəyin əmisi oğlu.
25. Sürəyya – İsmayılın həyat yoldaşı.
26. Dilşad – Sürəyyanın qızı.
27. Şümşad – Dilşadın qızı.
28. Həcər – maestro Niyazinin ikinci həyat yoldaşı.
29. Şəfi bəy – Şəfi bəy Rüstəmbəyli (1893-1960) AXC dövründə “Azərbaycan” qəzetinin (rus dilində) redaktoru olmuşdur.
30. Böyükxanım – maestro Niyazinin anası.
31. Məhbub – (1905-1970) Məhbubə Məmməd qızı Paşayeva müğənni. Ceyhun bəyin bacısı Sayad xanımın qızıdır.
32. Sehra – (1900-1966) Sehra Məmməd qızı Paşayeva-İbrahimova Sayad xanımın qızıdır.
33. Zivər – Sehranın qızı.
34. Ramiz – Sehranın oğlu.
35. D.Bünyadzadə – (1888-1943) Sovet partiya və dövlət xadimi.
36. Məstafa Vəkilov – (1899-1943) hüquqşünas, professor.
37. Muryəm – Üzeyir bəyin baldızı, Q.Qasımovun həyat yoldaşı.
38. Əminə – Üzeyir bəyin baldızı, maarif xadimi Pənah Qasımovun həyat yoldaşı.
39. Zəhra – İsmayılın ikinci arvadı, bəstəkar Soltan Hacıbəyovun anası.
40. Cabbar – Cəmalın qardaşı.
41. Şövkət – (1897-1981) Məmmədova Şövkət müğənni, pedaqoq, ilk Azərbaycan professional qadın müğənni.
42. Qliyer – (1875-1956) Reynhold Moritseviç bəstəkar, dirijor, “Şahsənəm” operasının müəllifi. Şövkət Məmmədovanın həyat yoldaşı olmuşdur.
43. Müslüm Maqomayev – (1885-1937) bəstəkar, dirijor, Üzeyir bəyin bacanağı.
44. Ə.Bakıxanov – (1892-1973) tarzən, pedaqoq, musiqi xadimi, Azərbaycanın xalq artisti.
45. Abdulla Şaiq – (1881-1959) Abdulla Mustafa oğlu Talıbzadə şair, yazıçı, tərcüməçi, maarif xadimi.

46. H.Z. Tağıyev – (1823-1824) Azərbaycan milyonçusu və xeyriyyəçisi.
47. Cabbar – Cabbar İsmayıl oğlu Qaryağdıoğlu (1861-1944) – xanəndə, bəstəkar, musiqi xadimi, xalq artisti
48. Qurban – (1880-1965) Qurban Primov Azərbaycanın xalq artisti, tarzən.
49. Bədəl bəy – (1875-1932) Bədəl bəy Bədəlbəyov Ceyhun bəyin xalası oğlu
50. Abo – (1908-1954) Əbdürrəhman Fətəlibəyli Düdənginski Azərbaycan legionunun komandiri, “Azadlıq” radiosunun redaktoru.
51. Məmmədəmin bəy – (1884-1955) Azərbaycanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə.
52. Münşi – (1899-?) Hilal Münşi mühacir, M.Ə.Rəsulzadənin yaxın ideya və məslək dostlarından olub.
53. Bamatov – (1890-1965) Heydər Bammət mühacirətdə yaşadığı dövrdə M.Ə.Rəsulzadə ilə münasibətdə ziddiyyətlər yaşanıb. Xarici dövlət rəsmiləri ilə əlaqə yaradaraq mühacirlərə təsir edirdi.
54. Hacınski – (1875-1931) Məhəmməd Həsən Hacınski Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə ilk Xarici İşlər Naziri olub.
55. Qavazaxa – (1869-1941) Georgi Qvazaxa gürcü yazıçısı, siyasi və ictimai xadim. Parisdə nəşr olunan “Promete” jurnalının redaktoru olub.
56. Mehdiyev – (1891-1952) Mir Yaqub Mehdiyev “İttihad” partiyasının yaradıcılarından olub. Parlament üzvü və Versal Sülh Konfransına gedən nümayəndələrindən olub.
57. Sultanov – (1878-1941) AXC dövründə Parlamentin üzvü, Hərbi Nazir, Qarabağın general-qubernatoru.
58. Cəfərov – (1885-1938) Məmməd Yusif Cəfərov AXC dövründə Ticarət və Sənaye Naziri, Xarici İşlər Naziri.
59. Əhməd Cəfəroğlu – (1899-1975) dilçi alim, İstanbul universitetinin professoru. M.Ə.Rəsulzadə ilə məslək və mücadilə dostu olub.
60. Xəlil bəy – (1873-1947) Xəlil bəy Xasməmmədov AXC dövründə Ədliyyə Naziri, Yol-Teleqraf Naziri, Daxili İşlər Naziri olub.

61. Murtuza Muxtarov (1855-1920) Azərbaycanın milyonçusu və xeyriyyəçisi.
62. Mustafa bəy – (1862-1934) Topçubaşov AXC dövründə Azərbaycan Parlamentinin ilk sədri, Fransaya – Versal Sülh Konfransına göndərilmiş nümayəndə heyətinin rəhbəri.
63. Kerenski – (1881-1970) Aleksandr Kerenski Rusiya Dumasının deputatı olub. 1917-ci il inqilabında Ədliyyə Naziri və başqa vəzifələrdə çalışıb. Mühacirətdə M.Ə.Rəsulzadə ilə ciddi fikir ayrılıqları olub.

MÜNDƏRICAT

Tərtibçidən	3
Ön söz	5
1. Bəradəri-mehriban	8
2. Bəradəri-mehriban	9
3. Bəradəri-mehribanım	11
4. Bəradəri-mehriban	14
5. Bəradəri-mehriban	15
6. Bəradəri-mehriban	17
7. Bəradəri-mehriban	18
8. Bəradəri-mehriban	18
9. Azizim Mehmet bəy	19
10. Əzizim Əmin bəy	19
11. Əzizim Məmmədəmin	21
12. Əzizim Məmmədəmin bəy	24
13. Əziz və mehriban Məmmədəmin bəy	25
14. Əhməd bəy Cəfəroğluna cavab	26
15. Ezizim Mecid bəy	47
16. Ezizim Mecid bəy	48
17. Nuri-didələr: Ceyhun, Zurya və Ceyçik!	49
18. Nuri-didə Ceyhun!	52
19. Nuri-didə Ceyhun, Zurya və Ceyçik!	52
20. Nuri-didə Ceyhun, Zurya və Ceyçik!	54
21. Nuri-didə Ceyhun!	55
22. Nuri-didə Ceyhun!	56
23. Nuri-didə Ceyhun!	58
24. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	59
25. Nuri-didə Ceyhun!	61

26. Nuri-didə Ceyhun!	62
27. Nuri-didə Ceyhun!	63
28. Nuri-didə Ceyhun!	65
29. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	66
30. Nuri-didə Ceyhun!	67
31. Nuri-didələr Ceyhun, Zöhrə, Ceyçik və Timuçin!	68
32. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	70
33. Nuri-didə Ceyhun!	71
34. Nuri-didə Ceyhun!	73
35. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	74
36. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	76
37. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	77
38. Nuri-didə Ceyhun, Zöhrə, Ceyçik və Timuçin!	78
39. Nuri-didə Ceyhun!	79
40. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə! Və nuri-didə Ceyçik və Timuçin!	80
41. Nuri-didə Ceyhun!	81
42. Nuri-didə Ceyhun!	83
43. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	84
44. Nuri-didə Ceyhun!	86
45. Nuri-didə Ceyhun!	88
46. Nuri-didə Ceyhun!	89
47. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	90
48. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	90
49. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	91
50. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	93
51. Nuri-didə Ceyhun!	94
52. Nuri-didə Ceyhun!	96
53. Nuri-didə Ceyhun!	98
54. Üzeyir bəyin natamam məktubu Məktubun əvvəli yoxdur – A.K	99
55. Nuri-didə Ceyhun və Zöhrə!	100
56. Nuri-didə Ceyhun!	101
57. Nuri-didə Ceyhun!	102

58. Möhtərəm bibi və əmi.....	104
59. Sevgili Ceyhun və Timuçin qardaşlarım.....	104
60. Əzizim Ceyhun bəy!.....	105
61. Çox sayın Ceyhun bəy!.....	106
62. Azizim Ceyhun bəy!.....	108
63. Əzizim Ceyhun bəy!.....	109
64. Konstantinopol.....	109
65. Əzizim Ceyhun bəy!.....	111
66. Bəradərim Ceyhun.....	112
67. Əzizim Ceyhun bəy!.....	113
68. Düşənbə, Əzizim Ceyhun bəy.....	114
69. Əzizim Ceyhun bəy!.....	115
70. Əzizim Ceyhun bəy!.....	117
71. Əzizim Ceyhun bəy!.....	117
72. Əzizim Ceyhun bəy məktubunuzu aldım, təşəkkürlər.....	118
73. Əzizim Ceyhun bəy!.....	119
74. Əzizim Ceyhun.....	120
75. Əzizim Ceyhun bəy!.....	121
76. Əzizim Ceyhun bəy!.....	122
77. Ceyhun beyefəndiyə.....	123
78. Əzizim Ceyhun bəy!.....	123
79. Əziz və möhtərəm Ceyhun bəy!.....	124
80. Mehriban Zöhrə bacı və Ceyhun dayı!.....	124
81. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!.....	125
82. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!.....	126
83. Mehriban Ceyhun dayı və Zöhrə bacı!.....	128
84. Mehriban Zöhrə xanım və Ceyhun dayı!.....	128
85. Mehriban Zöhrə bacı və Ceyhun dayı.....	129
86. Mehriban qardaşım Ceyhun.....	131
87. Sevgilim Zöhrə.....	132
88. Bəradəri mehribanım Ceyhun!.....	133
89. Əzizim Ceyhun bəy!.....	133

90. Əzizim Ceyhun bəy!.....	134
91. Möhtərəm vətəndaşım, əziz qardaşım Ceyhun bəy!.....	135
92. Əziz qardaşım Ceyhun bəy!.....	140
93. Əzizim Ceyhun bəy!.....	143
94. Pek mühtərem Ceyhun bəy!.....	145
95. Pek sayın Bey C.Hacıbəyli!.....	146
96. Pek sayın və hörmətli Ceyhun bəy!.....	147
97. Pek hörmətli Hacıbəyli.....	147
98. Pek hörmətli Ceyhun bəy!.....	149
99. Möhtərem Ceyhun bəy!.....	149
100. Pek sayın Ceyhun bəy!.....	151
101. Aziz və hörmətli Ceyhun bəy!.....	152
102. Əzizim Ceyhun bəy!.....	153
103. Əzizim Ceyhun bəy!.....	153
104. Çox möhtərəm qarabağlı Ceyhun bəy əfəndi.....	154
105. Bismilləh irəhim Pek mühtərem qardaşım Ceyhun bəy efəndi.....	156
106. Hörmətli Ceyhun Hacıbəyli!.....	157
107. Çox hörmətli Ceyhun bəy!.....	158
108. Azizim Ceyhun bəy!.....	158
109. Bəy Ceyhun Hacıbəyli.....	159
110. Müraciət məktubu.....	159
111. Azərbaycanlıların böyük kaybı.....	161
Məktublar.....	163
Şəkillər.....	469
Məktublarda adı çəkilən şəxslər.....	504

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az
info@eastwest.az

Buraxılışa məsul: Sevil İsmayılova
Dizayner:
və səhifələyici: Kərim Məhdəvi
Korrektor: Nübar Qarayeva
Texniki redaktor: Gültəkin Cəfərova
Baş redaktor: Samira Bektəşi
Texniki direktor: Allahverdi Kərimov
Nəşriyyat direktoru: Kəmalə Qarayeva

Çapa imzalanmışdır: 01.07.2016. Format: 60x90 1/16. Ofset çapı.
Fiziki çap vərəqi 32. Sifariş 16049. Tiraj 512

ŞƏRQ-QƏRB

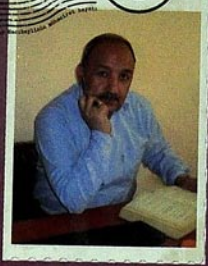
"Şərq-Qərb" ASC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur.

AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.

Tel.: (+99412) 374 83 43

(+99412) 374 73 84

Ar 2016
862

Aslan Murtuz oğlu Qasımlı (Aslan Kənan) 1952-ci ildə Bakıda anadan olmuş, 1973-cü ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetini bitirmişdir. 1983-cü ildə AMEA-nın Ədəbiyyat İnstitutunun dissertantı olmuş, 1986-cı ildə elmi işini bitirmişdir. Müntəzəm olaraq dövrü mətbuatda yazıları dərc olunub. O, 1993-cü ildə Türkiyədə nəşr olunmuş "Rəna"

təxəllüslü yazıçının Böyük Vətən müharibəsindən bəhs edən "Onlar türklərdir" əsərini Azərbaycan türkcəsinə çevirmiş və onun kimliyini müəyyənləşdirmişdir.

A.Kənan Üzeyir bəy Hacıbəylinin 1918-1920-ci illərdə "Azərbaycan" qəzetində ərəb əlifbası ilə dərc edilmiş məqalə və felyetonlarını ilk dəfə latın qrafikasına çevirərək oxucuların istifadəsinə vermişdir.

Xalq yazıçısı akademik Mirzə İbrahimovun 1930-1960-cı illərdə həyat yoldaşı Sara xanım ilə, bir çox ədəbiyyat və incəsənət xadimləri ilə məktublaşması A.Kənan tərəfindən latın qrafikasına çevrilmişdir.

A.Kənan 1930-cu illərdə repressiyaya məruz qalan ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin, sadə insanların həyat yollarını arxiv sənədləri əsasında qələmə almış və "XX əsrdə repressiyaya məruz qalanlar" və "30-cu illərin günahsız qurbanları" əsərlərində həmin hadisələri işıqlandıрмаğa müvəffəq olmuşdur.

A.Kənan bunlardan əlavə, bir çox məqalələrin, kitabların, ssenarilərin müəllifi, redaktoru, rəyçisi, elmi məsləhətçisi və tərtibçisidir.